

รายงานการวิจัยร่างสมบูรณ์

แผนงานวิจัย เรื่อง

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ
ภาคตะวันออก

Balancing Natural Resources and the Environment
on the Basis of the Eastern Economic Corridor

โดย

ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

พ.ศ. 2566

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766028

รายงานการวิจัยร่างสมบูรณ์

แผนงานวิจัย เรื่อง

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ
ภาคตะวันออก

Balancing Natural Resources and the Environment
on the Basis of the Eastern Economic Corridor

โดย

ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

พ.ศ. 2566

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766028

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Final Drafted Research Report

Research Program

Balancing Natural Resources and the Environment on the
Basis of the Eastern Economic Corridor

BY

Dr.Worapot Kongsanoh

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chonburi Buddhist College

B.E. 2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766028

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	: การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก
ผู้วิจัย:	: ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ
ส่วนงาน:	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี
ปีงบประมาณ:	: 2566
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชลบุรี จำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 31 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้ความสำคัญกับการลดมลพิษ เน้นบำบัด กำจัดของเสีย และควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด โดยเร่งกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดในพื้นที่ การป้องกันและลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุสารเคมี พัฒนาระบบประกันความเสี่ยงของโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อีอีซี ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนน่าอยู่ ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง ป่าในเมือง เพิ่มพื้นที่ดูดซับมลพิษทางอากาศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สนับสนุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart city) และเมืองการบินภาคตะวันออก ในรูปแบบที่เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม เรื่องรายละเอียดของกฎหมายต่าง ๆ พื้นที่โซนอีอีซีได้มีกฎหมายแยกออกมาจากกฎหมายปกติเพื่อให้เกิดความคล่องตัวใน

การดำเนินการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะที่ออกมากำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความชัดเจน

- Research:** : Balancing Natural Resources and the Environment on the Basis of the Eastern Economic Corridor
- Researchers:** : Dr.Worapot Kongsanoh
- Department:** : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chonburi Buddhist College
- Fiscal year:** : B.E.2566
- Research Scholarship Sponsor** : Thailand Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

This research aims to study the analysis of problems and obstacles in balancing natural resources and the environment based on the Eastern Economic Corridor. Use integrated research (Mixed Method Research) During quantitative research (Quantitative Research) and qualitative research (Qualitative Research) The sample population is people in Chonburi province. 400 people and key contributors. 31 People use questionnaires and interviews as research tools and analyze data with frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The results of the research showed that government agencies, especially local government organizations, must have public relations for the public to understand. Definition and importance of natural resources and environment and public relations campaign Create awareness among people to know how to love and cherish natural resources and the environment together. There must be cooperation between the public and private sectors to provide natural resources and the environment. Sustain the community and develop sustainably forever. Good environmental quality management, emphasis on pollution reduction, emphasis on treatment. Eliminate waste and control pollution from the source by accelerating the disposal of solid waste accumulated at the disposal site in the area. Prevention and reduction of risk from chemical accidents, development of industrial risk insurance system to heal affected persons, as well as increase the efficiency of environmental impact assessment in EEC areas. Promote the quality of urban environment and livable communities Promote the increase of green space in urban areas, urban forests, increase the area to absorb air pollution. Reduce greenhouse gas emissions, support smart city development (Smart city) and Eastern Aviation City. In an environmentally friendly style. Details of various laws The EEC has separate laws from normal laws to streamline operations. There needs to be a specific law that sets out the details and clear guidelines. To promote participation in the conservation of natural resources and the environment and to establish criteria for solving problems for clarity.

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยเรื่อง “การจัดสมดุคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาค ตะวันออก” นี้ สำเร็จลงได้ด้วยความสำเร็จจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์โดยมีพระเดช พระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และคณะกรรมการทุกท่านที่ เมตตาให้คำแนะนำและเป็นผู้ทำการวิพากษ์งานวิจัยของผู้วิจัยให้สมบูรณ์น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้บริหารระดับสูง, ผู้บริหารหน่วยงานส่วนราชการด้านสิ่งแวดล้อม, ปลัดอำเภอจาก หลายอำเภอในจังหวัดชลบุรี, ผู้นำชุมชนจากอำเภอต่าง ๆ รวมถึงประชาชนทุกพื้นที่ในจังหวัดชลบุรี ในการแจกแบบสอบถามขอเก็บตัวอย่างการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่จังหวัดชลบุรีทุกท่าน ได้แก่ นักวิชาการทางด้านสิ่งแวดล้อม, นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และกลุ่มผู้นำชุมชน พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ได้กรุณาให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขออนุโมทนากับผู้มีส่วนร่วม ครูอาจารย์และผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยที่ได้ให้ความสะดวกที่ พักอาศัยในการเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ คุณงามความดีและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก การทำวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอโน้มสัการะบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณมารดาบิดา บูชาคุณครูอาจารย์ที่ ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ ขอแผ่คุณความดีเหล่านี้ที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีอุปการะคุณที่ให้ความ ช่วยเหลือทุก ๆ ท่าน

ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

18 พฤศจิกายน 2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 ปัญหาการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	5
1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	6
1.6 กรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย	8
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และนโยบายสิ่งแวดล้อม	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเทศไทย.....	21
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่าย.....	28
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย.....	42
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	47
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC).....	58
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทพื้นที่จังหวัดชลบุรี.....	67
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	69
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	81
3.1 รูปแบบการวิจัย	81
3.2 พื้นที่และองค์กรในการศึกษาวิจัย	82

3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)	82
3.4 เครื่องมือการวิจัย	84
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย	85
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	86
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
3.8 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	89
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
4.1 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	93
4.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC).....	101
4.5 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบุคคลที่เกี่ยวข้อง.....	108
4.6 องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	135
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	138
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	138
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	140
5.3 ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะ.....	148
5.3.1 เจริญนโยบาย.....	149
5.3.2 เจริญปฏิบัติการ.....	149
5.3.3 สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	150
บรรณานุกรม.....	151
ภาคผนวก.....	155
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์การวิจัย.....	156
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลวิจัย.....	165
ภาคผนวก ค เอกสารรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	172
ภาคผนวก ง ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย.....	173
ประวัติผู้วิจัย.....	174

สารบัญตาราง

ตารางที่.....		หน้า
ตารางที่ 3.1	สรุปขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยกิจกรรมการวิจัย.....	83
ตารางที่ 4.1	วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	93
ตารางที่ 4.2	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชากรโดยรวม.....	95
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการสมดุลของประชากร.....	96
ตารางที่ 4.4	ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis.....	107
ตารางที่ 4.5	ผลการวิเคราะห์ Root –Cause Analysis.....	135

สารบัญญรูปภาพ

รูปภาพที่.....	หน้า
รูปภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
รูปภาพที่ 2.1 การจัดกลุ่มความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสีย.....	..39
รูปภาพที่ 2.2 แนวทางการเข้าหา สร้างความสัมพันธ์.....	39
รูปภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์เครือข่ายอย่างหลวม ๆ (COOK-CRAIG, 2010).....	40
รูปภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์เครือข่ายผ่าน Hub (COOK-CRAIG, 2010).....	41
รูปภาพที่ 2.5 ความสัมพันธ์เครือข่ายแบบแน่นแฟ้น (COOK-CRAIG, 2010).....	.41
รูปภาพที่ 4.1 เขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ.....	92
รูปภาพที่ 4.2 พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC).....	92

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาที่มุ่งแต่ตัวเลขความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ GDP ที่สูงขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา เพราะการพัฒนาที่ดีนั้น จะต้องเน้นไปที่การสร้างความสะดวกทั้งมนุษย์ สัตว์ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล คำจูงกันไป ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ของระเบียงเศรษฐกิจในพื้นที่ของระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกนั้น จึงเน้นไปที่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการนำทรัพยากรธรรมชาติมาผลิตเป็นสินค้าและบริการมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ แต่ยังคงอนุรักษ์ และบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย เพื่อที่จะทำให้การพัฒนานั้นไม่สูญเปล่าไป กล่าวคือ เศรษฐกิจเติบโต ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือ GDP สูง แต่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงไป มีการปล่อยควันพิษจากโรงงาน ปล่อยน้ำเสียจากอุตสาหกรรมลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นต้น

ในช่วงเวลาหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่สามารถดึงเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ในการสร้างความทันสมัย ผลิตสินค้าและบริการ ตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างมาก จนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ลดจำนวนลงอย่างน่าใจหาย และยังทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกเผาผลาญสิ้นไปลงในระยะเวลาไม่นาน เมื่อทรัพยากรธรรมชาติเกิดความไม่สมดุลขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การขาดแคลนน้ำสะอาด การปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศ การปล่อยมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมออกสู่ชั้นบรรยากาศ ปริมาณขยะตกค้างสะสมในปริมาณมาก การตกค้างสารพิษในสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกสู่บรรยากาศ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขของมนุษย์โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นปัญหาด้านขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยตรง เช่น ดิน น้ำ อากาศ มลภาวะต่างๆ เพราะว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมนุษย์มีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิต ช่วยเกื้อกูลให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ใช้ในการ

อุปโภคบริโภคอยู่ในทุกภาคส่วน เศรษฐกิจ ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ภาคการท่องเที่ยว ภาค การบริการ และอื่นๆ หากมนุษย์มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มากเกินไปจนเกินไป ความจำเป็น และขาดความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติก็ย่อมจะก่อให้เกิด ความเสื่อม โทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จนกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อ ชีวิต และความเป็นอยู่ของมนุษย์ในที่สุด การพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมสมัยใหม่ มีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรง และทางอ้อม เพราะว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งที่มาของวัตถุดิบเป็นที่รองรับกิจกรรมทาง เศรษฐกิจต่างๆ ของมนุษย์และช่วยเกื้อกูลให้มนุษย์ได้ดำรงชีวิตอยู่ได้ เป็นแหล่งรองรับของเสียจาก กระบวนการผลิตสินค้าและบริการของภาคอุตสาหกรรมและจากการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเป็น จำนวนมาก ย้อนนำมาสู่ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในพื้นที่จังหวัด ชลบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติได้เสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต ซึ่ง ก็มีที่มาจากหลายปัจจัย เช่น จากการเพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งการเจริญเติบโต และการแข่งขันทางการลงทุน และการค้า ซึ่งทำให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเป็น จำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบในเชิงนิเวศ และความสมดุลทางธรรมชาติ พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่าง ต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติสาธารณะ อุทกภัย เพราะไม่มีพื้นที่ป่าไม้ในการช่วยดูดซับน้ำตาม ธรรมชาติ ทำให้เกิดภัยแล้ง มีความเสื่อมโทรมและมีการขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีการเข้าถือ ครองพื้นที่ตามธรรมชาติ การเข้าครอบครองใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อนุรักษ์ รวมทั้งการขยายตัวของ เมือง พื้นที่อุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม รุกพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นสภาพปัญหาและ อุปสรรคของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่จังหวัดชลบุรียุคปัจจุบัน ซึ่งเป็น จังหวัดที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกับทะเลอ่าวไทยเป็นระยะทางที่ยาวและเป็นพื้นที่สำหรับการทำการประมง ชายฝั่งซึ่งใช้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และเป็นแหล่งสินค้าทางทะเลที่มีมายาวนาน โดยมี แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เมืองพัทยา ชายหาดบางแสน และยังเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทาง เศรษฐกิจของภาคตะวันออกอย่างมาก ทั้งในด้านพาณิชย์กรรม และอุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นการ พัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ (Mega-Project) และการพัฒนาในทุก มิติที่ จะส่งผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ อุตสาหกรรมที่สำคัญ ดังนั้น การสร้าง ความตระหนักรู้ กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินงาน เพื่อ รองรับปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น จากการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาค ตะวันออก ในการ ขับเคลื่อนนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก นอกจากประสานงานกับหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบ โดยตรงแล้ว ยังต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วย

เพราะหากภาครัฐ หน่วยงานในพื้นที่ ปล่อยปละละเลย ไม่วางแผนหรือแนวทางในการป้องกันที่ดี ก็จะเป็นสาเหตุก่อให้เกิดมลพิษและสิ่งแวดล้อมในเขตพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมและชุมชนในระยะยาว

การกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำเนินการจัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา แผนและนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการรวบรวมข้อมูลประกอบการจัดทำแผนโดยใช้วิธีการ ระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการประชุมผู้บริหาร ระดับสูงเพื่อร่วมกำหนดทิศทางในอนาคต และทบทวนกระบวนการทำงาน รวมทั้งวิเคราะห์ขีดความสามารถองค์กรจากผู้บริหารหน่วยงาน ตัวแทนหน่วยงาน และผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ ความคาดหวังและทิศทางในอนาคต กำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน ภัยคุกคาม และโอกาส (SWOT) สภาพแวดล้อมองค์กรภายใต้แนวคิดการบริหาร จัดการภาครัฐสู่ความเป็นเลิศ (Excellence Framework) รวมทั้งใช้ เครื่องมือวัดผลการดำเนินงานแบบดุลยภาพที่ยั่งยืน (Sustainability Balanced Scorecard: SBSC) เพื่อจัดทำกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนา สู่ความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีเป้าหมายของแผนที่ สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้าน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมภิบาล และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ การให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐาน การเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ “ระบบนิเวศ มั่นคงเพื่อประชาชนใช้ประโยชน์อย่างมั่งคั่งและยั่งยืน” ต่อไป¹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560 – 2564 แก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ และการพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2559 มีมติคณะรัฐมนตรี เห็นชอบโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาค ตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development : EEC) เพื่อให้เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของ อาเซียน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริม 10อุตสาหกรรมเป้าหมาย ให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอนาคต (New Engine of Growth) มีพื้นดำเนินงานใน 3จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และ ระยอง โดย

¹ <http://www.mnre.go.th/th/about/content>, สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565

ดำเนินการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาเมืองใหม่ตั้งนั้น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก และอำนวยความสะดวกในลักษณะบูรณาการ การ จัดตั้ง กำกับดูแล และควบคุมการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกให้ได้มาตรฐานระดับสากล มีความปลอดภัยต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไปสู่การใช้ เทคโนโลยีขั้นสูง สร้างนวัตกรรม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศในด้านต่าง ๆ และเพื่อกระจายการพัฒนา ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ทั่วถึง จังหวัดชลบุรี มีศักยภาพและความพร้อมในการเป็น “เมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของภูมิภาค” เนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณเขตพัฒนาพิเศษภาค ตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) โดยสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการพัฒนา ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับจังหวัด โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเมืองให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ ที่สามารถรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึง เป็นที่อยู่อาศัยที่กระจายความเจริญสู่เมืองหลักในภูมิภาค และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่าง รวดเร็วและการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่ทำให้มีผลกระทบกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ อย่างจำกัด เช่น ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากร ดิน และอื่นๆ ปัญหาดังกล่าวทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจึงเสื่อมโทรม เหล่านี้ส่งผลให้เกิด การเรียกร้องจากประชาชนให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาย่าง เป็นระบบ และการมีส่วนร่วมในการ รับรู้ของประชาชน ฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีบทบาท ที่สำคัญมากในการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการพัฒนาระเบียง เศรษฐกิจภาคตะวันออกที่ กำลังเร่งพัฒนาระบบเศรษฐกิจแผนปฏิบัติการเชิงนโยบายด้านการจัดการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การเติบโต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม และโลจิสติกส์ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอีกหน่วยงาน หนึ่งที่มีความสำคัญต้องสร้างความเชื่อมั่นขององค์กรในการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระยะยาวสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของ สังคมเมืองในอนาคต ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการ พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกจึงมีความสำคัญยิ่ง²

² <https://www.eeco.or.th/web-upload/filecenter/untitled%20folder/EEC009.pdf> สืบค้น เมื่อ 25 ธันวาคม 2565

ปัญหาด้านการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือไม่อย่างไร หากการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกมีการศึกษาและรับรู้ถึงประเด็นปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว จะทำให้ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักและให้ความสำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลในทุกๆ ด้าน เพื่อรองรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก จะเป็นคำตอบที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะหากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีปัญหาขึ้นมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นในทางด้านการคมนาคม ด้านอุตสาหกรรม การขนส่ง ด้านการท่องเที่ยว ด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อม ก็จะส่งผลกระทบต่อประชาชนนักท่องเที่ยว และอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยอีกด้วย การจัดสมดุลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก จึงเป็นคำตอบของคำถามที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมากทั้งในระดับจุลภาค และในระดับมหัพภาคอีกด้วย เพื่อต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.2 วัตถุประสงค์

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก” มีวัตถุประสงค์ คือ

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

1.2.3 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2.4 เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

1.3 ปัญหาการวิจัย

สภาพทั่วไปของปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเป็นอย่างไร ในขณะที่ปัญหาและอุปสรรคนั้นเกิดขึ้น มีอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคนั้น และสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการ

จัดสมดุคหรัพยการธรรมาชาติและสิ่งแวดล่อมบนฐานระเบียบเศรษฐกัจภาคตะวันออกเฉียงใต้อ่างไร ในอนาคต

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาของประเด็นการวิจัยเรื่อง “การจัดสมดุคหรัพยการธรรมาชาติและสิ่งแวดล่อมบนฐานระเบียบเศรษฐกัจภาคตะวันออกเฉียงใต้อ่างไร”มุ่งการศึกษาประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประเด็นคือ

1) ศึกษากระบวนการในการจัดสมดุคหรัพยการธรรมาชาติและสิ่งแวดล่อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกัจภาคตะวันออกเฉียงใต้อ่างไร ด้านยุทธศาสตร์และนโยบาย ด้านกระบวนการจัดการ และด้านการเสริมสร้างเครือข่าย โดยจะนำมาวิเคราะห์ด้วยหลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis 2) สาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุคหรัพยการธรรมาชาติและสิ่งแวดล่อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกัจภาคตะวันออกเฉียงใต้อ่างไร จะทำการวิเคราะห์ด้วยโมเดล คือ Turning Point, Cognitive Walkthrough, Conventional Why, Comprehensive Scan และ 3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุคหรัพยการธรรมาชาติและสิ่งแวดล่อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกัจภาคตะวันออกเฉียงใต้อ่างไร ด้วยโมเดล PDCA : การวางแผน, การปฏิบัติ, การตรวจสอบ, การปรับปรุงแก้ไขและโมเดล POCCC : การวางแผน, จัดองค์กร, การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน, ควบคุม

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่/องค์กร ศึกษาในพื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยมีองค์กร/ชุมชนได้แก่

1) ส่วนราชการ จำนวน 10 ส่วนงาน คือ 1) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล่อม 2) สำนักงานนโยบายและแผน 3) กรมควบคุมมลพิษ 4) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล่อม 5) กรมทรัพยากรน้ำ 6) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล 7) กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธ์พืช 8) กรมป่าไม้ 9) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 10) กรมทรัพยากรธรณี

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 แห่ง 1) อำเภอเมืองชลบุรี 2) อำเภอพนัสนิคม 3) อำเภอพานทอง 4) อำเภอบ้านบึง 5) อำเภอศรีราชา 6) อำเภอเกาะจันทร์ 7) อำเภอบ่อทอง 8) อำเภอหนองใหญ่ 9) อำเภอบางละมุง 10) อำเภอสัตหีบ และ 11) อำเภอเกาะสีชัง

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นการศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 31 ราย ดังนี้

- 1) ผู้บริหารส่วนราชการ จำนวน 10 คน
- 2) ปลัดอำเภอ จำนวน 11 คน
- 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่ ตุลาคม พ.ศ. 2565 – กันยายน พ.ศ. 2566

1.4.5 ขอบเขตด้านแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และนโยบายสิ่งแวดล้อม
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเทศไทย
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่าย
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
- 5) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากร
- 6) แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)
- 7) แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของทรัพยากร
- 8) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
- 9) ข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี

1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง “การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก” ได้กำหนดนิยามศัพท์ไว้ดังนี้

กระบวนการจัดการ หมายถึง การประสานงานและการบริหารหน้าที่ต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายบางอย่าง ประกอบไปด้วยการวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล และการควบคุมองค์กร โดยที่การบริหารจัดการครอบคลุมตัวของธุรกิจตั้งแต่การบริหารจัดการกลยุทธ์ การบริหารงาน และการจัดการเครือข่าย ภายใต้โมเดล 4 อย่าง คือ 1) การวิเคราะห์ SWOT Analysis กล่าวคือ Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats 2) การวิเคราะห์ Root –Cause Analysis กล่าวคือ Turning Point, Cognitive Walkthrough, Conventional Why, Comprehensive Scan 3) การวิเคราะห์ POCCC กล่าวคือ Planning, Organizing, Commanding, Coordination, Controlling) 4) การวิเคราะห์วงจรเดมมิง PDCA กล่าวคือ Plan, Do, Check, Action

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทั้งเป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สำหรับโครงการวิจัยย่อยนี้หมายเอาทรัพยากร 7 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรดิน 2) ทรัพยากรแร่ 3) ทรัพยากรป่าไม้ 4) ทรัพยากรน้ำ 5) ทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง 6) ความหลากหลายทางชีวภาพ 7) ทรัพยากรอากาศและมลพิษ

ยุทธศาสตร์และนโยบาย หมายถึง แผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดลอมให้สอดคลองกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติแผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ

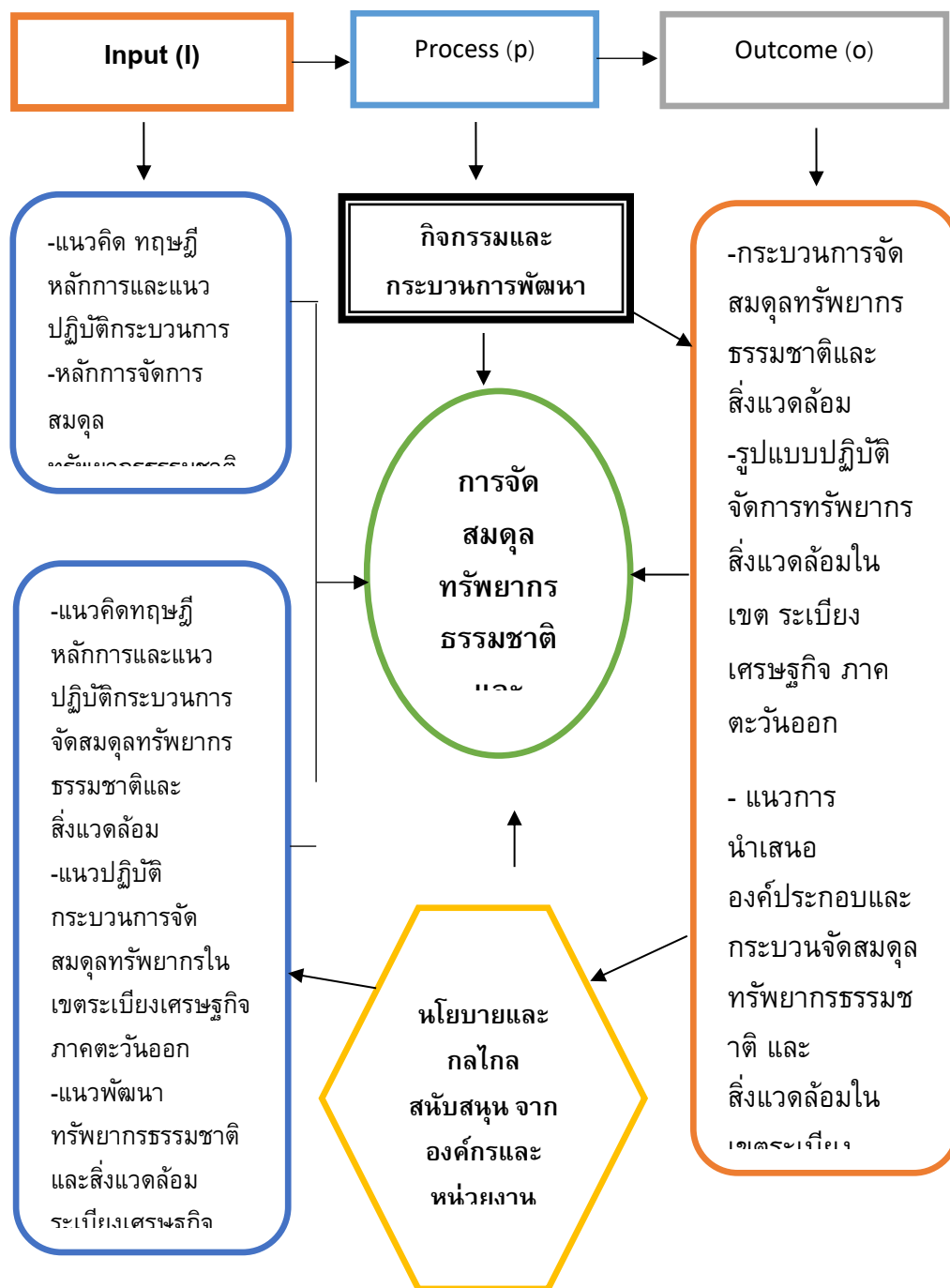
การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง เป็นการพัฒนา ที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูล กันในระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดลอม อันจะเป็นองค์ประกอบ ที่จะรวมกันหรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์ สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบัน และคนรุ่นอนาคต

การนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงของคน กลุ่มของคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าหมาย และวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

เขตระเบียบงเศรษฐกิจภาคตะวันออก หมายถึง โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต่อยอดการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นที่รู้จักกว่า 30 ปี หรือที่เรียกว่า อีสเทิร์นซีบอร์ดโครงการ อีอีซี มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัด ในภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา แผนการพัฒนาอีอีซี เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ ทั้งทางกายภาพและทางสังคม เพื่อเป็นการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศซึ่งในโครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นเฉพาะเขตจังหวัดชลบุรี

1.6 กรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีกรอบแนวคิดในการดำเนินการ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ด้านวิชาการ เผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่สาธารณชน นักวิชาการ นักวิจัย และประชาชนที่สนใจ
2. ด้านสังคมชุมชนมีข้อมูลในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานราชการมีข้อมูลในการช่วยกำหนดนโยบายพัฒนาการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในแผนปีถัดไปหลังจากการเผยแพร่งานวิจัย
3. ด้านนโยบาย มีข้อมูลในการช่วยกำหนดนโยบายพัฒนาการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนปีถัดไปหลังจากการเผยแพร่งานวิจัย
4. ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล ทราบปัญหาและอุปสรรคของการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้ตอบสนองต่อความต้องการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดชลบุรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก” ครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวคิด หลักการ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิจัยครั้งนี้ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และนโยบายสิ่งแวดล้อม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเทศไทย
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่าย
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทพื้นที่จังหวัดชลบุรี
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และนโยบายสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาวิจัยที่ 1 เรื่อง “ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน” มุ่งศึกษายุทธศาสตร์และนโยบายสิ่งแวดล้อมจากแผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติแผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ³

2.1.1 ที่มาของแนวคิด

แผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระยะ 20 ปี(พ.ศ. 2561-2580) ได้นำนโยบายและแผนของชาติในทุกระดับที่เกี่ยวข้องมาจัดวางเป้าหมายและถ่ายทอดเชื่อมโยงให้สอดคล้องและตอบสนองกับแนวโน้ม ทิศทางและสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศ ประกอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี(พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

³ <http://www.mnre.go.th/th/about/content>, สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565

แห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) นโยบายและแผนระดับชาติว่า ด้วยความมั่นคงแห่งชาติ(พ.ศ. 2558-2564) รวมทั้ง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยมีรายละเอียดดังนี้⁴

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้จัดทำขึ้น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มุ่งหวังให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นที่ยอมรับนับถือของสากล และสอดคล้องกับ ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทย และสภาพปัญหาประเทศไทย โดยมีกลไกที่มี ประสิทธิภาพในการปฏิรูปและสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นให้ได้และกำหนดแนวทางในการขจัด ทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างได้ผลตลอดจนสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพ โดยมีมาตรการที่เกี่ยวข้อง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย

มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่ กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของ ชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และร่วมมือและสนับสนุน การอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลาย ทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

มาตรา 57 รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ บริหาร จัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืนโดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่ เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมาย บัญญัติ

มาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้น อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้ เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน ฯลฯ

มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้ (1) วางแผนการใช้ ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน (2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

⁴ คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561

รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญ โดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (3) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (4) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น (5) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน

มาตรา 257 การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายดังต่อไปนี้ (1) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ (2) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อจัดความเหลื่อมล้ำ (3) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา 258 (1) ให้มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และยั่งยืน โดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกัน (2) จัดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั้งประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ (3) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้

2.1.2 ความหมายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนแม่บท (master plan) หมายถึง แผนระยะปานกลางถึงระยะยาวที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ มีลักษณะเป็นพลวัต การวางแผนแม่บทจะต้องมีการวิเคราะห์ครอบคลุมทุกสภาพแวดล้อมในกรณีของประเทศไทย แผนแม่บทมักเป็นแผนระยะปานกลางที่ครอบคลุมระยะเวลา 4-6 ปี เพื่อประสานการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกันนโยบายดังกล่าวให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงานอย่างมีเอกภาพและประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนแม่บท แผนแม่บทเป็นแผนที่แปลงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือนโยบายรัฐบาลเฉพาะด้านสู่แนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น แผนแม่บทจะมีองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ โดยในส่วนของยุทธศาสตร์ นอกจากจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานแล้ว โดยทั่วไปจะมีการกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์เพื่อชี้วัดผลการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถ

ปฏิบัติและวัดผลได้จริง เช่น แผนแม่บทพลังงานไทย แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย⁵

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (National Economic and Social Development Plan) หมายถึง แผนพัฒนาประเทศระยะปานกลาง 5 ปี ที่มีการกำหนดกรอบทิศทางเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยทั่วไปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. วิสัยทัศน์ คือ การระบุทิศทางหรือเจตนารมณ์ของการพัฒนาประเทศว่าต้องการให้ประเทศพัฒนาไปในทิศทางใดหรือเป็นแบบใด
2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนา เป็นการระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ต้องการให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ของแผน เพื่อใช้ในการติดตามประเมินผลการพัฒนา
3. ยุทธศาสตร์ของการพัฒนา เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของการพัฒนา

ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์สถานะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะที่ผ่านมาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของการพัฒนาที่เกิดขึ้น การคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ เพื่อทำการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ของการพัฒนาดังกล่าว หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งเป็นส่วนราชการที่ขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรี

วิวัฒนาการของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2502 ในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยความช่วยเหลือของธนาคารโลกซึ่งได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) และได้มีการจัดทำต่อเนื่องมาโดยเปลี่ยนชื่อเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปัจจุบัน กระบวนการในการจัดทำแผนได้มีการพัฒนาการมาตลอด โดยในระยะแรกคือแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นกระบวนการที่จัดทำโดยส่วนราชการเป็นหลัก และเริ่มมีกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ การกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำใน

⁵ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558

สังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และยกระดับคุณภาพชีวิต การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ แต่ละฉบับอาจแตกต่างกันตามสภาพปัญหาและสถานการณ์ของแต่ละแผน⁶

กล่าวโดยสรุป แผนแม่บท (master plan) หมายถึง แผนระยะปานกลางถึงระยะยาวที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ มีลักษณะเป็นพลวัต การวางแผนแม่บทจะต้องมีการวิเคราะห์ครอบคลุมทุกสภาพแวดล้อมในกรณีของประเทศไทย แผนแม่บทมักเป็นแผนระยะปานกลางที่ครอบคลุมระยะเวลา 4-6 ปี มีวิสัยทัศน์ เพื่อการระบุทิศทางหรือเจตนารมณ์ของการพัฒนาประเทศ ว่าต้องการให้ประเทศพัฒนาไปในทิศทางใดหรือเป็นแบบใด มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนา เป็นการระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ต้องการให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ของแผน เพื่อใช้ในการติดตามประเมินผลการพัฒนา มียุทธศาสตร์ของการพัฒนา เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของการพัฒนา ปัจจุบันแผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติแผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ

2.1.3 หลักการสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีด้านสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีรายละเอียดดังนี้⁷

1. ยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
“ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายการ

⁶ https://www.nesdc.co.th/main.php?filename=develop_issue, สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565

⁷ คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561

พัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง” โดยมีเป้าหมาย 20 ปี ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) เป้าหมาย

1.1 อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืน มีสมดุล

1.2 ฟื้นฟูและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ

1.3 ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโต บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ

1.4 ยกย่องระดับกระบวนทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล

2) ประเด็นยุทธศาสตร์

2.1 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว

2.2 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล

2.3 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ

2.4 พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง

2.5 พัฒนาความมั่นคงทางน้ำ พลังงานและการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.6 ยกย่องระดับกระบวนทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ

3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

แผนแม่บทกระทรวงฯ มีแนวทางในการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีเป้าหมายในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก มีการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พื้นที่ชุ่มน้ำ สิ่งแวดล้อมภูมินิเวศ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม พื้นที่สีเขียว พื้นที่คุ้มครองและการพัฒนา เพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงมี

แนวทางในการอุดหนุนงบประมาณภายใต้แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดเพื่อการจัดการด้านมลพิษ

4) ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

4.1 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว

4.1.1 เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

4.1.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิด

4.1.3 รักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4.2 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล

4.2.1 เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพทางทะเล

4.2.2 ปรับปรุง ฟื้นฟู และสร้างใหม่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งระบบ

4.2.3 ฟื้นฟูชายหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชายฝั่งทะเลได้รับการป้องกันและแก้ไขทั้งระบบ และมีนโยบายการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม

4.2.4 พัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4.3 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ

4.3.1 ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

4.3.2 มีการปรับตัวเพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4.3.3 มุ่งเข้าสู่การลงทุนที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐและภาคเอกชน

4.3.4 พัฒนาและสร้างระบบรับมือปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

4.4 พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง

4.4.1 จัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล

4.5 พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4.5.1 พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ”

4.6 ยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ

4.6.1 ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย

4.6.2 พัฒนาเครื่องมือกลไกและระบบยุติธรรม และระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม

4.6.3 จัดโครงสร้างเชิงสถาบันเพื่อจัดการประเด็นร่วม ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

4.6.4 พัฒนาและดำเนินโครงการที่ยกระดับกระบวนการทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม⁸

2. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เป็นแผนแม่บทเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติมีทั้งสิ้น 23 แผนแม่บท ซึ่งจะมีผลผูกพันต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้นรวมทั้งการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณต้องสอดคล้องกับแผนแม่บทซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องประเด็นหลัก⁹ คือ

2.1 ประเด็นที่ 6 การพัฒนาพื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ มีเป้าหมาย : 1. ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น เกิดศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อกระจายความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม 2. พื้นที่ที่มีแผนผังภูมินิเวศเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชนบทมั่นคง เกษตรยั่งยืนและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ รวมทั้งผังพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งโบราณคดี 3. ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ประกอบด้วย 2 แผนย่อย ดังนี้ (1) การพัฒนาเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ (2) การพัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มีการบริหารจัดการตามแผนผังภูมินิเวศอย่างยั่งยืน

2.2 ประเด็นที่ 16 เศรษฐกิจฐานราก เป้าหมาย : รายได้ของประชากรกลุ่มรายได้น้อยเพิ่มขึ้นอย่างกระจายและอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 1 แผนย่อย ดังนี้ (1) การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

2.3 ประเด็นที่ 18 การเติบโตอย่างยั่งยืน เป้าหมาย : สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 แผนย่อย ดังนี้ (1) การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว (2) การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล (3) การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ (4) การจัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อ

⁸ <http://plan.bru.ac.th/>, สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565

⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559

สิ่งแวดล้อมและสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล (5) การยกระดับกระบวนการด้าน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดอนาคตประเทศ

2.4 ประเด็นที่ 19 การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ เป้าหมาย : 1. ความมั่นคงด้านน้ำของประเทศเพิ่มขึ้น 2. ผลผลิตของน้ำทั้งระบบเพิ่มขึ้น ในการใช้น้ำอย่างประหยัดและสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำ 3. แม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้รับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพให้มีระบบนิเวศที่ดี ประกอบด้วย 3 แผนย่อย ดังนี้ (1) การพัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ (2) เพิ่มผลผลิตของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล (3) การอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ

2.5 ประเด็นที่ 20 การบริการประชาชน และประสิทธิภาพภาครัฐ เป้าหมาย : 1. บริการของรัฐมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ 2. ภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย 4 แผนย่อย ดังนี้ (1) การพัฒนาบริการประชาชน (2) การบริหารการเงินการคลัง (3) การพัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ (4) การสร้างและพัฒนาบุคลากร

2.6 ประเด็นที่ 21 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ เป้าหมาย : 1. ประเทศไทยปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ประกอบด้วย 1 แผนย่อย ดังนี้ (1) การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

2.7 ประเด็นที่ 23 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เป้าหมาย : 1. ความสามารถในการแข่งขันด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และด้านโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของประเทศเพิ่มสูงขึ้น 2. มูลค่าการลงทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในของประเทศเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย 5 แผนย่อย ดังนี้ (1) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ (2) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม (3) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม (4) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านองค์ความรู้พื้นฐาน (5) ด้านปัจจัยสนับสนุนในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม¹⁰

3. แผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 วัตถุประสงค์รวม

1) ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการรักษาและฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนเป็นฐานการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแล รักษา อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดมลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ

¹⁰ <http://nscr.nesdc.go.th/master-plans/>, สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565

3) เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ลดความขัดแย้งของการพัฒนาที่ใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติ บรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และลดภัยพิบัติทางธรรมชาติ

4) มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวทางประชารัฐ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกโดยยึดถือผลประโยชน์ของประเทศ

3.2 เป้าหมาย/ผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

1) ระยะเร่งด่วน : (1.1) พื้นที่ขยายผลจากแบบอย่างความสำเร็จ (Good Practices) (1.2) หน่วยงานระดับปฏิบัติมีและใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการร่วมกัน (1.3) แผนที่งบประมาณ (Area-Based Budgeting) Z1.4) ประเด็นหรือกิจกรรมการปฏิรูปที่กำหนดให้ต้องดำเนินการภายใน 1 - 2 ปี

2) ระยะกลาง-ยาว : (2.1) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ตามแนวทางประชารัฐ (2.2) ดำเนินการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง 2.3) โครงสร้างองค์กรมีความสอดคล้องกับแผนงานและการบริหารจัดการ

3.3 เป้าหมายรายเรื่อง

1) ทรัพยากรทางบก ประกอบด้วย ประการที่ 1 ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ที่เหมาะสมกับกับสมดุลของระบบนิเวศและการใช้ประโยชน์ สามารถหยุดยั้งและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของชาติอย่างยั่งยืน มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยคำนึงถึงดุลยภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรป่าและสัตว์ ป่าไม้มีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ประการที่ 2 ทรัพยากรดิน ประเทศไทยมีแผนการใช้ที่ดินของชาติที่ทั้งระบบที่สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่ดินการเกษตรมีความสมบูรณ์และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ประการที่ 3 ทรัพยากรแร่ ประเทศมีความมั่นคงของฐานทรัพยากรแร่และวัตถุดิบเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่มีความเหมาะสม เป็นธรรม และคำนึงถึงดุลยภาพทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม

2) ทรัพยากรน้ำประกอบด้วย ประการที่ 1 สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และ พัฒนา ลดภัยพิบัติ เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้านทรัพยากรน้ำ ประการที่ 2 เร่งรัดกลไกการพัฒนา

แหล่งน้ำและปรับปรุงระบบการเก็บกักน้ำต้นทุน รวมทั้งระบบการกระจายน้ำ ประการที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำ ประการที่ 3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

3) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย ประการที่ 1 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้รับการรักษาฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนเป็นฐานการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประการที่ 2 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้รับการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อลดมลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนและระบบนิเวศ ประการที่ 3 เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ลดความขัดแย้งของการพัฒนาที่ใช้ฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง บรรเทาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและลดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประการที่ 4 มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติกฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก โดยยึดถือผลประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ

4) ความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบด้วย ประการที่ 1 ระบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ ประการที่ 2 ระบบการวิจัยและนวัตกรรมด้านความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมีทิศทางที่ชัดเจน ในการสร้างสมดุลในการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ภายใต้ Thailand 4.0 และยกระดับการวิจัยและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอาเซียน ประการที่ 3 ความหลากหลายทางชีวภาพสามารถยกระดับเป็นจุดแข็งของประเทศที่สามารถใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยุติธรรม และเท่าเทียม สอดคล้องกับการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์และได้รับผลประโยชน์จากฐานความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ

5) สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ประการที่ 1 ระบบบริหารจัดการมลพิษที่แหล่งกำเนิดมีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับประชาชน ประการที่ 2 การผลิตและการบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การเจริญเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ประการที่ 3 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการจัดการมลพิษ ทำให้เกิดความไว้วางใจและความสำเร็จในการลดมลพิษ

6) ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ประการที่ 1 มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาลและหลัก

นิติธรรม ประการที่ 2 ลดและป้องกันความขัดแย้งระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา กับผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และการคุ้มครองสิทธิ ประการที่ 3 สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) ของประชาชนองค์กร ชุมชน องค์กรภาคประชาสังคม ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹¹

4. แผนการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals- SDGs)

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่ สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระ การพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศ ดำเนินการร่วมกัน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2558 ได้มอบหมายให้คณะกรรมการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) เป็นกลไกหลักในระดับประเทศ ในการขับเคลื่อนให้หน่วยงานไทยนำ วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030 ไปปฏิบัติ รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงาน ตลอดจนสร้างความตระหนักให้กับภาคส่วนต่าง ๆ อนึ่ง คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนชุดนี้ จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พ.ศ. 2556 โดยนายกรัฐมนตรีเป็น ประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่สำคัญในการเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน ของประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลง หรือความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมายหลัก (Goal) ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาสำหรับเป้าหมายในกลุ่ม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญกับการปกป้อง และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน : เป้าหมายที่ 6 มุ่งมั่นที่จะ “ให้มีน้ำเพื่อใช้ประโยชน์และมีการจัดการน้ำ และสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ 1) ขยายความร่วมมือระหว่างประเทศและการสนับสนุนการเสริมสร้างขีดความสามารถให้แก่ประเทศ กำลังพัฒนาใน กิจกรรมและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำและสุขอนามัย ซึ่งรวมถึงด้านการเก็บน้ำ การขจัดเกลือ การใช้

¹¹ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561

น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการน้ำเสียเทคโนโลยีการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ 2) สนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการจัดการน้ำและ สุขอนามัย

2. เป้าหมายที่ 12 การสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน : เป้าหมายที่ 12 มีข้อกำหนดสำคัญของการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Sustainable Consumption and Production-SCP) ที่ต้องการข้อกำหนดแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน ได้แก่ เป้าประสงค์ที่ 12.4 ว่าด้วยการใช้สารเคมีในการจัดการของเสียอันตราย และ 12.5การจัดการขยะและการรีไซเคิล เนื่องจากรัฐบาลปัจจุบันประกาศให้ขยะเป็นวาระแห่งชาติ นโยบายการจัดการขยะใหม่ ๆ เช่น การจัดการซากผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ การจัดการขยะพลาสติก การสร้างโรงเผาขยะ เป็นต้นทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเตรียมพร้อมรับนโยบายดังกล่าว

3. เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้นการดำเนินนโยบาย ยุทธศาสตร์หรือแผน ที่เป็นการเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสนับสนุนการสร้างภูมิคุ้มกันและความสามารถในการฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับต่ำ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการผลิตอาหาร รวมทั้งความยืดหยุ่นของการใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Energy Elasticity)ความเข้มข้นของการใช้พลังงาน (Energy Intensity) ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อหัวประชากร (Emission per capita) (ต้นคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าต่อคน) ต้นทุนต่อหน่วยของการลดก๊าซเรือนกระจก (Abatement cost) (บาทต่อต้นคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า) แยกเป็นรายเทคโนโลยีการลดก๊าซเรือนกระจกและสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนต่อการใช้พลังงานขั้นสุดท้าย

4. เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนการดำเนินงานตามเป้าประสงค์และตัวชี้วัด จำนวน 10 มาตรการ 1) การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำทะเล 2) การกำหนดมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษต่าง ๆ 3) การจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูคุณภาพแหล่งน้ำและน้ำทะเลชายฝั่ง 4) การพัฒนาเทคโนโลยีในการลดมลพิษทางทะเล 5) จัดทำแผนการจัดการ แนวทาง และมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 6) ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์แก่ข้าราชการ ผู้ประกอบการ และประชาชน 7) แผนปฏิบัติการฉุกเฉินเพื่อป้องกันและแก้ไขมลพิษทางทะเล 8) การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างบูรณาการสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม 9) การลดการทำประมงที่ผิดกฎหมายและไร้การควบคุม (IUU Fishing) ผ่านการติดตาม ควบคุม และเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ 10) การพัฒนาและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรประมงทะเลอย่างรับผิดชอบและยั่งยืนเป้าหมายที่ 15 ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุน

การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืนเป้าหมายที่ 15 ชีวิตบนแผ่นดิน (Life on land) ครอบคลุม ปกป้อง (Protect) ฟื้นฟู (Restore) และการสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน (Promote sustainable use of terrestrialecosystems) การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (Sustainably manage forests) การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย (Combat desertification) ยุติและฟื้นฟูสภาพพื้นที่ที่เสื่อมโทรม (Reverse land degradation) และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Halt biodiversity loss) ประเทศไทยตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนของ พื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศคือ 40%¹²

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะสร้างความเสียหายต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สิน โดย OECD ได้คาดการณ์ว่าหากไม่มีการดำเนินงานที่สำคัญเพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก จะทำให้ ภายในพ.ศ. 2603 ความเสียหายอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นทั่วโลกจะมี มูลค่าถึงร้อยละ 1.0-3.3 ของ GDP โลก และมูลค่าความเสียหายจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.0-10.0 ภายในพ.ศ. 2643 โดยภาคการเกษตรจะได้รับความเสียหายมากกว่าภาคการผลิตอื่น เนื่องจากภาค การเกษตรต้องพึ่งพาสภาพอากาศและฤดูกาลตามธรรมชาติ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรลดลง หรือพืชบางชนิดอาจมีระยะเวลาการให้ผลผลิตที่ เปลี่ยนแปลงไป ยิ่งไปกว่านั้นพื้นที่การเกษตรบางส่วนที่ประสบกับภัยแล้งยาวนานหรือน้ำท่วมซ้ำซาก จะไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ ส่งผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่มี รายได้น้อย ในขณะที่เดียวกันสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปยังส่งผลทำให้การแพร่ระบาดของโรค ตามฤดูกาลมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นรวมทั้งยังเป็นปัจจัยส่งเสริมให้โรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำในหลายพื้นที่ ของโลก เนื่องจากอากาศร้อนทำให้พาหะนำโรคติดต่อบางชนิดเพิ่มจำนวนเร็วขึ้น โดยเฉพาะยุง แมลงวัน และหนู ซึ่งการแพร่ระบาดของโรคขึ้น อีกทั้งพื้นที่ราบที่อยู่ใกล้ชายฝั่งจะถูกน้ำทะเลท่วม สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินส่งผลให้ผู้ที่อาศัยในพื้นที่น้ำท่วมต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน โดยกลุ่ม คนผู้มีรายได้น้อยจะเป็นกลุ่มเปราะบางที่มีความสามารถในการปรับตัวต่ำ และอาจไม่สามารถฟื้นตัว กลับมาใช้ชีวิตได้ดังเดิม¹³

ในกรณีของประเทศไทย สภาพภูมิประเทศของไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มประชากร จำนวนมากดำรงชีพด้วยการพึ่งพิงภาคการเกษตร รวมทั้งมีระยะทางของพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวถึง 3,100 กิโลเมตรจึงมีโอกาสูงที่ไทยจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากกว่า หลายประเทศ โดยพบว่าที่ผ่านมาพื้นที่ร้อยละ 23 ของประเทศได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ

¹² สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561

¹³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559

ภูมิอากาศในหลากหลายรูปแบบเช่น น้ำท่วมฉับพลัน ภาวะภัยแล้งและการรुक้ำของน้ำทะเล เป็นต้น ซึ่ง รายงาน Global Climate Risk Index ของ Germanwatch ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยมีมูลค่าความสูญเสียจากภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศในช่วงปี 2542 – 2560 สูงเป็นอันดับที่ 8 จาก 181 ประเทศทั่วโลก

2.2.1 สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนวิถีชีวิตของท้องถิ่นและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำ สภาพแวดล้อมทางทะเลและทรัพยากรธรณีเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิต การส่งออกและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้อย่างไม่ยั่งยืน ลำดับความสำคัญทางเศรษฐกิจมักมีความสำคัญมากกว่าการอนุรักษ์ในหลาย ๆ กรณี ประเทศไทยเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในหลายภูมิภาครวมทั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและประชากรสัตว์ป่าที่ลดลง การตัดไม้ทำลายป่าการกลายเป็นทะเลทราย การขาดแคลนน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมลพิษทางอากาศและทางน้ำสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2562 ถึงเดือนมิถุนายน 2563 เฉพาะที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1) **ทรัพยากรดิน** พบว่า ปัญหาดินเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และดินต้นกำเนิดขึ้นครอบคลุมพื้นที่ประเทศมากที่สุด และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ส่วนใหญ่ที่มีระดับความสมบูรณ์ต่ำ การชะล้างพังทลายของดินเกิดขึ้นในพื้นที่ราบเป็นบริเวณกว้าง เกิดขึ้นมากกว่าพื้นที่สูงการนำเข้าปุ๋ยเคมีและวัตถุอันตรายทางการเกษตรลดลงจาก พ.ศ. 2561 ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีการนำเข้าปุ๋ยเคมีและวัตถุอันตรายทางการเกษตรลดลงจากช่วงเดียวกันใน พ.ศ. 2562 การใช้ที่ดิน พบว่า การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้เป็นที่เกษตรกรรมมากที่สุด และรัฐบาลมีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ปริมาณพื้นที่และจำนวนเกษตรกรที่เพาะปลูกเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การจัดทำแผนการบริหารจัดการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมด้วยการอนุรักษ์ดินและน้ำ การจัดทำเป้าหมายความสมดุลของการจัดการทรัพยากรที่ดิน การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงคุณภาพดินในพื้นที่ดินเปรี้ยว ดินกรด และดินเค็ม การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน

2) **ทรัพยากรแร่** มีการสำรวจพบแหล่งแร่ที่มีศักยภาพในการทำเหมืองแร่ ได้แก่ แร่ควอตซ์ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แร่โพแทชที่จังหวัดมหาสารคาม แร่ทองคำที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์-ชุมพร และแหล่งหินอุตสาหกรรมสำหรับการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ภาครัฐ ซึ่งแร่ที่มีปริมาณการ

ผลิตสูงสุดและใช้งานมากที่สุดคือ หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง รองลงมาคือ หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมซีเมนต์ สำหรับแร่ที่มีปริมาณส่งออกมากที่สุด คือ แร่ ยิปซัม ส่วนแร่ที่มีปริมาณนำเข้ามากที่สุด คือ ถ่านหินประเภทเชื้อเพลิงแข็ง นอกจากนี้ มูลค่าการผลิต การนำเข้า และการใช้แร่ มีมูลค่าลดลงขณะที่มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรแร่การสำรวจและประเมิน ศักยภาพทรัพยากรแร่ และการศึกษาเชิงวิชาการเพื่อวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในการรีไซเคิลเพื่อ พัฒนาของเสียเป็นแหล่งทรัพยากรทดแทนด้านแร่และโลหะ มีการทดลองในห้องปฏิบัติการ เพื่อ ผลักดันเทคโนโลยีต้นแบบให้ผู้ประกอบการนำไปประยุกต์ใช้ รวมถึงส่งเสริมผู้ประกอบการเหมืองแร่ ให้ดำเนินกิจการบนหลักธรรมาภิบาลและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3) ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ใน พ.ศ. 2562 ค่อนข้างคงที่จาก พ.ศ. 2561 โดยภาครัฐ ได้ส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชน ทำให้ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าชุมชนมากที่สุด สำหรับสถิติการบุกรุกพื้นที่ป่า สงวนแห่งชาติ มีจำนวนคดีบุกรุกเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ที่ถูกบุกรุกลดลง ขณะที่สถิติการบุกรุกพื้นที่ป่า อนุรักษ์มีจำนวนคดีบุกรุกและพื้นที่ที่ถูกบุกรุกลดลงจาก พ.ศ. 2561 ใน พ.ศ. 2562 มีพื้นที่ถูกไฟไหม้ ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2561 และใน พ.ศ. 2563 มีจำนวนจุดความร้อนสะสม (Hotspot) ทั้งประเทศคงที่จาก พ.ศ. 2562 ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือ สัตว์ป่า ใน พ.ศ. 2562 มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมถูกคุกคามมากที่สุด รองลงมา คือ นก สัตว์เลี้ยงยกลาน และสัตว์ สะเทินน้ำสะเทินบกตามลำดับ สัตว์ป่าหลายชนิดมีจำนวนประชากรที่ลดลงและตกอยู่ในสภาพที่ควร เฝ้าติดตาม เนื่องจากการถูกคุกคาม การเปลี่ยนแปลงสภาพของแหล่งที่อยู่อาศัย การบุกรุกทำลายป่า การลักลอบล่าสัตว์ป่า และการลดลงของป่าไม้ รวมถึง ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่าใน บริเวณที่ติดแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานตามแผนนโยบายป่าไม้ แห่งชาติ เช่น การจัดทำกฎหมายลำดับรองภายใต้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และยั่งยืน การจัดระบบลาดตระเวนเชิงคุณภาพ เพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ ป่า รวมทั้งการดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ให้กลับสู่สภาพสมบูรณ์

4) ทรัพยากรน้ำ ใน พ.ศ. 2562 ปริมาณฝนเฉลี่ยทั่วประเทศลดลงจาก พ.ศ. 2561 เมื่อพิจารณาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ปริมาณฝนเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลง ใน พ.ศ. 2562 ภาคกลางมี ปริมาณน้ำท่ามากที่สุดรองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก ตามลำดับ สำหรับปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ ใน พ.ศ. 2563 อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และอ่างเก็บน้ำขนาด กลางของประเทศ มีปริมาณน้ำใช้การได้ลดลงจาก พ.ศ. 2562 และมีความต้องการใช้น้ำดังกล่าวเพื่อ การเกษตรมากที่สุด รองลงมาเป็นการใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ อุบโภคบริโภค และอุตสาหกรรม

ตามลำดับ เมื่อพิจารณาพื้นที่เกษตรน้ำฝน (นอกเขตชลประทาน) พบว่า ภาคเหนือและภาคกลางมีปริมาณน้ำต้นทุนน้อยกว่าความต้องการใช้น้ำ สำหรับพื้นที่ชลประทาน มีการวางแผนจัดสรรน้ำในช่วงฤดูแล้งเพื่อใช้ในภาคการเกษตรมากที่สุด รองลงมาคือ เพื่อการรักษาระบบนิเวศและอื่นๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำ การดำเนินการตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และมีโครงการบรรเทาและแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย และการผลักดันน้ำเค็มเพื่อรักษาระบบนิเวศในลุ่มน้ำ

5) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ใน พ.ศ. 2562 มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงเพิ่มขึ้นจากการจับสัตว์น้ำต่อหน่วยการลงแรงประมงในทะเลเพิ่มขึ้น แหล่งหญ้าทะเลมีสภาพตั้งแต่เสื่อมโทรมเล็กน้อยถึงสภาพสมบูรณ์ดีมาก สาเหตุความเสื่อมโทรมเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และจากธรรมชาติแนวปะการังมีแนวโน้มสภาพดีขึ้น และเกิดปะการังฟอกขาวอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรง โดยพื้นที่ฝั่งอันดามันมีการเกิดปะการังฟอกขาวน้อยกว่าอ่าวไทย และสถิติข้อมูลการเกยตื้นของสัตว์ทะเลหายากใน พ.ศ. 2562 มีจำนวนลดลงจาก พ.ศ. 2561 ส่วนใหญ่เป็นเต่าทะเล โลมา วาฬ และพะยูน ตามลำดับ สำหรับพื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนพื้นที่คงเดิม และใน พ.ศ. 2561 พื้นที่ชายฝั่งถูกกัดเซาะมีความยาว 726.76 กิโลเมตร ได้รับการแก้ไขปัญหาแล้ว 637.48 กิโลเมตร ด้านปัญหาขยะทะเลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นขยะพลาสติก ส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ไปจนถึงการตายของสัตว์ทะเลหายาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แบ่งระบบกลุ่มหาดของประเทศไทย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างเป็นระบบ การจัดทำหลักเกณฑ์ประกอบการจัดทำแผน/โครงการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งการใช้ไม้ไผ่ปักชะลอความรุนแรงของคลื่นในชายฝั่งทะเลที่เป็นโคลน การดำเนินโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนและชายหาด เช่น การปลูกป่าชายเลน การทวงคืนผืนป่าชายเลน การรื้อถอนสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในพื้นที่ทวงคืนการจัดตั้งสวนป่าประชารัฐ สวนป่าพฤกษศาสตร์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และดูแลระบบนิเวศ รวมถึงฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลอื่น ๆ เช่น การปลูกเสริมปะการัง และหญ้าทะเล และการช่วยเหลือสัตว์ทะเลหายาก

6) ความหลากหลายทางชีวภาพ ใน พ.ศ. 2558 พบชนิดพืชสมุนไพรพื้นถิ่นในธรรมชาติ 1 ชนิดคือ โสภระย้า มีชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามประมาณ 964 ชนิด และได้มีการสำรวจพบชนิดพันธุ์ใหม่ของโลกในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2557-2561 จำนวน 202 ชนิด จากการประเมินความหลากหลายของทรัพยากรในป่าชายเลน พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลนทั้งหมดจำนวน 22 วงศ์ 26 สกุล 43 ชนิด มีพันธุ์ไม้ในสกุลโกงกาง (Rhizophora) และพันธุ์ไม้ในสกุลแสม (Avicennia) เป็นชนิดพันธุ์ไม้เด่น สำหรับชนิดพันธุ์สัตว์มีการสำรวจใน พ.ศ. 2559 พบพันธุ์สัตว์ที่ถูกคุกคาม 569 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 12.03 ของสัตว์มีกระดูกสันหลังที่พบในประเทศไทย ผลการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ในระบบนิเวศป่าชายเลน ใน พ.ศ. 2562 พบว่าความหลากหลายของประชาคมสิ่งมีชีวิตพื้น

ป่าชายเลน พบทั้งหมด 58 ชนิด (Species) 27 วงศ์ (Family) พื้นที่ชุ่มน้ำที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่ขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์ 15 แห่ง พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 69 แห่ง พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ 47 แห่ง พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น 19,295 แห่ง และพื้นที่ชุ่มน้ำที่สมควรได้รับการคุ้มครองและฟื้นฟู 28 แห่ง สำหรับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัด 323 ชนิดโดยหลายชนิดเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานที่มีการส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องมีมาตรการป้องกันเฉพาะที่รัดกุมเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่กระจายเข้าไปในพื้นที่อนุรักษ์ และแหล่งน้ำธรรมชาติ ทั้งนี้การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าอนุรักษ์ การลักลอบเก็บของป่า การตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ป่า การกัดเซาะชายฝั่ง การถมพื้นที่ชุ่มน้ำและบุกรุกแหล่งน้ำธรรมชาติ การทำประมงผิดกฎหมาย การรุกรานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นสาเหตุที่ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาระบบคลังข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ โดยการปรับปรุงสถานภาพชนิดพันธุ์สัตว์ที่ถูกคุกคามในประเทศไทย ใน พ.ศ. 2563 มีการสำรวจปะการังอ่อน กัลปังหาและดอกไม้ทะเล ในแนวปะการังเขตน้ำตื้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามแผนการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก โดยการประเมินต้นทุนทางธรรมชาติให้กับผู้ประกอบการโรงแรม รวมถึงเตรียมเสนอพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติกองทัพบก (บางปู) จังหวัดสมุทรปราการ และพื้นที่เครือข่ายนกอพยพจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเครือข่ายพันธมิตรเพื่อการอนุรักษ์นกอพยพและถิ่นที่อยู่อาศัยในเส้นทางบินเอเชียตะวันออกเฉียง-ออสเตรเลีย

7) **สถานการณ์มลพิษ คุณภาพอากาศ** ใน พ.ศ. 2562 ในภาพรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก พ.ศ. 2561 พื้นที่ที่มีปัญหาคุณภาพอากาศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เมืองที่มีการจราจรหรือรถบรรทุกขนส่งหนาแน่น พื้นที่ที่มีการเผาในที่โล่ง และพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรม โดยปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กเส้นผ่านศูนย์กลางไม่เกิน 10 ไมครอน (Particulate Matter 10 Micron: PM10) พบว่า ค่าเฉลี่ยรายปีของทั้งประเทศยังอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยบริเวณภาคเหนือ จังหวัดสระบุรี มีค่าเพิ่มขึ้น แต่บริเวณพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีค่าลดลง ส่วนปริมาณฝุ่นละออง PM2.5 พบว่า มีค่าเฉลี่ยรายปีทั้งประเทศ 25.1 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร โดยทุกพื้นที่มีค่าเกินมาตรฐาน และเมื่อพิจารณาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า บริเวณพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดสระบุรี (หน้าพระลาน) มีแนวโน้มลดลงแต่บริเวณพื้นที่ภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และภาวะหมอกควันใน 9 จังหวัดภาคเหนือ มีความรุนแรงมากกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีการเผาในที่จำนวนมาก ประกอบกับประเทศไทยต้องเผชิญกับสภาพอากาศที่แห้งแล้งและเกิดไฟไหม้ในพื้นที่ป่า ทำให้ยากต่อการเข้าไปดับไฟ สอดคล้องกับจุดความร้อนสะสมรายจังหวัดเพิ่มขึ้นร้อยละ 54 เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2561 ปริมาณฝุ่นละออง PM10 และ PM2.5 ที่มีค่าเกิน

มาตรฐาน ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงเกิดปัญหาทัศนวิสัยในการมองเห็น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำแผนแม่บทด้านการจัดการคุณภาพอากาศของประเทศ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองเป็นวาระแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานและมาตรการควบคุมมลพิษที่แหล่งกำเนิด โดยการกำหนดมาตรฐานการปล่อยควันดำจากท่อไอเสีย รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงให้เทียบเท่ามาตรฐานยุโรป 5 มีการติดตาม ตรวจสอบ เผ่าระวัง เตือนภัยคุณภาพอากาศ เผยแพร่ต่อสาธารณะผ่านช่องทางต่างๆเป็นประจำทุกวัน และใช้ข้อมูลการตรวจวัดจุดความร้อนสะสมเชิงพื้นที่มาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า

2.2.2 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ และสภาพแวดล้อม

จากสถานการณ์ดังกล่าว เป้าหมายความยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในระดับนโยบายของชาติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีทิศทางการพัฒนาที่สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แผนแม่บทประเด็นการเติบโตอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการเติบโตอย่างยั่งยืนบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเติบโตที่เน้นหลักของการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ รักษา พื้นฟูและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินความพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคม ยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน ตลอดจนการขับเคลื่อนการปฏิบัติการในระดับหน่วยงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แนวคิด Triple Bottom Line (TBL) ที่พัฒนาโดย จอห์น เอลลิงตัน (John Elkington) ในปี 1997 เพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับการวัดผลการดำเนินงานขององค์กรทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการบริหาร ดังนี้¹⁴

1) **ด้านเศรษฐกิจ** ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และการสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจชีวภาพเศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจภาคทะเล เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่ง

¹⁴ อารตี อยุทธศร, 2564

กัน มุ่งเน้นการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม สร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติอย่างน้อย 5 เป้าหมาย ได้แก่ การผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์ความหลากหลาย ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

2) ด้านสังคม มุ่งเน้นการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจให้เติบโต และมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมของคนไทย ผ่านแนวคิดการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง คอยอำนวยความสะดวกโดยการตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่างรวดเร็วและโปร่งใส ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทยพัฒนาเครื่องมือ กลไกและระบบยุติธรรม และระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม จัดโครงสร้างเชิงสถาบันเพื่อจัดการประเด็นร่วมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ พัฒนาและดำเนินโครงการที่ยกระดับกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล

3) ด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ และพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน จัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ปรับปรุงมาตรฐานสิ่งแวดล้อมของประเทศตามมาตรฐานสากล และมีการบังคับใช้มาตรฐานสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพกับทุกภาคส่วนอย่างเคร่งครัด การพัฒนามาตรฐานและระบบจัดการมลพิษกำเนิดใหม่ พร้อมทั้งขจัดมลพิษและแก้ไขฟื้นฟูผลกระทบสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากโครงการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อลดมลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทางด้วยเป้าหมายการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

4) ด้านการบริหาร การปรับสมดุลและการบริหารจัดการภาครัฐ มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความโปร่งใสปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ มีระบบบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส ตลอดจนดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสังคมได้อย่างเหมาะสม จึงมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการปรับเปลี่ยนภาครัฐซึ่งยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน และแยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐซึ่งยึดหลักธรรมาภิบาล มีการปรับวัฒนธรรมในการทำงานให้มุ่งต่อผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมให้พร้อมที่จะปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ กฎหมายต้องมีความชัดเจนมีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัยเป็นสากล มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและยังเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมต้องมีการบริการที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติมีเป้าหมาย มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชน ภาครัฐมีขนาดที่เล็กลงพร้อมต่อการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง มีความโปร่งใสปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ และกระบวนการยุติธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งได้กำหนดตัวชี้วัดได้แก่ ระดับความพึงพอใจของประชาชน ประสิทธิภาพของการบริการภาครัฐ ระดับความโปร่งใสปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ และประเด็นด้านการปรับสมดุลและพัฒนาภาครัฐ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่าย

ในทางสังคมวิทยาเครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Network) ที่แตกต่างจากกลุ่ม โดย “กลุ่ม” จะมีขอบเขตชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก มีความเป็นรูปธรรม มีโครงสร้างทางสังคม แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีโครงสร้างแน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายมีความเป็นอิสระไม่มีใครบังคับให้ใครทำอะไรได้ แต่ละคนหรือกลุ่มองค์กรต่างก็เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้พอ ๆ กัน รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่มหรือองค์กรมาก¹⁵

¹⁵ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, มปป.

สมาชิกในเครือข่ายเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ 1) ปัจเจก (individual) หมายถึง สมาชิกที่เป็นตัวบุคคลไม่มีกลุ่มหรือองค์กรใด ๆ รองรับ บุคคลอาจมีศักยภาพ และความสัมพันธ์ที่กว้างขวางแตกต่างกัน 2) จุดประสานหรือองค์กรประสาน (node) หมายถึง สมาชิกที่เป็นกลุ่ม องค์กรหรือสถาบันที่มีศักยภาพในการจัดการประสานเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มหรือองค์กรอื่น ๆ 3) เครือข่าย (network) หมายถึง สมาชิกที่มีเครือข่ายย่อย ๆ อยู่ข้างหลังและพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ตามจังหวะ โอกาสและประเด็นที่สนใจ

การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจมองเห็นหรือมองไม่เห็นเป็นรูปธรรม ในเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เรียกว่า Network มีจุดเชื่อมความสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยคนหรือกลุ่มคนเรียกว่า Node และการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่าง ๆ เรียกว่า ความสัมพันธ์ (Relationships หรือ tie) ที่อาจเป็นแบบหลวมหรือแบบแน่นแฟ้น การเชื่อมโยงของเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เครือข่ายทางสังคมถือเป็นทุนทางสังคม (Social capital) ที่จะเพิ่มความสำเร็จให้กับตัวบุคคลและองค์กร ความสัมพันธ์ที่ดีทำให้บุคคลในองค์กรมีการเชื่อมโยงประสานงานกันดีขึ้น ทั้งยังสามารถดึงทรัพยากรของแต่ละองค์กรมาประสานเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁶

2.3.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายและการประยุกต์ใช้

แนวคิดหลัก ๆ ใน เครือข่ายทางสังคม อธิบายถึงการสร้างความร่วมมือใน 2 แนวคิดสำคัญ คือแนวคิดความคล้ายคลึง (Homophily) และแนวคิดความใกล้ชิด (Propinquity) ในแนวคิดความคล้ายคลึง ถูกอธิบายไว้ว่าภายใต้เงื่อนไขที่เหมือนกัน บุคคลชอบจะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีคุณลักษณะที่คล้ายกัน โดยอาจเป็นความคล้ายกันในประสบการณ์เดิม ปรัชญาวิชาชีพ พื้นฐานสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ถิ่นฐานเดิมเพศ ระดับการศึกษา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม เช่น คนหรือสมาชิกในสังคมที่มีพื้นฐานเหมือนกันหรือคล้าย ๆ กันมักจะคบหาสมาคมสูงส่งจับกลุ่มอยู่ด้วยกัน และแนวคิดความใกล้ชิด อธิบายว่าภายใต้เงื่อนไขที่คงที่ บุคคลชอบที่จะมีความสัมพันธ์กับคนที่มีระยะทางใกล้ชิดกัน

แนวคิดนี้นำไปสู่การปฏิบัติโดยการใช้ผังภาพ (Map) เพื่อให้เห็นรูปร่างของเครือข่ายที่ประกอบด้วยภาพของสมาชิก และความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่าย ความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ต่างกัน 2 ลักษณะ ทั้งแบบแน่นแฟ้น (Strong ties) หรือแบบหลวม (Weak ties) ที่วิเคราะห์ได้จากทฤษฎีนี้จะให้แนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติ ความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้นระหว่างผู้คนที่คล้ายคลึงกันทำให้เกิดการตั้งเป้าหมายร่วม เกิดความไว้วางใจ และมีการแบ่งปันข้อมูลและแหล่งประโยชน์กัน ส่วนความสัมพันธ์แบบหลวม มักมีประโยชน์ในการได้รับความคิดใหม่ ช่วยสร้างโอกาสให้คนที่ไม่

¹⁶ ทวีคูณ สวรรค์ตรานนท์, สมหมาย ชินนาค และสิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2552

คุ้นเคยเข้ามาเพื่อช่วยให้ความคิด มุมมอง องค์ความรู้ แหล่งประโยชน์ หรือแนวปฏิบัติใหม่ ๆ ที่แตกต่าง ความสัมพันธ์ที่แบบหลวมอาจมาจากการเป็นเพื่อนของเพื่อน¹⁷

กลุ่มทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theories)

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม มีสมมติฐานว่าการกระทำระหว่างกันของบุคคล เป็นการโต้ตอบของบุคคลต่อรางวัลกับการลงโทษ หรือความพอใจกับความไม่พอใจ บุคคลจะกระทำโดยคำนึงถึงการจะได้รับความพึงพอใจสูงสุด (กำไร) เมื่อได้ลงมือทำ (ลงทุน) และการตอบแทนจากผู้อื่นที่ทำให้ตนเองมีความพอใจพฤติกรรมทางสังคมคือปฏิสัมพันธ์ของคนหรือกลุ่มคนที่เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มคนได้วิเคราะห์ถึงความคุ้มค่ากับผลประโยชน์และตัดสินใจแล้วว่าสิ่งนั้นเป็นความเสี่ยงหรือเป็นประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งกลุ่มคนจะมีปฏิสัมพันธ์กันเมื่อกลุ่มมีสิ่งดี ๆ ที่กลุ่มอื่นให้ค่า สถานการณ์บางอย่างอาจสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นถ้าคนตัดสินใจว่าความคุ้มค่าของความสัมพันธ์นั้นมาจากการใช้ความพยายามหรือเงินจำนวนมากแล้วไม่ได้รับอะไรตอบแทนเป็นรางวัล ปฏิสัมพันธ์ที่มีการคำนวณลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์แบบโรแมนติค ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ หรือความสัมพันธ์ชั่วคราวที่ไม่แน่นอนแน่ นักทฤษฎีหลายท่านที่เสนอแนวคิดนี้ ได้แก่ George C. Homans, Peter M. Blau และ Richard Emerson¹⁸

George C. Homans อธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามเหตุผลของรางวัลที่เป็นการเสริมแรงทางบวก หรือการลงโทษซึ่งเป็นการเสริมแรงทางลบ บุคคลจะเลือกทำในสิ่งที่ให้ผลกำไร (Benefit) สูงสุด และให้คุณค่าของการทำ (Value of Activity) ตามความพอใจ (Satisfaction) และความขาดแคลน (Deprivation)

Peter M. Blau อธิบายใน ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการ ว่าการแลกเปลี่ยนทางสังคมเกิดขึ้นจากความสมัครใจของบุคคลที่ถูกจูงใจด้วยผลกำไรหรือรางวัลตอบแทนที่คาดหวังว่าจะได้รับจากผู้อื่น การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จึงเป็นกลไกการสร้างความสัมพันธ์ การพึ่งพาอาศัยที่ก่อให้เกิดความผูกพันที่ดีต่อกันโดยปทัสถานและค่านิยมในสังคมเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างโครงสร้างทางสังคม และทำให้การแลกเปลี่ยนทางอ้อมเข้าไปแทนที่การแลกเปลี่ยนโดยตรง เช่น การที่สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่ง (ปัจเจกบุคคล) ได้ปฏิบัติตนตามปทัสถานของกลุ่ม (สังคม) จึงได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

Richard Emerson เสนอทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง ที่อธิบายความเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลสู่การเป็นกลุ่มและพัฒนาเป็นเครือข่าย โดยบูรณาการเรื่องอำนาจ (Power) การใช้อำนาจ ความสมดุลเชิงอำนาจ และการพึ่งพา บุคคลหรือหมู่คณะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา

¹⁷ พลเดช ปิ่นประทีป, 2556

¹⁸ นฤมล นิราทร, 2543

ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนและเครือข่าย โดยการมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของการแลกเปลี่ยนกันภายในเครือข่ายของตนเอง และอำนาจเป็นศักยภาพในเชิงโครงสร้างที่มาจากความสัมพันธ์ที่พึ่งพา ระหว่างผู้คน และโครงสร้างอำนาจเป็นสิ่งกำหนดแบบแผนและลักษณะของการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่มีอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบพึ่งพาที่ไม่เสมอภาค เช่น ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ฝ่ายที่พึ่งพาและฝ่ายที่ให้การพึ่งพามีความไม่สมดุลของอำนาจ ฝ่ายที่ให้การพึ่งพาจะได้เปรียบเชิงอำนาจต่ออีกฝ่ายหนึ่ง

ทฤษฎีแนวร่วมการกระทำ Theory Logic of collective action

Mancur Olson เสนอไว้ว่า กลุ่มคนมักมีใจโอนเอียงที่จะกระทำการที่เป็นสินค้าสาธารณะ (publicgood) สินค้าสาธารณะ หมายถึง สินค้าหรือบริการที่ทุกคนในสังคมได้ใช้ร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าตอบแทนในการใช้สินค้าหรือบริการดังกล่าว ตัวอย่างสินค้าสาธารณะ ได้แก่ อากาศที่ไม่มีมลภาวะ กลุ่มยังมีขนาดใหญ่แนวร่วมการกระทำเพื่อสินค้าสาธารณะยิ่งน้อยด้วย หลากหลายเหตุผล

บุคคลมีเหตุมีผลในการเข้าร่วมกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม” ถ้าต้นทุนของการเข้าไปมีส่วนร่วมของบุคคลไม่มากไปกว่าผลประโยชน์ของบุคคล อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่อยู่รวมกันแม้จะกระทำตามผลประโยชน์ร่วม และร่วมมือกันเพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม แต่บุคคลก็จะมีเหตุผลและผลประโยชน์ของตนเองที่ไม่ได้กระทำเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม

ทฤษฎีนี้ยังกล่าวถึงความสำคัญของขนาดของกลุ่ม ต่อการลดโอกาสการมีส่วนร่วมในสินค้าสาธารณะเนื่องจากทุน เช่น เงิน เวลา และกำลังคนมีจำกัด เช่นเดียวกับการเข้าถึงโปรแกรมสาธารณะ ดังนั้นกลุ่มยิ่งขนาดใหญ่ผลประโยชน์ที่ได้ยิ่งน้อย ผลตอบแทนการลงทุนของบุคคลยิ่งต่ำ บุคคลสามารถสร้างผลตอบแทนได้มากโดยกระทำภายใต้ผลประโยชน์ของตนเอง แต่โอกาสในการเลือกกระทำภายใต้ผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มจะยิ่งน้อย

กลยุทธ์สำคัญในทฤษฎีนี้คือ การจำกัดขนาดของกลุ่มและการเสริมแรงด้วยสิ่งจูงใจที่เฉพาะเจาะจงการทำให้กลุ่มมีขนาดเล็กช่วยให้การกระทำที่เป็นผลมาจากแรงจูงใจในตัวเองลดลง ขณะที่การให้แรงจูงใจทางสังคมจะไปกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มแฝงที่พร้อมจะถอนตัวเองออกมา เข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มาจากกระทำของตนเอง¹⁹

กล่าวโดยสรุป อำนาจจะสมดุลหากต่างคนต่างพึ่งพาอาศัยกันอย่างทัดเทียม การพึ่งพาอาศัยระหว่างผู้คนในกลุ่มจะช่วยบ่มเพาะให้สมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์ต่อกัน และช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วความไม่เท่าเทียมเสมอภาคดังกล่าว มักจะนำไปสู่กระบวนการที่ทำให้อำนาจมีความสมดุลมากขึ้นในการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างมี

¹⁹ ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2543

ประสิทธิภาพ มักพบว่าจะมีบทบาทขององค์กรขนาดเล็กที่ไม่มีอำนาจสั่งการ เป็นผู้เชื่อมประสาน ตรงกันข้ามถ้าเป็นองค์กรประสานที่มีขนาดใหญ่และมีอำนาจหรือมีงบประมาณมาก มักจะครอบงำ เครือข่าย ความร่วมมือจึงอยู่บนพื้นฐานของความเกรงใจและผลประโยชน์ชั่วคราวมากกว่าความ ท่วมเทจิดใจ

2.3.2 การสร้างและการบริหารเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มบุคคล เพื่อ วัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิระหว่างองค์กรสมาชิก ซึ่งต้องอาศัยการ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย เครือข่ายต่าง ๆ มีจุดเริ่มต้นมาใน 3 ลักษณะ เกิดตามธรรมชาติเกิดจากการจัดตั้ง และเกิดจากวิวัฒนาการ

เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นเครือข่ายที่ประชาชน ตระหนัก ต้นตัวในปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วลงมือริเริ่มรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหา ภาคประชาชนจึงเป็นแกนหลัก ภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและผู้อำนวยการจัดตั้ง เครือข่ายทำได้ง่ายขึ้น บทบาทภาครัฐจะน้อย กลุ่มองค์กรชุมชนประชาคมจะทำงานและมีอำนาจใน การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มากเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้ง หรือรัฐเข้าไปเป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้นให้ ประชาชนเกิดความตระหนักในปัญหา สร้างความตื่นตัวให้เกิดความสนใจ และผลักดันให้เกิดการ รวมตัวของประชาชน เช่น การที่ส่วนราชการพยายามผลักดันการสร้างหน่วยเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองเครือข่ายที่เกิดจากวิวัฒนาการ มีกระบวนการพัฒนาที่เริ่มจากกลุ่มบุคคล องค์กรมารวมกัน ด้วยวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ไม่ชัดเจน สนับสนุนและเรียนรู้ไปด้วยกัน หรือกลุ่มคนเกิดความคิดที่จะ รวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง หลังถูกจุดประกายความคิดมา จากการได้รับฟัง ได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่น ๆ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์เครือข่าย ผู้สูงอายุ

กระบวนการสำคัญในการสร้างหรือเริ่มประสานเครือข่าย ประกอบด้วย 1) พัฒนาผู้นำ การเปลี่ยนแปลง 2) จัดตั้งเครือข่าย 3) ดำเนินการ และประเมินผล²⁰ ดังรายละเอียด

1. พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมการศึกษา วิเคราะห์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1) ระบุผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการสร้างเครือข่าย 2) การแสวงหาแกนนำที่ดี ของกลุ่มที่จะเป็นเครือข่ายและ 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยใช้ผังเครือข่าย 1) ระบุผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการสร้างเครือข่าย เมื่อชุมชนมีความตระหนักต่อปัญหา หรือมีความ ต้องการที่จะรวมกลุ่มแล้ว ควรเริ่มด้วยการระบุบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือมี

²⁰ พลเดช ปิ่นประทีป, 2556

ความสัมพันธ์กับประเด็นที่กำลังขับเคลื่อน ประกอบด้วยคนที่ได้ประโยชน์ เสียประโยชน์ บุคคลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงกับประเด็น นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจ โดยอาศัยหลักคิดของสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ร่วมกับเทคนิคการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders analysis) ในการระบุผู้ที่เกี่ยวข้องต้องผ่านการศึกษา พิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงความสนใจ พฤติกรรม ความต้องการ ความรู้ จุดประสงค์การทำงาน อิทธิพล อำนาจหน้าที่ที่มี จุดยืนต่อประเด็นที่ดำเนินการ รายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้ในกลุ่มที่มีอิทธิพลสูง ความสนใจสูง และกลุ่มที่มีอิทธิพลต่ำ สนใจสูง ซึ่งรายชื่อบุคคล กลุ่มคน องค์กรเหล่านี้ที่อยู่ในกลุ่มอิทธิพลสูง ความสนใจสูง และกลุ่มอิทธิพลต่ำ ความสนใจสูงจะกลายมาเป็นผู้เล่นหลักและใช้เป็นกรอบในการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่การเป็นแนวร่วมของเครือข่าย

2) การแสวงหาแกนนำที่ดีของกลุ่มที่จะเป็นเครือข่าย กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนใจที่ระบุได้ ถือเป็นกลุ่มผู้เล่นหลัก (key actors) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีอิทธิพลเพียงพอในการผลักดันการทำงานนำการเปลี่ยนแปลงและช่วยขยายเครือข่ายออกไปในแนวกว้าง อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของงบประมาณและบุคลากร การหาผู้นำหลัก (key leaders) หรือบุคคลที่เป็นผู้นำของกลุ่มผู้เล่นหลักจึงมีความสำคัญตัวอย่างผู้นำหลักในกลุ่มสื่อมวลชน ต้องเป็นบุคคลผู้เป็นที่เคารพนับถือของคนในกลุ่มสื่อมวลชน และมีอิทธิพลมากพอที่จะโน้มน้าวทิศทางของกลุ่มหรือวิชาชีพ ผู้นำเหล่านี้มักมีบทบาทสำคัญในการนำและผลักดันคนที่อยู่ในแวดวงของตน ให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุนเครือข่ายจนประสบความสำเร็จ

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยใช้ผังเครือข่าย การก่อรูปเครือข่ายอาจเริ่มจากกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ ที่มีการรวมตัวกันอยู่แล้วอย่างหลวม ๆ ทำความรู้จัก ทำความเข้าใจเครือข่าย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ศูนย์อำนาจ ประเด็นที่เป็นจุดตัด คานงัดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเหล่านี้ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่ที่ควรเข้าไปแตะ หาผู้เล่นหลักในกลุ่ม หาบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่เฉยทั้ง ๆ ที่ควรเข้ามาเกี่ยวข้อง รู้จักระบบที่กำลังจะเข้าไปและมองหาสิ่งที่จะนำไปขยายต่อ เครื่องมือที่จะช่วยให้เข้าใจเครือข่ายได้ดีขึ้น คือ ผังเครือข่าย ที่ช่วยให้เห็นถึงศักยภาพและทุนทางสังคมของเครือข่าย ซึ่งโครงการสามารถนำไปใช้ในการจัดวางระบบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการเข้าหา และสร้างความร่วมมือที่ดีขึ้น รวมทั้งเข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างชุมชนในพื้นที่ จากผู้นำในชุมชนเล็ก ๆ ไปสู่อีกครั้งอื่นในระดับประเทศ

กรณีเครือข่ายมีการจัดตั้งอยู่แล้วอย่างเป็นทางการ สามารถวินิจฉัยเครือข่ายได้โดยการตอบคำถามเครือข่ายมีการรับรู้ข่าวสารกันอย่างไรถึงหรือไม่ เครือข่ายแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่หลากหลายหรือไม่ สมาชิกใหม่เข้าไปร่วมได้ยากหรือง่าย และเครือข่ายสามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้หรือไม่ การเริ่มต้นในกลุ่มที่มีการรวมตัวกันอยู่แล้ว และเป็นกลุ่มที่มีการตื่นตัวในประเด็นเดียวกัน จะช่วยให้การก่อตั้งเครือข่ายเป็นไปได้รวดเร็วเพราะกลุ่มเหล่านี้จะมีบุคลากรและสายสัมพันธ์ในพื้นที่ซึ่ง

จะช่วยประหยัดทรัพยากรในการริเริ่มไปเสนอหาเครือข่ายใหม่ ๆ วิธีหนึ่งที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันและประสบความสำเร็จอย่างสูงในการขยายเครือข่ายในระดับชุมชน ได้แก่ การขยายแนวร่วมผ่านระบบความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวในลักษณะ “ดาวกระจาย” โดยเสาะหาคนที่มีความคิดหรือประสบปัญหาแบบเดียวกัน แล้วดึงเข้ามาร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจ และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นก่อนที่จะไป “ขายความคิด” เพื่อเสาะหาสมาชิกร่วมเครือข่ายต่อไป

2. จัดตั้งเครือข่าย เป็นระยะของการเริ่มรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย 1) สร้างพันธสัญญาสู่เป้าหมายร่วมกัน 2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ 3) พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือ

1) สร้างพันธสัญญาสู่เป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างความผูกพันร่วมกัน โดยการตกลงในการที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา กลุ่มองค์กรจะต้องมีความรู้ที่จำเป็น ซึ่งอาจจะทำโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ และอาจเรียกขั้นตอนนี้ว่ากลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning group) และจะส่งผลให้ทุกภาคีอยากเข้าไปมีส่วนร่วมกันเป็นเครือข่าย ความรู้ใน 2 มิติที่เครือข่ายต้องมี คือ ความรู้เชิงประเด็นที่ดำเนินการ และความรู้เชิงพื้นที่หรือชุมชน ที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานของเครือข่าย

2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ เครือข่ายเกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกที่แต่ละคนมีความต้องการของตนเอง การรวมตัวกันของสมาชิกมาจากเหตุผลของผลประโยชน์ร่วมที่มากพอจะดึงดูดใจให้รวมกันเป็นเครือข่าย ผลประโยชน์นี้อาจเป็นตัวเงิน ชื่อเสียง การได้รับการยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข หรือความพึงพอใจ

3) พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือ เป็นการสร้างเครือข่ายให้ปรากฏเป็นรูปธรรม อย่างเป็นทางการ (Formal Agreement) มีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม กำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มกำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการทำงาน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งกำหนดบทบาทของสมาชิกและสิทธิหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม นอกจากนี้ควรเริ่มเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยให้เกิดการประสาน nodesเพื่อความยั่งยืนของเครือข่าย หน้าที่ตั้งที่อาจเป็นพื้นที่ทางกายภาพหรือพื้นที่เสมือนในระบบออนไลน์แพลตฟอร์มมาตรฐานเครือข่ายทางสังคม เช่น เฟสบุ๊ก เพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงการทำงาน

จุดร่วมของผลประโยชน์จะเป็นศูนย์กลางทำให้เกิดการรับรู้มุมมองร่วมถึงเหตุผลในการเข้าร่วมและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย จุดร่วมหรือประเด็น (issues) อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม มาจากความต้องการเฉพาะของประชาชน หรือความเดือดร้อนของชุมชน เช่น ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงการระบาดของโควิดที่ทุกคนในชุมชนรับรู้และสัมผัสได้ ซึ่งทุกคนต้องการแก้ปัญหา แต่มีข้อจำกัดของกลุ่มในการแก้ปัญหา จุดร่วมของผลประโยชน์จะนำไปสู่การกำหนดเป็นเป้าหมายร่วม และวิสัยทัศน์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน วิสัยทัศน์ร่วม เป็นการมองภาพของ

จุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เป้าหมายที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันช่วยให้เกิดเอกภาพในการทำงาน ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่าง

3. ดำเนินการ และประเมินผล ประกอบด้วย 1) การพัฒนาความสัมพันธ์และ 2) ติดตามและประเมินผล ดังนี้

1) การพัฒนาความสัมพันธ์ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันและสร้างความผูกพันภายใน สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิกยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก สร้างความไว้วางใจ เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากขึ้น โดยในช่วงเริ่มก่อรูปเครือข่ายควรมีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ ผลงานที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด สร้างความรู้สึกให้สมาชิกเครือข่ายได้รับรู้ถึงผลประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ในเครือข่ายจะยิ่งแน่นแฟ้นขึ้น กิจกรรมที่ยากถ้าทำไม่สำเร็จโดยเฉพาะในครั้งแรกอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวแตกสลายได้

2) ติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมือเพื่อไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้น

2.3.3 การบริหารเครือข่ายเพื่อความยั่งยืน

ในการบริหารเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนนั้น เงื่อนไขสำคัญ คือ ธรรมาภิบาล ซึ่งแนวคิดการจัดการเครือข่ายเป็นแนวคิดหนึ่งของธรรมาภิบาลหรือการบริหารงานแนวใหม่ของภาครัฐ ที่เป็นการจัดการแบบประชาธิปไตย เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วยแนวคิดหลักในเรื่อง 1) การบริหารงานแนวราบที่เน้นการสร้างความร่วมมือ 2) การสร้างความไว้วางใจ และ 3) ความเสี่ยงของเครือข่าย²¹ ดังรายละเอียด

1. การบริหารแนวราบ แนวคิดสำคัญในการบริหารแนวราบ คือ การสร้างความร่วมมือ(Collaborating) การจัดระบบเครือข่ายที่ดีและการกำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ

1) การสร้างความร่วมมือ (Collaborating) ในเครือข่าย เพื่อกระจายอำนาจ โดยการช่วยสร้างศักยภาพของเครือข่ายที่เป็นคู่ความร่วมมืออื่น เพื่อผลประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน (Core objectives/ values) ทั้งการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำ เพื่อช่วยสร้างสถานะที่เท่าเทียมในความเป็น “หุ้นส่วน” ของเครือข่าย

บนความสัมพันธ์แนวราบหน่วยงานภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผูกขาดทางอำนาจและผลประโยชน์ที่เคยกระจุกตัวอยู่ที่ภาครัฐ ไปเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันกับเครือข่ายที่มาจากภาคส่วนอื่น ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในการเป็นสมาชิก

²¹ ภาณี บุญยเกื้อกุล, มปป.

เครือข่าย ยอมลดอำนาจของตนเองลงให้กับองค์กรอื่นที่เข้ามาร่วมมือ โดยที่แต่ละองค์กรจะไม่สูญเสียความเป็นอิสระในการจัดการองค์กรของตนเอง ไม่มีโครงสร้างของสายการบังคับบัญชา ไม่มีการแข่งขันภายในเครือข่าย แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงร่วมมือกันในการตัดสินใจจัดการบางอย่างร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดระบบที่ดีขึ้น และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม ในรูปของการให้องค์กรความร่วมมือเข้ามาช่วยเสริมศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย เพื่อไปสู่เป้าหมายและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน เช่น โรงเรียนให้องค์กรเด็กเยาวชนเข้ามาจัดงานเพื่อลดความรุนแรงและอาชญากรรมในพื้นที่ โดยการพัฒนาศักยภาพครูและฝึกนักเรียนในการจัดการกับความรุนแรง หรือหน่วยงานด้านการเกษตรสร้างความร่วมมือให้กลุ่มสมาร์ทฟาร์มเมอร์เข้าไปเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการจัดการฟาร์ม การจัดการดิน เป็นต้น

การทำงานแบบมีส่วนร่วม ที่ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน มีการพึ่งพากันและกัน เกิดความสมดุลของอำนาจในการพึ่งพา สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากร การให้การสนับสนุนเงินงบประมาณ เพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุเป้าหมาย

2) การจัดระบบเครือข่ายที่ดีเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้เครือข่ายดำเนินไปได้ อย่างเป็นราบรื่น โดยการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ วิธีการทำงาน ตลอดจนการประสานงานระหว่างสมาชิก มีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายการทำงานและกติกาที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม รวมทั้งมีระบบการช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ทำให้สมาชิกแต่ละคนรู้จักบทบาทของตนเองและมองเห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันในเครือข่าย ช่วยป้องกันความสับสนและความขัดแย้งจากการทำงานที่ซ้ำซ้อน การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่สมาชิกเครือข่ายควรเป็นไปตามความสนใจ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญและศักยภาพ รวมทั้งเป็นไปในลักษณะที่เอื้อให้สมาชิกเข้าร่วมได้แม้มีเวลาจำกัด ด้วยมีงานประจำที่ต้องรับผิดชอบ

นอกจากนี้การมีระบบการช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหาก็จะช่วยให้เครือข่ายที่อาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย ระบบการช่วยเหลือควรครอบคลุมถึงการดำเนินการใกล้เคียงให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ หากมีความความขัดแย้งเกิดขึ้น เพื่อป้องกันความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่าย

3) การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ เครือข่ายจะยังคงอยู่ตราบเท่าที่มีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม การกำหนดกลไกที่เป็นระบบจะช่วยสร้างความยั่งยืนของเครือข่าย โดยการวิเคราะห์และจัดหาสิ่งจูงใจบนพื้นฐานความแตกต่างของบุคคลในแต่ละกลุ่มย่อยของสมาชิกเครือข่าย กลุ่มของสิ่งจูงใจอาจเป็นค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง หรือการได้รับการยอมรับ ชื่นชม ทั้งนี้หากใช้เป็นค่าตอบแทนควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงานที่สนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่ายมากกว่าการให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมาจ่าย และควรแบ่งให้เป็นงวด ๆ ตามผลงาน รวมทั้งควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนเพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน

กรณีที่ใช้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจ โดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคมที่มักจะไม่มียearsค่าตอบแทนการหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ในรูปของ “สัญลักษณ์” บางอย่างที่สามารถดึงดูดใจได้ก็เกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคม ที่มีคุณค่าพอที่จะจูงใจสมาชิก เช่น การประกาศเกียรติยศ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติยศ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจสมาชิกเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อคนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

2. การสร้างความไว้วางใจ (trust) ความไว้วางใจได้มาจากความยุติธรรม (Fairness) การทำให้เกิดสถานะที่เท่าเทียมกัน และการกระจายผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน แนวทางสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ²² มีดังนี้

1) รับรู้ถึงความเท่าเทียมกันในอำนาจและความรับผิดชอบ มีความเท่าเทียมในการเข้าถึง การแบ่งปันข้อมูลและความรู้ รับรู้ถึงคุณค่าของตนเองแม้จะมีความแตกต่างกันในความร่วมมือนั้น ยินดีที่จะรับคำแนะนำเมื่อผิดพลาดเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ไม่ทอดทิ้งและพร้อมที่จะไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน

2) พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และให้ค่ากับการพึ่งพากันและกัน โดยธรรมชาติสมาชิกของเครือข่ายมีข้อจำกัดของตนเองในด้านทรัพยากรความรู้ เงินทุน กำลังคน จึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเองการพึ่งพากันและการเสริมสร้างกัน ภายใต้จุดแข็งของตนเองที่มีอยู่ จะช่วยให้เครือข่ายดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างไว้วางใจกัน เช่น นักวิชาการมีความรู้เชิงทฤษฎีเข้าไปทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้เชิงพื้นที่ก็จะช่วยให้เกิดการสะสมองค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ มีประโยชน์ต่อชุมชน

3) สื่อสารอย่างเปิดเผยและซื่อสัตย์ ทุกกลุ่มเครือข่ายต้องการการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะสร้างให้เครือข่ายเกิดขึ้นได้ ต้องสร้างความไว้วางใจผ่านการกระทำและคำพูด

²² Gray, B., & Stites, J.P. 2013

เปิดเผยตนเองหรือเปิดเผยความคิดความรู้สึก ข้อมูลของตนเองต่อผู้อื่น รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะอย่างเปิดเผย การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเครือข่ายแบบเปิดจะช่วยสร้างความเข้าใจและคุณค่าร่วม

4) จัดการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การจะทำให้เครือข่ายอื่นไว้วางใจ เชื่อใจต้องทำให้เครือข่ายสามารถที่จะคงไว้ในความไว้วางใจเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาจากภายนอกที่ห้ามไม่ให้บางเครือข่ายเข้าไปยุ่งเกี่ยว ต้องทำให้มั่นใจว่าความไว้วางใจที่มีต่อกันในกลุ่มเครือข่ายจะถูกปกป้องจากความไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นในองค์กรหลักที่สร้างเครือข่ายมา

3. ความเสี่ยงของเครือข่าย และธรรมาภิบาล (governance) ความเสี่ยงของเครือข่ายมาจากปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกเครือข่าย

1) ปัจจัยภายในเครือข่าย ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย การขาดผู้นำผู้ประสานที่ดี การสื่อสารไม่ทั่วถึง การบริหารรวมศูนย์ ความไม่โปร่งใส ความไม่สมดุลในการจัดการผลประโยชน์

2) ปัจจัยภายนอกเครือข่าย ได้แก่ การถูกครอบงำโดยกลุ่มบุคคลหรือองค์กรภายนอก การขึ้นนำโดยแหล่งทุน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การตลาด

2.3.4 ปัจจัยสำคัญในการสร้างและบริหารเครือข่าย

ปัจจัยสำคัญในการสร้างและบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย 1) ผู้นำของเครือข่าย 2) ระบบการติดต่อสื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน 3) การจัดระบบสารสนเทศ 4) ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และ 5) ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน²³ ดังรายละเอียด

1. ผู้นำของเครือข่าย ในจำนวนสมาชิกของเครือข่ายบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของเครือข่าย คือ ผู้นำของเครือข่าย ดังนั้น การกำหนดตัวผู้นำเครือข่ายที่มีภาวะผู้นำเข้มแข็งสามารถระดมความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งมีความรู้และประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย มีความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของกลุ่ม มีบาร์มีเป็นที่ยอมรับเชื่อถือของสมาชิก และที่สำคัญคือสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้ ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มหรือเครือข่ายอาจมิใช่บุคคลเพียงคนเดียว แต่เป็นคณะผู้นำ (collective) ที่ประกอบไปด้วยบุคคลหลากหลายในท้องถิ่นเข้ามาช่วยกัน เครือข่ายจะขับเคลื่อนไปได้อย่างมีพลัง หากคณะผู้นำทำงานประสานกันอย่างแนบสนิท แต่ถ้าคณะผู้นำแตกแยกก็จะส่งผลทำให้เครือข่ายอ่อนกำลังลง ไม่สามารถขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ได้

2. ระบบการติดต่อสื่อสารและการมีกิจกรรมร่วมกัน การติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก เป็นช่องทางที่สร้างความยั่งยืนให้กับเครือข่าย ซึ่งต้องอาศัย ผู้ประสาน การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสาร การมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

²³ Katz, N., Lazer, D., Arrow, H., & Contractor, 2004

ผู้ประสาน เมื่อเครือข่ายขยายตัวอย่างกว้างขวาง มีกิจกรรม โครงการที่ทำอย่างต่อเนื่องร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ อาจต้องมีผู้ประสานซึ่งเป็นตัวบุคคล กลุ่ม องค์กรทำหน้าที่ประสานงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรการในการจัดการงานประจำในลักษณะเช่นนี้ของเครือข่าย ผู้ประสานเป็นผู้เชื่อมโยงและเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาไปด้วยกัน เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้สร้างเสริมให้เกิดความเป็นเครือข่ายต่อกัน กระบวนการสื่อสารเป็นกลไกที่เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าหากัน ช่วยสร้างความเข้าใจในภารกิจของเครือข่ายให้กับสมาชิก ช่วยแพร่กระจายความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และยกระดับความตระหนักในปัญหาของสมาชิก

การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการติดต่อ สื่อสาร กระบวนการสื่อสารที่ทันสมัยผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งทางเพชบุ๊กไลน์ซุม หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ ที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเป็นไปได้อย่างสะดวก สบาย รวดเร็ว สม่ำเสมอ และทั่วถึง ทั้งในช่วงเวลาปกติ และช่วงที่มีภาวะวิกฤติ

แบบแผนการมีกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอให้สมาชิกของเครือข่ายได้กระทำร่วมกัน เป็นกลไกสำคัญที่จะดึงสมาชิกของเครือข่ายให้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สร้างความมั่นใจในการคงอยู่ของเครือข่ายให้กับสมาชิกเครือข่าย การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องที่สร้างความยั่งยืนของเครือข่ายควรถูกพัฒนาจนกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน มีการกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมที่น่าสนใจและสามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มสมาชิกย่อย กิจกรรมมีความหลากหลายเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมได้ตามความสมัครใจ มีการกำหนดตารางกิจกรรมไว้ชัดเจนทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และกิจกรรมเหล่านี้ยังคงอยู่ในทิศทางที่จะสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายของเครือข่าย

กิจกรรมอาจจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกันการพบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันทุกเดือน หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น กีฬาสันทนาการระหว่างสมาชิกงานประเพณีท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น กรณีที่เครือข่ายครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางมากควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียนกันไปเพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวกและทั่วถึง

3. การจัดระบบสารสนเทศ ในการจัดการเครือข่ายควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนกลางทำหน้าที่จัดระบบฐานข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการ ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็น รวมทั้งผลการวิจัย ทฤษฎี โครงการ ประสบการณ์ภาคปฏิบัติเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศต้องใช้งานได้ง่าย (user friendly) ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย (accessible) และเผยแพร่ให้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง เครือข่ายฐานข้อมูลที่ดีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ต่อยอดทางปัญญาระหว่างเครือข่าย ช่วยลดความสูญเสียสิ้นเปลืองทรัพยากรและเวลาจากการทำงานซ้ำซ้อนและการลองผิดลองถูก

4. ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ เงินทุนในการดำเนินงาน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินงานที่มีความยั่งยืนของเครือข่าย เครือข่ายต้องมั่งบประมาณเพื่อใช้สำหรับการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และช่วยให้คนเข้ามามีส่วนร่วม งบประมาณที่นำมาใช้ต้องเป็นจำนวนไม่มาก และต้องระมัดระวังรวมทั้งไวต่อผลกระทบของเงินต่อการดำเนินงาน โดยเฉพาะกับกลุ่มที่เกี่ยวข้องที่ยังไม่เป็นทางการ หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ

5. ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายจะแข็งแกร่งก้าวหน้าไปได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของสมาชิกของเครือข่าย การสร้างองค์ความรู้เฉพาะของกลุ่มเป็นสิ่งจำเป็นเพราะแต่ละกลุ่มอยู่ในบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกันทั้งในเชิงของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม ความเชื่อ สถานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ การทำให้เครือข่ายแข็งแกร่งจึงต้องอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (interactive action learning) การเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติทั้งการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์จริง ดังนั้น การจัดระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะช่วยสร้างและสะสมองค์ความรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้และเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา

2.3.5 เทคนิค เครื่องมือในการสร้างและบริหารเครือข่าย

1. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย²⁴ (stakeholders analysis) ประกอบด้วย

- 1) ระบุวัตถุประสงค์ประเด็นของการวิเคราะห์ ให้ชัดเจน
- 2) ค้นหาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นที่ศึกษา โดยใช้คำถาม ใครมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง โดยอ้อม ใครมีความสนใจ มีความรู้ หรืออยู่ในแวดวงที่ศึกษา ใครได้ประโยชน์ หรือเสียประโยชน์ ใครเป็นเจ้าของทุน ข้อมูลหรือวัตถุดิบ ใครรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงนั้น
- 3) ศึกษาลักษณะของหน่วยงาน การบริหารงาน การตัดสินใจ จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ในการทำงานผลงาน กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง มุมมอง ความเห็นของหัวหน้าองค์กร สิ่งที่น่าจะได้หรือเสีย
- 4) ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ
- 5) ประเมินอำนาจ โดยพิจารณาจาก ความสนใจ และอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อำนาจมาจากลักษณะองค์กร บทบาทหน้าที่ กฎระเบียบที่รองรับ ความสามารถในการสร้างผลกระทบ
- 6) จัดกลุ่มความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสีย โดยใช้ตารางวิเคราะห์
- 7) พิจารณาแนวทางการเข้าหา สร้างความสัมพันธ์

²⁴ ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2543

ภาพที่ 2.1 การจัดกลุ่มความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสีย

ภาพที่ 2.2 แนวทางการเข้าหา สร้างความสัมพันธ์

2. ผังเครือข่าย (Network mapping)

ผังเครือข่ายทางสังคม เป็นการนำเอาข้อมูลของแต่ละเครือข่ายมาทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของเครือข่ายตามความสนใจและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย โดยนำเสนอความสัมพันธ์ในความหมายของจุดเชื่อมที่เป็นคนหรือองค์กร (Node) และความสัมพันธ์ (Tie) ในรูปแบบของแผนผังหรือแผนภาพ เพื่อนำมาใช้ประเมินค่าทุนทางสังคม ในแผนผังใช้การแทนค่า node ด้วยจุด และแทน

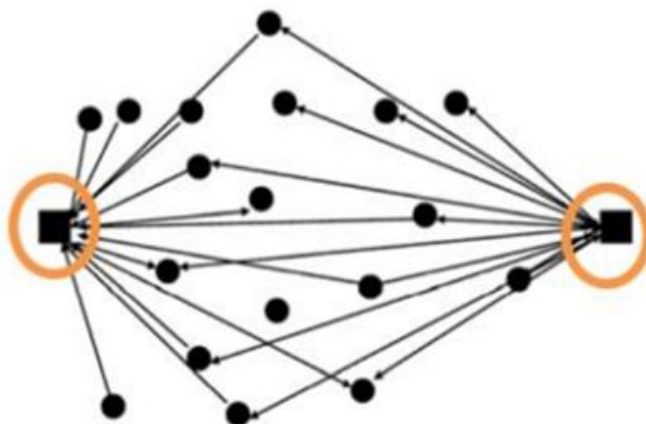
ค่า ความสัมพันธ์ด้วยเส้น ผังเครือข่ายถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อก่อรูปหรือสร้างเครือข่าย รวมทั้งใช้แสดงถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ของเครือข่าย

1) การใช้แผนผังเครือข่าย ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อการก่อรูปเครือข่าย การนำข้อมูลสมาชิกเครือข่ายและความสัมพันธ์มาเขียนเป็นแผนภาพต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงจำนวนเครือข่ายการกระจายตัวของเครือข่ายที่มีเป้าหมายการดำเนินการในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์หาช่องว่างในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และสร้างเครือข่ายเพิ่มเติมเพื่อเข้าไปปิดช่องว่างเหล่านั้น แผนผังเครือข่ายที่ครบถ้วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารเครือข่ายในภาพรวม ช่วยขยายเครือข่ายให้กว้างขวาง และจะให้แนวทางในการก่อรูปเครือข่ายในชุมชน การติดขัดของข้อมูล หรือการที่ข้อมูลไปกระจุกตัวอยู่ในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

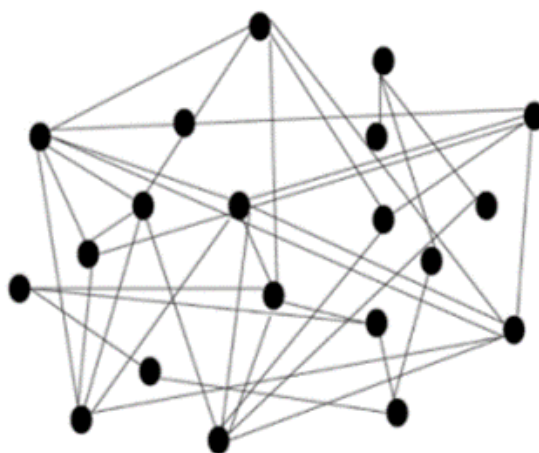
ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์เครือข่ายอย่างหลวม ๆ (COOK-CRAIG, 2010)

ในเครือข่ายที่ได้แผนผังแสดงลักษณะความสัมพันธ์ในเครือข่ายเป็นแบบหลวม ๆ โดยเครือข่ายมีความสัมพันธ์ผ่าน node เดียว กลุ่มที่มีความสัมพันธ์หลวม ๆ อาจเป็นนักวิชาการที่มีความสัมพันธ์แบบหลวมกับกลุ่ม เช่น วิศวกรเคมีที่มีความรู้เรื่องการผลิตก๊าซชีวภาพและปุ๋ยจากเศษพืชผักระดับครัวเรือน นักจุลชีววิทยาที่ทำเรื่องการใช้จุลินทรีย์แปรรูปอาหาร ซึ่งจะเป็นแหล่งประโยชน์ในด้านความรู้ของการลดต้นทุนการผลิต และการแปรรูปอาหาร การจัดหาเวลาพบปะกันจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเครือข่าย

ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์เครือข่ายผ่าน Hub (COOK-CRAIG, 2010)

ในเครือข่ายที่แผนผังออกมาในลักษณะของความสัมพันธ์เครือข่ายผ่าน Hub หรือองค์กรประสานที่มีอิทธิพลต่อสมาชิก 2 จุด ซึ่งแต่ละองค์กรประสานเหล่านี้เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงบุคคล องค์กรในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียง ในการก่อรูปเครือข่ายควรเลือกองค์กรทั้ง 2 เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายในแต่ละพื้นที่เข้ามา

ภาพที่ 2.5 ความสัมพันธ์เครือข่ายแบบแน่นแฟ้น (COOK-CRAIG, 2010)

ในเครือข่ายที่แผนผังแสดงออกมาในลักษณะที่เครือข่ายมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีการทำงานร่วมกันอย่างอิสระ ในการก่อรูปเครือข่ายอาจไม่มีความจำเป็นต้อง

สร้างความสัมพันธ์ แต่ควรทำให้เกิดกิจกรรมในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กระจายไปทั่วทั้งเครือข่าย

ผังเครือข่ายที่ดีต้องทันสมัย ครอบคลุมและชัดเจน มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ทราบถึงเครือข่ายที่เพิ่มขึ้นมาและเครือข่ายที่ล้มเลิกหายไป มีองค์กร หน่วยงานรับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2) การใช้แผนผังเครือข่ายแสดงทุนทางสังคม แผนผังจะช่วยบอกถึงทุนทางสังคมที่สามารถประสานเพื่อสนับสนุนการทำงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยให้เครือข่ายประสบความสำเร็จในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่วางไว้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปมาก ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง และยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นวงกว้างและรุนแรงขึ้นตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็มีการดำเนินงานอย่างไม่เป็นเอกภาพและขาดการบูรณาการ ดังนั้น ในการปฏิรูประบบราชการ โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 จึงได้จัดตั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่ให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือส่วนราชการในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากภารกิจที่ได้รับมอบหมาย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนที่จะดำเนินการให้ทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายของประเทศได้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป รวมทั้งประชาชนได้มีการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขภายใต้คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.4.1 ข้อมูลพื้นฐาน อำนาจหน้าที่ โครงสร้างหน่วยงาน

อำนาจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 22 แก้ไขโดยพระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไปเป็นกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและต่อมามีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2546 บัญญัติให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และราชการอื่น

ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือส่วนราชการในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ดังกล่าว บัญญัติให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีส่วนราชการ²⁵ ดังนี้

1. สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่

(1) เสนอความเห็นและคำแนะนำในการกำหนดนโยบายเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงานในกระทรวง
 (2) พัฒนายุทธศาสตร์การบริหารของกระทรวงรวมทั้งแปลงนโยบายเป็นแนวทางและแผนการปฏิบัติงาน (3) จัดสรรและบริหารทรัพยากรของกระทรวง เพื่อให้เกิดการประหยัดคุ้มค่าและสมประโยชน์ (4) ประสานการปฏิบัติงาน รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ และดำเนินการเรื่องราวร้องทุกข์ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง (5) กำหนดนโยบาย ท้าที่ และแนวทางความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์กระระหว่างประเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (6) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้ในการบริหารงานและการบริการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง (7) กำหนดยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ ติดตาม ตรวจสอบ เฝ้าระวังและทดสอบตัวอย่างสิ่งแวดล้อมรวมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้บริการข้อมูลสารสนเทศและให้คำปรึกษาแนะนำการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (8) ดำเนินการ รวมทั้งประสานงานและสนับสนุนการดำเนินการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ (9) ดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (10) ปฏิบัติงานด้านการบินและการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (11) ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายพัฒนาปรับปรุงกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม งานด้านนิติกรรมและสัญญา งานคดีต่าง ๆ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของสำนักงานปลัดกระทรวงและกระทรวง (12) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของสำนักงานปลัดกระทรวง หรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่

(1) จัดทำนโยบายและแผนการอนุรักษ์และ บริหารจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) ประสานและจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และดำเนินการอื่นให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสานจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (3) ศึกษาวิเคราะห์ประสานและดำเนินการให้มีประกาศเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (4) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผน และมาตรการและจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม (5) ดำเนินการ

²⁵ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565

เกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลเสียหายนต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (6) บริหารงานกองทุนสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนนโยบาย แผนและมาตรการ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกภาคส่วน (7) เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการบริหารที่ดินและทรัพยากรดิน การวางแผนการถือครองที่ดิน การสงวนและพัฒนาที่ดินเพื่อจัดให้แก่ประชาชน และการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ (8) ประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและต่างประเทศ ในการดำเนินการร่วมด้านนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (9) เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศ การกักเก็บ และการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งศึกษา วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (10) เสนอความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายและ แผนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ตลอดจนดำเนินการตามพันธกรณีของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและพื้นที่ชุ่มน้ำ (11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำนโยบายและแผนแบบบูรณาการ เสนอแนะมาตรการและกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการประสานเพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติเพื่อตอบสนองต่อภารกิจตามแนวนโยบายในรัฐธรรมนูญ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3. กรมควบคุมมลพิษ มีอำนาจหน้าที่ (1) เสนอความเห็นเพื่อจัดทำนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติด้านการจัดการมลพิษ (2) เสนอแนะการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานควบคุมมลพิษ จากแหล่งกำเนิด (3) จัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการมลพิษ และมาตรการในการควบคุมป้องกัน และแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากภาวะมลพิษ (4) ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลคุณภาพสิ่งแวดล้อม และจัดทำรายงานสถานการณ์มลพิษ (5) พัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีและกฎหมายเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการกากของเสียอันตราย คุณภาพน้ำ อากาศระดับเสียง และความสิ้นสะอาด (6) ประสานเพื่อให้มีการดำเนินการฟื้นฟูระดับเหตุที่อาจเป็นอันตรายจากมลพิษในพื้นที่ที่มีการปนเปื้อนมลพิษ (7) ให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการจัดการมลพิษ (8) ประสานความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในด้านการจัดการมลพิษ (9) ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ด้านมลพิษ (10) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติด้านการควบคุมมลพิษ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของกรมหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

4. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (1) ส่งเสริม เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม (2) รวบรวม จัดทำ และให้บริการข้อมูลข้อสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ ในฐานะศูนย์ข้อมูลข้อสนเทศด้านสิ่งแวดล้อม (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งเป็นศูนย์ป้องกันไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม (4) ประสาน เสนอแนะแผน และมาตรการในการส่งเสริม เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) ศึกษา วิจัย พัฒนา ถ่ายทอด และส่งเสริม เทคโนโลยีและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นศูนย์เทคโนโลยีสะอาดและศูนย์ปฏิบัติการ อ่างอิงด้านสิ่งแวดล้อม (6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

5. กรมทรัพยากรน้ำ มีอำนาจหน้าที่ (1) เป็นหน่วยงานหลักในการเสนอแนะนโยบาย แผนแม่บท และมาตรการในการบริหารจัดการ พัฒนาอนุรักษ์ ฟื้นฟู การใช้ประโยชน์และการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ รวมทั้งกำกับและประสานให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ (2) กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการในการบริหารจัดการ พัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) ศึกษา วิจัย พัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ (4) ติดตามประเมินผล การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามนโยบาย แผนแม่บท แผนปฏิบัติการและมาตรการที่ได้กำหนดไว้ ทั้งในระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ (5) พัฒนาระบบฐานข้อมูล และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ (6) กำหนดหรือเสนอแนะให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (7) ส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และ ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ รวมทั้งรณรงค์ทำความเข้าใจกับองค์กรและผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรน้ำ (8) ประสานความร่วมมือกับ ต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ (9) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ คำปรึกษาด้านเทคนิควิชาการ มาตรฐานและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแก่ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็น อำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

6. กรมทรัพยากรน้ำบาดาล มีอำนาจหน้าที่ (1) เสนอแนะนโยบาย แผน มาตรการ บริหารจัดการ พัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำบาดาล (2) ควบคุม กำกับ ดูแล เกี่ยวกับ ทรัพยากรน้ำบาดาลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล (3) ดำเนินการสำรวจประเมินศักยภาพ การพัฒนา การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำบาดาล รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ประโยชน์น้ำบาดาล และ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลให้เกิดประโยชน์สูงสุด (4) ติดตาม ประเมินผล และตรวจสอบ การบริหารจัดการ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำบาดาลและผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนา ทรัพยากรน้ำบาดาล (5) ศึกษา วิจัย และพัฒนา กำหนดมาตรฐาน เทคโนโลยีใหม่ด้านน้ำบาดาล เพื่อ การบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำบาดาล (6) เป็นศูนย์ข้อมูลสารสนเทศทรัพยากรน้ำ บาดาล (7) ตรวจสอบ วิเคราะห์คุณภาพน้ำบาดาลเพื่ออุปโภคบริโภค เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม (8) ดำเนินการและสนับสนุนเกี่ยวกับการเจาะและพัฒนา น้ำบาดาลเพื่อสนับสนุนการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม และการเกษตรในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย และพื้นที่ที่ทำการหาแหล่งน้ำบาดาลที่ต้องใช้วิชา อุทกธรณีวิทยาขั้นสูง และพื้นที่ประสบภัยพิบัติธรรมชาติ (9) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลเพื่อ เตรียมความพร้อมในภาวะฉุกเฉิน รวมทั้งการแก้ไขและบรรเทาปัญหาวิกฤตภัยธรรมชาติทั้งภัยแล้ง และน้ำท่วม (10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่ กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

7. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีอำนาจหน้าที่ (1) อนุรักษ์ ค้ำครอง ดูแล รักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้มีสมดุลตามธรรมชาติ และให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืนที่ เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (2) ฟื้นฟู แก้ไข ความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้ (3) ควบคุม กำกับดูแล ป้องกันการบุกรุก การ ทำลายป่า และการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติกฎหมายว่า ด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (4) ศึกษา วิจัย และพัฒนาวิธีการอนุรักษ์การจัดการ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้สัตว์ป่า และ ความหลากหลายทางชีวภาพ (5) กำหนดมาตรการและมาตรฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ บริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า (6) บริการข้อมูลสารสนเทศและถ่ายทอด เทคโนโลยีด้านป่าไม้ (7) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมอุทยาน แห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืชหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

8. กรมป่าไม้ มีอำนาจหน้าที่ (1) ควบคุม กำกับ ดูแล ป้องกันการบุกรุก การทำลาย ป่า และการกระทำผิดในพื้นที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่า กฎหมายว่าด้วยเสียหย่อนต์กฎหมายว่าด้วยป่าชุมชน และกฎหมายอื่นที่ เกี่ยวข้อง (2) ศึกษา วิจัย วางแผน และประสานงานเกี่ยวกับการปลูกป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่า และ ระบบนิเวศ (3) ส่งเสริมการปลูกป่า การจัดการป่าชุมชน และการปลูกสร้างสวนป่าเชิงเศรษฐกิจ ใน ลักษณะสวนป่าภาคเอกชนและสวนป่าในรูปแบบอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษา วิเคราะห์ แลประเมิน สถานการณ์ป่าเศรษฐกิจของตลาดในประเทศและต่างประเทศ (4) อนุรักษ์ ค้ำครอง ดูแลรักษา และ จัดการให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ และการอนุญาตที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้ อุตสาหกรรมไม้ ที่ดินป่าไม้ และผลิตผลป่าไม้ (5) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้

และผลิตผลป่าไม้ และที่เกี่ยวข้องกับไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ (6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

9. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีอำนาจหน้าที่ (1) เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนเพื่อการบริหารจัดการการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2) เสนอให้มีการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมกฎ ระเบียบ และมาตรการเกี่ยวกับการอนุรักษ์การฟื้นฟู การจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งอย่างยั่งยืน (3) กำกับดูแล ประเมิน และติดตามตรวจสอบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งให้เป็นไปตามกฎระเบียบและมาตรการที่เกี่ยวข้อง (4) ศึกษา วิจัย และพัฒนาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพืชและสัตว์ทะเลที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ (5) เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ พื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และพื้นที่ที่จะใช้มาตรการในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งเพื่อประโยชน์ในการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตลอดจนแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง (6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนประชาชน ชุมชนชายฝั่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการ การปลูกการบำรุงรักษาการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (7) เป็นศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศ (8) ประสานความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศและต่างประเทศในด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (9) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของกรมหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

10. กรมทรัพยากรธรณี มีอำนาจหน้าที่ (1) เสนอความเห็นเพื่อกำหนดพื้นที่และการจัดทำนโยบาย แผน และมาตรการเกี่ยวกับการสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการบริหารจัดการด้านธรณีวิทยาทรัพยากรธรณี ซากดึกดำบรรพ์ ธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม และธรณีพิบัติภัย (2) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองซากดึกดำบรรพ์ กฎหมายว่าด้วยแร่ในส่วนที่รับผิดชอบ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (3) เสนอให้มี ปรับปรุง หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบและมาตรการ เกี่ยวกับการสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการบริหารจัดการด้านธรณีวิทยา ทรัพยากรธรณี ซากดึกดำบรรพ์ ธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม และธรณีพิบัติภัยรวมทั้งการกำกับการดูแล การประเมินผล และติดตามตรวจสอบให้เป็นไปตามกฎหมายและมาตรการ (4) ดำเนินการเกี่ยวกับการสำรวจ การตรวจสอบ การศึกษา การวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้การให้บริการข้อมูล การเผยแพร่ความรู้ การบริการทางวิชาการ ประสานความร่วมมือกับต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ ในด้านธรณีวิทยา ทรัพยากรธรณีซากดึกดำบรรพ์ ธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม และธรณีพิบัติภัย (5) กำหนดมาตรฐานทางธรณีวิทยา ทรัพยากรแร่ ซากดึกดำบรรพ์ ธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม และธรณี

พิบัติภัย รวมทั้งรวบรวมจัดเก็บรักษาหลักฐานอ้างอิงทางธรณีวิทยาทรัพยากรแร่ และซากดึกดำบรรพ์ของประเทศ (6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของกรมหรือตามที่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ในการศึกษาวิจัยที่ 1 เรื่อง “ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน” มุ่งศึกษายุทธศาสตร์และการบริหารหน้าที่ต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายบางอย่าง ประกอบด้วย การวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล และการควบคุมองค์กร โดยที่การบริหารจัดการครอบคลุมขยายตัวของธุรกิจตั้งแต่การบริหารจัดการกลยุทธ์ การบริหารงาน และการจัดการเครือข่าย ภายใต้โมเดล 4 อย่าง คือ 1) การวิเคราะห์ SWOT Analysis กล่าวคือ Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats 2) การวิเคราะห์ Root –Cause Analysis กล่าวคือ Turning Point, Cognitive Walkthrough, Conventional Why, Comprehensive Scan 3) การวิเคราะห์ POCCC กล่าวคือ Planning, Organizing, Commanding, Coordination, Controlling 4) การวิเคราะห์วงจรเดมมิง PDCA กล่าวคือ Plan, Do, Check, Action

2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis

1. ความหมายของหลักการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

SWOT Analysis: เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร เพื่อค้นหา จุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที้อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต (Vision) SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมาย²⁶ ดังนี้

Strengths – จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบขององค์กร (ปัจจัยภายใน)

Weaknesses – จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบขององค์กร (ปัจจัยภายใน)

Opportunities – โอกาสที่จะทำให้องค์กรดำเนินการได้ (ปัจจัยภายนอก)

Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร (ปัจจัยภายนอก)

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง(รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กรทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใน

²⁶ เฉลิมพงศ์ มีสมนัย, ไตรรัตน์ โภคพลารณ์ และคณะ, 2551

อนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถ ด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป

2. ขั้นตอน / วิธีการดำเนินการทำ SWOT Analysis

การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กร²⁷ การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรแหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน คือระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร ที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้างระบบระเบียบ วิถีปฏิบัติงาน บรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน วัสดุการจัดการ) รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ขององค์กรเพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และผลกลยุทธ์ก่อนหน้านี้ด้วย

จุดแข็งขององค์กร (S-Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายในองค์กรนั่นเอง ว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

จุดอ่อนขององค์กร (W-Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายในองค์กรนั้น ๆ เองว่าปัจจัยภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อยข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก ภายใต้การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรนั้น สามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรคทางการดำเนินงาน ขององค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กร เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบาย การเงิน การงบประมาณ สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี

โอกาสทางสภาพแวดล้อม (O-Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรในระดับมหภาค และองค์กรสามารถผนวกข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็งขึ้นได้

อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T-Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบในระดับมหภาค ในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรง

²⁷ บุษอริ ยะหมะ, 2560

และทางอ้อม ซึ่งองค์กรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกระทบดังกล่าวได้

ระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับ จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-อุปสรรคแล้ว ให้นำ จุดแข็ง-จุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับ โอกาส-อุปสรรค จากภายนอกเพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้นองค์กรควรจะทำอย่างไร โดยทั่วไปในการวิเคราะห์ SWOT ดังกล่าวนี้ องค์กรจะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบ²⁸ ดังนี้

สถานการณ์ที่ 1 (จุดแข็ง-โอกาส) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive –Strategy) เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้และฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่เปิด และหาประโยชน์อย่างเต็มที่

สถานการณ์ที่ 2 (จุดอ่อน-ภัยอุปสรรค) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดคือกลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive Strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรค ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด

สถานการณ์ที่ 3 (จุดอ่อน-โอกาส) สถานการณ์องค์กรมีโอกาเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันอยู่หลาย ประการ แต่ติดขัดอยู่ตรงที่มีปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่หลายอย่างเช่นกัน ดังนั้นทางออกคือกลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented Strategy) เพื่อขจัดหรือแก้ไขจุดอ่อนภายในต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้

สถานการณ์ที่ 4 (จุดแข็ง-อุปสรรค) สถานการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน แต่ตัวองค์กรมีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็งหลายประการ ดังนั้น แทนที่จะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ก็สามารถที่จะเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือขยายขอบข่ายกิจการ (Diversification Strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทน

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ TOWS Matrix

1. ความหมายของหลักการวิเคราะห์ TOWS (TOWS Matrix)

TOWS Matrix – A Tool for Situational Analysis คือ กรอบแนวคิด (Framework) ที่ช่วยสร้างแนวคิดและกลยุทธ์ เผยแพร่ครั้งแรกในปี 1982 ใน Long Range Planning © Heinz Wehrich โดย TOWS ย่อมาจาก Threat Opportunity Weakness Strength ซึ่งตั้งใจสื่อความหมายเดียวกับ SWOT เพียงแต่การลำดับตัวอักษรจากหลังมาหน้า ซึ่งชื่อ TOWS นั้นนอกจากทำให้จำง่ายแล้ว ศาสตราจารย์ Heinz Wehrich เคยได้ให้เหตุผลที่ TOWS เริ่มต้นด้วย

²⁸ ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน, 2560

Threats ไว้อีกว่า “สถานการณ์ที่องค์กรจะดำเนินการวางแผนกลยุทธ์อย่างเต็มขั้นนั้น ส่วนมากมักเป็นวาระที่องค์กรต้องเผชิญกับวิกฤติ ปัญหา หรืออุปสรรคต่างๆ” ดังนั้น TOWS จึงเริ่มต้นด้วย Threat ที่เมื่อเกิดเหตุคับขัน นักวางแผนจะต้องคิดถึง Framework ตัวนี้

TOWS มีต้นกำเนิดจากกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning Process) โดยเป็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยในขั้นตอนเพื่ินหาทางเลือก (Alternative Strategies) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในขององค์กร เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางเลือกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ (แตกต่างจาก SWOT Analysis ตรงที่ SWOT จะวิเคราะห์ระบุปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่มีการวิเคราะห์กลยุทธ์ ขณะที่ TOWS จะเน้นไปที่วิเคราะห์การสร้างกลยุทธ์)

หลักการจับคู่ของ TOWS มาจาก 2 รูปแบบหลัก คือ Matching และ Converting โดยจับคู่ปัจจัยภายในองค์กร (จุดอ่อน – จุดแข็ง) คู่กับ ปัจจัยภายนอก (อุปสรรค – โอกาส) ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้องค์กรเห็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมใน 4 รูปแบบสถานการณ์ แบ่งออกเป็น 4 กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์ SO: Strength & Opportunity (Maxi-Maxi)

“โอกาสกับจุดแข็ง” รูปแบบสถานการณ์ที่ธุรกิจใช้จุดแข็งมาสร้างความได้เปรียบจากโอกาสที่ค้นพบ ทำให้สามารถแสดงศักยภาพได้สูงสุดจากการมองเห็นและกระโจนเข้าสู่โอกาส (Maximize Strength and Maximize Opportunity) ซึ่งเป็นไปได้ทั้งในตลาดที่มีการแข่งขันรุนแรง (Red Ocean) และพื้นที่มีความต้องการของลูกค้าและยังไม่มีการแข่งขันสูงเท่าไรนัก (Blue Ocean) กลยุทธ์ในกลุ่มนี้ส่วนมากเป็นกลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive Strategy) เสมือนเป็นทัพหน้าที่ธุรกิจต้องเร่งเสริมกำลังเข้าสู่จุดแข็งเพื่อบุกคว้าชัยจากโอกาสในตลาดอย่างเต็มที่

2. กลยุทธ์ WT: Weakness & Threat (Mini – Mini)

“อุปสรรคกับจุดอ่อน” สถานการณ์ที่ธุรกิจจะพบการแนวทางการลดความเสียหายหรือการหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น (Minimize Weakness and Minimize Threat) ซึ่งส่วนมากจะอยู่ในรูปแบบของกลยุทธ์เชิงรับ (Defensive Strategy) เปรียบเสมือนการสร้างป้อมปราการให้กับธุรกิจ โดยบริษัทต้องหาทางลดจุดอ่อนภายในที่มีเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นให้ได้มากที่สุด บริษัทอาจใช้กลยุทธ์การตัดทอน (Retrenchment Strategy) เพื่อลดค่าใช้จ่าย (Retrench) ยกเลิกผลิตภัณฑ์ที่ไม่ก่อให้เกิดกำไร (Liquidate) จนไปถึงการหาผู้ร่วมลงทุน (Joint Venture)

3. กลยุทธ์ WO: Weakness & Opportunity (Mini – Maxi)

“จุดอ่อนกับโอกาส” ในสถานการณ์ที่มีโอกาสเอื้ออำนวยแต่ยังมีจุดอ่อนภายในที่ทำให้ติดขัด ธุรกิจต้องหาทางชิงความได้เปรียบจากโอกาสที่เกิดขึ้น (Minimize Weakness and Maximize Opportunity) รูปแบบกลยุทธ์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนี้ส่วนมากจึงเป็นลักษณะ

Turn-around Strategy คือ การพลิกจุดอ่อนให้เข้ากับโอกาสที่มีในตลาด ทั้งนี้องค์กรอาจเลือกปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนที่ติดขัดนั้นให้มีประสิทธิภาพในการแข่งขันเร็วที่สุด หรือ ธุรกิจอาจมองเห็นโอกาสจากตลาดที่ไม่มีการแข่งขัน (Blue Ocean) จึงหาบุคลากรภายนอกเข้ามาช่วยแก้ไข-เพิ่มขีดความสามารถเพื่อคว้าโอกาสจากภายนอก

4. กลยุทธ์ ST: Strength & Threat (Maxi – Mini)

“จุดแข็งกับอุปสรรค” เป็นรูปแบบของสถานการณ์ที่ต้องใช้จุดแข็งต่อสู้กับอุปสรรคภายนอก (Maximize Strength and Minimize Threat) ยกตัวอย่างกรณีที่เกิดขึ้นเป็นประจำในตลาด Red Ocean คือ คู่แข่งต่างต้องหาทางชิงลูกค้าในพื้นที่เดียวกัน โจทย์ข้อนี้้องค์กรอาจหาจุดแข็งที่มีเข้ามาเสริมเพื่อชิงยอดขาย หรือสถานการณ์รูปแบบอื่น ๆ องค์กรอาจเลือกใช้กลยุทธ์การขยายขอบเขต (Diversification Strategy) โดยการพัฒนาจุดแข็งอื่นที่มี มาช่วยขยายผลิตภัณฑ์บริการเพื่อเอาชนะอุปสรรคที่เกิดขึ้น

2. ขั้นตอน / วิธีการดำเนินการทำ TOWS Matrix

การวิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันขององค์กรสามารถเริ่มต้นได้จากหลากหลายวิธี เช่น เริ่มต้นจากปัญหาสำคัญที่พบ เริ่มต้นจากเป้าหมาย-วัตถุประสงค์ หรือมุ่งเน้นไปที่การใช้ประโยชน์จากโอกาสภายนอก การวางแผนตัดสินใจขึ้นอยู่กับสถานการณ์ขององค์กร แต่ถ้ายึดตามตำราดั้งเดิมของศาสตราจารย์ Heinz Wehrich ใน Long Range Planning หนึ่งในกระบวนการที่แนะนำสำหรับการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรโดยใช้ TOWS Framework เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ จะมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระบุข้อมูลขององค์กรในแต่ละด้านให้พร้อมสำหรับการวิเคราะห์ประกอบด้วย ลักษณะธุรกิจ, อาณาเขตที่ตั้งภูมิศาสตร์ทางธุรกิจ, สถานการณ์การแข่งขันในอุตสาหกรรม, และ ทิศทางการบริหารขององค์กร

2. ระบุ และประเมิน โอกาส-อุปสรรค จากปัจจัยภายนอกเศรษฐกิจ, สังคม, การเมือง, ประชากร, ลูกค้า/ผู้บริโภค, ผลิตภัณฑ์, นวัตกรรม-เทคโนโลยี, ตลาด, การแข่งขัน, และ คู่แข่ง

3. คาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และประเมินความน่าจะเป็นของอนาคตจากปัจจัยเดียวกัน (ขั้นตอนนี้จะเห็นผลได้ชัดเจนเมื่อทำ Time Dimension)

4. ระบุ และประเมิน จุดแข็ง-จุดอ่อนขององค์กรจากปัจจัยภายในการบริหารงาน และองค์กร ฝ่ายงานปฏิบัติการ การเงิน การตลาด รวมไปถึงส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยควรมีทีมงาน Audit มาช่วยตรวจสอบดูความถูกต้องอีกครั้ง

5. พิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยในแต่ละช่องเพื่อสร้างกลยุทธ์ทางเลือกด้วยการทำ Interaction Matrix เพื่อเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

6. พิจารณาทางเลือกของกลยุทธ์ต่าง ๆ แนวทางการนำไปใช้ แผนการปฏิบัติงาน
7. ตรวจสอบการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1-6 การตรวจสอบครอบคลุมถึงความถูกต้อง ความสอดคล้องของข้อมูล แนวโน้มที่เป็นไปได้ รวมไปถึงแผนการที่นำไปปฏิบัติได้จริง

2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ Root -Cause Analysis

การวิเคราะห์รากสาเหตุ (Root Cause Analysis : RCA) คือ การทบทวนเหตุการณ์หรือกระบวนการทำงานที่มีปัญหาเพื่อค้นหาสาเหตุ โดยเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับปัญหา ให้สามารถนำไปสู่การค้นหาและวางแผนแนวทางแก้ไขในเชิงระบบ และพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองความต้องการของผู้รับผลงานหรือผู้รับบริการ ทำให้ผลลัพธ์การดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมายที่หน่วยงานและองค์กรกำหนดไว้ประกอบด้วย

1. Turning Point เป็นการมองย้อนหลังก่อนเกิดเหตุ ว่าตรงไหนเป็นจุดพลิกผันให้เกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์
2. Cognitive Walkthrough เป็นการมองย้อนหลังเกิดเหตุการณ์โดยมีผู้เกี่ยวข้องให้ข้อมูล และร่วมทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อหาโอกาสพัฒนาร่วมกัน
3. Conventional Why ถามถึงสาเหตุโดยตั้งคำถามว่า “ทำไม” จนได้คำตอบที่สามารถนำไปสู่แนวทางแก้ไขที่ได้ซึ่งหากพบรากสาเหตุในขั้นตอนนี้ก็ไม่จำเป็นต้องทำขั้นตอนต่อไป ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของปัญหา
4. Comprehensive Scan เป็นการกำหนดกลุ่มสาเหตุหลัก/ปัจจัยในการพิจารณาปัญหา ตามลักษณะของปัญหาและบริบทหน่วยงานเพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติโดยตั้งประเด็นในการทบทวนทั้งระบบงานจากนั้นร่วมกันระดมความคิดเพื่อรวบรวมและจัดประเภทของปัญหาให้เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

1. หลักการของการวิเคราะห์ Root -Cause Analysis

1) Turning Point เป็นการมองย้อนหลังก่อนเกิดเหตุ ว่าตรงไหนเป็นจุดพลิกผันให้เกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์เป็นการมองย้อนหลังในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการทำงานก่อนที่จะเกิดปัญหาหรืออุบัติการณ์ การมองย้อนหลังจะทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าจุดไหนบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยหากมีการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจหรือการกระทำของผู้ให้บริการ ใช้การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการนี้เป็นจุดที่นำไปสู่การสร้างสิ่งแวดลอม สิ่งอำนวยความสะดวก นโยบายหรือแนวทางปฏิบัติที่พึงประสงค์โดยไม่ต้องตั้งคำถามหรือขุดคุ้ยสิ่งที่เป็นสาเหตุซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความไม่ร่วมมือตามมา วิธีนี้สามารถใช้ได้ทั้งในสถานการณ์ที่ไม่ซับซ้อนและเป็นจุดเริ่มต้นวิเคราะห์สำหรับสถานการณ์ที่ซับซ้อน

2) Cognitive Walkthrough เป็นการมองย้อนหลังเกิดเหตุการณ์โดยมีผู้เกี่ยวข้องให้ข้อมูล และร่วมทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อหาโอกาสพัฒนาร่วมกันเป็นการย้อนรอยอดีตโดยผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ เป็นการพยายามเรียนรู้ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดของคนเพื่อนำมาสู่ การออกแบบระบบหรือเครื่องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานใหม่ ที่จะทำให้อาจจำกัดเหล่านั้นไม่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานข้อจำกัดของคนที่ทำให้เกิดปัญหามีตั้งแต่ข้อจำกัดในการรับรู้สิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ข้อจำกัดในการจดจำข้อมูลจำนวนมาก ข้อจำกัดในการประมวลผลและการตัดสินใจ รวมไปถึงความเหนื่อยล้า ความไม่สะดวกทางกายภาพ เป็นต้น การย้อนรอยอดีตจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีวัฒนธรรมคุณภาพ มีบรรยากาศของการเปิดใจ ความไว้วางใจ วิธีการคือให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ได้ทำการปฏิบัติซ้ำในสถานการณ์จำลองแล้วคิดออกมาดังๆ ว่า ขณะนั้นกำลังคิดอะไร มีความต้องการอะไร มีความรู้สึกอะไร ตัดขาดอะไร ข้อมูลเหล่านี้จะมีประโยชน์มากในการรับทราบข้อจำกัดในการปฏิบัติงานที่ตรงประเด็นและสามารถกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมต่างๆ ได้มากมาย และสามารถเชื่อมต่อกับเทคนิคจุดเปลี่ยนโดยการย้อนรอยอดีตตรงจุดหรือขั้นตอนที่เห็นว่ามีโอกาสปรับเปลี่ยนการตัดสินใจหรือการกระทำได้

3) Conventional Why ถามถึงสาเหตุโดยตั้งคำถามว่า “ทำไม” จนได้คำตอบที่สามารถนำไปสู่แนวทางแก้ไขที่ดีที่สุดซึ่งหากพบรากสาเหตุในขั้นตอนนี้ก็ไม่จำเป็นต้องทำขั้นตอนต่อไป ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของปัญหาการวิเคราะห์โดยใช้คำถามทำไมหลายๆ ครั้ง (conventional why) เป็นวิธีการดั้งเดิมคือให้ถามคำถาม “ทำไม” ต่อเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นและถามซ้ำหลายๆ ครั้งจนเห็นคำตอบที่พอใจและนำไปแก้ปัญหาได้อาจตอบคำถามตามกรอบที่มีหัวข้อไว้ให้หรือระดมสมองแล้วนำมาจัดกลุ่มที่หลังข้อควรระวังคือต้องนำข้อมูลจริงของผู้ป่วยเฉพาะรายมาวิเคราะห์และอย่าให้ได้คำตอบที่ไม่เกี่ยวข้องมามากเกินจำเป็นหรือเป็นคำตอบในเชิงทฤษฎีซึ่งอาจไม่ตรงประเด็นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นการเชื่อมต่อกับเทคนิคการย้อนรอยอดีตคือการนำข้อมูลจากการย้อนรอยอดีตมาวิเคราะห์ต่อว่าทำไมจึงเกิดเหตุการณ์พฤติกรรมหรือวิธีการคิดเช่นนั้น

4) Comprehensive Scan เป็นการกำหนดกลุ่มสาเหตุหลัก/ปัจจัยในการพิจารณาปัญหา ตามลักษณะของปัญหาและบริบทหน่วยงานเพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติโดยตั้งประเด็นในการทบทวนทั้งระบบงานจากนั้นร่วมกันระดมความคิดเพื่อรวบรวมและจัดประเภทของปัญหาให้เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้นเป็นการใช้หัวข้อที่ครอบคลุมกว้างขวางรอบด้านมาตรวจสอบว่าเหตุการณ์นั้นไปเกี่ยวพันกับปัจจัยในหัวข้อดังกล่าวหรือไม่เรียกได้ว่าเป็นวิธีที่ซับซ้อนที่สุดใช้เวลามากที่สุดอาจก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่ผู้ปฏิบัติหากนำมาใช้ในทุกครั้งที่ทบทวนจึงควรพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่มีความซับซ้อน

2. วิธีวิเคราะห์ Root cause analysis

1) วิเคราะห์ปัญหาและรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลควรเก็บให้ครบรอบด้าน เริ่มจากลำดับเหตุการณ์ บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ ทีมงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสอบถามถึงปัจจัยต่าง ๆ เพื่อศึกษาที่มาที่ไปของปัญหา พร้อมทั้งจัดตั้งทีมที่จะมาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว และหาทางออกร่วมกันต่อไป ซึ่งกลุ่มบุคคลที่จะมาช่วยในส่วนนี้ควรมีทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหา ผู้ที่ส่วนได้ส่วนเสียกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์

2) ระดมสมองเพื่อหาทางออก ในขั้นตอนนี้จะมีการนำเครื่องมืออื่น ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ หลัก ๆ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ Fishbone diagram หรือ แผนภูมิก้างปลา เพื่อจัดการกับข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ และ 5 Why หรือ WHY analysis ในการไต่หาสาเหตุไปให้ถึงต้นตอที่แท้จริง วิธีการ Fishbone Diagram จะใช้เส้นกระดูกสันหลัง แทนปัญหาหลักที่เกิดขึ้น จากนั้นลากเส้นทแยงทำมุมกับเส้นหลักประมาณ 45 องศา หรือเส้นก้างปลา ในการแจกแจงสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดปัญหา ซึ่งส่วนนี้สามารถแตกย่อยออกไปได้อีก เพื่อวิเคราะห์เจาะลึกให้ถึงที่มาอย่างแท้จริง การเขียนสาเหตุจะใช้ 5 Why หรือใช้คำถามว่า “ทำไม” ไปเรื่อย ๆ เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัย ที่จะช่วยนำไปสู่การแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเดิมซ้ำ ด้วยประโยคที่สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย รวมถึงการนำเทคนิค Failure Modes and Effects Analysis หรือ FMEA มาปรับใช้ ซึ่งจะช่วยวิเคราะห์และป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เมื่อผลลัพธ์ของวิธีการที่นำไปใช้ เกิดความคาดเคลื่อนหรือไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมทั้งนำกลับมาวิเคราะห์และปรับปรุงระบบอีกครั้ง ที่สำคัญในขั้นตอนนี้ควรเกิดจากการระดมสมอง (Brainstorming) จากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ รวมถึงบุคคลที่เคยมีประสบการณ์หรือประสบปัญหาใกล้เคียง มาช่วยกันเสนอความคิดเห็น ก็จะช่วยให้ได้วิธีแก้ไขที่มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ควรคำตอบที่ครอบคลุม 3 คำถามหลัก คือ ปัญหาคืออะไร ? สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ? มีวิธีการแก้ไขและป้องกันปัญหาอย่างไร ?

3) นำไปสู่การปฏิบัติและวัดผล เมื่อได้ข้อมูลที่ครบถ้วนแล้ว ให้นำมาจัดทำเป็นผลสรุป พร้อมออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม และตัดสินใจเลือกวิธีการที่จะนำไปปฏิบัติและวัดผล พร้อมทั้งหาจุดอ่อนและนำวิธีการปรับปรุงซ้ำ ๆ ในขั้นตอนการดำเนินงาน จนสามารถกำจัดปัญหาได้ในระยะยาว และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจแน่นอนครับ ขั้นตอนด้านบนเป็นแค่คำแนะนำพื้นฐานเท่านั้น ในส่วนต่อไปเราจะมาลงรายละเอียดมากขึ้นว่าเราต้องทำอย่างไรถึงจะทำให้ Root Cause Analysis ได้ผล

3. ประโยชน์ของ Root Cause Analysis

นอกจากจะทำให้องค์กรสามารถเข้าถึงสาเหตุของอุปสรรคที่แท้จริง และนำไปสู่ทางออกที่ช่วยป้องกันการเกิดปัญหาได้แบบถาวรแล้ว ยังเป็นการนำข้อมูลที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ที่จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง และสร้างผลลัพธ์อื่น ๆ ที่ส่งผลดีแก่องค์กร

การหาต้นตอปัญหา หลายครั้งที่ธุรกิจรู้ว่าตัวเองมีปัญหาแต่ไม่รู้วิธีแก้ไขปัญหานั้นๆ (หรือมีวิธีแก้หลายวิธี แต่ไม่รู้จะเลือกวิธีไหนดี) เพราะฉะนั้น Root Cause Analysis จะเป็นวิธีแก้ปัญหาลำนี้ได้ดี (ซึ่งในช่วงหลังของบทความ ผมจะแนะนำเครื่องมือในการทำอีกที)

กระบวนการที่ทำซ้ำได้ ข้อนี้สำคัญมาก เพราะในองค์กรหลายๆที่ สิ่งที่เกิดปัญหาใหญ่ได้แค่ครั้งเดียวไม่ได้สำคัญเท่าสิ่งที่แก้ปัญหาละเอียดๆ ได้เรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นเครื่องมือวิเคราะห์แก้ไขปัญหาก็ใคร่ทำซ้ำได้ ทำกี่ครั้งก็ได้ ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีค่ามาก

การสื่อสารที่ทุกคนเข้าใจ เวลาที่เราทำงานกันคนเยอะ ๆ เครื่องมือที่สามารถใช้คุยกับคนได้หลายตำแหน่ง หลายชั้นระดับก็มีความสำคัญ หลายครั้งที่บริษัทมีโครงการ มีวิธีแก้ปัญหาก็ฉลาดล้ำ แต่ไม่สามารถทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นจริงได้ เพราะไม่สามารถสื่อสารและโน้มน้าวให้คนเข้าใจได้ ในส่วนนี้ เครื่องมือที่ทุกคนเข้าใจกันเป็นอย่างดีและถูกยอมรับทั่วโลกจึงมีประโยชน์มาก²⁹

2.5.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ POCCC

ทฤษฎี POCCC ของ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) เป็นแนวคิดการบริหารจัดการเชิงปฏิบัติการที่คิดค้นขึ้นเพื่อรองรับการทำงานกับคนหมู่มาก แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับขนาดองค์กร จำนวนคน และประเภทของธุรกิจด้วยเช่นกัน เพราะหลักการนี้มีความเป็นสากลที่ปรับใช้ได้กับทุกสายงานและสาขาอาชีพ ถึงแม้หลักการนี้จะเป็นหลักการที่เกิดขึ้นมานานแล้วแต่หัวใจของหลักการบริหารจัดการนี้ยังคงมีประโยชน์และใช้ได้ดีสำหรับในยุคปัจจุบันด้วย ซึ่งหลายองค์กรก็นำเอา POCCC ไปประยุกต์ใช้เป็นหลักการในการบริหารองค์กรของตนได้อย่างประสบความสำเร็จทีเดียว โดยรายละเอียดของหน้าที่ทั้ง 5 ประการ นั้นมีดังนี้ Planning : การวางแผน Organizing : การจัดองค์กร Commanding : การบังคับบัญชาสั่งการ Coordination : การประสานงานและ Controlling : การควบคุม

1. หลักการของการวิเคราะห์ POCCC

กระบวนการจัดการงานประกอบด้วยหน้าที่ 5 ประการ หรือที่เรียกชื่อย่อว่า POCCC ซึ่งเป็นการรวมอักษรตัวแรกของหน้าที่แต่ละด้าน³⁰ ดังนี้

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติในการทำงานในอนาคต

²⁹ กิตติพงษ์ พิพิฑกุล, ภูวนิดา คุณผลิน และ กนกอร บุญมี, 2562

³⁰ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาข้าราชการ, 2551

2) การจัดการองค์กร (Organizing) หมายถึง การจัดให้มีโครงสร้างงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ให้อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมที่จะช่วยให้งานองค์กรบรรลุผลสำเร็จได้

3) การบังคับบัญชาสั่งการ (Command) หมายถึง การสั่งงานต่างๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติงานด้วยตลอดจนเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงาน และองค์การที่มีอยู่รวมทั้งการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรด้วย

4) การประสานงาน (Coordinate) หมายถึง การเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และไปสู่เป้าหมายเดียวกันในที่สุด

5) การควบคุมงาน (Control) หมายถึง การที่จะต้องกำกับดูแลให้กิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้น สามารถเข้ากันได้กับแผนที่วางไว้ การตรวจสอบเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ ถ้าไม่บรรลุเป้าหมายจะต้องดำเนินการแก้ไขใหม่และกำหนดมาตรฐานในกรณีบรรลุเป้าหมายจะต้องรักษามาตรฐานสืบไป

2. ประโยชน์ของการวิเคราะห์ POCCC

ทฤษฎีการบริหารของ Fayol ยอมรับองค์การที่เป็นทางการ โดยใช้ประโยชน์จากการแบ่งงานกันทำ (Specialization) และเน้นถึงความสำคัญที่ว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบต้องเท่ากัน โดย Fayol ระบุเป้าหมายที่สำคัญขององค์การ คือ ความเป็นระเบียบ ความมั่นคง ความคิดริเริ่ม และความสามัคคี นักทฤษฎีการบริหารจะต้องเป็นนักปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับนักทฤษฎีระบบองค์การขนาดใหญ่แล้ว สิ่งที่เราสนใจและให้ความสำคัญคือ หลักการและแนวคิดสำหรับการประสบความสำเร็จขององค์การซึ่งเป็นทางการ นักทฤษฎีระบบองค์การขนาดใหญ่จะกล่าวถึงลักษณะที่ควรจะเป็น ส่วนนักทฤษฎีการบริหารจะมองในลักษณะที่ว่า จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จได้อย่างไร กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับการบริหาร ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญขององค์การ ซึ่งมีข้อดี³¹ ดังนี้

- 1) องค์การมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจากที่มีการปรับปรุงกระบวนการบริหาร
- 2) สามารถพัฒนาผลผลิตของคนงานให้ดีขึ้นได้
- 3) สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.5 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์วงจรเดมมิง PDCA

วงจรเดมมิง (The Deming Cycle) หรือวงล้อ PDCA ก็คือ วิธีการที่เป็นขั้นตอนในการที่ทำให้งานเสร็จอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และเชื่อถือวางใจได้ โดยการใช้วงจร PDCA เป็นเครื่องมือการบริหารงานอย่างต่อเนื่องในการติดตาม ปรับปรุงพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยประกอบด้วย P (Plan) เป็นการวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น D (Do)

³¹ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2561

เป็นการปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง C (Check) เป็นการตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด A (Action) เป็นการปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหาหรือถ้าไม่มีปัญหาใด ๆ ก็ยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป³²

1. หลักการของการวิเคราะห์ วงจรเดมมิง PDCA

1) P (Plan) เป็นการวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น เป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร โดยกำหนดเป้าหมายในอนาคตที่ต้องการจะบรรลุและกำหนดแนวทางในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่รอบด้าน คือ จะต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดศักยภาพหรือขีดความสามารถขององค์กร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม การวางแผนเชิงกลยุทธ์มีองค์ประกอบ 5 ประการดังนี้ ประการที่ 1 มีการวิเคราะห์เปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อหาโอกาส (Opportunity) และภัยอันตราย (Threat) เพื่อให้ปรับตัวได้ทันและเตรียมพร้อมในการรองรับและได้ประโยชน์สูงสุดจากการเปลี่ยนแปลง ประการที่ 2 มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน กล่าวคือ วิเคราะห์องค์กร บุคลากร การเงิน คอมพิวเตอร์ เพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง ประการที่ 3 เป็นการวางแผนที่มีระยะยาว อันเป็นแผนทิศทางที่มีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) แผนระยะกลาง และระยะสั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม (Concrete) โดยมีการกำหนดเงื่อนไขด้านเวลา และแนวทางในการดำเนินงานที่สามารถวัดได้ การดำเนินแผนระยะสั้นจะเป็นทิศทางสู่การบรรลุเป้าหมายระยะกลาง และการบรรลุเป้าหมายระยะกลางก็จะไปสู่ทิศทางที่กำหนดไว้เป็นระยะยาว ประการที่ 4 การวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนและขั้นตอนอย่างเป็นระบบ (Systematic) โดยทุก ๆ ส่วนจะสัมพันธ์และผูกพันต่อกันอย่างมีโครงสร้าง ทุกเวลาที่เสียไปและทุก ๆ ส่วนของกิจกรรมที่ทำจะสัมพันธ์และเสริมสร้างเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประการที่ 5 การวางแผนกลยุทธ์ จะต้องเป็นการวางแผนที่สามารถปฏิบัติได้ (Realistic) มิใช่การวางแผนที่อยากได้มากกว่าแผนที่ทำได้ โดยสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อให้ทราบถึงทรัพยากร และความสามารถต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อจะได้นำไปสร้างให้องค์กรบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขัน

2) D (Do) เป็นการปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องการบริหารโดยการควบคุมคุณภาพหรือกลุ่มคุณภาพ (Quality Control Circle:

³² ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล, 2545

QCC) ซึ่งในปัจจุบันนี้องค์กรธุรกิจเอกชนต่าง ๆ รัฐวิสาหกิจ ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก คำว่า คุณภาพ หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้บริการ การควบคุมคุณภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานต่าง ๆ ในระหว่างการผลิตที่ป้องกันไม่ให้เกิดของเสีย ป้องกันไม่ให้งานผิดพลาดไปจากกำหนด หาทางลดปริมาณของเสีย เพิ่มปริมาณการผลิตและคุณภาพให้ที่อยู่ตลอดเวลา กลุ่มสร้างคุณภาพ หมายถึง กลุ่มคนเหมาะสมขนาดเหมาะสมที่ทำงานอย่างเดียวกันเกี่ยวข้องกัน รวมตัวอย่างอิสระ เพื่อร่วมมือและช่วยกันปรับปรุงงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3) C (Check) เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เป็นการศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น ผลิตภัณฑ์ วิธีการ กระบวนการ กลุ่มคน องค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งดังกล่าวเป็นอย่างดี และนำความรู้ความเข้าใจนั้นมาใช้ให้เกิดการปรับปรุงหรือพัฒนาในสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น หรือเป็นการสร้างสิ่งใหม่ (Innovation) ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือเป็นด้านที่ทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาสิ่งเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อทำการวิจัยและพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อที่จะปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมให้ดีขึ้น เราก็อาจค้นพบนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างไม่คาดคิด ประชญาของการพัฒนาที่ว่า “ทุก ๆ อย่างสามารถพัฒนาและปรับปรุงต่อไปได้อีก” จึงต้องใช้ Research & Development of Products เป็นเครื่องมือเชิงรุกในการแข่งขันทางธุรกิจ พอจะสรุปเหตุผลในการใช้ Research & Development of Products ได้ดังต่อไปนี้คือ วิธีการวิจัยและพัฒนาใด ๆ ก็ตามที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความปลอดภัย (Safety) ของชีวิตและทรัพย์สิน ก็จะถือว่าวิธีการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวนี้เป็นวิธีการที่ถูกต้องทั้งสิ้น ซึ่งยังต้องการข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาที่ใช้อย่างแพร่หลาย ได้แก่ 1. พิจารณาจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน อาศัยตำรา เอกสารทางวิชาการ และอินเทอร์เน็ต 2. พิจารณาจากผู้มีประสบการณ์ด้านนั้น ๆ โดยทั่วไปจะหาได้จากบุคลากรภายในองค์กร โดยยึดหลักความสอดคล้องกับเทคโนโลยีของตนเองเป็นหลัก 3. พิจารณาจากสมมุติฐานของตนเอง คือการคาดเดาอย่างมีเหตุผล ที่ต้องการการพิสูจน์ต่อไป 4. พิจารณาจากความเหมาะสมขององค์กร ได้แก่ นโยบาย ทิศทางของตลาด ซึ่งจะต้องได้จากการประชุมปรึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4) A (Action) เป็นการตรวจสอบ และทบทวนเป็นการตรวจสอบ ทบทวน หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องเกิดขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไขตามลักษณะปัญหาที่พบ

2. ประโยชน์ของการวิเคราะห์ วงจรเดมมิง PDCA

การบริหารองค์กรด้วยวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) เป็นการบริหารองค์กรที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญคือ การวางแผน P (Plan) ซึ่งมุ่งเน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

ภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อให้ทราบถึงทรัพยากร และความสามารถต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อจะได้นำไปสร้างให้องค์กรบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขัน แล้วมาปฏิบัติ D (Do) ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแผนแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ การควบคุมคุณภาพหรือกลุ่มคุณภาพ เพราะพนักงานเป็นผู้อยู่ในสายการผลิต (Production Line) จึงทำให้พวกเขาค้นหาปัญหา และมุ่งแก้ปัญหาด้วยการระดมสมอง การจัดการคุณภาพโดยรวม เป็นการทำให้ทุกขั้นตอนการผลิตมีคุณภาพตามที่ลูกค้าทั้งภายในและภายนอกองค์กรธุรกิจต้องการและมุ่งการบริหารกระบวนการผลิต โดยใช้แนวคิดเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด ที่ไม่สร้างมลพิษให้กับสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นก็จะดำเนินการตรวจสอบ C (Check) ในสิ่งที่ผลิต หรือกำลังจะผลิตออกไปสู่ตลาด โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) และการตลาด (Marketing) เป็นเครื่องมือที่สำคัญ และกลับมาตรวจสอบ ทบทวน A (Action) ผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ มีอะไรให้ต้องปรับปรุงแก้ไข แล้วเข้าสู่กระบวนการวางแผน P (Plan) ซึ่งจะส่งผลให้องค์กร ธุรกิจมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) มีความต่อเนื่องในการบริหาร จัดการ และปรับปรุงงานอยู่ตลอดเวลา สามารถปรับตัว รองรับ และแข่งขันในตลาดกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างดีเยี่ยม³³

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)

โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรือ Eastern Seaboard ซึ่งดำเนินมาตลอดกว่า 30 ปีที่ผ่านมาโดยในครั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) มีเป้าหมายหลักในการเติมเต็มภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุนซึ่งจะเป็นการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและทำให้ เศรษฐกิจของไทยเติบโตได้ในระยะยาว โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต 3 จังหวัดคือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อรองรับการขับเคลื่อน เศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพผ่านกลไกการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลของ คณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

2.6.1 สถานภาพโดยรวมของอุตสาหกรรมไทย

³³ ไททัศน์ มาลา, 2554

เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นประเทศขนาดเล็กจึงต้องพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศอย่างสูงเพื่อเป็นเครื่องยนต์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จึงทำให้เศรษฐกิจไทยค่อนข้างอ่อนไหวต่อภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลก โดยจากรายงานบทวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของธนาคารแห่งประเทศไทย ชี้ให้เห็นว่ามูลค่าการส่งออกของไทยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 50 - 60 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2543 เป็นต้นมา และหากพิจารณาถึงมูลค่าการค้า (ผลรวมมูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้า หรือ Trade Balance) ที่สะท้อนถึงมูลค่าการค้าระหว่างประเทศของไทยแล้ว พบว่ามีสัดส่วนต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 86 ในช่วงปี พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2547 เป็น ร้อยละ 115 ในช่วงปี พ.ศ. 2548 - พ.ศ. 2552 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 116 ในช่วงปี พ.ศ. 2553 - พ.ศ. 2558 ซึ่งในช่วงปีเดียวกันนี้ไทยมีการเติบโตของการส่งออกเพียง ร้อยละ 2 เนื่องจากอยู่ในภาวะวิกฤติการเงินโลก จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจโลกส่งผลกระทบต่ออุปสงค์สินค้าส่งออกของไทย และขณะเดียวกันไทยเองก็สูญเสียความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออกอีกด้วย หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าไทยขายสินค้าได้น้อยลงจากข้อมูลสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกสำคัญของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2559 พบว่า สินค้าหลายรายการมีมูลค่าการส่งออกชะลอตัวและลดลง เช่น กลุ่มเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบซึ่งมีมูลค่าการส่งออกเป็นอันดับที่ 2 รองลงมาจากกลุ่มรถยนต์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ รวมไปถึงกลุ่มเม็ดพลาสติก ผลิตภัณฑ์ยาง เคมีภัณฑ์ และน้ำมันสำเร็จรูป ที่มีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจนเช่นกัน³⁴

ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งมีมูลค่าการส่งออกสูงที่สุด และมีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น แต่ก็ต้องเผชิญความเสี่ยงจากการย้ายฐานการลงทุน เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาการลงทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศสูง นอกจากนี้ภาคการเกษตรอันเป็นฐานทางเศรษฐกิจสำคัญของไทยที่มีผลผลิตที่หลากหลาย แต่ยังคงขาดการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์อย่างจริงจัง ปัญหาสำคัญของอุตสาหกรรมและภาคการผลิตไทย คือ บทบาทการเป็นผู้รับจ้างผลิตและประกอบ (OEM) ซึ่งเป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อจึงมีมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำ และถูกกดดันทางด้านราคาจากผู้ว่าจ้าง ซึ่งสวนทางกับต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มสูง ดังแนวคิด Smiling Curve ของ Stan Shih ที่แสดงให้เห็นว่า การผลิต (Manufacturing) เป็นกิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่นในห่วงโซ่การผลิตโดยรวมไปถึงปัญหาทางด้านแรงงานที่เป็นอีกหนึ่งปัญหาสำคัญทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ด้วยความโน้มเอียงสู่สังคมสูงวัย และปัญหาการผลิตกำลังแรงงานที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม จึงทำให้ความได้เปรียบของประเทศจากความสามารถในการแข่งขันในด้าน

³⁴ อารตี อยุธยาธร, 2564

ต้นทุนค่าจ้างแรงงาน และระดับฝีมือแรงงานโดยทั่วไปเริ่มลดลง และต้องใช้เวลาในการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่³⁵

2.6.2 ข้อมูลทั่วไปของระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกตั้งอยู่ในระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกประกอบไปด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง (กลุ่มจังหวัด EEC) ซึ่งมีลักษณะทั่วไปที่สำคัญ ดังนี้³⁶

ลักษณะทางภูมิประเทศ

กลุ่มจังหวัด EEC มีพื้นที่รวมกันกว่า 8.3 ล้านไร่ ซึ่งมีความหลากหลายทางลักษณะกายภาพ ทั้งที่ราบลุ่มที่ราบลูกคลื่น ราบสูง ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบชายฝั่งทะเล เนินเขา และภูเขา ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้กลุ่มจังหวัด EEC จึงมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ หรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ทั้งนี้ หากแบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ พบว่า การใช้พื้นที่ของกลุ่มจังหวัด EEC เป็นพื้นที่ทางการเกษตรประมาณ 5.5 ล้านไร่ หรือเป็นสัดส่วนร้อยละ 66.2 นอกภาคเกษตรประมาณ 1.7 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.5 และพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 1.1 ล้านไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.3

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2557 พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product: GPP) ของกลุ่มจังหวัด EEC รวมกันมีมูลค่า 1,914,127 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 82.0 ของภาคตะวันออกทั้งหมด และมีสัดส่วนร้อยละ 14.6 ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยกลุ่มจังหวัด EEC มีจำนวนประชากรรวมกันกว่า 2.8 ล้านคน หรือคิดเป็นจำนวนร้อยละ 61.0 ของภาคตะวันออก เมื่อคำนวณเป็นรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรต่อปีอยู่ที่ประมาณ 6.8 แสนบาทซึ่งสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรต่อปีทั่วประเทศที่ 1.3 แสนบาท ทั้งนี้ เมื่อจำแนก GPP ของกลุ่มจังหวัด EEC พบว่า รายได้ของจังหวัดส่วนใหญ่มาจากภาคการค้าและบริการมากที่สุดถึง 971,320 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50.8 ภาคการผลิต 882,100 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 46.1 และภาคเกษตรกรรม 60,707 ล้านบาทหรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.1

ความโดดเด่นของกลุ่มจังหวัด EEC คือการเป็นฐานที่ตั้งสำคัญของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ รวมถึงอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกหลากหลาย และมีจำนวนนิคมอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วและอยู่ระหว่างการพัฒนาารวมกันกว่า 30 แห่ง ได้แก่³⁷

³⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559

³⁶ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558

³⁷ อารตี อยุธยา, 2564

จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ นิคมอุตสาหกรรมที เอฟ ดี และ นิคมอุตสาหกรรม 304 ปาร์ค 2 ฉะเชิงเทรา

จังหวัดชลบุรี ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเหมราชชลบุรี นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (โครงการ 2) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (แหลมฉบัง) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (โครงการ 3) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (โครงการ 4) นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (โครงการ 5) นิคมอุตสาหกรรมบ้านบึง นิคมอุตสาหกรรมเหมราชชลบุรี (โครงการ 2) นิคมอุตสาหกรรมเหมราชอีสเทิร์นซีบอร์ด แห่งที่ 2 นิคมอุตสาหกรรมเหมราชอีสเทิร์นซีบอร์ด แห่งที่ 3 นิคมอุตสาหกรรมเหมราชอีสเทิร์นซีบอร์ด แห่งที่ 4 และนิคมอุตสาหกรรมยามาโตะอินดัสตรีส์

จังหวัดระยอง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมเหมราชตะวันออก(มาบตาพุด) นิคมอุตสาหกรรมผาแดง นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด (ระยอง) นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ นิคมอุตสาหกรรมเหมราชอีสเทิร์นซีบอร์ด นิคมอุตสาหกรรมเอเชีย นิคมอุตสาหกรรมอาร์ ไอ แอล นิคมอุตสาหกรรมท่าเรือ เอเชีย เทอร์มินัล นิคมอุตสาหกรรมระยอง (บ้านค่าย) นิคมอุตสาหกรรมหลักชัย เมืองยางและ นิคมอุตสาหกรรมเหมราชระยอง³⁸

ดังนั้น จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างต้นมีประเด็นน่าสังเกต คือ ในกลุ่มจังหวัด EEC มีการใช้เนื้อที่ทางการเกษตรถึงร้อยละ 66.2 ของเนื้อที่ทั้งหมดแต่กลับมีสัดส่วนของ GPP เพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำเทคโนโลยีเข้ายกระดับประสิทธิภาพการผลิต รวมถึงการสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ได้สูงสุด ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาเพื่อถ่ายทอดสู่ภาคการเกษตร รวมถึงประมงน้ำจืดและประมงชายฝั่งอันเป็นกิจกรรมทางการเกษตรหลัก เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย แร่งงานในพื้นที่ EEC ข้างต้น จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาฝีมือจากแรงงานที่มีทักษะต่ำให้เป็นแรงงานที่มีทักษะ ความสามารถสูง และปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ได้รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมายเพื่อจะช่วยเหลือเป็นกำลังแรงงานรองรับการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ยุค 4.0

สถาบันการศึกษา

ภาคการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจทุกภาคส่วน ทั้งในการผลิตบุคลากรที่เป็นกำลังแรงงานและการทำงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทั้งในภาคการผลิต เกษตร และการค้าและบริการ โดยจากข้อมูลสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัด พบว่า มีประมาณ 42 สถาบัน โดยเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษา 8 แห่ง ที่เหลือเป็นระดับวิทยาลัยเทคนิค 33 แห่ง และสถาบันฝึกอบรม 1 แห่ง โดยพื้นที่ที่มีสถาบันการศึกษามากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาในพื้นที่ส่วนใหญ่ผลิตบุคลากรประเภทช่างเทคนิคเพื่อ

³⁸ กองยุทธศาสตร์และสารสนเทศเพื่อการพัฒนา จ.ระยอง, 2561

ป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรม ขณะที่สถาบันระดับอุดมศึกษาซึ่งจะเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมยังมีค่อนข้างน้อย ดังนั้น การมีเขตนวัตกรรมเพื่อรองรับการรวมตัวของหน่วยงานด้านวิจัยและพัฒนาในพื้นที่จึงมีความจำเป็น เพื่อให้เป็นแหล่งรวมบุคลากรทั้งนักวิจัย และนวัตกรรมถึงโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญสำหรับเข้าไปแก้ปัญหาและยกระดับอุตสาหกรรมอย่างใกล้ชิดและเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ และเป็นแหล่งชี้ทิศทางให้แก่วิทยาลัยเทคนิคในพื้นที่ เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรที่ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมและสอดคล้องกับ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ³⁹

โครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมและขนส่ง

กลุ่มจังหวัด EEC เป็นฐานอุตสาหกรรมของประเทศ จึงค่อนข้างมีความพร้อมด้านการคมนาคมและขนส่งในระดับหนึ่ง ทั้งทางถนน ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ⁴⁰ ดังนี้

โครงข่ายทางถนน กลุ่มจังหวัด EEC มีโครงข่ายทางถนนที่ค่อนข้างสมบูรณ์และทั่วถึงสามารถเชื่อมโยงไปยังภาคอื่น และประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีถนนทางหลวงสายสำคัญ เช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิทเลียบชายฝั่งทะเล) เส้นทาง กรุงเทพฯ – สมุทรปราการ – ชลบุรี – ระยอง – จันทบุรี – ตราด (หาดเล็ก) สามารถเดินทางสู่เกาะกง ประเทศกัมพูชา เส้นทาง R10 ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (ทางหลวงพิเศษหมายเลข 7) เส้นทาง กรุงเทพฯ – ฉะเชิงเทรา – ชลบุรี ทางพิเศษบูรพาวิถี เป็นทางยกระดับเส้นทาง กรุงเทพฯ – ฉะเชิงเทรา – ชลบุรี ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 เส้นทาง ชลบุรี (บ้านบึง) – ระยอง (แกลง)ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 เส้นทาง ฉะเชิงเทรา (บางคล้า) – ชลบุรี (สัตหีบ) โดยสามารถเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ไปยังนครราชสีมาหรือเชื่อมต่อไปยังสระแก้วเพื่อเดินทางสู่อีสานใต้ทางบุรีรัมย์ หรือเข้าสู่บันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา นอกจากนี้ รัฐบาลอยู่ระหว่างพัฒนาโครงข่ายทางถนนเพิ่มเติมในเส้นทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองช่วงพัทยา – มาบตาพุด เพื่อให้การคมนาคมทางถนนในภาคตะวันออกมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

โครงข่ายทางราง โครงข่ายรถไฟของกลุ่มจังหวัด EEC มีเส้นทางหลักสำคัญ ได้แก่ กรุงเทพฯ – ฉะเชิงเทรา – ชลบุรี (สัตหีบ) โดยมีเส้นทางที่ตัดจากเส้นทางนี้ไปยังนิคมอุตสาหกรรม 2 แห่ง คือ เส้นทาง ศรีราชา – แหลมฉบัง เพื่อขนส่งสินค้าจากท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง และนิคมแหลมฉบัง อีกหนึ่งเส้นทางคือ สัตหีบ – มาบตาพุด เพื่อขนส่งสินค้าจากท่าเรือน้ำลึกมาบตาพุด และนิคมมาบตาพุด กรุงเทพฯ – ฉะเชิงเทรา – ปราณบุรี (กบินทร์บุรี) – สระแก้ว (อรัญประเทศ) นอกจากนี้ ยังมีโครงการทางรางอยู่ในระหว่างดำเนินการและการศึกษา ได้แก่ โครงการรถไฟทางคู่ 2 สาย ฉะเชิงเทรา – ศรีราชา – แหลมฉบัง และ ฉะเชิงเทรา – คลองสิบเก้า – แก่งคอย เพื่อให้ฉะเชิงเทรา

³⁹ อารตี อยุทธศร, 2564

⁴⁰ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558

เป็นศูนย์กลางการขนส่งเชื่อมต่อไปยังกรุงเทพมหานคร ภาคกลางตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก โครงการรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ – ระยอง เพื่อเชื่อมโยงการเดินทางท่าอากาศยานดอนเมือง – สุวรรณภูมิ – อุตะเภ

การขนส่งทางน้ำ โครงสร้างพื้นฐานขนส่งทางน้ำที่สำคัญของกลุ่มจังหวัด EEC คือ ท่าเรือพาณิชย์เพื่อการขนส่งสินค้า โดยมีท่าเรือที่สำคัญ 2 แห่ง ได้แก่ ท่าเรื่อน้ำลึกแหลมฉบัง และท่าเรื่อน้ำลึกมาบตาพุด โดยปัจจุบัน มีโครงการพัฒนาท่าเรือทั้ง 2 แห่ง เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าได้มากขึ้น และยังมีโครงการพัฒนาท่าเรือสัตว์หีบเพื่อรองรับการท่องเที่ยวระหว่างสองฝั่งอ่าวไทย (พัทยา – หัวหิน)

การขนส่งทางอากาศ ในกลุ่มจังหวัด EEC มีท่าอากาศยานนานาชาติอุตะเภ ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านฉางจังหวัดระยอง อยู่ภายใต้สังกัดของกองทัพเรือ ให้บริการการบินทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศซึ่งกำลังได้รับการพัฒนาให้เป็นสนามบินเชิงพาณิชย์ และเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมการบิน ศูนย์ซ่อมบำรุงศูนย์ฝึกอบรมทางอากาศยาน และศูนย์การแพทย์เฉพาะด้าน

2.6.3 กรอบแนวทางและแผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

ตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2559 โดยมีแนวคิดของการพัฒนากลุ่มจังหวัดเป้าหมายนำร่อง ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรีและระยอง โดยมีเป้าหมายเพื่อ 1) การยกระดับพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของเอเชีย 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ส่งเสริมการพัฒนาเมืองและสภาพแวดล้อมเมือง 4) อำนวยความสะดวกและสิทธิประโยชน์แก่นักลงทุน และ 5) สนับสนุนอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงและท่องเที่ยว โดยมี 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ ได้แก่ 5 อุตสาหกรรมเดิมที่มีศักยภาพ (First S-Curve) ประกอบด้วยยานยนต์สมัยใหม่ อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ การท่องเที่ยวรายได้ดีและท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และอาหารแห่งอนาคต และ 5 อุตสาหกรรมใหม่ (New S-Curve) ประกอบด้วย หุ่นยนต์การบินและโลจิสติกส์ เชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ ดิจิทัล และการแพทย์ครบวงจร

หลักการการทำงานเพื่อการพัฒนาพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นการประสานการทำงานร่วมกันระหว่าง รัฐ เอกชน และประชาชน โดยรัฐมีบทบาทในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการลงทุนและอำนวยความสะดวก เอกชนมีบทบาทในการพัฒนาอุตสาหกรรม และการร่วมลงทุนในกิจการของรัฐในลักษณะ Public-Private-Partnership ขณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และได้รับการยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดย EEC มีแนวทางในการพัฒนาอยู่ 4 ด้าน⁴¹

⁴¹ คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561

1) พัฒนาอุตสาหกรรมศักยภาพ ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีพื้นที่เป้าหมายสำหรับพัฒนาอุตสาหกรรม 30,000 ไร่ โดยเป็นพื้นที่พร้อมลงทุน 15,000 ไร่ และพื้นที่รอการพัฒนา 15,000 ไร่ โดยมีโครงการที่สำคัญ คือ การพัฒนาท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด ระยะที่ 3

2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและโลจิสติกส์ เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ทั้งทางถนน ทางราง ทางน้ำและทางอากาศ โดยมีตัวอย่างโครงการที่สำคัญ ได้แก่ 2.1) ทางถนน ก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง 3 เส้นทาง (1) กรุงเทพฯ – ชลบุรี (2) พัทยา – มาบตาพุด (3) แหลมฉบัง – นครราชสีมา 2.2) ทางราง โครงการรถไฟทางคู่ 2 เส้นทาง (ฉะเชิงเทรา – คลองสีกะ – แก่งคอย และ ฉะเชิงเทรา – ศรีราชา – แหลมฉบัง) รถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ – ระยอง และการพัฒนาสถานีรถไฟอุตุตะเถา ส่วนทางน้ำ การพัฒนาท่าเรือแหลมฉบัง และการพัฒนาท่าเรือสัจหีบ และทางอากาศ คือ การพัฒนาท่าอากาศยานอุตุตะเถา ให้เป็นสนามบินเชิงพาณิชย์แห่งที่ 3

3) พัฒนาสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ/พัฒนาเมือง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นการพัฒนาาระบบไฟฟ้า ระบบน้ำ สาธารณสุข/การศึกษา การกำจัดขยะ/น้ำเสีย/การระบายน้ำ เทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาสภาพแวดล้อมของเมือง และการท่องเที่ยว

4) สิทธิประโยชน์ เพื่อดึงดูดการลงทุนภาคอุตสาหกรรม อาทิ สิทธิประโยชน์การลงทุน กองทุนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (OSS) เขตปลอดภาษี (Free Zone) ระยะเวลาการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการทำธุรกรรมทางการเงิน เป็นต้น

2.6.4 ผลกระทบจาก ผังเมือง EEC

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงประเภทที่ดินให้กลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมผังเมือง EEC เปลี่ยนพื้นที่เกษตรให้กลายเป็นอุตสาหกรรม ขาดความสอดคล้องกับระบบนิเวศ ศักยภาพสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาอันหลากหลายของชุมชนและสังคมมีรายละเอียดดังนี้⁴²

1. การเปลี่ยนพื้นที่เกษตรให้กลายเป็นอุตสาหกรรม

เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ใน EEC ยกตัวอย่างเช่นใน ต.เขาติน อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา พื้นที่เกษตรกรรมชั้นดีติดกับแม่น้ำบางปะกง อาศัยระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ และความพิเศษเฉพาะของพื้นที่ที่มีทั้งน้ำเค็ม น้ำกร่อย และน้ำจืดสลับสับเปลี่ยนกันตามฤดูกาล คนในพื้นที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรียกว่า การทำ “นาข้าวัง” คือการปลูกข้าวช่วงน้ำจืด และเลี้ยงสัตว์น้ำช่วงน้ำเค็ม สร้างความมั่นคง สร้างรายได้หมุนเวียนในท้องถิ่นตลอดทั้งปี แต่เมื่อมีการจัดทำผังเมือง EEC กลับไม่ได้มีกระบวนการมีส่วนร่วม ไม่ได้มีการรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ทำให้ผังเมืองที่ออกมากำหนดให้ ต.เขาติน กลายเป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรม ซึ่งไม่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่และระบบนิเวศของกลุ่มน้ำบางปะกง กรณีข้างต้นยังพบได้ในอีกหลายแห่งทั่ว EEC ยกตัวอย่าง

⁴² กิตติศักดิ์ อุตสาหกรรม, 2561

เช่นใน ต.เขาหินซ้อน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา และ อ.พานทอง จ.ชลบุรี เป็นต้น เมื่อมีการเปลี่ยนผังเมือง พบว่าหลายพื้นที่ใน EEC มีการขยายอาณาเขตของพื้นที่อุตสาหกรรมซึ่งประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมได้ทุกประเภทเพิ่มขึ้นมากกว่าผังเมืองที่เคยมีอยู่เดิม ยกตัวอย่างเช่นในพื้นที่ ต.ทุ่งสุขลา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี เป็นต้น

2. ผลกระทบจากการเปลี่ยนข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เปิดช่องให้สามารถตั้งโรงงานที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้

2.1 ที่ดินสำหรับเกษตรกรรมตามผังเมืองเดิมเคยมีมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สุขภาพ ระบบนิเวศ มีข้อกำหนดสำหรับการทำอุตสาหกรรมที่ละเอียดและรัดกุม แต่ปรากฏว่าเมื่อผังเมือง EEC ประกาศใช้มีการเปลี่ยนที่ดินสำหรับเกษตรกรรมหลายพื้นที่ให้กลายเป็น ที่ดินประเภทชุมชนชนบท(สีเหลืองอ่อน) และที่ดินเขตปฏิรูปที่ดิน(สีเหลืองมีเส้นทแยงสีเขียว) ซึ่งมีอาณาเขตรวมกันกว่าครึ่งของทั้ง 3 จังหวัดใน EEC โดยมีการปลดล็อคให้ที่ดินทั้ง 2 ประเภทนี้สามารถตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้เกือบทุกชนิด มีข้อห้ามประกอบกิจการเฉพาะที่กำหนดไว้ตาม ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ ลงวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2552 ซึ่งมีข้อกำหนดห้ามประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมตาม ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ ลงวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2552 เพียง 8 ประเภท นอกเหนือจากนี้สามารถประกอบกิจการโรงงานได้ทั้งสิ้น

2.2 เปลี่ยนข้อกำหนดการใช้ที่ดินสำหรับเกษตรกรรม เปิดช่องให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้แต่เดิมพื้นที่เกษตรกรรมตามผังเมืองรวมของแต่ละพื้นที่ จะถูกออกแบบข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินกำหนดประเภทกิจการที่ตั้งได้ให้สอดคล้องกับรูปแบบการทำเกษตรและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เมื่อผังเมือง EEC ประกาศใช้พื้นที่หลายแห่งยังคงถูกกำหนดเป็นที่ดินสำหรับเกษตรกรรม โดยมีชื่อเรียกว่า ที่ดินประเภทส่งเสริมเกษตรกรรม (สีเขียวอ่อน) ซึ่งเป็นประเภทที่ดินที่มีอาณาเขตค่อนข้างกว้าง โดยเฉพาะใน จ.ฉะเชิงเทรา และ จ.ระยอง แต่พื้นที่เกษตรกรรมแบบใหม่ตามผังเมือง EEC นี้กลับมีข้อกำหนดที่เปิดช่องให้ตั้งโรงงานที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้ เช่น โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า โดยห้ามเฉพาะที่ใช้ถ่านหินเป็นวัตถุดิบ ส่วนวัตถุดิบประเภทอื่นเช่น ขยะ หรือชีวมวลไม่ได้มีการห้ามไว้แต่อย่างใด และโรงงานลำดับที่ 101 (โรงงานปรับปรุงคุณภาพของเสียรวม) กับโรงงานลำดับที่ 105 (โรงงานคัดแยกหรือฝังกลบขยะ) ซึ่งต่างเป็นโรงงานเกี่ยวกับการกำจัดขยะ โดยไม่ได้มีการกำหนดรายละเอียดมาตรการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดเขตพื้นที่ การเว้นระยะห่างจากพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนไว้ จึงเท่ากับว่าในระหว่างที่ยังมีการบังคับใช้ผังเมือง EEC อยู่นี้ขัดกับหลัก

สำคัญของพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่ดีและอุดมสมบูรณ์เพื่อให้การทำเกษตรกรรมมีประสิทธิภาพ

2.3 กำหนดให้พื้นที่เมือง ที่อยู่อาศัย และพื้นที่ศูนย์กลางพาณิชย์กรรม สามารถตั้งโรงงานที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้ พื้นที่เหล่านี้มีชื่อเรียกและสีตามผังเมือง EEC ว่า ที่ดินประเภทศูนย์กลางพาณิชย์กรรม (สีแดง) ที่ดินประเภทชุมชนเมือง (สีส้ม) ที่ดินประเภทรองรับการพัฒนาเมือง (สีส้มอ่อนมีจุดสีขาว) เป็นที่ดินสำหรับอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจการค้า โดยพื้นที่เมืองส่วนใหญ่อยู่ติดทะเล ทั้งเมืองพัทยา ชลบุรี ระยอง และพื้นที่เมืองต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ แต่ที่ดินประเภทข้างต้นนี้ มีข้อกำหนดตามผังเมือง EEC ที่เปิดช่องให้สามารถประกอบกิจการโรงงานได้ 56 ประเภทโรงงาน จากทั้งหมด 107 ประเภท ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมีโรงงานอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ดังนี้ โรงงานลำดับที่ 88 (โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า) โรงงานลำดับที่ 101 (โรงงานปรับคุณภาพของเสียรวม) และโรงงานลำดับที่ 105 (โรงงานคัดแยกหรือฝังกลบขยะ) มาตรการที่เปิดช่องว่างไว้กว้างเช่นนี้ในระหว่างที่ผังเมือง EEC ยังมีผลบังคับใช้อยู่ อาจทำให้ได้เห็นภาพการตั้งโรงงานไฟฟ้าหรือโรงงานขยะใกล้กับตัวเมืองหรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะในพื้นที่ที่หยิบยกมาเท่านั้น แต่เกิดขึ้นเกือบทุกพื้นที่ของ 3 จังหวัด ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ซึ่งมีประชาชนจำนวนมากที่หาเลี้ยงชีพด้วยการทำเกษตรกรรม และการประมง รวมถึงการท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องพึ่งพิงระบบนิเวศ และสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี การบังคับใช้ผังเมือง EEC ที่มีผลเป็นการยกเลิกผังเมืองเดิม จึงเป็นการทำลายความคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ประชาชนเคยมี

3. ผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของขยะและกากของเสียอุตสาหกรรม และการเปิดช่องให้ตั้งโรงงานกำจัดขยะและโรงงานรีไซเคิลขยะได้เกือบทุกพื้นที่

เนื่องจากภาคตะวันออกเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก และการจัดการของเสียทุกประเภททั้งจากเมืองและจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ยังขาดการจัดการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่มีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) รวมถึงไม่มีการศึกษาและกำหนดศักยภาพการรองรับมลพิษของพื้นที่ (Carrying Capacity) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดประเภทและจำนวนสถานประกอบการในพื้นที่ โดยหากคาดการณ์จากโครงการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมใน EEC ทั้งผลจากแผนผัง EEC ที่ให้เกิดกิจการโรงงานอุตสาหกรรมได้ง่ายและรวดเร็ว ย่อมส่งผลต่อปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นด้วย

ประกอบกับประเด็นการนำเข้าขยะ นับตั้งแต่ปลายปี 2560 หลังจากประเทศจีนประกาศห้ามนำเข้าขยะพลาสติกเด็ดขาด เนื่องจากประสบปัญหาการลักลอบนำเข้าสารอันตรายที่

ปะปนมากับขยะพลาสติกและขยะอื่นหลายชนิดที่นำมาเป็นวัตถุดิบเพื่อรีไซเคิลและผลิตสิ่งของในประเทศ จนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ส่งผลให้ขยะจำนวนมากไหลทะลักไปสู่ประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย จากข้อมูลการนำเข้าเศษพลาสติกพบว่า ในปี 2561 มีการนำเข้าเศษพลาสติกสูงถึง 552,912 ตัน เทียบกับปี 2559 ก่อนประเทศจีนประกาศห้ามที่มีการนำเข้ามาเพียง 69,500 ตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 8 เท่า นอกจากนี้ ยังพบกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกปนเปื้อนและขยะอิเล็กทรอนิกส์ต่อเนื่องมาเป็นระยะ ปัจจุบันเมื่อคณะอนุกรรมการเพื่อบูรณาการการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติกที่นำเข้าจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ มีมติเลื่อนการยกเลิกนำเข้าขยะพลาสติก โดยใช้วิธีการนำเข้าปีละ 20% โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2564 นับไปอีก 5 ปีจึงจะสามารถยกเลิกการนำเข้าได้แบบ 100 % ในปี 2569

การเพิ่มขึ้นของขยะทั้งจากกากอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การเข้ามาขยะพลาสติกจากต่างประเทศจำนวนมากข้างต้น สอดคล้องกับสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของโรงงานกำจัดขยะและโรงงานรีไซเคิลเศษพลาสติกในเขต EEC ตั้งแต่ปลายปี 2560 หลังจากประเทศจีนประกาศห้ามนำเข้าขยะ โดยเฉพาะในปี 2561-2562 มีจำนวนเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด เนื่องจากจังหวัดใน EEC ถูกบังคับให้ใช้กฎหมายเฉพาะ ซึ่งมีข้อยกเว้นมาตรการการมีส่วนร่วมและการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมตามที่มีในกฎหมายทั่วไป อีกทั้งในปี 2562 หลังจากมีการประกาศใช้ผังเมือง EEC ซึ่งมีข้อกำหนดที่เปิดกว้างให้ประกอบโรงงานเกี่ยวกับการกำจัดและและโรงงานรีไซเคิลขยะได้ในเกือบทุกพื้นที่อย่างที่ได้อธิบายไปตอนต้น ยกตัวอย่างผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนท่าถ่าน ต.ท่าถ่าน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา นับตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นมาประชาชนในพื้นที่ต้องประสบปัญหาการปนเปื้อนของสารมลพิษในแหล่งน้ำใช้ ปัญหามลพิษทางเสียง กลิ่นเหม็น และฝุ่นละอองขนาดเล็กจากโรงงานรีไซเคิลขยะหลายแห่ง ขณะที่หน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบยังอนุมัติให้สร้างโรงงานเหล่านี้มากขึ้นเรื่อย ๆ กลับไม่ได้เข้ามาควบคุมกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างที่ควรจะเป็น

ข้อมูลในเดือนสิงหาคม 2563 พบว่าใน EEC และจังหวัดใกล้เคียงอีก 2 จังหวัด คือ สระแก้ว และปราจีนบุรี เฉพาะใน 5 จังหวัดนี้ มีโรงงานลำดับที่ 101 (โรงงานปรับปรุงคุณภาพของเสียรวม) ทั้งสิ้น 33 โรง โรงงานลำดับที่ 105 (โรงงานคัดแยกหรือฝังกลบขยะ) 461 โรง และโรงงานลำดับที่ 106 (โรงงานรีไซเคิลขยะ) อีก 231 โรง รวมทั้ง 3 แยกประเภทจะมีทั้งสิ้นกว่า 725 โรง เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าเมื่อยังมีการนำเข้าขยะพลาสติกเข้ามาจำนวนมาก มาประกอบมาตรการทางสิ่งแวดล้อมที่อ่อนแอ เปิดช่องให้สร้างสามารถตั้งโรงงานกำจัดขยะและโรงงานรีไซเคิลขยะได้อย่างง่ายดายในพื้นที่ EEC อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงงานกำจัดขยะและโรงงานรีไซเคิลขยะจำนวนมากมุ่งเป้าเข้ามาประกอบกิจการในเขต EEC

4. การแย่งชิงทรัพยากรน้ำเพื่อนำไปส่งเสริมอุตสาหกรรม

จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2560 ความต้องการใช้น้ำรายปีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งภาคมี ปริมาณความต้องการใช้น้ำทั้งสิ้น 4,167 ล้าน ลบ.ม. ความต้องการใช้น้ำรายปีของ EEC มีปริมาณ ความต้องการใช้น้ำทั้งสิ้น 2,419 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งหากโครงการ EEC ถูกพัฒนาจนเต็มศักยภาพ มีการ คาดการณ์ถึงความต้องการน้ำใช้เพื่ออุปโภคบริโภค น้ำใช้เพื่ออุตสาหกรรม น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำ เพื่อรักษาระบบนิเวศและผลักดันน้ำเค็ม ในปี พ.ศ. 2570 เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 2,777.68 ล้าน ลบ.ม. และในปีพ.ศ. 2580 ไม่ต่ำกว่า 2,977.55 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งถือว่าเพิ่มขึ้นจากความต้องการน้ำในปี พ.ศ. 2560 ในทุกมิติการใช้น้ำ แต่ตามแผนงานพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุนทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2580 กลับพบว่าแม้ว่าจะได้ดำเนินการจนเสร็จสิ้นครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีปริมาณน้ำต้นทุนเพียงพอต่อปริมาณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2580 สวนทางกับพื้นที่จังหวัดนอกเขตเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ปราจีนบุรี สระแก้ว จันทบุรี ตราด) ที่แม้ดำเนินการตามแผนงานข้างต้นเสร็จสิ้นแล้วก็ยังประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้อยู่เช่นเดิม

อีกทั้งตามแผนผังระบบบริหารจัดการน้ำท้ายประกาศคณะกรรมการนโยบายเขต พัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่อง แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2562 ยังมีการวางโครงการ จัดการน้ำโดยตั้งทรัพยากรน้ำมาจากจังหวัดอื่นๆ นอกพื้นที่ EEC ด้วย หากพิจารณาถึงสถานการณ์น้ำ ในชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และจันทบุรี จะเห็นได้ชัดว่า ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งกำลังประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำที่อยู่ในขั้นวิกฤตในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่พื้นที่เหล่านี้ กลับถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญของ EEC โดยเฉพาะในจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่ถูก ผลักดันให้เป็น “มหานครผลไม้” โครงการจัดการน้ำดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ ดังกล่าวในระยะยาว จนอาจได้รับความเสียหายอย่างไม่สามารถนำกลับคืนมาได้ อีก และหากไม่มีการ จัดการที่ดีพอ อาจไม่เกิดความเป็นธรรมในการจัดสรรการใช้น้ำระหว่างคนจันทบุรีกับอุตสาหกรรมใน EEC และท้ายที่สุดจะนำไปสู่ความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดจันทบุรีในอนาคต แต่กลับไม่ปรากฏว่าในกระบวนการจัดทำผังเมือง EEC ไม่ได้มีการรับฟังเสียง รับฟังความคิดเห็นของผู้ มีส่วนได้เสียอย่างครบถ้วน ทั้งคนใน EEC จังหวัดข้างเคียงซึ่งถูกใช้เป็นที่ตั้งทรัพยากรน้ำมาร่วม ประกอบการจัดทำด้วย โครงการบริหารจัดการน้ำต่างๆ เช่นในจันทบุรี ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยไม่ ปรากฏว่าคนจันทบุรี ได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนหรือไม่ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นกับโครงการ เหล่านี้หรือไม่ จึงอาจขาดความสอดคล้องกับระบบนิเวศ ศักยภาพสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต ของคนใน พื้นที่

5. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการใน EEC ประเด็นใหญ่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ต้อง ติดตามอย่างใกล้ชิด

ผลกระทบทั้งจากผังเมือง EEC ที่เปลี่ยนข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้สามารถตั้งโรงงานที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้เกือบทั่วทั้ง EEC ส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยไม่ได้มีกระบวนการศึกษาผลกระทบที่ในระดับยุทธศาสตร์ภาพรวม นำมาสู่ปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะและกากอุตสาหกรรมจำนวนมาก และการเพิ่มขึ้นของโรงงานกำจัดขยะและโรงงานรีไซเคิลขยะที่เดิมก็มีจำนวนมาก และมีผลกระทบต่อชุมชนปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ EEC ที่มาตรการทางสิ่งแวดล้อมที่อ่อนแอลง อำเภอรับให้ตั้งโรงงานขยะกันได้เกือบทุกพื้นที่ อีกทั้งผลกระทบยังกระจายออกไปสู่จังหวัดภายนอกเขต EEC จากการจัดสรรทรัพยากรน้ำที่มุ่งเน้นมาที่ EEC โดยไม่ขาดการรับฟังเสียงของประชาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างทั่วถึง⁴³

ผลกระทบเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากมาตรการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนตามกฎหมายผังเมืองยังอ่อนแอ และเปิดช่องให้ประกอบอุตสาหกรรมได้อย่างกว้างขวาง และภายใต้การบังคับใช้กฎหมายดังเช่นทุกวันนี้ คงต้องเป็นหน้าที่ของประชาชนอย่างเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องช่วยกันติดตาม ตรวจสอบ และเฝ้าระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จนกว่าปัญหาทั้งหมดจะได้รับการแก้ไข มีกระบวนการจัดทำผังเมือง EEC ใหม่ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ กำหนดมาตรฐานและมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพื่อให้ผังเมือง EEC เป็นของทุกคน และเป็นผังเมืองที่นำไปสู่สิทธิที่จะมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดีของประชาชน

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทพื้นที่จังหวัดชลบุรี

2.7.1 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชลบุรี มีการผสมผสานกันมากถึง 5 แบบ ทั้งที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา ที่ราบชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง พื้นที่สูงชันและภูเขา รวมถึงเกาะน้อยใหญ่อีกมากมายที่ราบลูกคลื่นและเนินเขาของชลบุรี พบได้ทางด้านตะวันออกของจังหวัด ในเขตอำเภอบ้านบึง พนัสนิคม หนองใหญ่ ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ และบ่อทอง พื้นที่นี้มีลักษณะสูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายลูกกระนวด ปัจจุบันพื้นที่นี้ส่วนใหญ่ถูกใช้ไปในการปลูกมันสำปะหลัง สำหรับ ที่ราบชายฝั่งทะเลนั้นพบตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกง ถึงอำเภอสัตหีบ เป็นที่ราบแคบ ๆ ชายฝั่งทะเล มีภูเขาสูงเล็กๆ สลับเป็นบางตอน ถัดมาคือ พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง มีลำน้ำคลองหลวงยาว 130 กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ที่อำเภอบ่อทอง และอำเภอบ้านบึง ผ่านพนัสนิคม ไปบรรจบเป็นคลองพานทองไหลลงสู่มแม่น้ำบางปะกง โดยดินตะกอนอันอุดมสมบูรณ์จากการพัดพาของแม่น้ำบางปะกงนี้เอง ได้ก่อให้เกิดที่ราบลุ่มเหมาะสมต่อการเกษตรกรรม ส่วน พื้นที่สูงชันและภูเขา นั้นอยู่ตอนกลาง และด้านตะวันออกของ

⁴³ อารตี อยุธยา, 2564

จังหวัด ตั้งแต่อำเภอเมืองฯ บ้านบึง ศรีราชา หนองใหญ่ และบ่อทอง ที่อำเภอศรีราชานั้นเป็นต้นน้ำของอ่างเก็บน้ำบางพระ แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคหลักแห่งหนึ่งของชลบุรี⁴⁴

จังหวัดชลบุรีมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 160 กิโลเมตร เว้าแหว่งคดโค้งสวยงาม เกิดเป็นหน้าผาหิน หาดทรายทอดยาว ป่าชายเลน ป่าชายหาด ฯลฯ ซึ่งอ่าวหลายแห่งสามารถพัฒนาไปเป็นท่าจอดเรือกำบังคลื่นลมได้เป็นอย่างดี อาทิ ท่าจอดเรือรบที่อำเภอสัตหีบ เป็นต้น สำหรับเกาะสำคัญๆ มีอยู่ไม่น้อยกว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 47 เกาะตั้งอยู่ใน 7 ตำบล 4 อำเภอ มีพื้นที่รวมทั้งหมด 41.667 ตารางกิโลเมตร เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุด คือ เกาะคราม รองลงมาคือ เกาะสีชังและเกาะล้าน เกาะเกือบครึ่งหนึ่งของชลบุรีอยู่ภายใต้การดูแลของกองทัพเรือ อ่าวสัตหีบเป็นที่ตั้งของฐานทัพเรือซึ่งมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย เกาะที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองทัพเรือได้รับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นอย่างดี เช่น เกาะครามเป็นแหล่งวางไข่เต่าทะเลหนึ่งในสองแหล่งที่เหลืออยู่ในอ่าวไทย ในแต่ละปีมีเต่าทะเลมาวางไข่จำนวนมาก เกาะขามเป็นที่ตั้งของอุทยานใต้ทะเลเกาะขามอยู่ในการดูแลของกองทัพเรือป้องกันฝั่ง เกาะในจังหวัดชลบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง ได้แก่ เกาะล้าน เกาะสีชัง เกาะขามใหญ่ เกาะค้างคาวและเกาะขาม โดยเกาะเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นปราการธรรมชาติ ช่วยป้องกันคลื่นลม ทำให้ชลบุรีไม่ค่อยมีคลื่นขนาดใหญ่ ต่างจากจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งมักมีคลื่นใหญ่กว่า ด้วยเหตุนี้เองชายฝั่งของชลบุรีจึงเต็มไปด้วยท่าจอดเรือประมง และเหมาะแก่การสร้างท่าจอดเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ อาทิ ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นต้น

จังหวัดชลบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครแหลมฉบัง และเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ เทศบาลเมือง 10 แห่ง เทศบาลตำบล 35 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 50 แห่ง และมีรูปแบบการปกครองพิเศษ 1 แห่ง คือ เมืองพัทยา แยกจากการปกครองของอำเภอบางละมุง เนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ซึ่งมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

อำเภอทั้ง 11 ของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอบ่อทอง อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ และอำเภอเกาะสีชัง

2.7.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย หรือ ริมฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย ประมาณเส้นรุ้งที่ 12 องศา 30 ลิปดา ถึง 13 องศา 43 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 45 ลิปดา ถึง 101 องศา 45 ลิปดาตะวันออก ระยะทางจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (ถนนสายบางนา-ตราด) รวมระยะทางประมาณ 81 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมี

⁴⁴ <http://th.wikipedia.org/wiki/>, สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565

เส้นทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 หรือ Motorway (กรุงเทพฯ-ชลบุรี) ระยะทาง 79 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 45 นาทีเท่านั้น

จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ทั้งสิ้น 2,726,875 ไร่ (4,363 ตารางกิโลเมตร) คิดเป็นร้อยละ 0.85 ของพื้นที่ประเทศไทย (พื้นที่ของประเทศไทยประมาณ 320,696,875 ไร่ หรือ 513,115 ตารางกิโลเมตร)

ทิศเหนือ	ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดกับจังหวัดระยอง
ทิศตะวันออก	ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดระยอง
ทิศตะวันตก	ติดกับชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย

2.7.3 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

จังหวัดชลบุรี เมืองชายทะเลที่ได้รับการกล่าวขานมากที่สุดแห่งบูรพาทิศ ดินแดนชายทะเลอันมั่งคั่งแห่งนี้ ได้ผันผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน จากการเป็นเมืองท่าค้าขายคึกคักในอดีตพัฒนามาสู่เมืองเกษตร อุตสาหกรรม และท่องเที่ยว สิ่งนี้อาจสะท้อนคุณลักษณะสำคัญของคนเมืองชล ซึ่งมีความขยัน และมองการณ์ไกล กอปรกับทรัพยากรในดินสินในน้ำ ต่างช่วยกันเอื้ออำนวยให้การพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น และต่อเนื่อง ปัจจุบันชลบุรีมีประชากรประมาณ 1,535,445 คน ประชากรแฝงประมาณ 1,500,000 คน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้โยกย้ายเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทว่าเมื่อพูดถึงผู้คนพื้นถิ่นจริงๆ ของชลบุรีแล้ว จะพบว่าคนชลบุรีมีอาชีพผูกพันอยู่กับท้องทะเล นาไร่ ทำปศุสัตว์ และทำเหมืองแร่ โดยลักษณะนิสัยของคนเมืองชลดั้งเดิมได้ชื่อว่าเป็นคนจริง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ประหยัดอดออม เอาการเอางาน หนักเอาเบาสุ่มีความเป็นมิตร และพร้อมต้อนรับผู้มาเยือนเสมอ แม้ทุกวันนี้สภาพบ้านเมืองของชลบุรีจะเจริญรุดหน้าไปมาก อีกทั้งมีผู้คนต่างถิ่นโยกย้ายเข้ามาอาศัยผสมกลมกลืนกับชนดั้งเดิม ทว่าคนเมืองชลก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีงามของตนเอาไว้อย่างเหนียวแน่น สะท้อนออกมาในรูปแบบงานเทศกาลประจำปีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญกลางบ้าน และงานเครื่องจักสานพนัสนิคมงานประเพณีวันไหล (งานก่อพระทรายวันไหล) ในช่วงหลังวันสงกรานต์ งานประเพณีกองข้าวอำเภอศรีราชา งานประเพณีวิ่งควายอันคึกคักสนุกสนาน รวมถึงงานแห่พระพุทธรูปหิงค์และงานกาชาดชลบุรี เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความโดดเด่นของคนชลบุรีได้อย่างชัดเจนคนเมืองชลในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธมากถึง 97เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และอื่นๆ โดยผสมผสานความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าไว้ในศาสนาที่ตนนับถือด้วย เช่น เมื่อถึงช่วงเทศกาลกินเจประมาณเดือนตุลาคมของทุกปี ผู้คนที่ศรัทธาก็จะพากันนุ่งขาวห่มขาว งดการบริโภคเนื้อสัตว์ แล้วเดินทางไปร่วมสวดมนต์บำเพ็ญทานยังโรงเจต่างๆ ทั่วจังหวัดชลบุรี หรือ อีกตัวอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนนก็คือ คนเมืองชลมักเดินทางไปที่เขาสามมุข เพื่อสักการะ และขอพรจาก

เจ้าแม่สามมุขบริเวณเขาสามมุข ซึ่งไม่ห่างจากหาดบางแสน และอ่างศิลา สองตัวอย่างนี้ คือความเชื่อของชาวจีนที่ผสมรวมเป็นเนื้อเดียวกับความศรัทธาท้องถิ่น จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. **ชัคัตตริย ระยสวัสตี**⁴⁵ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาพื้นที่ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่โดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$ และ S.D. = 0.95) แบ่งเป็นทรัพยากรดิน มีศักยภาพในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$ และ S.D. = 0.94) ทรัพยากรน้ำ มีศักยภาพในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$ และ S.D. = 0.93) และทรัพยากรป่าไม้ มีศักยภาพในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$ และ S.D. = 0.99) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้งในส่วนด้านลักษณะของปัจจัยการผลิตด้านกระบวนการจัดการและด้านการนำ ผลผลิตไปใช้ประโยชน์พบว่าทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้มีศักยภาพอยู่ในระดับมากเช่นกันในส่วนของกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับภาคีในพื้นที่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีขั้นตอนในการดำเนินงาน จำนวน 8 ขั้นตอน คือการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การจัดเวทีประชุมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำ ชุมชน การจัดหาเอกสารเผยแพร่การเผยแพร่แผนที่ทรัพยากรธรรมชาติการจัดทำ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการติดตามความก้าวหน้า การนำ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ประโยชน์

2. **ณัฐวรรณ สุนทรวิธิโชติ**⁴⁶ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน พบว่า การมีส่วนร่วม การบำรุงรักษา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวัดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลอง การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ และการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ และวิธีการ

⁴⁵ ชัคัตตริย ระยสวัสตี. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาพื้นที่ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม. วารสารราชพฤกษ์, 14 (3), 2559, หน้า 42-48.

⁴⁶ ณัฐวรรณ สุนทรวิธิโชติ. รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน, พระนครศรีอยุธยา : กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. 2556. บทคัดย่อ.

ในการพัฒนาแหล่งน้ำ และเมื่อวัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกพืชแบบขั้นบันได การใช้ปุ๋ยหมักที่ผสมเอง การกำจัดวัชพืชโดยวิธีธรรมชาติ การกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมี การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกหญ้าแฝก การปลูกพืชตระกูลถั่ว พบว่าการบำรุงรักษามีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพล ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเลย คือ การมีจิตสำนึก จากการวัดการมีจิตสำนึกของประชาชน ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำจัดขยะ การกำจัดฟางข้าว การสร้างส้วม การจับสัตว์น้ำ พบว่าการมีจิตสำนึกไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการแก้ไขปัญหา หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักษาหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

3. ขวนพิศ ศรีบุญเรือง และคณะ⁴⁷ ได้ศึกษาเรื่อง ขอบเขตพื้นที่ป่าตามกฎหมายที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาห้วยแม่ประจันต์ จังหวัดเพชรบุรี พบว่าในช่วงปี พ.ศ.2530-2560 พื้นที่ป่าไม้ลดลงถึงร้อยละ 6.93 ในขณะที่พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ชุมชน พื้นที่แหล่งน้ำและพื้นที่เบ็ดเตล็ดอื่นๆ มีสัดส่วนการใช้ที่ดินเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 5.15 0.64 0.98 และ 0.16 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามเขตป่าไม้ตามกฎหมาย พบว่า พื้นที่ป่าไม้ถาวรที่ป่าสงวนที่อยู่นอกอุทยานแห่งชาติมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่มากที่สุด คือ 80.99 ตร.กม. เนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ ขอบเขตพื้นที่และกฎระเบียบไม่ชัดเจน เมื่อเทียบกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติในช่วงเวลา 30 ปี ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้เลย ดังนั้น เพื่อฟื้นคืนสภาพพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก จึงควรดำเนินการกำหนดขอบเขตร่วมกับการจัดทำข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ชัดเจน ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสนับสนุนการสร้างป่าชุมชนเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพิ่ม เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของป่าไม้และให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูพื้นที่ป่า

⁴⁷ ขวนพิศ ศรีบุญเรือง และคณะ. ขอบเขตพื้นที่ป่าตามกฎหมายที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน กรณีศึกษากลุ่มน้ำสาขาห้วยแม่ประจันต์ จังหวัดเพชรบุรี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 17 (1), 2564, 24-39.

4. **ชิสณพวงศ์ พงศ์สินโชติ และคณะ**⁴⁸ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เชื่อมโยงกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่การจัดการดินและน้ำตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของเครือข่ายป่าชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า การเชื่อมโยงองค์ความรู้หลัก คือ แนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง กับแนวคิดป่าชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เชื่อมโยงการอนุรักษ์ดินและน้ำให้ เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน จึงต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากป่าของคนในชุมชนและการอำนวยความสะดวกจากพื้นที่ป่าให้กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ โดยต้องมีกระบวนการนำพาองค์ความรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และสร้างคุณค่าเพิ่มให้ชุมชนเกิดความรู้ใหม่ๆ ดำเนินการจัดการให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาป่าชุมชนแนวใหม่ที่แตกต่างจากการปฏิบัติที่ผ่านมา เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างดีที่สุด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง โดยเครือข่ายป่าชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชนการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชน ขั้นตอนการจัดทำโครงการป่าชุมชนขั้นตอนการดำเนินงานด้านป่าชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่การจัดการดินและน้ำตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

5. **อภิญา ดิสสะมาน**⁴⁹ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยสันติวิธี พบว่า การจัดการความขัดแย้งทรัพยากรที่ดิน ควรบังคับใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็น การบูรณาการบริหารจัดการที่ดินระหว่างหน่วยงานของรัฐต้องทำอย่างเป็นระบบและมีองค์กรที่เป็นกลางมาร่วมฟังปัญหาคความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำมีกระบวนการตรวจสอบการแย่งชิงและเผ่าระวังคุณภาพด้วยกันจากทุกภาคส่วนโดยร่วมกันกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาค ในลักษณะเครือข่ายและสร้างต้นแบบปฏิบัติที่ดีในการรักษาแหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน การจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมประชาชนมีพื้นที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมีกระบวนการริเริ่มปฏิบัติและจัดการจากแผนชุมชนก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอสวนผึ้งต้องมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบและทันสมัยเพื่อทันต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคเชิงรุก และเสริมสร้าง

⁴⁸ ชิสณพวงศ์ พงศ์สินโชติ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เชื่อมโยงกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่การจัดการดินและน้ำตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของเครือข่ายป่าชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2560. บทคัดย่อ

⁴⁹ -?อภิญา ดิสสะมาน. แนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยสันติวิธี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 11 (2), 2558, 60-75.

กระบวนการเป็นพลเมืองกับประชาชนในพื้นที่เพื่อความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

6. ศันสนีย์ อรัญวาสน์⁵⁰ ได้ศึกษา การวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำลำเสียวน้อย พบว่า ลุ่มน้ำลำเสียวน้อยมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยพื้นที่ปลูกข้าว และมันสำปะหลังซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ มีอัตราการลดลงจากพื้นที่เดิมในช่วงปี พ.ศ.2543 - 2553 คิดเป็นร้อยละ 2.89 และ 39.69 ตามลำดับ ในช่วงปี พ.ศ. 2553 - 2563 มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่า ในขณะที่พื้นที่มันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส และยางพารา มีอัตราการเพิ่มขึ้นจากพื้นที่เดิมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ปัจจัยทางกายภาพที่มีอิทธิพลกับประเภทการใช้ที่ดินมากที่สุด คือ การกระจายของคราบเกลือ จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน คือ ราคาผลผลิตทางการเกษตร และนโยบายการส่งเสริมของภาครัฐ ข้อมูลจากการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการคาดการณ์แนวโน้มการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมและเพื่อการจัดการพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7. นงนุช อักษรพิมพ์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์⁵¹ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการดำเนินงานระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001: 2015) และระบบมาตรฐานการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (ISO 45001: 2018) ของบริษัทจำหน่ายรถยนต์แห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ในด้านประสิทธิผล บรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้ ในด้านผู้มีส่วนได้เสีย พบว่าผู้มีส่วนได้เสีย มีความพึงพอใจมากที่มีการดำเนินงานตามมาตรฐาน ในด้านการบริหารจัดการ มีการจัดทำนโยบายไว้อย่างชัดเจน การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงาน มีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และในด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถของพนักงาน อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานให้ชัดเจน และส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีจิตสำนึก ตระหนักถึงอันตรายและความเสี่ยง

⁵⁰ ศันสนีย์ อรัญวาสน์. การวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำลำเสียวน้อย. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 18(2), 2565, 58-77.

⁵¹ นงนุช อักษรพิมพ์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการดำเนินงานระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001: 2015) และระบบมาตรฐานการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (ISO 45001: 2018) ของบริษัทจำหน่ายรถยนต์แห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 18(1), 2565, 18-35.

8. กุลการ มงคลชูโชคทวี และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์⁵² ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาจังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลโครงการไม่เพียงพอ เนื่องจากผู้พัฒนาโครงการแจ้งข้อมูลเฉพาะผู้นำชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ รวมทั้งการบริหารงานเป็นการสั่งการแบบบนลงล่างส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับโอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอ ระดับการมีส่วนร่วมจึงอยู่ในระดับที่ต่ำ แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ผู้พัฒนาโครงการควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลที่มีความชัดเจน ง่ายต่อการเข้าถึง และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมแสดงความคิดเห็น รวมทั้งปรับแนวทางการบริหารการสั่งการเป็นการบริหารแบบล่างขึ้นบน ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเปิดเผย รวมทั้งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้มีระดับที่สูงขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

9. ชนิตา เจริญเนตร์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์⁵³ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบว่า สาเหตุหลักของความขัดแย้งในกรณีศึกษานี้ ได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และความขัดแย้งด้านค่านิยมเป็นหลัก โดยพบว่า ข้อมูลโครงการที่ได้รับนั้นไม่เพียงพอ ขาดความน่าเชื่อถือของข้อมูล นอกจากนี้ประชาชนมีความกังวลเกี่ยวกับการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้พัฒนาโครงการยังไม่ได้มีแนวทางในการป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ในการเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม ผู้พัฒนาโครงการควรใช้เครื่องมือแก้ไขความขัดแย้งในรูปแบบของการร่วมมือ เพื่อหาทางออกในการแก้ไขข้อกังวลของทั้งสองฝ่าย เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เพื่อนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

10. น้ำฝน อัครกิจกุลโรจน์ และคณะ⁵⁴ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสม สำหรับพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล ด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พบว่า ปัญหาของการ

⁵² กุลการ มงคลชูโชคทวี และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาจังหวัดสระบุรี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 17 (2), 2564, 22-41.

⁵³ ชนิตา เจริญเนตร์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. การจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 17 (1), 2564, 56-75.

⁵⁴ น้ำฝน อัครกิจกุลโรจน์ และคณะ. การศึกษาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสม สำหรับพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล ด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 17 (1), 2564, 40-55.

จัดการขยะในพื้นที่ที่มีสาเหตุมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นตามฤดูกาลท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวบางส่วนมีพฤติกรรมไม่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถิติการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวและปริมาณขยะ ในปี พ.ศ. 2559-2560 นั้น กลับมีทิศทางตรงกันข้าม เนื่องจากมีการจัดการขยะที่เข้มงวด มีการนำหลัก 3Rs มาใช้ การประชาสัมพันธ์ รณรงค์ และมีความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด ทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ปริมาณลดลง สรุปได้ว่านอกจากจะต้องมีระบบการจัดการขยะและกฎระเบียบที่ดีแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รณรงค์ สร้างจิตสำนึก ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องตามบริบทและเงื่อนไขของพื้นที่ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบการจัดการขยะในพื้นที่อื่นๆ ได้ต่อไป

11. กนกวรรณ เกียรติเสวี และคณะ⁵⁵ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน อำเภอกะสปีชิ่ง จังหวัดชลบุรี พบว่า 1) การพัฒนาทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน อำเภอกะสปีชิ่ง จังหวัดชลบุรี มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ระบบนิเวศ และสถาบัน 10 องค์ประกอบย่อย และ 50 ตัวบ่งชี้ ซึ่งองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน อำเภอกะสปีชิ่ง จังหวัดชลบุรี เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานราชการและเอกชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรประมงชายฝั่งในหมู่นักเรียนและเยาวชนอื่น ๆ เพื่อนำประโยชน์มาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

12. ญัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์⁵⁶ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน พบว่า มิติที่ 1 มุมมองด้านการเงินมีผลต่อการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทย สู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับเห็นด้วยมาก จากการสัมภาษณ์นั้นผู้บริหารลงความคิดเห็นว่าการปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมเหล็กให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียวได้นั้นต้องมีการลงทุนด้านเครื่องจักร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเครื่องจักรนั้นต้องวิเคราะห์ว่าผลิตภัณฑ์นั้นคุ้มค่าแก่การลงทุนหรือไม่ มิติที่ 2 มุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายในอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก การจะผลักดันองค์กรให้ประสบผลสำเร็จในการเป็นองค์กรสีเขียวได้นั้น จากการสัมภาษณ์ปัจจัยอยู่ที่การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง มิติที่ 3 มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคม ผลในระดับเห็น

⁵⁵ กนกวรรณ เกียรติเสวี และคณะ. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน อำเภอกะสปีชิ่ง จังหวัดชลบุรี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 16 (1), 2563, 44-68.

⁵⁶ ญัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์. รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 9 (4), 2564, 1580-1593.

ด้วยมาก จากการสัมภาษณ์ “สังคม” มีผลกระทบและมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้องค์กรปรับตัวและพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน หากองค์กรไม่ได้รับการยอมรับ การทำธุรกิจก็จะเป็นเรื่องยุ่งยาก อีกทั้งการที่บริษัทเป็นองค์กรสีเขียวจะส่งผลดีแก่สังคมและชุมชนรอบองค์กร มิติที่ 4 มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโต จากการสัมภาษณ์พบว่าในปัจจุบันเทรนของตลาดยังไปในทิศทางการผลิต การใช้สินค้าที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การปรับเปลี่ยนองค์กร รวมถึงกระบวนการผลิตให้เป็นสีเขียว นั้น จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น และความมั่นใจ และความคุ้มค่าให้แก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดี

13. สุธิดา อุทะพันธ์ และคณะ⁵⁷ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปนเปื้อนของสารพิษในสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะอันตรายจากชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ดินชั้น B รอบบ่อขยะของจังหวัดเชียงใหม่พบสารหนู แคดเมียม และสังกะสี เกินค่ามาตรฐานมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 34.0 1.1 และ 90.0 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมตามลำดับ ส่วนรอบบ่อขยะของจังหวัดลำปางอุดรธานี กาฬสินธุ์ นครสวรรค์ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และภูเก็ต พบโคบอลต์เกินค่ามาตรฐาน มีค่ามัธยฐานเท่ากับ 30.0 26.0 28.0 28.0 24.0 50.0 และ 22.0 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ส่วนน้ำผิวดิน พบเหล็กเกินค่ามาตรฐานใน 4 จังหวัด คือจังหวัดอุดรธานี นครสวรรค์ ฉะเชิงเทรา และสุราษฎร์ธานี มีค่ามัธยฐานเท่ากับ 1.17 1.21 2.81 และ 1.33 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ 2) รูปแบบการบริหารจัดการขยะอันตรายในพื้นที่ 12 จังหวัด พบว่ามีความแตกต่างกันตามบริบทในแต่ละพื้นที่ ซึ่งทุกจังหวัดยังไม่มีระบบกำจัดขยะอันตรายที่ถูกต้องแต่ให้ความสำคัญการคัดแยกอันตรายมากกว่า และพบว่าร้อยละ 41.7 ไม่ทราบว่าจะนำขยะอันตรายที่คัดแยกได้ไปกำจัดอย่างไรต่อไป โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 58.3 เห็นว่าไม่มีระบบการคัดแยกขยะอันตรายออกจากขยะประเภทอื่น ๆ รวมทั้งการนำขยะอันตรายบดอัดรวมกับขยะทั่วไปแล้วนำไปฝังกลบรวมกัน และพบว่าประชาชนยังขาดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะอันตรายที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีระบบการคัดแยกและกำจัดขยะอันตราย จากชุมชนให้ถูกวิธีเพื่อลดการปนเปื้อนของสารพิษและโลหะหนักในดินและน้ำผิวดิน

14. จุฑาทิพย์ อ้อมกิ่ง⁵⁸ ได้ศึกษาเรื่อง การปนเปื้อนสารมลพิษในน้ำบาดาลบริเวณเขตอุตสาหกรรม และสถานที่ฝังกลบมูลฝอย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การ

⁵⁷ สุธิดา อุทะพันธ์. การศึกษาการปนเปื้อนของสารพิษในสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะอันตรายจากชุมชน. วารสารควบคุมโรค. 39(3). 258-265.

⁵⁸ จุฑาทิพย์ อ้อมกิ่ง. การปนเปื้อนสารมลพิษในน้ำบาดาลบริเวณเขตอุตสาหกรรม และสถานที่ฝังกลบมูลฝอย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี). 2557.

วิเคราะห์เชิงเวลา ผลการเก็บตัวอย่างเพื่อตรวจติดตามผลทั้งหมด 4 จุดได้แก่ 1) หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัวศาลา 2) เทศบาลตำบลโพธิ์กลาง 3) วัดป่าหนองสมอ ตำบลหนองระเวียง 4) หอพักใกล้บริษัทเขตอุตสาหกรรม ระยะเวลา 8 สัปดาห์(วันที่ 23 มกราคม ถึงวันที่ 13 มีนาคม 2556) โดยเลือกจุดก่อนผ่าน - หลังผ่านแหล่งกำเนิดมลพิษ พบว่าพารามิเตอร์ส่วนใหญ่มีค่าใกล้เคียงกันและแปรผันไปด้วยกัน โดยบริเวณสถานที่ฝั่งกลบมูลฝอย มีโลหะหนัก 3 ชนิดที่เกินมาตรฐานกำหนดไว้ คือ สารหนู (As) พรอท (H4) และ ตะกั่ว (Pb) ซึ่งอาจเกิดจากการปนเปื้อนในน้ำบาดาลได้ส่วนบริเวณบริษัทเขตอุตสาหกรรมสุรนารีมีโลหะหนัก 5 ชนิดที่เกินมาตรฐานกำหนดไว้ คือแมงกานีส (Mn) สารหนู (As) ตะกั่ว (Pb) เหล็ก (Fe) และพรอท (Hg) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างจุดก่อนและหลังผ่านแหล่งกำเนิดพบว่าพารามิเตอร์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หลังจากผ่านแหล่งกำเนิด ได้แก่ ความขุ่น, TDS และ Mn บริเวณบริษัทเขตอุตสาหกรรมสุรนารี ส่วนพารามิเตอร์ที่เหลือไม่พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น หลังจากผ่านแหล่งกำเนิดและอุณหภูมิ , pH และ DO มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างจุดก่อนและผ่านแหล่งกำเนิด

15. กรมควบคุมมลพิษ⁵⁹ ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและภาวะมลพิษ กรณีการขนส่งสินค้าบริเวณเกาะสีชัง เพื่อประเมินศักยภาพและผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการเป็นเขตขนส่งสินค้าระดับภูมิภาคเพื่อรองรับการขยายตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการขนส่งสินค้าทางเรือบริเวณอ่าวศรีราชา-เกาะสีชัง ประกอบด้วย ปัญหาฝุ่นละอองในอากาศจากการขนถ่ายสินค้าเข้า-ขาออก สินค้าเทกอง) ประเภถ้ำมันสำปะหลังจากเรือลำเลียงขึ้น-ลงเรือเดินทะเลที่มีผลกระทบต่อชุมชน ปัญหาฝุ่นละอองในอากาศจากการขนถ่ายสินค้าเข้า-ขาออก (สินค้าเทกอง) ประเภถ่านหินจากเรือลำเลียงขึ้น-ลงเรือเดินทะเลที่มีผลเฉพาะบริเวณขนถ่าย ปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจากเรือขนส่งประเภทต่าง ๆ ปัญหาน้ำเสียจากเรือและจากการล้างระวางเรือและเศษวัสดุจากการขนถ่ายสินค้า และปัญหาความเสื่อมโทรมของตะกอนดินพื้นทะเล

16. ชนิษฐา ชุสุก และคณะ⁶⁰ ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากรณีศึกษา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร และตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษา พบว่า พื้นที่การเกษตร

⁵⁹ กรมควบคุมมลพิษ. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและภาวะมลพิษ กรณีการขนส่งสินค้าบริเวณเกาะสีชัง เพื่อประเมินศักยภาพและผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการเป็นเขตขนส่งสินค้าระดับภูมิภาคเพื่อรองรับการขยายตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. รายงานการวิจัย. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2563.

⁶⁰ ชนิษฐา ชุสุก และคณะ. การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากรณีศึกษา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร และตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2559.

บางส่วนในตำบลเชิงแสเป็นที่ดอน ประกอบกับระบบชลประทานที่ยังไม่ทั่วถึง และการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะมีการขยายพื้นที่ทำนาซึ่งต้องใช้น้ำมากไปยังพื้นที่ทางไกลระบบชลประทาน ฉะนั้นในช่วงหน้าแล้งหรือบางปีที่ฝนทิ้งช่วง พื้นที่บางส่วนจะมีระดับการเปิดรับต่อการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรสูง อย่างไรก็ตาม ในแง่ของผลกระทบจากการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผลกระทบด้านการเกษตรและด้านชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้คนในพื้นที่มีการปลูกพืชอย่างอื่น และมีรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมที่ไม่ได้พึ่งพิงการทำนาข้าวเท่านั้น ในแง่ของการปรับตัวต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรในตำบลเชิงแสมีการทำไร่นาสวนผสม การปรับมาปลูกพืชอายุสั้น ใช้น้ำน้อย และการขุดแหล่งน้ำในที่ดินของตนเองสำหรับในพื้นที่ตำบลร่ำแดง การเปิดรับของพื้นที่นี้มีค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในหน้าแล้งทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากมีแหล่งน้ำต้นทุนและแหล่งกักเก็บน้ำที่ไม่เพียงพอ การรुकล้ำของน้ำเค็มจากทะเลสาบสงขลา ประกอบกับปริมาณน้ำฝนที่มีแนวโน้มลดลง รวมถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ ในด้านผลกระทบ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าได้รับผลกระทบจาก ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรค่อนข้างสูงทั้งในแง่การทำการเกษตรและด้านชีวิตความเป็นอยู่

17. พศิน โยธาจันทร์⁶¹ ได้ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือการที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะที่ออกมากำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความชัดเจน ข้อเสนอแนะ พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมควรศึกษาถึงผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนซึ่งอาศัยอยู่บริเวณโดยรอบ เพื่อหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นควรจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์จากชุมชนโดยรอบ ทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ กรมควบคุมมลพิษควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำหน้าที่

⁶¹ พศิน โยธาจันทร์. มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 6 (2). 2562. 357-380.

ประสานงานและวางแผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาให้เป็นไป
 อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

18. พันธุ์จิตต์ สีเหนียง และคณะ⁶² ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) ระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT analysis) ของระบบส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน มีจุดแข็งและจุดอ่อนในมุมมองของนักวิชาการส่งเสริม การเกษตร แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) โครงสร้างองค์กร 2) บุคลากร 3) นโยบาย 4) ทรัพยากร และ 5) อื่นๆ ขณะที่อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตรสามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ 1) การเมือง 2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี 3) การแข่งขันทางการเกษตร และ 4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้นกลยุทธ์การพัฒนา ระบบส่งเสริมการเกษตรโดยใช้ TOWS matrix สามารถกำหนดได้ 6 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) การส่งเสริม แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร 2) การส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยการให้ข้อมูลข่าวสาร 3) การสร้าง นโยบายผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม 4) ใช้เทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลเพื่อลดการใช้กำลังคนในการเก็บ รวบรวมข้อมูล ใช้อาสาสมัคร หรือหน่วยงานท้องถิ่นซึ่งมีข้อมูลพื้นฐาน 5) ปรับและลดขั้นตอนการทำงานให้ ทันสมัย รวดเร็ว และ 6) ระบุตัวชี้วัดในการทำงานที่ชัดเจน เกี่ยวเนื่องกับเกษตรกร

19. นุสสา พูนผล และคณะ⁶³ ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมความตระหนักด้าน สิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับสูง ประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก การให้คุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ใน ระดับมากที่สุด การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มีจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ การให้คุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยร่วมกันอธิบายความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ได้ร้อยละ 48.10 และ กลยุทธ์การส่งเสริมความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน ตามรูปแบบ TOWS

⁶² พันธุ์จิตต์ สีเหนียง. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) ระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง. วารสารวิชาการ. 7 (30). 2557. 601-612.

⁶³ นุสสา พูนผล และคณะ. กลยุทธ์การส่งเสริมความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย. 11 (1). 2563. 110-131.

Matrix ได้แก่ กลยุทธ์การเสริมสร้างคุณค่าและประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม กลยุทธ์ขยายพื้นที่การเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงการติดตามประเมินผล กลยุทธ์พัฒนาความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ของนิสิต กลยุทธ์ปลูกจิตสำนึกเพื่อความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม

20. วิทวัส ขุนหนู และคณะ⁶⁴ ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนตามหลัก SWOT Analysis ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง มีปัญหาที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยและระบบสาธารณสุขโภชนาการ มีโอกาสได้รับการพัฒนาพื้นที่เนื่องจากอยู่ในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้อย่างยั่งยืนและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวทางการพัฒนา คือ กำหนดพื้นที่ทำมาหากินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านให้ชัดเจน พัฒนาระบบพลังงานไฟฟ้าแสงอาทิตย์ พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ ชาวบ้านและยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ให้มีความยั่งยืน

21. ณัฐภัทร ธีรวงศ์กุล⁶⁵ ได้ศึกษาเรื่อง กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับองค์กรภาคธุรกิจ กรณีศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจท่องเที่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ในปัจจุบันการดำเนินการตามกฎหมายยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ โดยปัญหาที่พบมีสองลักษณะคือ (1) ปัญหาที่เกี่ยวกับคุณภาพของกฎหมาย และ (2) ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งควรจะต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพจากปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อมไทย จะประกอบไปด้วยสองส่วนที่สำคัญ คือ ส่วนแรก เกี่ยวกับองค์กรหรือหน่วยงานในรูปแบบคณะกรรมการทำการยกร่างกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยคณะกรรมการชุดนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและคุณสมบัติที่ตั้งไว้ ส่วนที่สอง เกี่ยวกับการนำหลักการที่สำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาบัญญัติอย่างเหมาะสม ครบถ้วน ในการยกร่างควรจะต้องนำหลักการพื้นฐานที่กำหนดให้สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ กำหนดให้ความสมดุลของระบบนิเวศเป็นระบบที่มนุษย์มีหน้าที่จะต้องสงวนรักษา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ การดำเนินคดีให้มีผลดีก็ควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาความสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมไว้โดยเฉพาะ เพื่อกำหนดแนวทางในการ

⁶⁴ วิทวัส ขุนหนู และคณะ. การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 13 (1). 2563. 33-57.

⁶⁵ ณัฐภัทร ธีรวงศ์กุล. กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับองค์กรภาคธุรกิจ กรณีศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจท่องเที่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน. วารสารวิชามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. 30(1). 2564. 63-72.

ดำเนินคดีอาญาโดยอาจให้ครอบคลุมเนื้อหา หลักทั่วไป อำนาจพนักงาน อัยการ ศาล ผู้เสียหาย รวมถึงสิทธิในการฟ้องคดี บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลกับความรับผิดชอบแห่งคดี เป็นต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม

22. อติศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา⁶⁶ ได้ศึกษาเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาเรื่องที่ดิน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันการจัดที่ดินให้ผู้ด้อยโอกาสยังดำเนินอยู่ ในขณะที่ภาครัฐยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลของผู้ที่ได้รับสิทธิไปก่อนหน้านี้แล้ว ทำให้มีแนวโน้มว่าการจัดที่ดินให้ผู้ด้อยโอกาสในลักษณะดังกล่าวจะเป็นโครงการต่อเนื่อง ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริงจะส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินในประเทศไทย ได้แก่ หนึ่ง การสร้างแรงจูงใจให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้มากยิ่งขึ้นและสร้างความไม่สมดุลต่อระบบนิเวศ เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำแล้ง และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ สอง ผู้ด้อยโอกาสไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างแท้จริงเพราะลำพังการจัดที่ดินอย่างเดียวไม่สามารถยกระดับความเป็นอยู่ได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ สาม ท้ายสุดที่ดินที่รัฐจัดให้อาจถูกเปลี่ยนมือไปยังนายทุนที่ไม่ได้ทำการเกษตรและผู้ด้อยโอกาสที่ขายที่ดินไปก็จะกลายเป็นผู้ไร่ที่ทำกินเช่นเดิม

23. ทรงชัย ทองปาน⁶⁷ ได้ศึกษาเรื่อง สภาพปัญหา และข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทย นับเป็นประเทศปลายทางที่มีแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปัญหา และข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยว่าด้วยแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติจำนวน 79 เล่ม ในช่วงปี 2540-2559 ผลจากการศึกษาพบว่า ปัญหา และนโยบายที่รัฐควรให้ความสำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการใช้แรงงานข้ามชาติ (2) ด้านความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติ (3) ด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ (4) ด้านความรุนแรง การละเมิดสิทธิ ผลกระทบ และการจัดระเบียบของแรงงานข้ามชาติเพื่อพัฒนาแรงงานข้ามชาติให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศไทย

⁶⁶ อติศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาเรื่องที่ดิน. รายงานการวิจัย. มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563.

⁶⁷ ทรงชัย ทองปาน. สภาพปัญหา และข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา. 2 (4). 2563. 1-20.

24. วรณภา ลือกิตินันท์ และกัญจนวลัย นนทแก้ว⁶⁸ ได้ศึกษาเรื่อง การจ้างแรงงานต่างด้าวและผลกระทบ : กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า แรงงานต่างด้าวประเภทแรงงานทักษะ ส่วนใหญ่มาจากบริษัทต้นสังกัดส่งมาประจำการ ส่วนแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือ บริษัทจะว่าจ้างบริษัทนายหน้าจัดหางานสถานประกอบการมีการทำประกันสังคมและจัดสวัสดิการให้กับแรงงาน ซึ่งจ่ายค่าตอบแทนและประเมินผลการปฏิบัติงานโดยใช้มาตรฐานเดียวกับแรงงานไทย ทั้งนี้ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจในการจ้างแรงงานต่างด้าว คือ ทำให้มีแรงงานเพียงพอตามความต้องการ และผลกระทบด้านแรงงานสัมพันธ์ในการจ้างแรงงานต่างด้าว คือ ปัญหาด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างแรงงานต่างด้าว และหัวหน้างาน ส่วนผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า แนวทางการจัดการแรงงานต่างด้าวในสถานประกอบการนั้น ต้องเน้นการจัดการการสื่อสาร การบริหารความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการปรับทัศนคติของแรงงานไทยในการทำงานกับแรงงานต่างด้าว เช่น สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชาติพันธุ์ประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติ รวมถึงการกำหนดมาตรฐานในการทำงานระหว่างแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

⁶⁸ วรณภา ลือกิตินันท์ และกัญจนวลัย นนทแก้ว. การจ้างแรงงานต่างด้าวและผลกระทบ : กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี. วารสาร BU ACADEMIC REVIEW. 14 (2). 2558. 69-82.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก” มีเป้าหมายในการวิจัย คือ ศึกษาสภาพทั่วไปของปัญหา และอุปสรรคในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ศึกษากระบวนการในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นการศึกษารวบรวมข้อมูล จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก แผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)
- 2) ศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565)
- 3) ศึกษาภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
- 4) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายใต้โมเดล 4 อย่าง คือ 1) การวิเคราะห์ SWOT Analysis 2) การวิเคราะห์ Root –Cause Analysis 3) การวิเคราะห์ POCCC 4) การวิเคราะห์วงจรเดมมิง PDCA
- 5) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

- 1) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือ/แบบสอบถามเพื่อทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจากพื้นที่ 11 อำเภอ ในจังหวัดชลบุรี

2) การสำรวจความคิดเห็น สภาพทั่วไปของปัญหา อุปสรรค และสาเหตุในการจัดสมดุค ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง จำนวน 400 คน

3) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นและแนวปฏิบัติ สภาพทั่วไปของปัญหา อุปสรรค และสาเหตุในการจัดสมดุคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจ ภาคตะวันออกเฉียง

4) จัดการข้อมูลในเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของปัญหา อุปสรรค และสาเหตุในการจัดสมดุคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจ ภาคตะวันออกเฉียง

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

1) การสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนราชการ ปลัดอำเภอ และผู้นำชุมชน จำนวน 31 คน เพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง

2) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับประชาชนในระดับอำเภอ 11 อำเภอ จำนวน 22 คน เพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง

3) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้ว นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุค ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียง

3.2 พื้นที่และองค์กรในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยใน 2 ระดับ โดยมีความสำคัญ ดังนี้

1. ระดับนโยบาย ดำเนินการศึกษากับองค์กรของส่วนราชการ จำนวน 10 ส่วนงาน คือ

1) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) สำนักงานนโยบายและแผน 3) กรมควบคุมมลพิษ 4) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม 5) กรมทรัพยากรน้ำ 6) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล 7) กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธ์พืช 8) กรมป่าไม้ 9) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 10) กรมทรัพยากรธรณี

2. ระดับอำเภอ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 แห่ง คือ

1) อำเภอเมืองชลบุรี 2) อำเภอพนัสนิคม 3) อำเภอพานทอง 4) อำเภอบ้านบึง 5) อำเภอ ศรีราชา 6) อำเภอเกาะจันทร์ 7) อำเภอบ่อทอง 8) อำเภอหนองใหญ่ 9) อำเภอบางละมุง 10) อำเภอ สัตหีบ และ 11) อำเภอเกาะสีชัง

3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

สำหรับการศึกษานี้ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากประชาชนใน 11 อำเภอ (เชิงปริมาณ) จำนวน 400 คน เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็น เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยในเบื้องต้นพบว่า ประชาชนในจังหวัดชลบุรี มีจำนวน 1,509,125⁶⁹ คนผู้วิจัยสามารถใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ⁶⁹ ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

N = ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 หรือ 0.05

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{1,509,125}{1 + 1,509,125(0.05)^2}$$

$$n = \frac{1,509,125}{1 + 3,773.81}$$

$$n = 399.89$$

$$n = 400$$

⁶⁹ Yamane, Taro, *Statistic: An Introductory Analysis*, (New York: Harpen and Row, 1967), p.110.

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในการเก็บข้อมูลและตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 30 – 50 นาที ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1 ท่าน หรือจนกว่าผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา และจะหยุดการสัมภาษณ์ เมื่อข้อมูลมีความครบถ้วน หรืออิ่มตัว (Saturation of data) โดยพบว่าข้อมูลเริ่มซ้ำกับข้อมูลเดิม ไม่มีข้อมูลใหม่ที่เพิ่มเติมจากข้อมูลเดิมที่เก็บรวบรวมได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ข้อมูลมีความครบถ้วน หรืออิ่มตัว เมื่อได้จำนวนผู้ให้ข้อมูล 31 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานส่วนราชการด้านสิ่งแวดล้อม และมีความเชี่ยวชาญในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน 2) ปลัดอำเภอ จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายสิ่งแวดล้อม จึงถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน 3) ผู้นำชุมชน จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี รวมถึงตัวแทนภาคอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน เพื่อนำมาประกอบผลการวิจัยให้สมบูรณ์ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งที่มีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่ง ต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชลบุรี
- 3) เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรง หรือโดยอ้อม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ที่มีคุณสมบัติและอยู่ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลข้างต้น ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานส่วนราชการด้านสิ่งแวดล้อม และมีความเชี่ยวชาญในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน
- 2) ปลัดอำเภอ จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายสิ่งแวดล้อม จึงถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน
- 3) ผู้นำชุมชน จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี รวมถึงตัวแทนภาคอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน รวมประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 431 คน

3.4 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถาม (questionnaire) จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ปัญหา ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากกลุ่มตัวอย่างประชาชน จำนวน 400 คน โดยมีเนื้อหาของแบบสอบถาม ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- ตอนที่ 2 ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานส่วนราชการด้านสิ่งแวดล้อม และมีความเชี่ยวชาญในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ปลัดอำเภอ จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายสิ่งแวดล้อม จึงถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน และผู้นำชุมชน จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี รวมถึงตัวแทนภาคอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน เพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ

สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

- 1) สืบหาหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ ว่าด้วยการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมได้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และประเด็นการวิจัยอื่นๆ
- 3) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะนักวิจัย
- 4) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล
- 5) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 6) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- 7) การนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมการค้นหา ตัวแทนหน่วยงานส่วนราชการ จำนวน 10 ส่วนงาน คือ 1) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) สำนักงานนโยบายและแผน 3) กรมควบคุมมลพิษ 4) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม 5) กรมทรัพยากรน้ำ 6) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล 7) กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช 8) กรมป่าไม้ 9) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 10) กรมทรัพยากรธรณี ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 แห่ง 1) อำเภอเมืองชลบุรี 2) อำเภอพนัสนิคม 3) อำเภอพานทอง 4) อำเภอบ้านบึง 5) อำเภอศรีราชา 6) อำเภอกะจันทร์ 7) อำเภอบ่อทอง 8) อำเภอหนองใหญ่ 9) อำเภอบางละมุง 10) อำเภอสัตหีบ และ 11) อำเภอกะสีซัง ตามที่กำหนดไว้
2. การขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรที่ศึกษา
3. นำข้อมูลมาสังเคราะห์สภาพทั่วไปของยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และระยะเวลาในการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยกิจกรรมการวิจัย

ตารางสรุปขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และ ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยกิจกรรม การวิจัย	เดือน					
	1	2	4	6	8	10
กิจกรรมที่ 1 : ขออนุมัติโครงการและทำ สัญญา	✓					
กิจกรรมที่ 2 : วางแผนการทำวิจัย	✓					
กิจกรรมที่ 3 : รวบรวมข้อมูลเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	✓					

ตารางสรุปขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และ ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยกิจกรรม การวิจัย	เดือน					
	1	2	4	6	8	10
กิจกรรมที่ 4 : ส่งความก้าวหน้างานวิจัย ระยะที่ 1		✓	✓			
กิจกรรมที่ 5 : เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์		✓	✓			
กิจกรรมที่ 6 : เก็บข้อมูลโดยการสนทนา กลุ่มเฉพาะ			✓	✓		
7. การสรุปทบทเรียนและการวิเคราะห์ผล การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเป็นชุด ความรู้และกระบวนการเชิงสังคม			✓	✓		
กิจกรรมที่ 8 : ประมวลผลและวิเคราะห์ ข้อมูล				✓	✓	
กิจกรรมที่ 9 : สร้างรายงานฉบับสมบูรณ์						✓
กิจกรรมที่ 10 : นำเสนอรายงานฉบับ สมบูรณ์						✓

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์และเนื้อหา (Content analysis) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่ได้เก็บรวบรวมจากประชาชนจำนวน 400 คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)
- 2) แบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
- 3) แบบสอบถามตอนที่ 2 แสดงร้อยละและค่าเฉลี่ยของปัญหา อุปสรรคในการจัดสมดุลดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นข้อมูลความ

คิดเห็นของประชาชนโดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คະแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของปัญหาในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.00- 1.50	=	มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก
ค่าเฉลี่ย	1.51- 2.50	=	มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	2.51- 3.50	=	มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.51- 4.50	=	มีปัญหาอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	4.51- 5.00	=	มีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

4) แบบสอบถามตอนที่ 3 ความคิดเห็นและระดับสาเหตุของปัญหาในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนโดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คະแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของปัญหาในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.00- 1.50	=	มีความเห็นอยู่ในระดับน้อยมาก
ค่าเฉลี่ย	1.51- 2.50	=	มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	2.51- 3.50	=	มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.51- 4.50	=	มีความเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	4.51- 5.00	=	มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

5) ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

6) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) วิเคราะห์แนวคิด ความหมาย ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) วิเคราะห์แนวทางยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3) วิเคราะห์มาตรการ รูปแบบแนวทางยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนตาม โมเดล PDCA : การวางแผน, การปฏิบัติ, การตรวจสอบ, การปรับปรุง

แก้ไขและโมเดล POCCC : การวางแผน, จัดองค์กร, การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน, ควบคุม

4) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับยุทธศาสตร์ระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่า S.D. ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปยุทธศาสตร์ระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. การใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List) สถิติวิจัยที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

P คือ ค่าร้อยละ

X คือ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

N คือ จำนวนประชากร

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) สถิติวิจัยที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

$\bar{X}$ คือ ค่าเฉลี่ย

$\sum fx$ คือ ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

N คือ จำนวนประชากร

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

S คือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

$\sum fx$ คือ ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

N คือ จำนวนประชากร

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบตาราง

3. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและเครื่องมือการวิจัย โดยการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้

3.8 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการนำเสนอข้อมูลในเชิงสถิติ ซึ่งประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ความถี่ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เชื่อมโยงกับสถิติการวิจัย การพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ในเชิงคุณภาพประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรค สาเหตุในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้เห็นแนวยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้
2. ศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้
3. ศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้กับการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. เสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก” มีเป้าหมายในการวิจัย คือ ศึกษาสภาพทั่วไปของปัญหา และอุปสรรคในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ศึกษากระบวนการในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก ศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ไว้ 4 ประการ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก 3) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน 4) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก จากวัตถุประสงค์ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis
- 4.5 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
n	แทน	ขนาดของตัวอย่าง (sample size)

4.2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน ตามความมุ่งหมาย ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

ตอนที่ 2 สำรวจการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

ข้อมูลทั่วไปเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) หรือ อีอีซี

โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) หรือ EEC เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาลในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ “ประเทศไทย 4.0” โดยมีจังหวัดเป้าหมาย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์สำคัญของภูมิภาคเอเชีย เชื่อมโยงการขนส่งกับประเทศกัมพูชา ลาว เวียดนาม จีนตอนใต้ และประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก อาทิ จีน อินเดีย และญี่ปุ่น และเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเคมี และพลังงานที่บริเวณมาบตาพุด ตลอดจนอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ในเขตชลบุรี

EEC จะยกระดับ 5 อุตสาหกรรมเป้าหมายเดิม (First S- curves)⁷⁰ และการต่อยอด 7 อุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต (New S – curves)⁷¹ โดยเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมอื่น เพื่ออำนวยความสะดวกในการลงทุนและส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต (New S-Curve) เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (Growth engine) ของไทยเติบโตได้ในระยะยาว

⁷⁰ อุตสาหกรรมเป้าหมายเดิม (First S- curves) 5 ประเภท ประกอบด้วย (1) อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ (2) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ (3) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (4) อุตสาหกรรมการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และ (5) อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร

⁷¹ อุตสาหกรรมใหม่ (New S – curves) 7 ประเภท ประกอบด้วย (1) อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ (2) อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร (3) อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ (4) อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ (5) อุตสาหกรรมดิจิทัล (6) อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ และ (7) อุตสาหกรรมการพัฒนาบุคลากรและการศึกษา

รูปภาพที่ 4.1 เขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ

รูปภาพที่ 4.2 พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาชั้นสูงสุด อาชีพ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.1

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=400)

สถานภาพทั่วไป	จำนวน (n = 400)	ร้อยละ (100 %)
1. เพศ		
1) ชาย	218	54.5
2) หญิง	182	45.5
รวม	400	100.0
2. อายุ		
1) ต่ำกว่า 30 ปี	34	8.5
2) อายุ 31 - 40 ปี	101	25.3
3) อายุ 41 - 50 ปี	129	32.2
4) อายุ 51 ปีขึ้นไป	136	34.0
รวม	400	100.0
3. ระดับการศึกษา		
1) มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	183	45.7
2) ปวช./ปวส.	124	31.0
3)ปริญญาตรี	83	20.8
4) สูงกว่าปริญญาตรี	10	2.5
รวม	400	100.0

(n=400)

สถานภาพทั่วไป	จำนวน (n = 400)	ร้อยละ (100 %)
4. อาชีพ		
1) เกษตรกรรม	86	21.5
2) ค้าขาย	90	22.5
3) รับจ้าง	35	8.8
4) รับราชการ	43	10.7
5) ทำงานองค์กรเอกชน	118	29.5
6) ประมงในทะเล	28	7.0
รวม	400	100.0
5. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม		
1) วิทยุ	54	13.5
2) โทรทัศน์	172	43.0
3) หนังสือพิมพ์	157	39.2
4) วารสาร	17	4.3
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 และ เพศหญิง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 และ มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.7 สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.0 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 และสำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำงานองค์กรเอกชน จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 มีอาชีพค้าขาย จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 มีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 รับราชการ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7 อาชีพรับจ้าง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 และอาชีพประมง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก รับรู้ทางโทรทัศน์ จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 รับรู้ทางหนังสือพิมพ์ จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.2 รับรู้ทางวิทยุ จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และรับรู้ทางวารสาร จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 ตามลำดับ

จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 51 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย ส่วนใหญ่มีอาชีพทำงานองค์กรเอกชน และรับรู้ข่าวสารทางโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ทราบถึงสถานะภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามว่ามีลักษณะทั่วไปเป็นอย่างไร ที่ส่งผลต่อการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ การหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชากรโดยรวม

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุล		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) นโยบายการจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.26	.393	มาก
2) พฤติกรรมการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.32	.338	มาก
3) การเสริมสร้างเครือข่ายการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	4.42	.250	มาก
4) ผลกระทบในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.35	.385	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.34	.253	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ (EEC) โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.42 รองลงมา ผลกระทบในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.35, พฤติกรรมการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.32, และ นโยบายการจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการสมดุลของประชากร

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุล		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. นโยบายการจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
1) การจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน	3.78	.659	มาก
2) การสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รัฐ รักรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐสามัคคี ร่วมบริหารจัดการร่วมกัน	3.75	.649	มาก
3) การจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับความจำเป็นในการดำรงชีวิต การผลิต และรักษาระบบนิเวศ รวมทั้งแก้ไขและบรรเทาปัญหาอุทกภัยภัยแล้ง มลพิษทางน้ำ และทางอากาศ	3.68	.583	มาก
4) การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	4.33	.641	มาก
5) ส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการขับเคลื่อนองค์กรและเครือข่าย การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.41	.631	มาก
6) นโยบายนิคมอุตสาหกรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคตะวันออก	4.73	.499	มากที่สุด

7) ท่านสามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างอิสระ ภายใต้นโยบายของรัฐ	4.39	.643	มาก
8) วิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ มี จุดมุ่งหมายชัดเจน จับต้องได้ เกิดขึ้นจริง	4.64	.561	มากที่สุด
9) ท่านได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปปรับใช้ในการ ปฏิบัติงานของท่าน	4.59	.569	มากที่สุด
10) การบริหารจัดการทรัพยากรเน้นให้ทุกส่วนสำนึกถึง คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ	4.39	.585	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.26	.393	มาก

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการสมดุของประชากร (ต่อ)

การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
2. พฤติกรรมการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
1) การเข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ	4.46	.615	มาก
2) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้	4.09	.678	มาก
3) การพูดคุยหรือสนทนาเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกับบุคคลอื่น ๆ เกิดขึ้นเป็นประจำ	4.34	.657	มาก
4) การได้รับรู้ ปัญหา ข่าวสารตามสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.45	.590	มาก
5) มีบทบาทในการดูแลรักษา ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตนเอง	4.22	.670	มาก
6) นโยบายนิคมอุตสาหกรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ	3.97	.658	มาก
7) วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงานมีส่วนทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย	4.50	.571	มาก
8) ท่านเลือกใช้อุปกรณ์ในที่สาธารณะที่สามารถนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ได้	4.64	.544	มากที่สุด
9) ท่านชอบแบ่งปันประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่เพื่อนร่วมงานเพื่อให้เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม	4.60	.591	มากที่สุด
10) ท่านให้ความใส่ใจต่อการคัดแยกประเภทของขยะในที่สาธารณะเสมอ	4.01	.525	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.32	.338	มาก

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการสมดุของประชากร (ต่อ)

การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3. การเสริมสร้างเครือข่ายการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ			
1) ในตำแหน่งใดก็ตาม วิสัยทัศน์ เป็นส่วนสำคัญในการทำ ให้กำหนดทิศทางในการดำเนินกิจกรรม มีจุดหมายที่ชัดเจน	4.52	.495	มากที่สุด
2) วิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ ทำให้ทราบ ว่า ต้องทำอะไร เพื่ออะไร ทำเมื่อไรและทำอย่างไร	4.31	.532	มาก
3) หน่วยงาน องค์กร ได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปปรับใช้ใน การปฏิบัติงานเป็นประจำ	4.31	.429	มาก
4) วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน มี ความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้	4.52	.579	มากที่สุด
5) การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบน ฐานระเบียบเศรษฐกิจที่สื่อสารให้รับรู้ มีความท้าทายกับการ ทำงานอย่างแท้จริง	4.48	.625	มาก
6) มีการให้การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในเครือข่าย	4.36	.540	มาก
7) มีการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมขององค์กร	4.31	.601	มาก
8) รักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกทั้งในและนอก องค์กร	4.65	.507	มากที่สุด
9) มีการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	4.38	.609	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.42	.250	มาก
4. ผลกระทบในการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม			
1) ในพื้นที่ประสบปัญหาด้านน้ำท่วม น้ำเสีย ขาดน้ำ ภัย แล้ง สำหรับเพาะปลูก/บริโภค	4.51	.600	มากที่สุด
2) การจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอประมาณมี เหตุผล เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่	4.51	.565	มากที่สุด
3) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ ควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลัก เน้นความอยู่ดีกินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้เป็นพื้นฐาน	4.40	.552	มาก

4) มีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืน	4.33	.602	มาก
---	------	------	-----

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการสมดุของประชากร (ต่อ)

การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
5) ในการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอย่างบูรณาการ และมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาจัดการ	4.16	.724	มาก
6) ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของส่วนรวมมิใช่เป็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยเฉพาะทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยเสรี	4.24	.619	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.35	.385	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.34	.253	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีต่อ การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ (EEC) ในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม มีระดับการจัดการสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ ในจังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1. นโยบายการจัดการสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ (EEC) ในจังหวัดชลบุรี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากมากไปหาน้อย พบว่า นโยบายนิคมอุตสาหกรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคตะวันออก อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 รองลงมาคือ วิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน จับต้องได้ เกิดขึ้นจริง อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และท่านได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานของท่าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 และส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการขับเคลื่อนองค์กร และเครือข่ายการจัดการสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

4.41 การบริหารจัดการทรัพยากรเน้นให้ทุกส่วนสังคมรู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 และท่านสามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างอิสระภายใต้ นโยบายของรัฐ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 และการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และการจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตามลำดับ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 และการสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์สัตว์ ร่วมบริหารจัดการ ร่วมกัน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และน้อยที่สุดคือ การจัดการสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับความจำเป็นในการดำรงชีวิต การผลิต และรักษา ระบบนิเวศ รวมทั้งแก้ไขและบรรเทาปัญหาอุทกภัยภัยแล้ง มลพิษทางน้ำและทางอากาศ อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ (EEC) ในจังหวัดชลบุรี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากมากไปหาน้อย พบว่า ท่าน เลือกลงมือปฏิบัติในที่สาธารณะที่สามารถนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ได้ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 รองลงมาคือ ท่านชอบแบ่งปันประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมแก่เพื่อนร่วมงานเพื่อให้เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน มีส่วนทำให้เกิดความ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และการเข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ อยู่ใน ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และการได้รับรู้ ปัญหา ข่าวสารตามสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 และการพูดคุยหรือ สนทนาเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกับบุคคลอื่น ๆ เกิดขึ้นเป็นประจำ อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และมีบทบาทในการดูแลรักษา ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตนเอง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และท่านให้ความใส่ใจต่อการคัดแยกประเภทของขยะในที่สาธารณะเสมอ อยู่ในระดับมาก โดย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และน้อยที่สุดคือ นโยบายนิคมอุตสาหกรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การ

บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ตามลำดับ

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ (EEC) ในจังหวัดชลบุรี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากมากไปหาน้อย พบว่า รักรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกทั้งในและนอกองค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 รองลงมาคือ ในตำแหน่งใดก็ตาม วิสัยทัศน์ เป็นส่วนสำคัญในการทำให้กำหนดทิศทางในการดำเนินกิจกรรม มีจุดหมายที่ชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจที่สื่อสารให้รับรู้ มีความท้าทายกับการทำงานอย่างแท้จริง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และมีการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และมีการให้การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในเครือข่าย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และหน่วยงาน องค์กร ได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเป็นประจำ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ ทำให้ทราบว่าต้องทำอะไร เพื่ออะไร ทำเมื่อไรและทำอย่างไร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และน้อยที่สุดคือ มีการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมขององค์กร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ตามลำดับ

4. ผลกระทบในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ (EEC) ในจังหวัดชลบุรี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จากมากไปหาน้อย พบว่า การจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอประมาณมีเหตุผล เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมาคือ ในพื้นที่ประสบปัญหาด้านน้ำท่วม น้ำเสีย ขาดน้ำภัยแล้ง สำหรับเพาะปลูก/บริโภค อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักเน้นความอยู่ดีกินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้เป็นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และมีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของส่วนรวมมิใช่เป็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยเฉพาะทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยเสรี อยู่ในระดับ

มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และน้อยที่สุดคือ ในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไรก็ชัดเจนอย่างบูรณาการและมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาจัดการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ตามลำดับ

4.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)

การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) โดยใช้วิธี SWOT Analysis ซึ่งจะประเมินทั้งสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในพื้นที่เขตระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยการประเมินสภาพการณ์ภายนอกพื้นที่ที่จะวิเคราะห์ในเชิงโอกาสและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม สำหรับการประเมินสภาพการณ์ภายในพื้นที่ที่จะวิเคราะห์ในเชิงจุดแข็งและจุดอ่อน ผลการวิเคราะห์ SWOT จากผู้ให้สัมภาษณ์ในภาพรวม มีดังนี้

1. โอกาส (Opportunities)

ในส่วนนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรในระดับมหภาค และองค์กรสามารถฉกฉวยข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็งขึ้นได้ ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

จากการสรุปบทสัมภาษณ์พบว่า เกิดจากการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ถือเป็นพันธะสัญญาทางการเมืองที่ผู้นำทุกประเทศทั่วโลกจะใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่การปฏิบัติระหว่างปี พ.ศ. 2559 - 2573 เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและขจัดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อม ในขณะที่โอกาสที่สำคัญอีกประการ คือ วิกฤตความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานของโลก ทำให้เกิดความต้องการสินค้าเกษตรเพื่ออาหารและพลังงานมากขึ้น ซึ่งในพื้นที่ 3 จังหวัดระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นแหล่งผลิตประมงทั้งประมงชายฝั่งและประมงน้ำลึก และผลิตพืชที่เป็นอาหารและพลังงานสำหรับใช้ภายในประเทศได้อย่างเพียงพอ และสามารถส่งผลผลิตบางส่วนไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ดังนั้น ถือเป็นโอกาสที่ต้องมีการกำหนดพื้นที่ปลูกพืชเพื่อวัตถุประสงค์ทั้งสองด้านให้สมดุลกัน รวมทั้ง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพและมูลค่าเพิ่มขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลบางท่านก็กล่าวไว้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศและจากต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวใน 3

จังหวัด (จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา) เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่มีชื่อเสียงระดับโลก เช่น พัทยา มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายและมีความสวยงาม ดังนั้น จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และให้มีการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นที่มีความเป็นอัตลักษณ์ โดยควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างมาตรฐานการให้บริการในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เนื่องจากเป็นธุรกิจบริการที่จะได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีภาคบริการ และได้รับการยอมรับทั้งในเรื่องคุณภาพและราคาที่ไม่สูงจนเกินไป บางท่านก็ให้ข้อมูลสนับสนุนต่อว่า การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนที่มีการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศสมาชิกและประเทศนอกภูมิภาค ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ทำให้เกิดโอกาสการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติในระดับภูมิภาคร่วมกัน

2. ภัยคุกคาม (Threats)

ในส่วนนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใด ที่สามารถส่งผลกระทบต่อระดับมหภาค ในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งองค์กรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญ แรงกระทบดังกล่าวได้ ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

จากการสรุปบทสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่กฎ ระเบียบ และข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมถึงการนำมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประเทศ และกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าต่อการส่งออกสินค้าของประเทศไทยมากขึ้น นโยบายที่เข้มงวดในด้านสุขอนามัยของประเทศต่าง ๆ ทำให้การนำเข้าสินค้าทางการเกษตรมีขั้นตอนซับซ้อน ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ สินค้าล้นตลาด โดยเฉพาะในฤดูกาลเก็บเกี่ยวซึ่งมีระยะเวลาสั้น ขาดการกำหนดพื้นที่การผลิตทางการเกษตร (Zoning) ที่ชัดเจน บางท่านก็ให้ประเด็นถึงการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบต่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เมื่อเป็นเช่นนั้นการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานจะเอื้ออำนวยให้การเดินทางติดต่อกันสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้ประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเพื่อใช้แรงงานมากขึ้น ทำให้เกิดประชากรแฝงจำนวนมาก และการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวทำให้มีปริมาณน้ำเสียขยะชุมชน และการใช้พลังงานเพิ่มขึ้นตามมา อีกทั้งมีผลต่อการบริการระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการของหน่วยงานรัฐที่ทำได้ไม่ทั่วถึงและเพียงพอกับความต้องการของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และสภาพลักษณะภูมิประเทศ

และภูมิอากาศที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ความสามารถในการผลิตสินค้าภาคเกษตร อุตสาหกรรม และการเพาะปลูกพืชชนิดเดียวกันกับประเทศเพื่อนบ้าน จะกลายเป็นคู่แข่งในการผลิตสินค้าเกษตรรายใหม่ และจะส่งผลให้ปริมาณการส่งออกสินค้าของประเทศไทยลดลง ทำให้ต้องมีการแข่งขันในการลดต้นทุนการผลิต หรือขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นซึ่งทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ในขณะที่อีกประเด็นก็มีความสำคัญไม่แพ้กันคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์มุ่งประเด็นไปที่การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และลมมรสุมที่รุนแรงมากขึ้นอาจส่งผลให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการสูญเสียพื้นดินชายหาดและแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งโดยเฉพาะป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งผลิตสัตว์น้ำ เป็นที่วางไข่และที่อยู่อาศัยของตัวอ่อนสัตว์น้ำ และเป็นพื้นที่กันชนป้องกันแนวชายฝั่งจากการพังทลายจากแรงคลื่นลมเนื่องจากระบบนิเวศป่าชายเลนมีความอ่อนไหวต่อระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น โดยความหนาแน่นของพรรณไม้จะลดลงเนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นจะทำให้พืชตายและถูกแทนที่ด้วย หาดเลนในขณะที่ปากแม่น้ำจะจมลงใต้น้ำทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของพื้นที่ลุ่มน้ำ ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านมุ่งประเด็นไปที่อุณหภูมิ น้ำทะเลและค่าความเป็นกรด เป็นต่างของน้ำทะเลที่เปลี่ยนแปลงไป อาจส่งผลให้พืชและสัตว์ทะเลบางชนิดสูญพันธุ์เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว และแหล่งปะการังถูกทำลายส่งผลกระทบต่อผลผลิตสัตว์น้ำโดยรวม ปัจจุบันทรัพยากรประมงชายฝั่ง และประมงทะเลอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมโดยสัตว์น้ำกร่อยบริเวณชายฝั่งและสัตว์น้ำในทะเล มีปริมาณชนิด และขนาดลดลงโดยตลอด นอกจากนี้การรุกรานของน้ำเค็มเข้าสู่ลำน้ำจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงชีวิตของพืชสัตว์และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่าน มุ่งประเด็นไปที่อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่จะรุนแรงขึ้น เนื่องจากต้องประสบกับภาวะภัยแล้งเป็นเวลานาน และทำให้ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างภาคเกษตร และอุตสาหกรรมจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเคยเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2548 ส่งผลให้กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีมีปริมาณฝนที่ลดลงและขาดช่วงทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดในพื้นที่ขาดแคลนไปด้วย และน้ำไปสู่วิกฤตน้ำและการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้การขาดแคลนน้ำจะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ภัยพิบัติและภาวะน้ำท่วมฉับพลันเกิดบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น เนื่องจากกำลังแรงของลมมรสุมลักษณะฝนที่ตกหนักในเวลาอันสั้นทำให้ปริมาณน้ำมีมากเกินไปความสามารถในการกักเก็บประกอบกับ

ประสิทธิภาพและศักยภาพในการระบายน้ำลงสู่ทะเลของพื้นที่โดยรวมลดลง ทำให้มีแนวโน้มในการเกิดภัยพิบัติรุนแรงขึ้น

3. จุดแข็ง (Strengths)

ในส่วนนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กร ว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

จากการสรุปบทสัมภาษณ์พบว่า ลักษณะที่ตรงเหมาะสม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่าตั้งอยู่ในแนวเขตเส้นศูนย์สูตร ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก และมีความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นข้อได้เปรียบด้านความมั่นคงทางอาหาร และความหลากหลายและสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีผู้ให้ข้อมูลบางท่าน ให้ข้อมูลสนับสนุนเกี่ยวกับตั้งอยู่จุดศูนย์กลางการเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่าง ๆ จึงเป็นข้อได้เปรียบและจุดแข็งต่อการพัฒนาด้านการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ ซึ่งพื้นที่ระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ถือเป็นพื้นที่เหมาะสมต่อการรองรับการเจริญเติบโต มีศักยภาพและความพร้อมสูงที่จะเป็นประตูเศรษฐกิจ เพื่อเปิดตลาดการค้าไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก มีอาณาเขตติดต่อกับภาคมหานคร สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของประเทศร่วมกับภาคมหานคร และสามารถขยายการติดต่อไปยังภูมิภาคอื่นได้ดี โดยมีปัจจัยสนับสนุน คือระบบคมนาคมขนส่งที่ดี ทั้งระบบถนน ท่าเรือ รถไฟ และสนามบิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถเชื่อมโยงกับท่าอากาศยานสุวรรณภูมิได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ จึงทำให้มีศักยภาพความเป็นเมืองสูง ในขณะที่บางท่านให้ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้การจัดการที่ดินให้กับประชาชนและชุมชนที่ไร้ที่ดินทำกิน การกีดเซาะชายฝั่ง อุทกภัยและภัยแล้ง ขยะและน้ำเสีย รวมถึงการให้ใบอนุญาตโครงการหรือกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชน ต้องผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างทั่วถึง และครอบคลุมผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้เสีย และการปฏิรูประบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ บางก็กล่าวว่า จังหวัดชลบุรีมีศักยภาพสูงในการเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปยังต่างประเทศหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมยานยนต์อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรมอาหาร ที่สร้างรายได้หลักแก่ประเทศ จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีมูลค่าและสัดส่วนการผลิต รวมทั้งรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ เป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น จังหวัดชลบุรียังมีความพร้อมทางสาธารณสุขบุคคลและสาธารณสุขการเอื้อต่อการพัฒนา การจัดให้มีระบบสาธารณสุขบุคคลขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงทั้งภายในประเทศและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งมีการบริการด้านการแพทย์ที่เลิศในภูมิภาค และระบบการเงินและการธนาคารที่เข้มแข็ง จึงทำให้เป็นโอกาสของประเทศไทยในด้านการให้บริการการแพทย์และสุขภาพการดูแลผู้สูงอายุ การที่ประชาชนให้ความใส่ใจและตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมากขึ้นโดยเฉพาะการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น เกษตรกรปลูกพืชตามหลักวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจโดยผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และแบ่งปันและเอื้อต่อกันเพื่อสร้างคุณค่าให้กับสังคม รวมถึงการมีกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษ ได้แก่ เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการยับยั้งการดำเนินการหรือส่งเสริมการดำเนินการใดๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงจนบางพื้นที่อยู่ในระดับเข้าขั้นภาวะวิกฤต เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรให้ถูกต้องคุ้มค่าและคุ้มค่าประโยชน์มากที่สุดซึ่งประชาชนได้อยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดีและเขตควบคุมมลพิษ มี 2 แห่ง ได้แก่ เขตควบคุมมลพิษเมืองพัทยาและเขตควบคุมมลพิษระยอง เพื่อลดปริมาณการระบายมลพิษจากแหล่งกำเนิด และให้มีการบำบัดและกำจัดมลพิษอย่างถูกหลักวิชาการ พร้อมกับการเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในการจัดการมลพิษในพื้นที่

4. จุดอ่อน (Weaknesses)

ในส่วนนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายในจากมุมมอง ของผู้ที่อยู่ในองค์กร ว่าปัจจัยภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อย ข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขอจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

จากการสรุปบทสัมภาษณ์พบว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษสิ่งแวดล้อม ผลจากการขยายตัวเมือง ภาคการผลิตทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวละการบริการทำให้มีการใช้และทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้แหล่งน้ำ ดิน และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไปเป็นจำนวนมาก และเกินกว่าศักยภาพของธรรมชาติจะสามารถฟื้นฟูสภาพให้เกิดทดแทนกลับคืนดังเดิมได้โดยเร็ว ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านให้เหตุผลสนับสนุนว่า การขยายพื้นที่ทำการเกษตรไปในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นเวลานานและใช้สารเคมีจำนวนมากได้ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง และมีการชะล้างพังทลายสูง นอกจากนี้

ยังมีการจับสัตว์น้ำโดยไม่ถูกวิธีทำให้สัตว์น้ำตามธรรมชาติลดลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งพื้นที่ป่าชายเลน ในแต่ละอำเภอที่ติดกับชายฝั่งทะเลลดลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากการบุกรุกเพื่อทำนาุ้ง ซึ่งถึงแม้ว่าจะได้พยายามหาทางแก้ไขอย่างต่อเนื่องตลอดมา แต่ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมยังเป็นปัญหาที่รุนแรงและเรื้อรัง ซึ่งหากมิได้รับการแก้ไขจัดการอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นข้อจำกัดที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัด ในขณะที่บางท่านกล่าวถึง การขยายตัวด้านอุตสาหกรรม กิจการอสังหาริมทรัพย์ ทำให้ขาดการควบคุมและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชนบางแห่งเริ่มมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการด้านมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศจากอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ปัญหาการจัดการกากของเสียอุตสาหกรรม ปัญหามลพิษทางน้ำและสารโลหะหนักที่ลงไปในแหล่งน้ำต่าง ๆ มลพิษทางอากาศในระดับที่รุนแรงเป็นต้น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งยังขาดความโปร่งใส การใช้หลักธรรมาภิบาล และการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ในขณะที่บางท่านกล่าวถึง การพัฒนาในพื้นที่ทั้งภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และที่อยู่อาศัยของชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้สูญเสียทรัพยากรสำคัญไปมาก โดยเฉพาะป่าไม้ ที่ดิน และแหล่งน้ำ น้ำฝนป่าไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย เพราะพื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยเดิมก็ถูกนำไปใช้เพื่ออุตสาหกรรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสูญเสียการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบเดิม ทรัพยากรเสื่อมโทรม เช่น ป่าชายเลนบริเวณอ่าวชลบุรี และการกัดเซาะชายฝั่งบริเวณบางแสน พัทยา บางเสร่ คลองตำรุ้ เป็นต้น เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมพังทลายของชายฝั่งทะเล เนื่องจากขาดมาตรการควบคุมและจัดการที่เหมาะสม ปริมาณน้ำเสียชุมชนและขยะมูลฝอยชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเนื่องเป็นเมืองอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว

นอกจากที่กล่าวมาบางท่านยังกล่าวถึง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอตามความต้องการของผู้บริโภค จากการขยายตัวของเมืองและที่อยู่อาศัย แหล่งอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้น้ำ เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิต บริการ และอุปโภคบริโภคปริมาณมาก ประกอบกับสภาพภูมิประเทศของพื้นที่เป็นลูกกระนวด และมีแม่น้ำสายสั้น ๆ ประกอบกับลักษณะดินในหลายพื้นที่เป็นดินร่วนปนทรายและเป็นดินทราย จึงทำให้การกักเก็บน้ำของดินไม่ดีขึ้นส่งผลให้ในฤดูฝน บางท่านมองว่า แม้จะมีปริมาณฝนตกมาก แต่แหล่งน้ำตามธรรมชาติและทรัพยากรดินไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ จึงส่งผลให้เกิดความไม่เพียงพอต่อการใช้น้ำในฤดูแล้งแหล่งน้ำสำหรับการพัฒนามีจำกัดในการรองรับการขยายตัวในอนาคต จนก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการจัดการน้ำขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การที่พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ซึ่งต้องการใช้น้ำใน

ปริมาณสูง แต่น้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันถูกดึงไปใช้ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมปริมาณมาก ซึ่งแนวโน้มการขยายตัวของความต้องการใช้น้ำของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่เริ่มไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประกอบกับบางพื้นที่ขาดแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ เมื่อเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนจำนวนมาก ความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เป็นสาเหตุหนึ่งของความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคม

ในขณะที่ฝ่ายการปกครองมุ่งถึงประเด็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการด้านการจัดการมลพิษจากการพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดบุคลากร เครื่องมือและความรู้ ความเข้าใจในการจัดการและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ รวมทั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสนใจต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ทั้งนี้การบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมยังไม่มีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงไม่มีความครอบคลุม และไม่มีการบูรณาการร่วมกันกับฐานข้อมูลอื่น ทำให้ไม่มีการพัฒนาและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ในขณะที่การควบคุมการเติบโตของเมืองยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นระเบียบ เนื่องจากการเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ผ่านมาเป็นไปตามแรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการขยายตัวของที่พักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรมและศูนย์ธุรกิจการค้าไปตามถนนสายหลัก และขยายตัวออกไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินปะปนกันระหว่างที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้มีผลต่อการวางระบบโครงข่ายบริการขั้นพื้นฐาน และก่อให้เกิดปัญหาในพื้นที่ตามมามากมาย

โดยสรุปการวิเคราะห์ SWOT Analysis สถานการณ์การจัดการผสมผสานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งจะประเมินทั้งสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในพื้นที่เขตระเบียบเศรษฐกิจ พิเศษภาคตะวันออก โดยการประเมินสภาพการณ์ภายนอกพื้นที่จะวิเคราะห์ในเชิงโอกาสและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม สำหรับการประเมินสภาพการณ์ภายในพื้นที่จะวิเคราะห์ในเชิงจุดแข็งและจุดอ่อน ผลการวิเคราะห์ SWOT สามารถแสดงในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis

	ปัจจัยที่เอื้อประโยชน์	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบ
ปัจจัยภายใน	<p>Strengths</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะที่ตั้งเหมาะสม 2. รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม 3. มีศักยภาพสูงในการเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม 4. มีความพร้อมทางสาธารณูปโภค 5. ประชาชนให้ความใส่ใจและตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม 6. มีกลุ่มเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 7. มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษ 	<p>Weaknesses</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษสิ่งแวดล้อม 2. ปริมาณน้ำไม่เพียงพอตามความต้องการของผู้บริโภค 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการด้านการจัดการมลพิษจากการพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. ระบบฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมยังไม่มีประสิทธิภาพ 5. การควบคุมการเติบโตของเมืองยังไม่มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis (ต่อ)

	ปัจจัยที่เอื้อประโยชน์	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบ
ปัจจัยภายนอก	<p>Opportunities</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 2. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพ 3. จำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศและจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี 4. ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง 	<p>Threats</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. กฎ ระเบียบ และข้อตกลงไม่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.5 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ในจังหวัดชลบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นการศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์ จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนราชการ ปลัดอำเภอ และผู้นำชุมชน จำนวน 31 คน 2) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับประชาชนในระดับอำเภอ 11 อำเภอ จำนวน 22 คน เพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก จากการทบทวนสถานการณ์การในพื้นที่ EEC และวิเคราะห์ SWOT เพื่อรับทราบจุดแข็งหรือศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อน ตลอดจนโอกาสและข้อจำกัดที่มีต่อการจัดสรรในพื้นที่ EEC สามารถนำมาวิเคราะห์เชิงสาเหตุตามหลัก Root –Cause Analysis ประกอบด้วย 1. Turning Point, 2. Cognitive Walkthrough, 3. Conventional Why, 4. Comprehensive Scan ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เรียบเรียงข้อความได้ดังนี้

คำถามสัมภาษณ์/ ยุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เกิดขึ้นอย่างไร?

ผู้ให้สัมภาษณ์^{72/} ที่มา จุดเริ่มต้นของ Eastern Economic Corridor เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว (ประมาณปี 2525) ในช่วงรัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ที่รัฐบาลได้กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันขับเคลื่อนการลงทุนครั้งใหญ่ ในบริเวณเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard โดยจัดให้เป็น “วาระแห่งชาติ” ที่ทุกคนจะมาร่วมกันพัฒนาสร้างท่าเรือพาณิชย์น้ำลึกแห่งแรกของประเทศบริเวณแหลมฉบังและใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมสำคัญต่าง ๆ ทั้งในส่วนของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีบริเวณ มาบตาพุด ตลอดจนอุตสาหกรรมยานยนต์ในเขตชลบุรี เพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค พลิกภาคตะวันออกของไทย ให้กลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ โครงการดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวเข้าสู่ยุค “โชติช่วงชัชวาล” ของเศรษฐกิจไทย ทำให้เราก้าวขึ้นสู่แนวหน้าของประเทศในภูมิภาค เป็นจุดหักเหสำคัญที่ช่วยสร้างอนาคตให้กับประเทศ นำไปสู่การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม 32 แห่ง โรงงานเกือบ 5 พันโรง ด้วยเงินลงทุนรวมกันกว่า 5 หมื่นล้านดอลลาร์ ทำให้เราสามารถก้าวขึ้นเป็นศูนย์กลางในการผลิตยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์สำคัญ (Detroit of the East) รวมทั้งกลายเป็นศูนย์กลางการผลิตปิโตรเคมีที่มีขนาดใหญ่เป็น 1 ใน 5 ของเอเชียความสำเร็จจากการลงทุนดังกล่าว ได้ยกระดับรายได้รวมของภาคตะวันออก จากเดิมที่มีสัดส่วนรวมกันเพียง 3.6% และ 10.3% ของ GDP ประเทศและกรุงเทพฯ ตามลำดับ เมื่อปี 2525 ขึ้นเป็น 17.7% และ 40% ในปี 2557 ทำให้รายได้ต่อหัวของคนที่อยู่ในภาคตะวันออกเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่เคยน้อยกว่าคนกรุงเทพฯ 30% กลายเป็นมากกว่าคนกรุงเทพฯ 26% จึงนับได้ว่า โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนี้ เป็นการ “สร้างบ้านแปลงเมือง” ครั้งสำคัญโดยอุตสาหกรรมยานยนต์และปิโตรเคมีที่สร้างขึ้น ได้กลายเป็นหัวใจที่คอยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ดึงดูดต่างชาติให้เข้ามาลงทุน สร้างรายได้ให้ประเทศต่อเนื่องกว่า 30 ปี และเป็น

⁷² ผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มผู้บริหารส่วนราชการ, สัมภาษณ์วันที่ 21 กันยายน 2566.

จุดแข็งของไทย โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบหลักการโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC : Eastern Economic Corridor Development) เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2559

สาเหตุที่เราต้องมีการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคตะวันออกใหม่เพราะสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจรอบ ๆ ตัว กำลังเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเกิดขึ้นของ AEC ที่เข้ามาเป็นตลาดเดียวกันฐานการผลิตเดียวกัน ด้วยประชากรกว่า 600 ล้านคน ตลอดจนการเกิดขึ้นของห่วงโซ่การผลิตระดับภูมิภาค อันเป็นผลมาจากความสะดวกด้านการคมนาคมขนส่งที่ดีขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเชื่อมโยงไทยเข้ากับจีนตะวันตก (คุนหมิง) และจีนตอนใต้ (นานนิง) กับ สปป. ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม ทำให้บริษัทหลายแห่งซึ่งเคยตั้งโรงงานการผลิตอยู่ในไทย เลือกว่าจะย้ายโรงงานบางส่วนไปตั้งอยู่ในพื้นที่เพื่อนบ้านใกล้เคียง เพื่อลดต้นทุน ช่วยให้สินค้าของเขาที่ผลิตใน ASEAN สามารถแข่งขันได้ดียิ่งขึ้น ในเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา “ไทยกำลังกินบุญเก่า” จากความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์และปิโตรเคมี แต่บุญเก่าเหล่านี้กำลังหมดไป โดยยังไม่มีอุตสาหกรรมใหม่ที่จะมาช่วยทดแทน ยกเว้นแต่โครงสร้างการผลิตของเราขึ้นไปอีกขั้นและสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศอีกรอบสำหรับ 20 ปีข้างหน้า

ด้วยเหตุนี้จึงมีทางเลือกไม่มากต้องเร่งลงทุนใหญ่รอบใหม่เพื่อสร้างอนาคต โดยมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเป็นทางเลือกสำคัญ เพราะพื้นที่ดังกล่าว หากดำเนินการอย่างเหมาะสมจะสามารถก้าวขึ้นไปได้อีกระดับ กลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งของเอเชีย โดยเป็นประตูหรือ Gateway สำคัญของนักลงทุนสู่เมียนมาร์ เวียดนามกัมพูชา ลาว ซึ่งประเทศเหล่านี้จะขยายตัวสูงใน 20 ปีข้างหน้า และประชากรเมื่อรวมกับไทยมีประมาณ 240 ล้านคน (พอ ๆ กับอินโดนีเซีย) ทั้งยังจะเป็นประตูเชื่อมไปจีนตะวันตก จีนตอนใต้ และอินเดีย โดย EEC จะเป็นศูนย์กลางในการคมนาคมที่สำคัญของอาเซียน เป็นจุดขนส่งและกระจายสินค้า เป็นที่ตั้งอุตสาหกรรมแห่งอนาคต เป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาค ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเอเชีย

ทำไมต้องระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเริ่มตั้งแต่ปี 2524 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสใหม่ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทย พื้นที่เป้าหมายระยะแรก 2 บริเวณ คือ (1) บริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยอง สำหรับอุตสาหกรรมหลักที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และ (2) บริเวณแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

สำหรับอุตสาหกรรมเบาและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม นับถึงวันนี้เป็นระยะเวลากว่า 35 ปี โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้สร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศชาติอย่างไร 3 จังหวัดภาคตะวันออก (จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง) ยังเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรม ปิโตรเคมี และ

อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน และมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญประกอบด้วย ท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง ท่าเรืออุตสาหกรรม มาบตาพุด ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) รถไฟทางคู่ และสนามบินอู่ตะเภา มีเมืองพัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก รวมทั้งยังมีพื้นที่เพียงพอสำหรับรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม จึงสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจชั้นนำของเอเชียที่จะสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชน

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบหลักการโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC : Eastern Economic Corridor Development) เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2559 เนื่องจากเห็นว่าภาคตะวันออกตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดของภูมิภาคอาเซียน สามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศจีนและอินเดียที่มีประชากรจำนวนมากและมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง โดยสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ของภูมิภาคเอเชียและประเทศแถบแปซิฟิก คิดเป็น 1 ใน 3 ของมูลค่า GDP ของโลก

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development หรือ EEC) เป็นโครงการที่จะเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน รถไฟ ท่าเรือ และสนามบินเพื่อพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ดึงดูดนักลงทุนและส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่นี้ เพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และการพัฒนาเมือง โดยมีจังหวัดในภาคตะวันออกที่อยู่ในการพัฒนา คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development) เป็นการพัฒนาให้เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียน เพื่อส่งเสริม 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) ซึ่งก็คือเป็นการทบทวนแผนการลงทุนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทยรอบใหม่ ที่จะลงทุนมากกว่าและมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงกว่า

ความหมาย EEC ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2560

ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หมายถึง พื้นที่ในบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง และให้หมายความรวมถึงเขตจังหวัดอื่นที่ติดต่อกับหรือเกี่ยวข้องตามที่คณะกรรมการนโยบายกำหนดเพิ่มเติมโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

การพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หมายถึง การกำหนดและการปรับปรุงการใช้ประโยชน์ในข้อสงหริมาตรพ์ และการจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เพื่อให้เกิดการบูรณาการอันจะทำให้ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการพัฒนาอย่างสมบูรณ์และยั่งยืนในทุกมิติ มีระบบสาธารณสุขภาค และสาธารณสุขการรวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการอยู่อาศัย การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การสาธารณสุข การศึกษา และการอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอได้มาตรฐานสากล และมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน

คำถามสัมภาษณ์/ กระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้แบบแผนอย่างไรในการปฏิบัติงาน?

ผู้ให้สัมภาษณ์⁷³/ สำนักงานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี ปัญหาส่วนใหญ่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ EEC คือคนทุกคนต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนไม่ว่าจะเป็น การบูรณาการของภาครัฐต้องมีการประสานงานกันเพราะบางเรื่องในเรื่องเดียวกันต้องทำงานหลายหน่วยงานอย่างจังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา เป็นเมืองท่องเที่ยวรวมทั้งภาคอุตสาหกรรม ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันแม้แต่คนนอกพื้นที่ก็ต้องใช้ทรัพยากรในชลบุรี และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยต้องการทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดการยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือกันในการจัดความสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสร้างความเข้าใจในบทบาทของตนเองและชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานมีการติดต่อประสานงานร้องทุกข์ซึ่งกันและกันช่วยกันตรวจสอบความผิดปกติของธรรมชาติโดยทำความเข้าใจกับชุมชนและส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนช่วยการจัดการความสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่าคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง

มีส่วนร่วมประชุมนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและการพัฒนาแหล่งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อวางแผนงานในกิจกรรมในแต่ละปีของชุมชนจากการที่ได้เลือกสรรให้เป็นที่ปรึกษาในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงเข้ามาช่วยให้ข้อมูลและรูปแบบทางเลือกต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยเกิดประโยชน์สูงสุด เหมาะสมในแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ

ไม่มีส่วนร่วมประชุมในขั้นตอนต่าง ๆ แต่มีส่วนช่วยสนับสนุนร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ เพราะการร่วมจัดกิจกรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นด้วยการเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการปลูกป่าชายเลน และความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำทางทะเล

คำถามสัมภาษณ์/ การมีส่วนร่วมการวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพัฒนาพิเศษอย่างไร?

⁷³ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชายชาญ เตโชทินกร ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี, สัมภาษณ์วันที่ 28 กันยายน 2566.

ผู้ให้สัมภาษณ์⁷⁴/ มีส่วนร่วมการจัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือผังเมือง EEC พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2561 กำหนดให้ยึดหลักการคุ้มครอง เศรษฐกิจและเยียวยาให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบตามหลักการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในบริบทของการประกอบธุรกิจและสิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย (มาตรา 29) และต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชน สุขภาพของประชาชน สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่นั้นๆ และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อการประกอบการพิจารณาด้วย (มาตรา 30) แต่มีส่วนรับรู้ข่าวสารแนวในทางปฏิบัติของกระบวนการผังเมือง EEC. ผ่านองค์กรภาครัฐและหน่วยงานภาครัฐแจ้งผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และโซเชียลเน็ตเวิร์กซึ่งในข้อกำหนดบางข้ออาจนำไปใช้แบบไม่ชอบด้วยกฎหมายดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ผ่านมามีข้อจำกัด ประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงผังเมืองส่วนมากไม่ได้รับรู้และเข้าร่วมให้ความเห็น ประกอบกับระยะเวลาในการรับฟังเพียงเล็กน้อยทั้ง ๆ ที่เป็นผังเมืองที่ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด มีเนื้อหาและรายละเอียดเป็นจำนวนมาก แต่เวทีรับฟังที่เกิดขึ้นเป็นเวทีที่จัดเพียงครั้งวันหรือในห้วงเวลาที่ไม่เหมาะสม บ้าง และมีเวลาเพียงน้อยนิดสำหรับผู้เข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นนอกจากนี้ ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ จนถึงวันนี้ยังไม่มีการให้ข้อมูลการร่างผังเมือง EEC อย่างแน่นอน แก่บุคคลทั่วไป การจะได้มาต้องมีการขอร้องขอ และไม่มีการปิดประกาศเพื่อรับคำร้องของผู้มีส่วนได้เสียที่อาจจะถูกตัดสิทธิในที่ดินจากการประกาศใช้ผังเมือง EEC. มีส่วนการจัดทำแผนในการรับผลประโยชน์จากกระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีข้อจำกัดในการคัดเลือกหรือคัดสรรบุคคลในชุมชน อีกห้วงเวลาในการเลือกสรรหรือคัดสรรมีเวลาจำกัด จำนวนบุคคลที่รับผลประโยชน์ในการจัดกระบวนการดังกล่าวมีเฉพาะกลุ่มจำนวนมากและน้อยแตกต่างกันไป อีกทั้งมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มก่อนมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ในแต่ละท้องที่

คำถามสัมภาษณ์/ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการทำกิจกรรมหรือโครงการเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์/ มีส่วนร่วมเพราะภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันส่งเสริมพื้นที่สีเขียวยั่งยืนในเมืองให้ได้ตามมาตรฐานสากล ที่ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยส่งเสริมให้มีพื้นที่สีเขียวรอบเมือง (Green Belt) เป็นพื้นที่โล่งสีเขียวรอบนอกตัวเมืองใหญ่ ที่กันไว้ให้เป็นธรรมชาติ ปลอดจากการพัฒนา การก่อสร้างอาคารใหญ่ หมู่บ้านจัดสรร การค้าและอุตสาหกรรมมีจุดประสงค์

⁷⁴ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชายชาญ เตโชทินกร ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี, สัมภาษณ์วันที่ 28 กันยายน 2566.

หลักเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม และซึมซับน้ำฝนที่ไหลล้นมาจากตัวเมืองนอกจากนี้ยังได้เน้นไปยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับชาวเมือง การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายพื้นที่สีเขียว มีแนวเชื่อมระหว่างพื้นที่สีเขียวเน้นเส้นทางสีเขียว (Greenways) เชื่อมโยงพื้นที่สีเขียวเข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มการเข้าถึงของชุมชน ควบคู่กับการเลือกใช้พรรณไม้ให้เหมาะสมกับพื้นที่แต่ละประเภทนอกจากนี้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวควรให้สอดคล้องตามหลักการจัดการระบบน้ำ (Water Sensitive Design) เพื่อความยั่งยืนในการจัดการระบบน้ำและสิ่งแวดล้อม คำนึงส่วนรวมทั้งให้มีสัดส่วนของพื้นที่ซับน้ำหรือเพิ่มพื้นที่รับน้ำมากที่สุดเท่าที่ทำได้

มีส่วนเป็นคณะกรรมการชุมชนมีส่วนดำเนินดูแลและอนุรักษ์ สนับสนุนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเอกชนภาคประชาชน สังคม และภาคการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมเพื่อให้เกิดการแบ่งปัน เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และสร้างสรรค์คุณค่าร่วมให้แก่สังคม รวมทั้งสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างภาคการพัฒนาเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์การถ่ายทอดการเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากคนหนึ่งไปยังเยาวชนรุ่น “จากรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูกหลาน” โดยยึดหลักเทศกาลสำคัญๆและกิจกรรมร่วมกันในชุมชนของตนเอง

คำถามสัมภาษณ์/ มีส่วนร่วมในศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมด้านกระบวนการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์⁷⁵/ มีส่วนร่วมในการศึกษาผลดำเนินงานรูปแบบคณะกรรมการและชุมชนนั้นๆจะมีเครือข่ายตามกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มประมงน้ำตื้น น้ำลึก ธุรกิจชายหาดทะเล การปลูกป่าชายเลน การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯการเก็บขยะพลาสติกในทะเล การปลูกปะการัง และพัฒนาชุมชนตนเองเพื่อติดตามผลงานที่ได้ดำเนินการไว้ในแต่ละปีด้วยงบประมาณทั้งภาครัฐและเอกชนมีความเหมาะสม มากน้อยเพียงไรเพื่อพัฒนาต่อยอดในปีต่อไปหรือเพื่อเร่งแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น เช่น สภาการณน้ำท่วมขัง มรสุมทางทะเล หรือสภาวะการน้ำทะเลเปลี่ยนสีส่งผลกระทบต่อประมงน้ำตื้นหรืออื่น ๆ

มีส่วนการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยเข้าไปร่วมและติดตามข่าวสารกิจกรรมต่างในช่องทางโซเชียลเน็ตเวิร์ก (เครือข่ายสังคม) ต่าง ๆ และร่วมเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภาพและเสียงให้แพร่หลายออกไปช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้มีความยั่งยืนเป็นที่สนใจผู้คนที่สนใจและ

⁷⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายมงคล ไช่มุก ผู้อำนวยการทรัพยากรชายทะเลและชายฝั่ง, สัมภาษณ์วันที่ 29 กันยายน 2566.

ต่างประเทศ ให้ผู้ประกอบการต่าง ๆ มีความตื่นตัวมากขึ้นและตระหนักถึงความสำคัญของผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และเป็นการประชาสัมพันธ์เมืองท่องเที่ยวด้วยการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี

ข้อความสัมภาษณ์/ ท่านและคนในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมกระบวนการจัดสมดุลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์⁷⁶/ ผลดีที่เกิดขึ้นของกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในชุมชนและที่อื่นๆ เนื่องจาก จังหวัดฉะเชิงเทรา มีทั้งป่าไม้ที่สมบูรณ์ส่งผลให้มีพืช ผลไม้ ภูเขา เขาอ่างฤๅไนที่มีแหล่งน้ำและเป็นรักษาพันธุ์สัตว์ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนระยะยงที่มีพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ติดทะเลและมีพื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขาทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากมายในขณะที่ชลบุรีมีทั้งพื้นที่ชายฝั่งทะเล ยาวไกลส่งผลให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวสถานประกอบต่าง ๆ มากมายที่เกิดควบคู่ทั้งหมดกล่าวมา ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นไม่ต้องเดินไกลเพื่อพักผ่อนหย่อนใจอีกทั้งมีรายได้มากขึ้นจากการที่มีการกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้นสามารถท่องเที่ยวในจังหวัดที่ใกล้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้ในแต่ละจังหวัดของเขตพัฒนาพิเศษ EEC

ในฐานะที่มีภูมิสำเนาในจังหวัดชลบุรีจึงได้ให้ความสำคัญทุก ๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แหล่งธรรมชาติหารายได้จุนเจือครอบครัวเนื่องจากใกล้บ้านและใช้กิจกรรมพักผ่อนใจเช่น การให้เช่าอุปกรณ์ บานาโบ้ททางทะเลเป็นกิจกรรมทางน้ำอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวนิยม และกิจกรรมอื่น ๆ มีทั้งเชิงธุรกิจบรรเทิง

ในครอบครัวเราได้ใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวส่งผลให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้นสามารถมีรายได้ส่งบุตรหลานได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีอาชีพไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อไปหารายได้เลี้ยงครอบครัวยังสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มคนที่มีอาชีพเดียวกัน ผลิตกณฑ์ท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ

คำถามสัมภาษณ์/ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลปรึกษาหารือกับคณะกรรมการชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐการร่วมมือการให้ข้อมูลหรือตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานด้านการจัดกระบวนการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์⁷⁷/ มีส่วนในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ภาครัฐหรือคณะกรรมการเก็บข้อมูลด้านจัดกระบวนการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ความร่วมมือไปพัฒนา

⁷⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์ ดร.ก้องเกียรติ เต็มตำนาน ผู้อำนวยการบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2, สัมภาษณ์วันที่ 29 กันยายน 2566.

⁷⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายมงคล ไช่มุก ผู้อำนวยการทรัพยากรชายทะเลและชายฝั่ง, สัมภาษณ์วันที่ 29 กันยายน 2566.

กิจกรรมในชุมชนหรือกิจกรรมที่มีผลต่อภาคส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนดำเนินการ ทั้งรูปแบบเอกสารประเมินความพึงพอใจหรือสิ่งต่าง ๆ แล้วแต่โอกาสนั้น ๆ

มีส่วนในการในการประเมินความพึงพอใจกับกิจกรรมของภาครัฐและชุมชนและ ตอบแบบถามเมื่อภาครัฐหรือชุมชนมีการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่น ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน เก็บขวดพลาสติกที่หาดบางแสนหลายครั้ง

มีส่วนในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน ด้านการจัดกระบวนการสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเก็บข้อมูลสรุปผลในหน่วยงานที่รับผิดชอบและรายงานการดำเนินงานในรอบปีเผยแพร่ผลของกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์และโซเชียลเน็ตเวิร์กเพื่อให้หน่วยงานและชุมชนรับรู้ข่าวสารได้เกิดการพัฒนา เชิญชวนให้ผู้คนทุกองค์กรอาชีพมีส่วนการเข้ามาเป็นส่วนร่วมเครือข่ายการอนุรักษ์ การจัดการให้เหมาะสม

คำถามสัมภาษณ์/ เสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกได้อย่างไร?

ผู้ให้สัมภาษณ์⁷⁸/ แนวทางการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี และอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน เป็นที่รู้จักของนักลงทุนต่างประเทศ และมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ที่สำคัญประกอบด้วย ท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบังและท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดทางหลวงพิเศษมอเตอร์เวย์ รถไฟทางคู่ และสนามบินอู่ตะเภา มีเมืองพัทยาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก รวมทั้งยังมีพื้นที่เพียงพอสำหรับรองรับการขยายตัวจากภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางเรือของอาเซียน สามารถเชื่อมโยงไปยังราชอาณาจักรกัมพูชา ท่าเรือวังเตาของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และท่าเรือน้ำลึกทวายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ดังนั้น จึงสามารถยกระดับการพัฒนาพื้นที่ต่อยอดสู่การเป็นพื้นที่เศรษฐกิจชั้นนำของทวีปเอเชีย ที่เรียกว่า “ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก” โดยมีแนวทางการพัฒนา 5 แนวทาง ดังนี้

1. พัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ พร้อมกับเร่งรัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยส่งเสริมให้อุตสาหกรรมใช้เทคโนโลยีระดับสูงร่วมกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน ลดการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิด ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ บริหาร

⁷⁸ สัมภาษณ์ผู้แทนผู้บริหารปลัดอำเภอจากอำเภอต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี วันที่ 28 สิงหาคม 2566.

จัดการภาคอุตสาหกรรม พัฒนาสู่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ สนับสนุนการพัฒนาคลุุ่มอุตสาหกรรมที่มีกระบวนการผลิตเชื่อมโยง กำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรมให้ดำเนินการตามระเบียบ กฎหมาย และมาตรฐานสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวดและต่อเนื่องส่งเสริมให้ภาคประชาชนสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการติดตามเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดตั้งกองทุนของภาคอุตสาหกรรมเพื่อดูแลชุมชน

2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจที่มีศักยภาพรองรับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายและเชื่อมโยงสู่ตลาดโลก เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้สูงขึ้น โดยขยายขีดความสามารถของโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทุกรูปแบบให้มีประสิทธิภาพทันสมัย ได้มาตรฐานสากล และบูรณาการเชื่อมโยงกันทั้งระบบทั้งท่าอากาศยาน 3 แห่ง คือสุวรรณภูมิ ดอนเมือง และอู่ตะเภา และการขนส่งทางบก ทางรางทางเรือ และทางอากาศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นและเชื่อมโยงสู่พื้นที่โดยรอบและตลาดโลก

3. พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน สร้างสมดุลของการพัฒนา และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ โครงข่ายน้ำ (น้ำดิบ น้ำประปา) ระบบไฟฟ้า เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะ น้ำเสีย ให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและแผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ยกระดับบริการสาธารณสุขทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมการเชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจหลักกับเศรษฐกิจชุมชนในทุกภาคการผลิต ทั้งในภาคอุตสาหกรรม บริการ การท่องเที่ยว และธุรกิจเพื่อสังคม

4. พัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองสำคัญของจังหวัดให้เป็นเมืองน่าอยู่ เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล โดยให้ความสำคัญต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวการดูแลความปลอดภัยของประชาชน การจัดทำผังเมืองและการบังคับใช้ การสร้างสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาประสิทธิภาพเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงในพื้นที่ การให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาเมือง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาในรูปแบบ PPP เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเมืองการพัฒนาเมืองสำคัญในพื้นที่ EEC อาทิ

- ฉะเชิงเทรา : พัฒนาเป็นเมืองที่อยู่อาศัยชั้นดีที่ทันสมัยรองรับการขยายตัวของกรุงเทพฯ และ EEC

- พัทยา : พัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ สุขภาพและนันทนาการศูนย์ประชุมและศูนย์แสดงสินค้านานาชาติชั้นนำของอาเซียน เมืองนวัตกรรมการท่องเที่ยว เมืองท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีชีวิตชีวา และศูนย์การให้บริการด้านการแพทย์ระดับนานาชาติ (Medical Tourism)

- อุตะเภาะ : พัฒนาเป็นศูนย์ธุรกิจการบินและโลจิสติกส์อาเซียน

- ระยอง : พัฒนาเป็นเมืองแห่งการศึกษาและวิทยาศาสตร์ เมืองนานาชาติที่มีธุรกิจทันสมัย

5. ให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกเพื่อดึงดูดอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนเพิ่มขึ้นจากเดิม อาทิ ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับในอัตราร้อยละ 50 เป็นระยะเวลา 5 ปี ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักรและวัตถุดิบ เป็นต้น

การอนุญาตให้ถือครองสิทธิ์ที่ดินหรือเช่าระยะยาวการอำนวยความสะดวกด้านวีซ่าและใบอนุญาตเข้าทำงาน การจัดตั้งกองทุนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนการลงทุนการวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชน การจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (OSS : One Stop Service) เพื่ออำนวยความสะดวกในการอนุมัติอนุญาตต่าง ๆ การจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Zone) อาทิ ในพื้นที่สนามบินอุตะเภาะ พื้นที่ใกล้ท่าเรือแหลมฉบัง การจัดตั้งศูนย์ธุรกรรมทางการเงิน และการอนุญาตใช้เงินตราต่างประเทศได้ เป็นต้น

คำถามสัมภาษณ์/ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุทธพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก มีปัญหา อุปสรรคอย่างไรบ้าง?

ผู้ให้สัมภาษณ์/ การเปลี่ยนแปลงของบริบทพื้นที่ (Turning Point)

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงปัญหาจากการเกิดขึ้นของ Eastern Economic Corridor (EEC) อันทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อบริบทสังคมภายในเขต EEC ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านราคาส่งสาริมทรัพย์ โครงการภายใต้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่ประกาศเริ่มใช้ในปี 2561 ย่อมาจาก Eastern Economic Corridor (EEC) ซึ่งมีอีกชื่อเป็นภาษาไทยว่า “โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก” โครงการนี้ส่งผลหลายประการต่อเศรษฐกิจในภาคตะวันออกของประเทศไทย แน่นนอนว่าวงการอสังหาริมทรัพย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในนั้น โครงการนี้ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นพัฒนาเพียงด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรม บุคลากร การศึกษา การวิจัย ธุรกิจ การเงิน เทคโนโลยี และอีกมากมาย การวางนโยบายเพื่อแสดงถึงจุดเด่นดังนี้

1.1 ความก้าวหน้าโครงการพัฒนาเขตนวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) พร้อมดึงดูดการลงทุนฐานนวัตกรรมขั้นสูง และจุดดึงดูดทุนทั่วโลกเข้าสู่พื้นที่ ปัจจุบันโครงสร้างภายนอกแล้วเสร็จ 100%⁷⁹

1.2 ความก้าวหน้าของโครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อม 3 สนามบิน ณ เดือนมีนาคม 2566 โครงการรถไฟแห่งประเทศไทยได้ส่งมอบพื้นที่ ช่วงสถานีสุวรรณภูมิถึงสถานีอุตะเถา ระยะทาง 160 กิโลเมตร และพื้นที่บริเวณมักกะสัน (TOD) จำนวน 140 ไร่ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และหากเอกชนได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุน (BOI) สามารถเริ่มงานก่อสร้างได้ทันที โดยคาดว่าจะการก่อสร้างและทดสอบระบบ พร้อมเปิดให้บริการได้ภายในปี 2570⁸⁰

1.3 ความก้าวหน้าของเมืองการบินภาคตะวันออก สนามบินอุตะเถา

1.4 การจัดสิทธิประโยชน์ 10 ปีแรกให้กับโครงการเมืองการบินภาคตะวันออกเพื่อให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) เทียบเท่าสิงคโปร์ คูไบ และฮ่องกง โดยจะมีการสนับสนุนการเป็นเมืองท่องเที่ยวและธุรกิจ 24 ชั่วโมงเป็นเขตปลอดอากรและสรรพสามิต รวมทั้งภาษีสรรพากรในบางกรณี รวมทั้งจะมีการสนับสนุนด้านการออก VISA และใบอนุญาตการทำงานในลักษณะ 5+5 ปี สำหรับผู้ทำงานและนักลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองการบินภาคตะวันออก⁸¹

1.5 การจัดตั้งบริษัท อีอีซี พัฒนาสินทรัพย์สนามบิน จำกัด โดย อีอีซีจะถือหุ้น 100% ให้เป็นหน่วยงานพัฒนา MRO ร่วมกับเอกชน โดยการทำงานจะมีการประสานงานใกล้ชิดกับ UTA ที่พัฒนาสนามบิน ให้เป็นเมืองการบินภาคตะวันออกโดยสมบูรณ์⁸²

ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนกล่าวถึง⁸³ ส่วนสำคัญในการยกระดับเศรษฐกิจในภาคตะวันออก มีผลเกี่ยวเนื่องต่อภาคธุรกิจอื่น ๆ โดยทำให้ผู้ประกอบการทางธุรกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบริษัทไทยหรือต่างชาติ ขยายกิจการมาในภูมิภาคนี้กันมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดการพลิกโฉมวงการอสังหาริมทรัพย์ เพราะการหลั่งไหลของผู้ประกอบการนั้นทำให้ภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่ยอดนิยมแห่งใหม่ในการขายบ้านและที่ดิน โดยข้อมูลจากกรมธนารักษ์เตรียมประกาศราคาประเมินที่ดินรอบใหม่ เริ่มบังคับใช้ วันที่ 1 มกราคม ปี 2566 โดยมีอายุบังคับใช้ ตั้งแต่ปี 2566-2569 หลังเลื่อนมาตั้งแต่ช่วงสถานการณ์โควิดเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ตั้งแต่ปี 2563 ถึงปี 2565 สำหรับทำเลที่ยังครองแชมป์ คือ สยามสแควร์ราคาประเมินที่ดินอยู่ที่ 1,000,000 บาทต่อตารางวา เมื่อเทียบราคาตลาดแล้ววิ่งไปที่ 3,500,000 บาทต่อตารางวา ขณะโซนสำคัญอย่างพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มี

⁷⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, สัมภาษณ์วันที่ 21 กันยายน 2566.

⁸⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19, สัมภาษณ์วันที่ 29 กันยายน 2566.

⁸¹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, สัมภาษณ์วันที่ 22 มิถุนายน 2566.

⁸² ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, สัมภาษณ์วันที่ 28 กรกฎาคม 2566.

⁸³ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, สัมภาษณ์วันที่ 30 มิถุนายน 2566.

ความเคลื่อนไหวเช่นกันเนื่องจากมีกลุ่มนักลงทุนเข้าพื้นที่อีกทั้งภาครัฐลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน โดยพบว่าจังหวัดชลบุรี มีความเคลื่อนไหวราคาที่ดินมากที่สุด โดยเฉพาะทำเลถนนเลียบริมชายหาดพัทยา อำเภอบางละมุง ยังครองแชมป์ราคาประเมินที่ดินสูงที่สุดอยู่ที่ 220,000 บาทต่อตารางวา ขณะราคาประเมินต่ำสุดเป็นที่ดินตาบอด ราคาตารางวาละ 2500บาท ตั้งอยู่ในเขตอำเภอนันทนบุรี ซึ่งเมื่อเทียบกับราคาซื้อขายตลาดยังห่างกันมาก ในขณะที่สาเหตุที่ราคาประเมินที่ดินในจังหวัดชลบุรีปรับสูงขึ้น เนื่องจากเป็นจังหวัดอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร(กทม.) ที่มีการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยทั้งแนวราบแนวสูง ต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นเมืองท่องเที่ยวและ เขตอุตสาหกรรมระดับโลก ขณะเดียวกันยังพบว่าช่วยการระบาดโควิดมีการซื้อขายเปลี่ยนมือโรงแรมหลายแห่ง⁸⁴ และการซื้อขายเปลี่ยนมือที่ดินของนักลงทุนรายใหญ่ทั้งในพื้นที่และจากส่วนกลาง ทำให้ ชลบุรี มีราคาประเมินที่ปรับขึ้น มากถึง 42.83% เมื่อเทียบกับบัญชีราคาประเมินรอบก่อน และสูงถึง 5 เท่าเมื่อเทียบกับการปรับราคาขึ้นของทั้งประเทศที่เฉลี่ย 8% ขณะพื้นที่ มี 4,363 ตารางกิโลเมตร ที่ดินจำนวน 866,111 แปลง และปัจจัยอื่น ๆ ดังนี้

1. มีผู้มาลงทุนเพื่อสร้างโครงการบ้านและคอนโดมิเนียมในภาคตะวันออกมากขึ้น พื้นที่ที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ แออัดขึ้นทุกที โดยตามสถิติจำนวนประชากรในปีที่ผ่านมา มีผู้อาศัยในกรุงเทพมหานครมากถึง 5.7 ล้านคน และสภาพการจราจรก็แย่ขึ้นเช่นกัน เนื่องจากมีคนไทยจำนวนมากเลือกมาทำงานในเมืองหลวงนี้ จึงเป็นไปได้ว่าสักวันหนึ่งจะไม่มีพื้นที่เหลือให้สร้างโครงการบ้านหรือคอนโดใหม่ในกรุงเทพมหานครอีก และนั่นทำให้ EEC คือคำตอบของผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ที่เริ่มขยายกิจการมายังเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษตั้งแต่ตอนนี้⁸⁵

2. มีผู้ย้ายถิ่นฐานจากกรุงเทพฯ มาอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกมากขึ้น เนื่องจากมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และธุรกิจอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจนี้ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในเขตปกครองพิเศษพัทยาในจังหวัดชลบุรี ที่มีนักท่องเที่ยวมาเยือนเกือบ 15 ล้านคนในปีที่ผ่านมา หรือธุรกิจน้ำมันในจังหวัดระยองที่เติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง แน่นนอนว่าความต้องการแรงงานก็ต้องเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ผู้ที่กำลังหางานอาจจะเลือกมาอยู่อาศัยในภูมิภาคนี้ที่มีโอกาสความก้าวหน้าทางการงาน พร้อมโอกาสที่จะเป็นเจ้าของบ้านที่มีพื้นที่กว้างกว่าในราคาที่ถูกลงกว่าบ้านในกรุงเทพมหานคร และไม่ต้องผจญกับการจราจรที่ติดขัดมากด้วย⁸⁶

3. มีชาวต่างชาติสนใจซื้อหรือเช่าบ้านหรือคอนโดในบริเวณนี้มากขึ้น ในฐานะที่เขต EEC คือเขตเศรษฐกิจพิเศษ บริษัทจากต่างประเทศจึงมาลงทุนกันมากขึ้น และนายจ้างหรือพนักงานต่างชาติที่เดินทางมาทำงานในประเทศไทยจึงต้องการที่อยู่อาศัย นี่ยังไม่รวมถึงชาวต่างชาติที่ต้องการ

⁸⁴ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2566.

⁸⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, สัมภาษณ์วันที่ 30 มิถุนายน 2566.

⁸⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13, สัมภาษณ์วันที่ 17 สิงหาคม 2566.

ใช้ชีวิตในวัยเกษียณในเขตนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกกว่าในต่างประเทศหรือในกรุงเทพฯ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่น่าอยู่ทั้งทะเลและภูเขา รวมถึงความสะดวกสบายในการเดินทางจากกรุงเทพมหานคร ด้วยเวลาเพียง 1-2 ชั่วโมง⁸⁷

2. ปัญหาการกำหนดผังเมืองโดยไม่มีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มองถึงร่างผังเมืองที่สำนักงาน EEC ได้จัดทำแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นรายโครงการตามนโยบายพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของรัฐไม่เป็นไปตามหลักการผังเมือง ทั้งไม่ได้จัดทำโดยการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ตามหลักวิชาการผังเมือง และมีการเปลี่ยนสีผังเมืองเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มคนบางกลุ่ม โดยชี้ว่ามีการเปลี่ยนสีเขียวนชนบทเกษตรกรรมไปเป็นพื้นที่สีม่วง หรือพื้นที่อุตสาหกรรม จากประเด็นดังกล่าวยังสื่อให้เห็นถึงผังเมือง EEC เปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม ทำลายระบบนิเวศและวิถีชีวิตประชาชน เนื่องจากพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มีผลบังคับใช้ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจึงครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ระยอง และชลบุรี และนำมาสู่การกำหนดแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินขึ้นใหม่ ส่งผลให้แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเดิมถูกยกเลิกไปทั้งหมด (มาตรา 32) จากเดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมก็ถูกปรับเปลี่ยนให้รองรับอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยการออกประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เรื่อง แผนผังการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2562 ที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562 ทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง เนื่องจากไม่สอดคล้องกับลักษณะสภาพภูมิประเทศ ระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของประชาชนหลายพื้นที่⁸⁸

ทั้งนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นคือ กระบวนการจัดทำแผนผังการใช้ประโยชน์ในที่ดินเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือ ผังเมือง EEC พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ.2561 กำหนดว่า “ให้ยึดหลักการคุ้มครอง เคารพ และเยียวยาให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบตามหลักการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในบริบทของการประกอบธุรกิจ และสิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย” (มาตรา 29) และ “ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชน สุขภาวะของประชาชน สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสร้างความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่ และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพิจารณาด้วย” (มาตรา 30) แต่ในทางปฏิบัติของกระบวนการ

⁸⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, สัมภาษณ์วันที่ 8 มิถุนายน 2566.

⁸⁸ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9, สัมภาษณ์วันที่ 24 กรกฎาคม 2566.

จัดทำผังเมือง EEC กลับไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้แต่อย่างใด⁸⁹ นอกจากนี้การจัดทำผังเมือง EEC ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เครือข่ายชุมชนและตัวแทนประชาชนหลายพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก จึงได้รับผลกระทบจากบังคับใช้ผังเมือง EEC จึงใช้สิทธิการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยได้ยื่นฟ้องคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในฐานะที่ออกประกาศเรื่องแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือ “ผังเมือง EEC” และคณะรัฐมนตรี ในฐานะที่อนุมัติแผนผังดังกล่าว ต่อศาลปกครองสูงสุดเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2563 โดยขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เรื่องแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2562 โดยกำหนดเงื่อนไขให้คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและคณะรัฐมนตรี ดำเนินการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) และให้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยให้ผู้ฟ้องคดีและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีความหมาย ก่อนการจัดทำแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก⁹⁰

3. ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำที่กระทบต่อการใช้น้ำในเขตพื้นที่ EEC พบว่า พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) 3 จังหวัด จะมีแผนพัฒนาการลงทุนหลากหลาย เช่น รถไฟความเร็วสูง เมืองการบินอู่ตะเภา ท่าเรือ เขตส่งเสริมอุตสาหกรรม 21 เขต การส่งเสริมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมเดิม และการเกษตรกรรม รวมถึงคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนประชากรเพิ่มจากปัจจุบัน 3 ล้านคน เป็น 6 ล้านคนในปี 2580 แล้ว ระบบสาธารณูปโภค เช่น “น้ำ” ที่จำเป็นต้องเตรียมความพร้อม สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ด้านน้ำของรัฐบาล จึงต้องเข้ามามีบทบาทในการพิจารณา กำหนดแนวทาง รวมถึง กำกับ ติดตาม จัดหาแหล่งน้ำและจัดสรรน้ำ ในทุกกิจกรรมให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตในพื้นที่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่สำคัญของอีอีซี จากปัจจัยข้างต้น ลำดับแรกเลยต้องวิเคราะห์ความต้องการใช้น้ำในพื้นที่โดยละเอียด ทั้งในเชิง ปริมาณและเชิงพื้นที่ย่อยให้ทราบถึงจุดที่ต้องการใช้น้ำอย่างแท้จริง⁹¹

นอกจากนี้กิจกรรมการใช้น้ำที่ต้องวิเคราะห์ความต้องการ ประกอบด้วย น้ำอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อภาคการผลิต ไม่ว่าจะภาคเกษตรกรรมหรือภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ และผลักดันน้ำเค็ม กรอบเวลาดำหนดไว้ 20 ปี โดยใช้ พ.ศ. 2560 เป็นปีฐาน ระยะต่อไปเป็นปี

⁸⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, สัมภาษณ์วันที่ 8 มิถุนายน 2566.

⁹⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9, สัมภาษณ์วันที่ 24 กรกฎาคม 2566.

⁹¹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12, สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2566.

2570 และ 2580 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ 3 จังหวัด EEC ทุกกิจกรรม ปี 2560 จำนวน 2,400 ล้านลูกบาศก์เมตรโดยประมาณ เพิ่มเป็น 2,700 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยประมาณ ในปี 2570 อาจเพิ่มเป็น 2,900 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี 2580 ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2570) ความต้องการใช้น้ำในทุกกิจกรรมเพิ่มขึ้นจากปีฐาน 370 ล้านลูกบาศก์เมตร และ 10 ปีที่สอง (พ.ศ.2580) เพิ่มขึ้นจากช่วง 10 ปีแรก 190 ล้านลูกบาศก์เมตร⁹² หากกล่าวถึงการวางแผน สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้วางแผนพัฒนาแหล่งน้ำและจัดหาน้ำด้วย 7 มาตรการ ได้แก่ ปรับปรุงเพิ่มความจุอ่างเก็บน้ำเดิม พัฒนาอ่างเก็บน้ำเพิ่มเติมในพื้นที่ EEC และนอก EEC พัฒนาระบบผันน้ำ เชื่อมโยงแหล่งน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำสำรองภาคเอกชน พัฒน่าน้ำบาดาลสำหรับภาคอุตสาหกรรมและเสริมในพื้นที่ขาดแคลน ใช้เทคโนโลยีใหม่ อาทิ การผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล และนำน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดมาใช้ประโยชน์ การจัดการด้าน Demand Side ได้แก่ การเสริมประสิทธิภาพการใช้น้ำ การลดน้ำสูญเสีย การปรับ ระบบการเพาะปลูกให้เหมาะสม มาตรการเหล่านี้ บางอย่างทำอยู่แล้ว บางอย่างกำลังวางแผนดำเนินการ โดยใช้ปี 2580 เป็น เป้าหมายสุดท้ายที่จะขับเคลื่อนไปให้ถึง⁹³

แต่จากการวิเคราะห์สมดุลน้ำพบว่า ผันน้ำได้เฉลี่ย 56 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปีเท่านั้น เช่นเดียวกับ ระบบผันน้ำในพื้นที่ EEC ในปัจจุบัน ได้แก่ ระบบท่อผันน้ำคลองพระองค์ไชยานุชิต-อ่างเก็บน้ำบางพระ ศักยภาพ 70 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี ระบบท่อผันน้ำแม่น้ำบางปะกง-อ่างฯ บางพระ 50 ล้าน ลูกบาศก์เมตร/ปี ระบบท่อผันน้ำอ่างฯ ประแสร์-อ่างฯ หนองปลาไหล 70 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี ระบบท่อผัน น้ำอ่างฯ ประแสร์-อ่างฯ คลองใหญ่ 80 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี ระบบท่อผันน้ำอ่างฯ ดอกกราย-อ่างฯ หนอง ปลาไหล 40 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี ระบบท่อผันน้ำอ่างฯ คลองใหญ่-อ่างฯ หนองปลาไหล 20 ล้านลูกบาศก์ เมตรต่อปี รวมแล้วการผันน้ำทั้งระบบเท่ากับ 330 ล้าน ลูกบาศก์เมตร/ปี แต่จากการวิเคราะห์สมดุลน้ำพบว่า สามารถผันได้จริงเฉลี่ย 254 ล้านลูกบาศก์ เมตร/ปีเท่านั้น ซึ่งยังมีอีกหลายโครงการที่เป็นโครงการผันน้ำจากนอกพื้นที่ โดยกรมชลประทานได้วางโครงการผันน้ำภายในปี 2570 อาทิ ระบบท่อผันน้ำอ่างฯ ประแสร์-อ่างฯ หนองค้อ-อ่างฯ บางพระ 80 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี เป็นต้น⁹⁴ ในขณะที่ปัญหาน้ำขาดแคลน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือส่วนใหญ่มาจากสาเหตุการเพิ่มขึ้นประชากร การขยายตัวของเมือง อุตสาหกรรม เกษตรกรรม น้ำขาดแคลน ไม่เพียงพอกับความต้องการ แต่ก็มีหลายท่านที่ให้ข้อมูลที่แตกต่างออกไปเกี่ยวกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ คือ

⁹² ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2566.

⁹³ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, สัมภาษณ์วันที่ 16 มิถุนายน 2566.

⁹⁴ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, สัมภาษณ์วันที่ 8 มิถุนายน 2566.

3.1 สำหรับพื้นที่ EEC ครอบคลุมจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา มีทั้งภาคชุมชน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม และคาดการณ์ว่าในอนาคตเมื่อการพัฒนาพื้นที่EECสมบูรณ์แบบ ตาม แผนงานของรัฐบาล จะขาดแคลนน้ำไม่น้อยกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี⁹⁵

3.2 การหาแหล่งน้ำต้นทุนสำหรับพื้นที่ EEC ชัดเจนว่า การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ทำได้ยากขึ้น เพราะมีผลกระทบกับชุมชนและมักไม่เห็นด้วย อีกทั้งในภาวะแล้งที่ยาวนานก็ทำให้เก็บน้ำได้ไม่เพียงพออยู่ดี จึงต้องหาทางเลือกอื่นๆ ด้วย อาทิ การนำน้ำทะเลมาทำน้ำจืด ซึ่งทำได้แต่มีต้นทุนสูงและราคาแพง⁹⁶

3.3 เมื่อพิจารณาที่เป็นไปได้ คือ พื้นที่ EEC มีน้ำเสียปริมาณมาก ที่มาจากชุมชน อีกส่วนจากน้ำเสียจากสถานประกอบการ สถานบริการ และอุตสาหกรรม⁹⁷

3.4 จากการคาดการณ์ปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นภายใน 20 ปีข้างหน้าในพื้นที่ EEC 3 จังหวัด รวมทั้งข้อมูลศักยภาพของการบำบัดน้ำเสีย โดยระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่ออกแบบไว้สูงสุดพบว่า ถ้ายังไม่มีการเติบโตแบบ EEC จะมีน้ำเสียชุมชนจะประมาณ 300 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่เมื่อมี EEC สมบูรณ์แบบ น้ำเสียชุมชนจะเพิ่มขึ้นมากกว่า 600 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เมื่อรวมกับน้ำทิ้งจากภาคอุตสาหกรรม จะทำให้มีปริมาณน้ำเสียรวมมากกว่า 900 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี จึงมีน้ำเสียปริมาณมาก เป็นต้นทุนน้ำเสียจึงมีศักยภาพ⁹⁸

3.5 ปัจจุบันระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่มีปริมาณน้ำเสียเข้าสู่ระบบมากกว่า 75% ของความสามารถในการรองรับน้ำเสียในพื้นที่ EEC ได้แก่ระบบบำบัดน้ำเสียเมืองพัทยา (ซอยวัดหนองใหญ่) และระบบบำบัดน้ำเสียเทศบาลเมืองแสนสุข (แสนสุขใต้) จังหวัดชลบุรี⁹⁹

4 ปัญหาการบริหารจัดการขยะ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวถึงปัญหาว่า บทเรียนจากคดีมาบตาพุดและตั้งคำถามถึงกลไกที่ไร้ส่วนร่วมในพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรืออีอีซี เพื่อชวนให้คิดว่าเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่อีอีซีจะเป็นตัวอย่างของ ‘การพัฒนาที่ยั่งยืน’ (sustainable development) ตามนิยามสากล นั่นคือ การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยที่ไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นหลังในการตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนายทุน EEC กินขอบเขตกว้างถึงสามจังหวัดในภาคตะวันออก ที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

⁹⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16, สัมภาษณ์วันที่ 7 กันยายน 2566.

⁹⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 20, สัมภาษณ์วันที่ 24 กรกฎาคม 2566.

⁹⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11, สัมภาษณ์วันที่ 3 สิงหาคม 2566.

⁹⁸ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12, สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2566.

⁹⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, สัมภาษณ์วันที่ 28 กรกฎาคม 2566.

และนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างก้าวกระโดดในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา แต่ก็ต้องแลกมาด้วยผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมมากมายหลายอย่างยังคงเป็นปัญหาจวบจนปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหามลพิษทางอากาศ น้ำ และของเสีย ก่อให้เกิดคำถามว่า คณะกรรมการออีซีจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนที่อาศัยอยู่ในสามจังหวัดออีซีได้อย่างไรว่า ปัญหาเก่าจะได้รับการแก้ไข ผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม และปัญหาใหม่จะไม่เลวร้ายรุนแรงกว่าในอดีตประเด็นขยะ ปัญหาที่นับวันน่าจะใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ในพื้นที่ออีซีและพื้นที่อื่นทั่วประเทศ เพราะโดยรวมไม่เคยจัดการได้อย่างถูกต้องไม่ว่าจะช่วงไหนเลย ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงปัญหาขยะ สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลจากการสำรวจของกรมควบคุมมลพิษในปี พ.ศ. 2565 ชี้ว่า พื้นที่ออีซีมีปริมาณขยะมูลฝอยราว 4,300 ตันต่อวัน ตัวเลขนี้ยังไม่รวมขยะที่รับจากกรุงเทพฯ เพื่อมากำจัดในพื้นที่ฉะเชิงเทราสูงถึงวันละ 2,000-3,000 ตันต่อวัน เท่ากับว่าทั้งปีมีขยะที่เกิดหรือถูกขนมาจัดการในพื้นที่ออีซีมากถึง 2.6 ล้านตันต่อปี ยังไม่นับขยะที่คงค้างอีกมากกว่า 2 ล้านตัน¹⁰⁰

4.2 ความไร้ศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการขยะยังน่าเป็นห่วง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปิดเผยในปี 2020 ว่า จังหวัดชลบุรีมีการกำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกต้องร้อยละ 46.5 ส่วนระยองมีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องร้อยละ 31.8¹⁰¹

4.3 ด้านขยะติดเชื้อ ยังไม่มีระบบบริการจัดการขยะที่ชัดเจน โดยปริมาณขยะติดเชื้อปี 2559 มีปริมาณ 3,900 ตัน และ 2560 มีปริมาณเพิ่มขึ้น 5,000 ตัน ทั้งนี้ จากคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของขยะมูลฝอยปี 2559 อยู่ที่ 4.38 ล้านตัน หากมีออีซี ปริมาณขยะจะเพิ่มเป็น 9.75 ล้านตันในปี 2680 ปัจจุบันยังไม่สามารถจัดการได้อย่างชัดเจน¹⁰²

4.4 รัฐบาลประกาศว่าพื้นที่ออีซีจะพยายามเน้นอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาก แต่แน่นอนว่าโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็อุตสาหกรรมอะไรก็ตาม ย่อมต้องดึงดูดประชากรเข้ามาทำงานในพื้นที่จำนวนมาก ไม่นับอุตสาหกรรมต่อเนื่องอีกมากมายด้วยเหตุนี้ จึงมีการคาดการณ์ว่าแรงงานในพื้นที่สามจังหวัดนี้จะเพิ่มจาก 8 ล้านคนในปัจจุบัน เป็น 18 ล้านคนในปี พ.ศ. 2580¹⁰³

¹⁰⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14, สัมภาษณ์วันที่ 25 สิงหาคม 2566.

¹⁰¹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, สัมภาษณ์วันที่ 16 มิถุนายน 2566.

¹⁰² ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 17, สัมภาษณ์วันที่ 10 กันยายน 2566.

¹⁰³ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19, สัมภาษณ์วันที่ 29 กันยายน 2566.

จากปัญหาที่กล่าวมานั้น สิ่งที่น่าสนใจ คือ ทั้งแผนสิ่งแวดล้อมอีอีซีไม่ปรากฏโครงการใดเลยที่จะรับมือกับภาคอุตสาหกรรม จึงเกิดคำถามว่า คณะกรรมการอีอีซีมีแนวทางรับมือกับเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม การไม่ระบุข้อมูลเรื่องนี้ในแผนสิ่งแวดล้อม แปลว่าคณะกรรมการกำลังการละเลยกับปัญหา¹⁰⁴ ปัญหาขยะในพื้นที่อีอีซี ไม่ว่าจะขยะมูลฝอย ภาคอุตสาหกรรม หรือขยะพลาสติก ยังไม่มีการจัดการเชิงบูรณาการทั้งระบบ และโครงการต่าง ๆ ที่คณะกรรมการอีอีซีประกาศในแผนสิ่งแวดล้อมก็ครอบคลุมเฉพาะบางส่วนของขยะมูลฝอย ดูจากเม็ดเงินลงทุนแล้วไม่น่าจะรับมือกับปัญหาได้อย่างเพียงพอและทันการณ์ ประเด็นที่สำคัญไม่น้อยกว่ากันคือ ทั้งที่ประเทศเผชิญกับปัญหา ‘ขยะท่วม’ ขนาดนี้ ยังไม่เห็นนโยบายหรือมาตรการอะไรที่จะมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่รัฐเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย และลดแรงจูงใจของผู้ประกอบการนี่ยะแยะ ปัจจุบันการลักลอบทิ้งขยะอันตรายมีโทษปรับสูงสุดเพียง 200,000 บาทเท่านั้นตามกฎหมายโรงงาน นับว่าถูกกว่าการจ้างกำจัดมาก¹⁰⁵

5 ปัญหาผลกระทบต่อด้านท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่า สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไม่เพียงประสงค์ในพื้นที่ EEC หรือชายฝั่งชลบุรี/ระยองอย่างต่อเนื่อง และบางเรื่องเกี่ยวข้องกับโลกร้อนที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มจากสาเหตุของปัญหา แบ่ง เป็น 3 แบบ คือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีอยู่ดั้งเดิม เช่น เอลนีโญ ปะการังฟอกขาว ผลกระทบจากมนุษย์ เช่น การใช้น้ำอย่างไม่รอบคอบ น้ำเสียขยะ ฯลฯ และอาจรุนแรงขึ้นในภายหลัง เพราะมีการพัฒนาสร้างความเจริญและความต้องการทรัพยากรที่มากขึ้น และสาเหตุสุดท้ายเพิ่งเกิดขึ้นเห็นชัดในไม่กี่ปีมานี้ คือสภาพภูมิอากาศ/ทะเลเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากโลกร้อนที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ (Human Induced Climate Change) ตัวแปรนี้สำคัญ เพราะเป็นเหมือนตัวเร่งปฏิกิริยาทำให้สถานการณ์เดิม ๆ แย่แย่ลง เพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้น ผมขอยกตัวอย่าง จึงสามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้¹⁰⁶

5.1 ความเจริญที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในพื้นที่ EEC ทำให้ความต้องการน้ำมีมากขึ้น ทั้งน้ำเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และชุมชนเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ปีเอลนีโญเป็นปีวิกฤตในเรื่องน้ำ จากนั้นโลกร้อนก็รุนแรงขึ้นส่งผลให้เอลนีโญแรงสุดในรอบหลายสิบปี สถานการณ์ยิ่งลำบากมากยิ่งขึ้น จนอาจเห็นการขายน้ำในมูลค่าสูงซึ่งคงมีแต่บางภาคส่วนเท่านั้นที่ซื้อได้ อีกทั้งยังกลายเป็นต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้น ลดทอนขีดความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาพื้นที่

¹⁰⁴ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, สัมภาษณ์วันที่ 21 กันยายน 2566.

¹⁰⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14, สัมภาษณ์วันที่ 25 สิงหาคม 2566.

¹⁰⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2566.

5.2 ปรากฏการณ์แพลงก์ตอนบลูมเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จะเกิดเมื่อฝนแรก ๆ ตกลงมา ทำให้ธาตุอาหารลงทะเล หากฝนตก ๆ หยุด ๆ ไม่ต่อเนื่อง มีแดดแรงในบางช่วง จะกลายเป็นตัวเร่งทำให้แพลงก์ตอนพืชที่ได้ทั้งธาตุอาหารและแสงแดดเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วจนแพลงก์ตอนสัตว์กินไม่ทัน สมดุลทะเลเปลี่ยนไป แพลงก์ตอนพืชจำนวนมากศาลตายลงพร้อมกันและลงไปสู่พื้นทะเล เมื่อเกิดการย่อยสลายจะใช้ออกซิเจนจนถึงจุดวิกฤตหรืออาจหมดไปโดยสิ้นเชิง ทำให้สัตว์น้ำบริเวณพื้นทะเลขาดออกซิเจนจนตายและเน่าเปื่อยซ้ำสอง กลายเป็น Dead Zone แบบชั่วคราว

5.3 มนุษย์เป็นสาเหตุสำคัญเพราะใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก ยังมีน้ำเสียจากชุมชนและแหล่งอื่นๆ ที่บำบัดได้เพียง 1 ใน 3 ของน้ำเสียทั้งหมด ธาตุอาหารที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์จึงยิ่งเร่งทำให้แพลงก์ตอนบลูมเกิดขึ้น เพราะเป็นการเติมปุ๋ยให้แพลงก์ตอนพืชในทะเล

5.4 น้ำทะเลที่ร้อนขึ้นจนสร้างสถิติใหม่ต่อเนื่อง 4 ปีซ้อนในเขต EEC ตั้งแต่ปี 2020-2023 (สถานีวัดอุณหภูมิเกาะมันในจังหวัดระยอง) น้ำร้อนจะแบ่งชั้นกับน้ำเย็น น้ำร้อนอยู่ด้านบน น้ำเย็นอยู่ด้านล่าง น้ำเย็นปกติจะมีออกซิเจนน้อยอยู่แล้ว อาศัยการแลกเปลี่ยนจากมวลน้ำชั้นบน แต่เมื่อมวลน้ำแบ่งชั้นชัดเจน ทำให้ไม่ผสมผสาน ออกซิเจนในชั้นน้ำใกล้พื้นท้องทะเลยิ่งหมดไปเร็วขึ้นเมื่อเกิดการย่อยสลายของแพลงก์ตอน นอกจากนี้ น้ำที่ร้อนขึ้นยังทำให้สัตว์น้ำใช้ออกซิเจนมากขึ้น ยิ่งทำให้ออกซิเจนหมดเร็วมากขึ้นไปอีก

5.5 แพลงก์ตอนบลูมในช่วงเดือนมิถุนายนเกิดขึ้นหลายพื้นที่ในอ่าวไทย ถ้าเป็นเขต EEC จะเห็นได้ชัดในช่วงสัปดาห์สุดท้ายของเดือนมิถุนายน น้ำเขียวตามชายฝั่งชลบุรีเรื่อยไปจนถึงเกาะต่าง ๆ ใกล้ชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อทั้งการประมง การเพาะเลี้ยง การท่องเที่ยว ฯลฯ และเมื่อเอลนีโญเริ่มแรงขึ้น จะเห็นปรากฏการณ์แบบนี้บ่อยครั้งขึ้น โดยเฉพาะช่วงปลายฝนต้นหนาวที่จะเกิดสถานการณ์น้ำจืดลงทะเลจำนวนมากขณะที่ฟ้าใสในหน้าหนาวทำให้แดดแรง

5.6 ปะการังฟอกขาวเป็นอีกกรณีหนึ่งให้เห็นชัดอันที่จริงเกือบเรียกได้ว่าชัดที่สุดหากกล่าวถึงผลกระทบต่อทะเล มีการติดตามสถานการณ์ปะการังตั้งแต่เกาะสีชัง (ศรีราชา) เกาะล้าน (พัทยา) หาดพลา (ระยองใกล้มาตาพุด) เรื่อยไปจนถึงหมู่เกาะมัน (ระยองใกล้จันทบุรี) สามารถบอกได้ชัดเจนว่า เกิดสถานการณ์ปะการังฟอกขาวแบบซ้ำซ้อน 3 ปีรวด อันเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเจอในอดีต

5.7 ปะการังอ่อนแอทำให้เกิดโรคปะการัง เช่น โรค SCTL (Stony Coral Tissue Loss Disease) ที่เดิมที่แทบไม่เคยมีรายงานในประเทศไทยแต่เมื่อปะการังในน้ำลึกแม้จะไม่ฟอกขาวจนตาย แต่อ่อนแอลงเนื่องจากน้ำร้อนต่อเนื่องหลายปีทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคนี้ในบางพื้นที่ของ EEC เช่น สัตหีบ เมื่อลองเปรียบเทียบสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทะเลและชายฝั่ง EEC เทียบกับที่อื่นในทะเล

ไทยพบบอกได้ว่าที่นี่ยังจะรุนแรงสุด เนื่องจากเป็นชายฝั่งและทะเลที่มีกิจกรรมของมนุษย์มากที่สุดมีคนอยู่หนาแน่นที่สุด แม้พยายามวางแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่สถานการณ์หลายด้านรุนแรงอีกทั้งโลกร้อนเร่งแรงกว่าที่คาดไว้ ทำให้สถานการณ์สิ่งแวดล้อมใน EEC ที่น่ากังวลมากขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์/ ผลกระทบหลังเกิดปัญหา (Cognitive Walkthrough)

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสภาพผลกระทบที่เกิดจากปัญหาการจัดการจัดสมดุลสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดผลกระทบตามมา ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพน้ำผิวดิน จากผลการสรุปพบว่า แหล่งน้ำสำคัญ คือคลองตำหรุ และคลองพานทอง คลองตำหรุอยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม ส วนคลองพานทอง อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรมมาก ปัญหาคุณภาพน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) ความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) แบคทีเรียกลุ่ม มโคลิฟอร์ ม (TCB) แบคทีเรียกลุ่ม คอลโคลิฟอร์ ม (FCB) และแอมโมเนียไนโตรเจน (NH₃-N) สาเหตุมาจากน้ำเสียชุมชน และอุตสาหกรรม¹⁰⁷

2. คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง จากผลการสรุปพบว่า ส วนใหญ่พื้นที่ที่มีคุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ บริเวณอ่าวชลบุรี พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นอ่าวมีการเลี้ยงหอยจำนวนมาก ชายฝั่งเป็นชุมชนเมืองหนาแน่น (พื้นที่ อ.เมืองชลบุรี) บริเวณตอนท้ายของท่าเรือแหลมฉบัง ซึ่งเป็นพื้นที่ปากคลองบางละมุง ร่องรับน้ำทิ้งจากชุมชนพื้นที่แหลมฉบังไหลลงสู่ทะเล พบเหตุการณ์ น้ำมันรั่วไหล คราบน้ำมัน และ วนน้ำมันบริเวณชายฝั่งทะเลเป็นประจำ¹⁰⁸

3. การจัดการน้ำเสียชุมชน จากผลการสรุปพบว่า มีน้ำเสียชุมชนเกิดขึ้น 220,000 ลูกบาศก์ เมตรต่อ วน ในขณะที่ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนรวมสามารถรองรับน้ำเสียที่เกิดขึ้นได้เพียง 206,900 ลูกบาศก์ เมตรต่อ วน ปริมาณน้ำเสียได้รับการบำบัด 130,000 ลูกบาศก์ เมตรต่อ วน โดยระบบบำบัดน้ำเสียรวมชุมชน 10 แห่ง ระบบที่รับน้ำเสียมากกว่าความสามารถของระบบ คือ เมืองพัทยา (โซนวัดหนองใหญ่) ส วนระบบที่มีน้ำเสียเข้าระบบน้อยกว่าความสามารถของระบบ ได้แก่ เทศบาลเมืองแสนสุข (โซนแสนสุขเหนือ) เทศบาลตำบลบางเสร่ เทศบาลเมืองแสนสุข (โซนแสนสุขใต้) องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เมืองพัทยา (ซอยวัดบุญ กัญจนาราม) เทศบาลเมืองศรีราชา เทศบาลนครแหลมฉบัง และไม่ได้เดินระบบ 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองพนัสนิคม และ เทศบาลตำบล อทอง¹⁰⁹

¹⁰⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2566.

¹⁰⁸ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, สัมภาษณ์วันที่ 20 กรกฎาคม 2566.

¹⁰⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14, สัมภาษณ์วันที่ 25 สิงหาคม 2566.

9. กากของเสียอุตสาหกรรม จากผลการสรุปพบว่า มีปริมาณการส่งของเสียอันตรายไปกำจัด 170,000 ตันโดยประมาณ ส□วณกากของเสียที่ไม่เป็นอันตรายมีการแจ□งรับของโรงงานกำจัด 870,000 ตันโดยประมาณ โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีการส□งกากของเสียไปกำจัดยังโรงงานรับกำจัดกากของเสียทั้งประเภทอันตรายและไม่อันตรายเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกากของเสียประเภทไม่อันตราย เนื่องจากโรงงานจะมีรายได้□จากกากของเสียที่ไม่เป็นอันตรายและมีอัตราค□ากำจัดที่ถูกกว□ากของเสียที่เป็นอันตรายทำให้□โรงงานมีการคัดแยกประเภทกากของเสียมากขึ้น เมื่อพิจารณาข□อมูลปริมาณกากของเสียที่เกิดขึ้นเทียบกับปริมาณกากของเสียที่โรงงานกำจัดแจ□งรับมีการส□งไปกำจัดเพียงบางส่วนของปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น¹¹⁵

10. เหตุฉุกเฉินและเรื่องร□องเรียนค□านสิ่งแวดล้อม จากผลการสรุปพบว่า เกิดปัญหาอุบัติภัยจากสารเคมีและการลักลอบทิ้งกากของเสียอุตสาหกรรมบ่อยครั้ง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นจังหวัดที่อยู่ในเส□นทางการขนส่ง□สารเคมีอันตรายและน้ำมัน จึงมีป□ญหาการร□องเรียนด้านมลพิษมากที่สุดในภาคตะวันออก ส□วณใหญ่เป็นเรื่องน้ำเสีย กลิ่นเหม็น รongลงมาคือ เสียงดัง ขยะมูลฝอย ฝุ่นละออง และของเสียอันตราย¹¹⁶

ผู้ให้สัมภาษณ์/ สาเหตุของปัญหา (Conventional Why)

ในส่วนของสาเหตุหลักของปัญหาในเชิงวิชาการ ว่าถึงสาเหตุอันเนื่องมาจากอำนาจพิเศษของคสช. สาเหตุอันเนื่องจากสิทธิพิเศษสำหรับนักลงทุน และสาเหตุอันเนื่องจากเขตพัฒนาพิเศษที่ไม่ตอบโจทย์คนในพื้นที่ ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุปดังต่อไปนี้

1. สาเหตุอันเนื่องมาจากอำนาจพิเศษของ คสช. พบว่า แนวคิดเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเริ่มปรากฏตัวอย่างเป็นทางการครั้งแรก หลัง คสช. ยังใช้อำนาจตาม 'มาตรา 44' ออกคำสั่งหัวหน้าคสช. ที่ 2/2560 เรื่องการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมาหนึ่งชุดซึ่งประกอบไปด้วยรัฐมนตรีในยุค คสช. และมี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคสช. และนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจกำหนดนโยบายและอนุมัติแผนพัฒนาต่างๆ รวมถึงการกำกับดูแลให้มีการขับเคลื่อนในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน นอกจากการใช้อำนาจตาม มาตรา 44 แล้ว คสช. ยังให้สถานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) สภาที่มาจากการแต่งตั้งของตัวเองออกกฎหมายมาอีกหลายฉบับ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ 'พ.ร.บ.เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก' หรือ 'พ.ร.บ.อีอีซี' โดยตัวกฎหมายรวมศูนย์อำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุมัติ อนุญาต ให้สิทธิ หรือให้สัมปทาน

¹¹⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, สัมภาษณ์วันที่ 16 มิถุนายน 2566.

¹¹⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, สัมภาษณ์วันที่ 28 กรกฎาคม 2566.

ให้กับนักลงทุนในด้านต่าง ๆ ไปไว้ที่ 'คณะกรรมการนโยบาย' และ 'เลขาธิการ' ที่ตั้งขึ้นมาใหม่ เสมือนมีหน่วยงานที่เรียกว่า รัฐซ้อนรัฐ ขึ้นมาบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวเป็นการเฉพาะ¹¹⁷

ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึง พ.ร.บ.อีอีซี ยังยกเว้นกฎหมายบางอย่างเพื่อให้การขับเคลื่อนไม่ติดข้อจำกัด เช่น การยกเว้นกฎหมายผังเมืองในการจัดทำแผนผังการใช้ประโยชน์ในที่ดินและแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค หรือการยกเว้นกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อนำที่ดินของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรมาใช้ประโยชน์ได้ หรือแม้แต่การยกเว้นบางมาตราของ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่ไม่จำกัดว่าผู้เชี่ยวชาญที่จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะมีคุณสมบัติตรงตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่¹¹⁸ มิใช่แค่นั้น ในระหว่างที่ พ.ร.บ.อีอีซียังไม่ใช้บังคับ หัวหน้า คสช. ได้ใช้อำนาจตามมาตรา 44 ออกคำสั่งหัวหน้าคสช. เพื่อยกเว้นการใช้ผังเมืองในการทำแผนระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยคำสั่งดังกล่าวเปิดทางให้มีการจัดทำนโยบายและแผนภาพรวม แผนการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และอื่น ๆ ให้เสร็จภายใน 6 เดือน และการทำแผนดังกล่าวให้ยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายผังเมือง¹¹⁹

นอกจากนี้ สนช. ยังผ่านร่างกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ ขึ้นมาแทน พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ฉบับปี 2530 โดยกำหนดให้ "การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ" เป็นกิจการ "เพื่อประโยชน์สาธารณะ" และให้อำนาจรัฐสามารถเวนคืนที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งยังสามารถเวนคืนที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ดินป่าสงวนหวงห้าม และที่ดินสงวนหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุหรือตามประมวลกฎหมายที่ดินได้อีกด้วย¹²⁰

2. สาเหตุอันเนื่องมาจากสิทธิพิเศษสำหรับนักลงทุน พบว่า ภายใต้ พ.ร.บ.อีอีซี ทำให้พื้นที่อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้เขตเศรษฐกิจพิเศษมีการให้ "สิทธิพิเศษ" แก่นักลงทุนหลายอย่าง เช่น สิทธิในการถือครองที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ของคนต่างชาติ สิทธิที่จะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี สิทธิในการทำธุรกรรมทางการเงิน เป็นต้น โดยประเด็นหนึ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์พูดถึงกันมาก คือ สิทธิสำหรับการเช่าที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ในเขตพัฒนาพิเศษ มีข้อกำหนดว่า ห้ามทำสัญญาเช่าเกิน 50 ปี แต่สามารถต่อสัญญาอีกไม่เกิน 49 ปี ทั้งนี้ ไม่ให้นำมาตรา 540 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และมาตรา 5 ของ พ.ร.บ.การเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ.2542 มาใช้บังคับ หมายความว่า ผู้เช่าไม่ต้องอยู่ภายใต้กำหนดที่ว่า ห้ามจดทะเบียนทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์นานเกินกว่า 30 ปี รวมไปถึงไม่ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมที่ดินในกรณีเช่าที่ดินเกินร้อยไร่ ซึ่งเป็นข้อกำหนดสำหรับการทำสัญญาเช่ากรณีทั่วไป

¹¹⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, สัมภาษณ์วันที่ 8 มิถุนายน 2566.

¹¹⁸ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, สัมภาษณ์วันที่ 21 กันยายน 2566.

¹¹⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, สัมภาษณ์วันที่ 28 กรกฎาคม 2566.

¹²⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19, สัมภาษณ์วันที่ 29 กันยายน 2566.

อีกทั้ง บรรดาผู้ประกอบการภายในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษย่อมมีสิทธิได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน และคณะกรรมการนโยบายฯ ยังกำหนดให้ผู้ประกอบการได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับผู้ประกอบการในเขตปลอดอากร คลังสินค้าทัณฑ์บน หรือเขตประกอบการเสรีได้อีกด้วย¹²¹ ในกรณีที่ต้องการนำเข้า-ส่งออก นักลงทุนอาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน และสามารถใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศเพื่อชำระสินค้าหรือบริการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษได้¹²²

3. สาเหตุอันเนื่องจากเขตพัฒนาพิเศษที่ไม่ตอบโจทย์คนในพื้นที่ พบว่า ภายใต้การพัฒนาด้วยอำนาจพิเศษของภาครัฐและการให้สิทธิพิเศษกับนักลงทุน เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรม ยังมีเหรียญอีกด้านที่ไม่ค่อยถูกพูดถึง คือ ผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เกิดจากนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทำลายหลักนิติธรรม (Rule of Law) และรอนสิทธิของประชาชน อีกทั้งยังไม่มีงานศึกษาใดๆ มารองรับ นับตั้งแต่การศึกษาถึงความเป็นไปได้ การจัดทำรายงานประเมินผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (EIA) และการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) และที่สำคัญการขาดมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนแม้แต่นักธุรกิจหรือผู้ประกอบการในท้องถิ่น การขาดกระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบและนำไปสู่การคัดค้านหรือความขัดแย้งกับประชาชน¹²³

ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวจะเป็นการซ้ำเติมปัญหาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้วกับการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือโครงการ "อีสเทิร์นซีบอร์ด" หรือที่รู้จักกันในชื่อ "นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด" ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอีสเทิร์นซีบอร์ดยังคงมีอยู่ สะสมปัญหาเหล่านั้นอยู่ในพื้นที่จนถึงปัจจุบันนี้ อาทิเช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ได้กระจายความมั่งคั่งและความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้า การแย่งชิงฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง การเปลี่ยนการถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออก ตลอดจนความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมมานานกว่า 30 ปี นับตั้งแต่เริ่มโครงการ¹²⁴

รูปธรรมปัญหาอย่างแรก ก็คือ การจัดทำผังเมืองใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงในพื้นที่ เช่น พื้นที่ชายฝั่งแม่น้ำบางปะกง บริเวณ ต.เขาหิน อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา ที่ถูกกำหนดให้เป็นที่ดินประเภทพัฒนาอุตสาหกรรม โดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความ

¹²¹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2566.

¹²² ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, สัมภาษณ์วันที่ 30 มิถุนายน 2566.

¹²³ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11, สัมภาษณ์วันที่ 3 สิงหาคม 2566.

¹²⁴ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, สัมภาษณ์วันที่ 30 มิถุนายน 2566.

สมบูรณ์ทางระบบนิเวศอย่างมาก เพราะมีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดในจังหวัดฉะเชิงเทรา อีกทั้ง พื้นที่ดังกล่าวยังไม่เหมาะแก่การใช้เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม เพราะเป็นพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย หรือ พื้นที่บริเวณรอยต่อ จ.ฉะเชิงเทรา-ชลบุรี ที่ถูกกำหนดให้เป็นที่ดินประเภทเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษสำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษ (โครงการนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร) ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เกษตรกรรมชั้นดี เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญระดับประเทศ เนื่องจากได้ผลผลิตคุณภาพสูง และมีปริมาณมาก รูปธรรมปัญหาที่กำลังจะตามมาคือ การพุ่งขึ้นของราคาที่ดินและการค้าที่ดิน ทำให้เกษตรกรที่เคยเช่าที่ดินทำการเกษตรและการประมงมายาวนาน ต้องถูกยกเลิกสัญญาเช่าโดยทันที เมื่อเจ้าของที่ดินขายที่ดินให้กับนักลงทุน ตัวอย่างเช่น โครงการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม ในพื้นที่ตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา รวมไปถึงการเวนคืนที่ดินจากการขยายระบบโครงการพื้นฐาน¹²⁵

ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ผ่านมามีข้อจำกัด ประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงผังเมืองส่วนมากไม่ได้รับรู้และเข้าร่วมให้ความเห็น ประกอบกับระยะเวลาในการรับฟัง ทั้ง ๆ ที่เป็นผังเมืองที่ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดมีเนื้อหาและรายละเอียดเป็นจำนวนมาก แต่เวทีรับฟังที่เกิดขึ้นเป็นเวทีที่จัดเพียงครั้งวัน และมีเวลาเพียงน้อยนิดสำหรับผู้เข้าร่วมในการแสดงความเห็นนอกจากนี้ ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ จนถึงวันนี้ยังไม่มีการให้ข้อมูล-ร่าง-ผังเมือง EEC แก่บุคคลทั่วไป การจะได้มาต้องมีการขอร้องขอ และไม่มีการปิดประกาศเพื่อรับคำร้องของผู้มีส่วนได้เสียที่อาจจะถูกรอนสิทธิในที่ดินจากการประกาศใช้ผังเมือง EEC

ผู้ให้สัมภาษณ์/ ปัจจัยในการพิจารณาปัญหา (Comprehensive Scan)

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสาเหตุหลักของปัญหาว่าด้วยเรื่องของกฎหมาย ต้นเหตุของการริเริ่มโครงการ EEC อันก่อให้เกิดปัญหาและการเปลี่ยนแปลงมากมายตามมาซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ จึงได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นข้อสรุป ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการรวมอำนาจไว้ที่เลขาธิการคณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 43 โดยมีการกำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกมีอำนาจในการอนุมัติ อนุญาต ออกใบอนุญาต ให้ความเห็นชอบ หรือรับจดทะเบียน หรือการแจ้งตามกฎหมาย 8 ฉบับ ได้แก่ 1) กฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน 2) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร 3) กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องจักร 4) กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข 5) กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เฉพาะเพื่อการอนุญาตให้คนต่างด้าวตามมาตรา 54 (1) หรือ (2) อยู่ต่อในราชอาณาจักร 6) กฎหมายว่าด้วยทะเบียนพาณิชย์ 7) กฎหมายว่าด้วยโรงงาน 8) กฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน หรือที่เรียกว่า

¹²⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9, สัมภาษณ์วันที่ 24 กรกฎาคม 2566.

One Stop Services ซึ่งเป็นการรวมศูนย์อำนาจไว้อยู่ที่คนเดียวจึงเป็นการถ่ายโอนอำนาจคืนให้กับรัฐผ่านเลขาธิการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจการปกครองให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอิสระในการปกครองตนเองการบริหาร การเงิน การคลัง จัดทำบริการสาธารณะ และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะโดยรัฐบาลถ่ายโอนอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น

นอกจากนี้การให้อำนาจสำนักงาน ในการบริหารจัดการจัดทำบริการ ระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ เพื่อให้โครงสร้างพื้นฐานภายในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จึงเป็นการรวมอำนาจการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ของรัฐบาล โดยผ่านเลขาธิการและสำนักงาน ส่งผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง โดยเป็นการลดบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่หลักในการดำเนินการด้านการจัดทำระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่¹²⁶ รวมถึงลดอำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นที่มีความชำนาญในเรื่องท้องถิ่นที่ตนเองรับผิดชอบลง อีกทั้งการให้อำนาจเลขาธิการในการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายในเรื่องการอนุมัติอนุญาต ออกใบอนุญาต ให้ความเห็นชอบปรับจดทะเบียน หรือรับแจ้งตามกฎหมายนั้นแม้มีการแจ้งหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมายนั้นเพื่อเสนอความเห็นก็ตามแต่สุดท้ายก็ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของคณะกรรมการนโยบายจึงเท่ากับว่าอำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคณะกรรมการนโยบายซึ่งคือรัฐมนตรีหลายกระทรวง โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ทำให้เกิดการเอื้อประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม นักลงทุนผู้มีอิทธิพลต่อนักการเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้¹²⁷

2. ปัญหาการให้ผู้ประกอบการที่เป็นต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินภายในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 49 กำหนดให้ผู้ประกอบการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งเป็นนิติบุคคลและเป็นคนต่างด้าว มีสิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์อื่น อาคารชุด เพื่อประกอบกิจการ และพักอาศัย ซึ่งที่ดินที่คนต่างด้าวสามารถมีกรรมสิทธิ์ได้นั้น มาจากการที่สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จัดซื้อเช่า เช่าซื้อ แลกเปลี่ยน เวนคืน หรือโดยวิธีการอื่น ซึ่งบทบัญญัติมาตราดังกล่าวเป็นการกำหนดมาตรการจูงใจในเรื่องที่ดินให้กับนักลงทุนซึ่งในกฎหมายดังกล่าวก็มีมาตรการจูงใจแก่นักลงทุนที่เกี่ยวกับที่ดินอีกเช่นกันซึ่งเป็นการกำหนดในเรื่องเช่าที่ดินที่มีระยะเวลาที่ยาวนานและ

¹²⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, สัมภาษณ์วันที่ 8 มิถุนายน 2566.

¹²⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, สัมภาษณ์วันที่ 21 กันยายน 2566.

เพียงพอต่อการประกอบกิจการอยู่แล้ว บางท่านกล่าวถึงในกรณีที่มีการเวนคืนตามพระราชบัญญัติ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 34 หากการเวนคืนที่ดินเอกชนแล้วนำที่ดินดังกล่าวไปให้กับคนต่างด้าวเพื่อไปประกอบกิจการเพื่อการพาณิชย์นั้นเห็นว่า แม้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 มาตรา 7 ได้กำหนดให้การเวนคืนที่ดินเพื่อการจำเป็นในกิจการสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยการเวนคืนที่ดินเพื่อประโยชน์สาธารณะหมายความรวมถึงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษไว้ด้วย จึงเท่ากับว่าการเวนคืนที่ดินเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกนั้นสามารถกระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีการตราขึ้นเพื่อการอันเป็นประโยชน์สาธารณะ¹²⁸ แม้ว่าภายหลังที่ดินที่ถูกเวนคืนไปดังกล่าวถูกนำไปให้ผู้ประกอบการดำเนินการเพื่อการพาณิชย์ก็ตาม จึงเห็นว่าเป็นการขัดกับวัตถุประสงค์การเวนคืนที่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง ซึ่งเห็นว่าการยึดเพียงข้อกฎหมายดังกล่าวที่เปิดช่องให้ภาครัฐเข้าดำเนินการเวนคืนได้นั้นควรต้องมีการพิจารณาถึงสิทธิชุมชนและความเสมอภาค การมีสิทธิเสรีภาพของประชาชนในพื้นที่ประกอบด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุดและหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน¹²⁹

3. ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการเช่า เช่าช่วง ให้เช่า หรือให้เช่าช่วงที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ ในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ พระราชบัญญัติเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 2 กำหนดให้สิทธิประโยชน์ในการเช่า เช่าช่วง ให้เช่า หรือให้เช่าช่วงที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ ในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ โดยไม่นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 540 และพระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2542 มาตรา 5 มาใช้บังคับ การเช่าเช่าช่วง ให้เช่า หรือให้เช่าช่วงที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษสามารถทำสัญญาได้ไม่เกิน 50 ปี จะต่อสัญญาเช่าได้อีกเกิน 49 ปี นับแต่วันครบ 50 ปีไม่ได้ ซึ่งการกำหนดให้ถือครองระยะยาวเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันเป็นการจูงใจให้นักลงทุนเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเกิดความมั่นใจในการลงทุนระยะยาว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิประโยชน์ทางที่ดิน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษของต่างประเทศในส่วนของระยะเวลาพบว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนาม มีการกำหนดระยะเวลาการเช่าสำหรับนักลงทุน อยู่ระหว่าง 40 -70 ปี ขึ้นอยู่กับพื้นที่และรูปแบบโครงการลงทุน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาการเช่าของไทยในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษระยะเวลาการเช่าที่ยาวนาน ซึ่งการให้เช่าที่ดินที่ยาวนานเกินไปนั้นทำให้รัฐต้องสูญเสีย

¹²⁸ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, สัมภาษณ์วันที่ 30 มิถุนายน 2566.

¹²⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2566.

รายได้จากค่าเช่าในอนาคตที่อาจเพิ่มสูงขึ้นตามราคาที่ดินและภาวะเงินเฟ้อจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่นักลงทุนชาวต่างชาติมากขึ้นไป¹³⁰ อีกทั้งยังทำให้ประชาชนบริเวณพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 3 จังหวัด ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ให้คนต่างชาติใช้ในการประกอบกิจการยาวนานถึง 99 ปี ซึ่งถึงตอนนั้นราคาบ้านและที่ดินมีราคาที่สูงจนประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถซื้อบ้านและที่ดินบริเวณดังกล่าวได้ และสุดท้ายที่ดินบริเวณดังกล่าวตกเป็นของนายทุน ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำความไม่เป็นธรรมในสังคม เกิดการขาดแคลนที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่เนื่องจากการถูกนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินเพื่อไปเก็งกำไรและปั่นราคาอสังหาริมทรัพย์ จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของคนไทยและยังเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องและเพิ่มขึ้นเนื่องจากรัฐยังไม่มีการจัดการที่ดินที่ดี¹³¹

4. ปัญหาการให้สิทธิประโยชน์นำคนต่างด้าวเข้ามาและอยู่ และทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 54 ได้กำหนดสิทธิประโยชน์ให้ผู้ประกอบการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษให้สามารถนำแรงงานต่างด้าวซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ผู้ชำนาญการ หรือบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษที่คณะกรรมการนโยบายกำหนดให้เชิญชวนให้เข้ามาทำงานในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงคู่สมรส และบุคคลซึ่งอยู่ในอุปการะของบุคคลดังกล่าวเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักร หากแรงงานต่างด้าวดังกล่าวยังไม่ได้เข้ามาในราชอาณาจักรเลขานุการอนุญาตจะให้คนต่างด้าวดังกล่าวนั้นมาและอยู่ในราชอาณาจักร แล้วเลขานุการจึงแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองทราบและให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองนั้น ในกรณีนี้ผู้ให้ข้อมูลมองว่า การอนุญาตดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ความเชื่อมั่นในการตรวจสอบคนเข้าเมืองการป้องกันโรคติดต่อ การป้องกันการค้ำมนุษย์ การตรวจสอบเอกสารได้ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองเป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องพิจารณาการเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักรของคนต่างด้าว ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของประเทศและเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีการกำหนดยกเว้นให้คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักรแม้เป็นกรณีพิเศษ¹³² สำหรับผู้เชี่ยวชาญทักษะสูง นักลงทุน ผู้บริหารระดับสูง และผู้ประกอบการวิสาหกิจเบื้องต้น รวมถึงผู้ติดตามซึ่งเป็นคู่สมรสและบุตรที่ขอบด้วยกฎหมาย โดยการเข้ามาอยู่และการเข้า

¹³⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 17, สัมภาษณ์วันที่ 10 กันยายน 2566.

¹³¹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, สัมภาษณ์วันที่ 22 มิถุนายน 2566.

¹³² ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13, สัมภาษณ์วันที่ 17 สิงหาคม 2566.

มาทำงานในราชอาณาจักรต้องมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกำหนด¹³³

ในส่วนเรื่องการกำหนดสิทธิทำงานของคนต่างด้าวในราชอาณาจักรนั้น มีการให้ข้อมูลสนับสนุนว่า พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 55 ยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดให้ผู้ติดตามที่เป็นคู่สมรสและบุคคลซึ่งอยู่ในอุปการะที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักรมีสิทธิทำงานในราชอาณาจักรเกิดความไม่ชัดเจนในกฎหมาย คนต่างด้าวที่ต้องนำผู้ติดตามมาด้วยคงกล่าวเกิดความไม่มั่นใจที่จะเลือกมาทำงานในประเทศไทยส่งผลให้ประเทศไทยขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะสูงเข้ามาทำงานอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ¹³⁴ อีกทั้งกฎหมายไม่มีบทบัญญัติการจำกัดจำนวนการจ้างแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันแรงงานต่างด้าวประเทศเพื่อนบ้านไทยมีค่าแรงที่ถูกกว่าผู้ประกอบการมีความต้องการจ้างงานต่างด้าวมากกว่าเพื่อผลกำไร สูงสุดในการประกอบการ ส่งผลกระทบต่อแรงงานไทยเกิดการว่างงาน อีกทั้งอาชีพบางอย่างไม่เพียงพอต่อความต้องการจึงต้องนำแรงงานต่างด้าวเข้ามา ยังมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาจำนวนมากจะนำไปสู่ปัญหาสังคม ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาสาธารณสุข ในเขตพื้นที่ดังกล่าวได้¹³⁵

5. ปัญหาการให้สิทธิประโยชน์ในเรื่องยกเว้น หรือลดหย่อนภาษีในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พระราชบัญญัติพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 56 ได้กำหนดการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่นหลายฉบับ ได้แก่การกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 641) พ.ศ. 2560 สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามพระราชบัญญัติการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย พ.ศ. 2560 ส่วนเรื่องสิทธิประโยชน์ทางภาษีด้านเขตปลอดอากร¹³⁶ มีการกำหนดเขตปลอดอากรที่จัดตั้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกไว้โดยมีการยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของระยะเวลาการเรียกเก็บอากรตามพระราชบัญญัติสุภาษกร พ.ศ. 2560 ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการที่เข้ามาลงทุนในประเทศต้องมีการศึกษาข้อมูล ระเบียบ ข้อกำหนด ประกาศ กฎหมายหลายฉบับ เกิดความไม่สะดวก เป็นการเพิ่มภาระให้ผู้ประกอบการให้ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ

¹³³ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16, สัมภาษณ์วันที่ 7 กันยายน 2566.

¹³⁴ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, สัมภาษณ์วันที่ 14 กรกฎาคม 2566.

¹³⁵ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2566.

¹³⁶ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, สัมภาษณ์วันที่ 30 มิถุนายน 2566.

ในกฎหมายหลายฉบับไม่เอื้อต่อการดำเนินการทางธุรกิจ¹³⁷ เกิดการลดความน่าสนใจในการลงทุนในประเทศไทยลง และในการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในมาตรา 26 วรรคสอง ใช้คำว่า "คณะกรรมการนโยบายอาจกำหนดให้ผู้ประกอบการกิจการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมดหรือบางรายได้รับประโยชน์" ซึ่งหมายความว่าผู้ประกอบการเพียงบางรายอาจจะได้รับสิทธิประโยชน์จึงเกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันได้ อีกทั้งในกฎหมายดังกล่าวมีการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เน้นไปในทางดำเนินกิจกรรมอุตสาหกรรม ซึ่งยังขาดในเรื่องมาตรการภาษีจูงใจเพื่อส่งเสริมแรงงานไทยและภาษีส่งเสริมสิ่งแวดล้อม โดยในเรื่องแรงงานแบบไร้ฝีมือนั้นแรงงานต่างด้าวมีค่าแรงที่ถูกกว่าแรงงานไทย¹³⁸ ซึ่งผู้ประกอบการสามารถเลือกแรงงานเข้าทำงานได้อิสระจึงเลือกแรงงานต่างด้าวที่มีค่าแรงที่ถูกกว่าเพื่อผลประกอบการที่มีกำไรมากกว่า ส่งผลให้แรงงานท้องถิ่นของไทย เกิดการว่างงานไม่มีรายได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจจึงควรมีการกำหนดในเรื่องมาตรการภาษีจูงใจเพื่อส่งเสริมแรงงานไทย และในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นปัญหาการปล่อยมลพิษจากอุตสาหกรรมเป็นปัญหาสำคัญของประเทศส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนเป็นอย่างมากจึงควรกำหนดมาตรการจูงใจภาษีสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยจูงใจนักลงทุนให้มีการรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ส่งผลดีต่อภาครัฐในการลดใช้งบประมาณในการเยียวยาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่¹³⁹

กล่าวโดยสรุปการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 2 กลุ่ม คือ 1) การสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนราชการ ปลัดอำเภอ และผู้นำชุมชน จำนวน 31 คน 2) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับประชาชนในระดับอำเภอ 11 อำเภอ จำนวน 22 คน เพื่อทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก มีประเด็นที่น่าสนใจประกอบด้วย 1. Turning Point, 2. Cognitive Walkthrough, 3. Conventional Why, 4. Comprehensive Scan สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

¹³⁷ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 17, สัมภาษณ์วันที่ 10 กันยายน 2566.

¹³⁸ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, สัมภาษณ์วันที่ 28 กรกฎาคม 2566.

¹³⁹ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13, สัมภาษณ์วันที่ 17 สิงหาคม 2566.

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ Root –Cause Analysis

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการสังเคราะห์
การเปลี่ยนแปลงของบริษัทพื้นที่ (Turning Point)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาด้านราคาอสังหาริมทรัพย์ 2. ปัญหาการกำหนดผังเมืองโดยไม่มีส่วนร่วมของประชาชน 3. ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำที่กระทบต่อการใช้น้ำในเขต EEC 4. ปัญหาการบริหารจัดการขยะ 5. ปัญหาผลกระทบด้านท้องทะเล
ผลกระทบหลังเกิดปัญหา (Cognitive Walkthrough)	<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพน้ำผิวดินลดลง 2. คุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรม 3. การจัดการน้ำเสียชุมชนไม่ถูกวิธี 4. มีปัญหาคุณภาพอากาศ ได้แก่ ฝุ่นละออง 5. การจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกหลักวิชาการ 6. การจัดการของเสียอันตรายชุมชนไม่ถูกวิธี 7. ขยะมูลฝอยติดเชื้อสะสม
สาเหตุของปัญหา (Conventional Why)	<ol style="list-style-type: none"> 1. สาเหตุอันเนื่องจากอำนาจพิเศษของ คสช. ไม่เป็นธรรม 2. สาเหตุอันเนื่องจากสิทธิพิเศษสำหรับนักลงทุน 3. สาเหตุอันเนื่องจากเขตพัฒนาพิเศษที่ไม่ตอบโจทย์คนในพื้นที่
ปัจจัยในการพิจารณาปัญหา (Comprehensive Scan)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาการรวมอำนาจไว้ที่คนกลุ่มน้อย 2. ปัญหาการให้ผู้ประกอบการที่เป็นต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 3. ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการเช่า เช่าช่วง ให้เช่า 4. ปัญหาการให้สิทธิประโยชน์นำคนต่างด้าวเข้ามาและทำงาน ในเขต EEC 5. ปัญหาการให้สิทธิประโยชน์ยกเว้น หรือลดหย่อนภาษีในเขต EEC

4.6 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

กลไกการพัฒนา

พระราชบัญญัติการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นกรอบกฎหมายซึ่งมีความเฉพาะ เพื่อกำหนดกรอบนโยบายและแนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามแผนงานการบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นกลไกระดับชาติทำหน้าที่กำกับดูแล กำหนดนโยบายอนุมัติแผนงาน/โครงการ ผลักดันแผนพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกสู่การปฏิบัติ คณะกรรมการประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีและหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อ

ประสานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนงาน ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2559 และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาเป็นเรื่องด่วน

1. ด้านเศรษฐกิจ

1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ขยายตัวอย่างน้อยร้อยละ 5 ต่อปี มีการลงทุนในพื้นที่ 1.5 ล้านล้านบาทใน 5 ปี

2) เกิดการจ้างงานใหม่ทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการไม่น้อยกว่า 100,000 อัตราต่อปี

3) จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น 10 ล้านคนต่อปี

4) รัฐบาลมีฐานภาษีใหญ่ขึ้น สามารถเก็บเงินได้มากขึ้น

5) กระตุ้นให้ความต้องการสินค้าและบริการจากภูมิภาคอื่น ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจภาพรวมทั่วประเทศ

6) ภาคอุตสาหกรรมมีการยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งอุตสาหกรรมเดิมที่มีอยู่และอุตสาหกรรมอนาคต

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและโลจิสติกส์

1) ลดต้นทุนโลจิสติกส์ 400,000 ล้านบาทต่อปี

2) โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทุกรูปแบบมีการบูรณาการและเชื่อมโยงกันทั้งระบบ ทั้งทางบก ทางราง ทางเรือ และทางอากาศ รองรับการค้าในกิจกรรมในพื้นที่และเชื่อมโยงสู่พื้นที่โดยรอบและประเทศในภูมิภาคอาเซียน มีโครงข่ายเชื่อมโยงแผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560-2564) ท่าอากาศยานสำคัญ 3 แห่ง อย่างเป็นระบบ ได้แก่ ท่าอากาศยานดอนเมือง ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ และท่าอากาศยานอู่ตะเภา รวมทั้งการเชื่อมโยงระบบการขนส่งและการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่าวไทย

3) สนับสนุนการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นสามารถเชื่อมโยงเศรษฐกิจให้เกิดความแข็งแกร่งและมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

4) เพิ่มขีดความสามารถระบบคมนาคมให้มีประสิทธิภาพ สะดวกปลอดภัย และรวดเร็ว เป็นมาตรฐานสากล

5) ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการคมนาคมขนส่งสามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็วและปลอดภัย เกิดการจ้างงานในพื้นที่

6) สร้างความมั่นใจและภาพลักษณ์ด้านการขนส่งและท่องเที่ยวให้แก่ประชาชน นักท่องเที่ยว และนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

7) ทำอากาศยานนานาชาติอยู่ตะเภารองรับผู้โดยสารสูงสุด 30 ล้านคนภายใน 20 ปี

8) ทำเรือพาณิชย์สัปดาห์มีการวางผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการพัฒนาท่าเรือเอนกประสงค์รองรับเรือสินค้า และเรือเฟอร์รี่รองรับการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอ่าวไทย

3. ด้านการพัฒนาเมือง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ท่องเที่ยว และสาธารณสุข

1) มีแผนการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ ผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และโครงสร้างพื้นฐาน อย่างเป็นระบบและมีทิศทาง เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศสนับสนุนการพัฒนาเมือง

2) มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และพลังงานที่มีเสถียรภาพเพียงพอกับความต้องการ และครอบคลุมทั่วถึงทั้งพื้นที่ที่สามารถให้บริการได้ถึงปี 2572

3) มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมเมืองที่มีคุณภาพและทั่วถึง สามารถสนับสนุนต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รวมถึงยกระดับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

4) มีศักยภาพการให้บริการสาธารณสุขเพิ่มขึ้น สามารถรองรับกลุ่มเป้าหมายและปริมาณผู้ที่เข้ารับบริการด้านสุขภาพมากขึ้น มีครุภัณฑ์และบุคลากรที่เพียงพอกับการให้บริการ

สรุป สู่คุณภาพชีวิตที่ดีกว่าจาก EEC สู่ชุมชน

ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีสภาพแวดล้อมเมืองและสิ่งแวดล้อมที่ดีเข้าถึง สถาบันการศึกษาและโรงพยาบาลที่ดีมีคุณภาพ ยกย่องได้ให้สูงขึ้นจากโครงการลงทุนและการท่องเที่ยว มีงานและโอกาสทางอาชีพที่ดีสำหรับโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะเส้นทางคมนาคม ระบบประปา ไฟฟ้าและระบบกำจัดของเสียจะได้รับการขยาย/ปรับปรุง ครอบคลุมทั่วถึงทั้งพื้นที่รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชน สนับสนุนการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น สร้างความแข็งแกร่ง สนับสนุนการศึกษาวิจัย สู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนอย่างสมบูรณ์แบบ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษา การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน 4) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่ได้รับความสำเร็จมากำหนดขอบเขตเนื้อหาในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ตัวแทน กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนใน 11 อำเภอ (เชิงปริมาณ) จำนวน 400 คน เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอยู่อาศัยในจังหวัดชลบุรี ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ส่วนราชการ จำนวน 10 ส่วนงาน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 แห่ง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($X = \text{mean}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D. = \text{standard deviation}$) เพื่อจำแนกประเภทข้อมูลและให้ทราบลักษณะ สถานภาพบุคคลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างรายบุคคล (In – Depth Interview) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในลักษณะการบรรยาย ซึ่งผลการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยสรุปผล ดังนี้

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 และ เพศหญิง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 และมีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.7 สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.0 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 และสำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำงานองค์กรเอกชน จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 มีอาชีพค้าขาย จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 รับราชการ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7 อาชีพรับจ้าง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 และอาชีพประมง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้ รับรู้ทางโทรทัศน์ จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 รับรู้ทางหนังสือพิมพ์ จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.2 รับรู้ทางวิทยุ จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และรับรู้ทางวารสาร จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 ตามลำดับ

จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 51 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย ส่วนใหญ่มีอาชีพทำงานองค์กรเอกชน และรับรู้ข่าวสารทางโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ทราบถึงสถานะภาพรวม ของผู้ตอบแบบสอบถามว่ามีลักษณะทั่วไปเป็นอย่างไร ที่ส่งผลต่อการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดชลบุรี

สรุปผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้

หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

สรุปผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้ความสำคัญกับการลดมลพิษ เน้นบำบัด กำจัดของเสีย และควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด โดยเร่งกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดในพื้นที่ การป้องกันและลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุภัยสารเคมี พัฒนาระบบประกันความเสี่ยงของโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อีอีซี ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนน่าอยู่ ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง ป่าในเมือง เพิ่มพื้นที่ดูดซับมลพิษทางอากาศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สนับสนุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart city) และเมืองการบินภาคตะวันออก ในรูปแบบที่เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม

สรุปผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เรื่องราวละเอียดของกฎหมายต่าง ๆ และสิทธิประโยชน์ โดยหากมองจาก “พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก” หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่า “พ.ร.บ. อีอีซี” จะพบว่า พื้นที่โซนอีอีซีได้มีกฎหมายแยกออกมาจากกฎหมายปกติเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) กฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน 2) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร 3) กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องจักร 4) กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และ 5) กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เฉพาะเพื่อการอนุญาตให้คนต่างด้าวตามมาตรา 45 (1) หรือ (2) อยู่ต่อในราชอาณาจักร 6) กฎหมายว่าด้วยทะเบียนพาณิชย์ 7) กฎหมายว่าด้วยโรงงาน และ 8) กฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน หากกฎหมายกำหนดให้ผู้ดำเนินการหรือผู้กระทำต้องได้รับอนุมัติใบอนุญาต

สรุปผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 4 เสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะที่ออกมากำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความชัดเจน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

พื้นที่ในจังหวัดชลบุรี นับว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ดี ด้วยพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและภูมิภาคเอเชียใต้ ยังเป็นจังหวัดหลักในการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมของประเทศอีกด้วย การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วยแผนดำเนินการ 3 ระยะ ได้แก่ แผนระยะสั้น (พ.ศ. 2559-2560) เป็นการเร่งรัดโครงการด้านโครงสร้าง เช่น ก่อสร้างระบบคมนาคม เชื่อมโยงการขนส่งระบบราง ถนน ทางน้ำและทางอากาศ ปรับปรุงระบบส่งและสถานีไฟฟ้า เพิ่มความจุอ่างเก็บน้ำ ก่อสร้างระบบผันน้ำ ปรับปรุงขยายระบบประปา ระบบส่งน้ำ ระบบระบายน้ำ การจัดการขยะ เพิ่มศักยภาพการให้บริการสาธารณสุข แผนระยะกลาง (พ.ศ. 2561-2563) เป็นการพัฒนาโครงสร้างเพิ่มเติมของระยะแรก และขยายขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาให้เพิ่มมากขึ้น ครอบคลุมการพัฒนาระบบคมนาคมทางอากาศ ทางบกและทางน้ำ ระบบท่อส่งน้ำ/ผันน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย และวางผังเมืองรวมชุมชน โดยมีรูปแบบการลงทุนทั้งภาครัฐและให้เอกชนร่วมลงทุน และแผนระยะยาว (พ.ศ. 2564 เป็นต้นไป) เป็นการสร้างเสถียรภาพของพื้นที่เศรษฐกิจในระยะยาว ครอบคลุมการคมนาคมทุกประเภท และเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งระบบไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน

การแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ EEC ต้องดำเนินการอย่างบูรณาการของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยต้องการทำความเข้าใจแก่ภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือกันในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างความเข้าใจในบทบาทของตนเอง เพื่อให้การดำเนินงานมีความสอดคล้องประสานซึ่งกันและกัน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ

ชัคตตรัย ระยะเวลา¹⁴⁰ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาพื้นที่ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ในส่วนของกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับภาคในพื้นที่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา นั้น พบว่า มีขั้นตอนในการดำเนินงาน จำนวน 8 ขั้นตอน คือการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การจัดเวทีประชุมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำ ชุมชน การจัดหาเอกสารเผยแพร่การเผยแพร่แผนที่ทรัพยากรธรรมชาติการจัดทำ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การติดตามความก้าวหน้าการนำ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ประโยชน์ และสอดคล้องกับการศึกษาของ **ณัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ**¹⁴¹ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามัคคี : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน พบว่า การมีส่วนร่วม การบำรุงรักษา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวัดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลอง การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ และการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ พบว่า การบำรุงรักษามีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพล ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเลย คือ การมีจิตสำนึก จาก การวัดการมีจิตสำนึกของประชาชนในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำจัดขยะ การกำจัดฟางข้าว การสร้างส้วม การจับสัตว์น้ำ พบว่าการมีจิตสำนึกไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการแก้ไขปัญหา หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

¹⁴⁰ ชัคตตรัย ระยะเวลา, 2559. ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาพื้นที่ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม.

¹⁴¹ ณัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ 2556. ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามัคคี : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน.

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

การพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศ ดังนั้น จึงสามารถยกระดับการพัฒนาพื้นที่ที่ต่อยอดสู่การเป็นพื้นที่เศรษฐกิจชั้นนำของทวีปเอเชีย ที่เรียกว่า “ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก” โดยมีแนวทางการพัฒนา 5 แนวทาง ดังนี้

1. พัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ พร้อมกับเร่งรัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยส่งเสริมให้อุตสาหกรรมใช้เทคโนโลยีระดับสูง ร่วมกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน ลดการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิด ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ บริหารจัดการกากอุตสาหกรรม พัฒนาสู่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ สนับสนุนการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมที่มีกระบวนการผลิตเชื่อมโยง กำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรมให้ดำเนินการตามระเบียบ กฎหมาย และมาตรฐานสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ภาคประชาชน สถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการติดตามเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดตั้งกองทุนของภาคอุตสาหกรรมเพื่อดูแลชุมชน

2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจที่มีศักยภาพ รองรับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายและเชื่อมโยงสู่ตลาดโลก เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้สูงขึ้น โดยขยายขีดความสามารถของโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทุกรูปแบบให้มีประสิทธิภาพทันสมัย ได้มาตรฐานสากล และบูรณาการเชื่อมโยงกันทั้งระบบทั้งท่าอากาศยาน 3 แห่ง คือสุวรรณภูมิ ดอนเมือง และอู่ตะเภา และการขนส่งทางบก ทางราง ทางเรือ และทางอากาศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นและเชื่อมโยงสู่พื้นที่โดยรอบและตลาดโลก

3. พัฒนาระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน สร้างสมดุลของการพัฒนา และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยพัฒนาระบบสาธารณสุขโรคสาธารณสุขการ โครงข่ายน้ำ (น้ำดิบ น้ำประปา) ระบบไฟฟ้า เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะ น้ำเสีย ให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและแผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ยกระดับบริการสาธารณสุขทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมการเชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจหลักกับเศรษฐกิจชุมชนในทุกภาคการผลิต ทั้งในภาคอุตสาหกรรม บริการ การท่องเที่ยว และธุรกิจเพื่อสังคม

4. พัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองสำคัญของจังหวัดให้เป็นเมืองน่าอยู่ เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล โดยให้ความสำคัญต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การดูแลความปลอดภัยของประชาชน การจัดทำผังเมืองและการบังคับใช้ การสร้างสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาประสิทธิภาพเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงในพื้นที่ การให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาเมือง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาในรูปแบบ PPP เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเมืองการพัฒนาเมืองสำคัญในพื้นที่ EEC

5. ให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกเพื่อดึงดูดอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนเพิ่มขึ้นจากเดิม อาทิ ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับในอัตราร้อยละ 50 เป็นระยะเวลา 5 ปี ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักรและวัตถุดิบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **ณัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์**¹⁴² ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน พบว่า มิติที่ 1 มุมมองด้านการเงินมีผลต่อการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทย สู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับเห็นด้วยมาก จากการสัมภาษณ์นั้นผู้บริหารลงความคิดเห็นว่าการปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมเหล็กให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียวได้นั้นต้องมีการลงทุนด้านเครื่องจักร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเครื่องจักรนั้นต้องวิเคราะห์ว่าผลิตภัณฑ์นั้นคุ้มค่าแก่การลงทุนหรือไม่ มิติที่ 2 มุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายในอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก การจะผลักดันองค์กรให้ประสบผลสำเร็จในการเป็นองค์กรสีเขียวได้นั้น จากการสัมภาษณ์ปัจจัยอยู่ที่ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง มิติที่ 3 มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคม ผลในระดับเห็นด้วยมาก จากการสัมภาษณ์ “สังคม” มีผลกระทบและมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้องค์กรปรับตัวและพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน หากองค์กรไม่ได้รับการยอมรับ การทำธุรกิจก็จะเป็นเรื่องยุ่งยาก อีกทั้งการที่บริษัทเป็นองค์กรสีเขียวจะส่งผลดีแก่สังคมและชุมชนรอบองค์กร มิติที่ 4 มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโต จากการสัมภาษณ์พบว่าในปัจจุบันเทรนของตลาดยังไปในทิศทางการผลิต การใช้สินค้าที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การปรับเปลี่ยนองค์กร รวมถึงกระบวนการผลิตให้เป็นสีเขียว นั้น จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น และความมั่นใจ และความคุ้มค่าให้แก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดี

แนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อีอีซี ที่สำคัญ ได้แก่

1. การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้ความสำคัญกับการลดมลพิษ เน้นบำบัด กำจัดของเสีย และควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด โดยเร่งกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดใน

¹⁴² ณัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์, 2564. ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน.

พื้นที่ การป้องกันและลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุภัยสารเคมี พัฒนาระบบประกันความเสี่ยงของโรงงาน อุตสาหกรรมเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อีอีซี

2. ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนน่าอยู่ ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง ป่าในเมือง เพิ่มพื้นที่ดูดซับมลพิษทางอากาศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สนับสนุนการพัฒนาเมือง อัจฉริยะ (Smart city) และเมืองการบินภาคตะวันออก ในรูปแบบที่เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม รวมถึงการ วางผังใช้ประโยชน์ที่ดินและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเมือง ให้รองรับคนทุกกลุ่ม

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการผลิต บริการ และบริโภคที่เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อความรับผิดชอบต่อ สังคม สนับสนุนเครือข่ายชุมชนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ อาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติหมู่บ้าน อาสาสมัครพิทักษ์ทะเล เป็นต้น รวมทั้งเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของ ชุมชน

4. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เร่งฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ ลำธาร ทรัพยากรดิน และความหลากหลายทางชีวภาพ บริหารจัดการน้ำ เพื่อสร้างความมั่นคงน้ำภาคการ ผลิต ส่งเสริมเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ และลดการรุกรานพื้นที่เกษตรกรรม ลง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ในแต่ละจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **นนุช อักษรพิมพ์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์**¹⁴³ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการดำเนินงานระบบมาตรฐานการจัดการ สิ่งแวดล้อม (ISO 14001: 2015) และระบบมาตรฐานการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (ISO 45001: 2018) ของบริษัทจำหน่ายรถยนต์แห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ในด้านประสิทธิผล บรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้ ในด้านผู้มีส่วนได้เสีย พบว่าผู้มีส่วน ได้เสีย มีความพึงพอใจมากที่มีการดำเนินงานตามมาตรฐาน ในด้านการบริหารจัดการ มีการจัดทำ นโยบายไว้อย่างชัดเจน การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงาน มีการติดตามตรวจสอบและประเมินผล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และในด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถของพนักงาน อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการ ดำเนินงานให้ชัดเจน และส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีจิตสำนึก ตระหนักถึงอันตรายและความเสี่ยง

¹⁴³ นนนุช อักษรพิมพ์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2565. ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการดำเนินงานระบบ มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001: 2015) และระบบมาตรฐานการจัดการอาชีวอนามัยและความ ปลอดภัย (ISO 45001: 2018).

เพื่อให้เป้าหมายของแผนสิ่งแวดล้อมเกิดการจัดการที่ดีในพื้นที่อีอีซี ประชาชนได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิต อยู่ในสิ่งแวดล้อมเมืองที่ได้มาตรฐานสากล ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์อย่างสมดุลเป็นธรรม ให้การพัฒนาพื้นที่อีอีซี เคียงคู่ไปกับความต้องการของชุมชน เพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พื้นที่เขตส่งเสริมระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก' ซึ่งย่อมาจาก Eastern Economic Corridor (EEC) แผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0 ที่ภาครัฐเร่งผลักดันอย่างต่อเนื่อง โดยคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกได้กำหนดโซนอีอีซี จำนวน 5 พื้นที่ เช่น โซนการบินภาคตะวันออก สนามบินอู่ตะเภา, โซนส่งเสริมนวัตกรรม EECi, โซนส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรมดิจิทัล, โซนอุตสาหกรรม Smart Park และ โซนอุตสาหกรรมเหมราชครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง

สิ่งที่คนจับตามองเป็นอันดับต้น ๆ คงเป็นเรื่อง รายละเอียดของกฎหมายต่าง ๆ และสิทธิประโยชน์ โดยหากมองจาก “พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก” หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่า “พ.ร.บ. อีอีซี” จะพบว่า พื้นที่โซนอีอีซีได้มีกฎหมายแยกออกมาจากกฎหมายปกติเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) กฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน 2) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร 3) กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องจักร 4) กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และ 5) กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เฉพาะเพื่อการอนุญาตให้คนต่างด้าวตามมาตรา 45 (1) หรือ (2) อยู่ต่อในราชอาณาจักร 6) กฎหมายว่าด้วยทะเบียนพาณิชย์ 7) กฎหมายว่าด้วยโรงงาน และ 8) กฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน หากกฎหมายกำหนดให้ผู้ดำเนินการหรือผู้กระทำได้รับอนุมัติใบอนุญาต ก็ให้ถือว่าเลขานุการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายอีอีซี เป็นผู้ที่มีอำนาจอนุมัติ

ขณะที่สิทธิประโยชน์ที่ให้กับผู้ลงทุน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ลงทุนต่างชาติ ถือว่าให้สิทธิประโยชน์ที่ค่อนข้างมากทั้งสิทธิทางการเงิน การลงทุน ความยืดหยุ่นในการพาต่างด้าวเข้ามาอยู่อาศัย และกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จนนักวิชาการในแวดวงอสังหาฯ เป็นกังวลว่าให้มากเกินไปหรือไม่ โดยเฉพาะกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ที่เปิดโอกาสให้ต่างชาติมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือห้องชุดในโซนอีอีซี ทั้งเพื่อประกอบกิจการและเพื่ออยู่อาศัยได้ จากประมวลกฎหมายที่ดินปกติแล้ว จะไม่สามารถถือกรรมสิทธิ์ได้โดยตรง

นอกจากนี้ สิทธิประโยชน์ด้านระยะเวลาการเช่าที่ให้ยาวถึง 50 ปี ต่อได้อีก 49 ปี รวมแล้วเท่ากับ 99 ปี ก็ถือเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมาก เพราะสิทธิการเช่าปกติของไทย เท่ากับ 30 ปี ซึ่งหากย้อนกลับไปเรื่องการขยายสิทธิการเช่า มีความพยายามในการนำเสนอเรื่องขยายเวลาเช่าเป็น 99

ปี ให้เหมือนกับหลายประเทศ แต่ก็ถูกต่อต้านตกไปในทุกครั้ง แต่เพราะภาครัฐต้องการสร้างสิทธิประโยชน์ที่ดึงดูดใจนักลงทุนต่างชาติมาก จึงใช้กลยุทธ์ให้เช่า 50 ปี ต่อได้อีก 49 ปี เพื่อจูงใจต่างชาติและลดแรงต่อต้าน เพราะไม่ได้ใช้ 99 ปีแบบตรง ๆ

ข้อดีของสิทธิประโยชน์อีอีซี

1. ข้อดีที่เห็นได้ชัด ๆ คงเป็นเรื่องการดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในพื้นที่อีอีซี ซึ่งภาครัฐมองว่า จะส่งผลบวกไม่เพียงแต่ในพื้นที่อีอีซีเท่านั้น แต่ยังกระจายไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และภาพรวมของประเทศไทย
2. เศรษฐกิจไทยมีโอกาสที่จะขยายตัวจากการลงทุนใหม่ ๆ ในอีอีซี
3. ความยืดหยุ่นเรื่องการเข้ามาของคนต่างด้าว โดยเฉพาะคนต่างด้าวที่มีทักษะความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่จะส่งผลบวกให้กับประเทศ ก็จะทำให้ประเทศไทยได้รับ Knowhow ใหม่ ๆ เข้าสู่ประเทศ

ข้อเสียของสิทธิประโยชน์อีอีซี

1. นโยบายบริหารจัดการพื้นที่อีอีซี ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงกับประเทศไทยยังไม่ชัดเจน จากหลายบทเรียนที่ประเทศไทยดึงต่างชาติเข้ามาร่วมพัฒนาโครงการใหญ่ ๆ หลายโครงการ เราไม่สามารถให้ต่างชาติที่เข้ามาลงทุนแบ่งปัน Knowhow ใหม่ ๆ เหล่านั้นให้กับบุคลากรของไทยที่ไปร่วมงานกับต่างชาติได้ ซึ่งนอกจากสิทธิประโยชน์ที่มอบให้อย่างล้นหลามแล้ว ไทยควรมีข้อกำหนดเรื่องการแบ่งปัน Knowhow ให้กับบุคลากรของไทยด้วย

2. ผังเมืองโซนอีอีซี ยังมีความล่าช้า และควรออกมาก่อนที่จะดึงดูดนักลงทุนต่างชาติ เพื่อใช้ผังเมืองเป็นเครื่องมือในการวางระบบสาธารณูปโภค น้ำ ไฟ การเดินทาง เพื่อให้เมืองอีอีซี เป็นเมืองที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง รวมถึงใช้ผังเมืองในการส่งเสริมการใช้พื้นที่ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของอีอีซี ไม่เพียงแต่กำหนดพื้นที่อีอีซีเท่านั้น แต่จะต้องวางผังเมืองให้กับพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เพื่อส่งเสริมกันและกัน และชุมชนรอบข้างได้รับประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่อีอีซี

3. ขาดการวางแผนระบบสาธารณูปโภค ที่สอดคล้องกับเมืองที่ภาครัฐมองว่ากำลังจะเติบโต โดยหากมองกลับมาที่ยังพื้นที่ชลบุรี ในปัจจุบัน คือ ระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ น้ำขาดแคลน เพราะมีความต้องการใช้ทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคครัวเรือน ซึ่งการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมแบบปกติในพื้นที่เหล่านี้ ยังส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำ หากมีการสนับสนุนให้เกิดโซนอีอีซีโดยขาดแผนรองรับ จะยิ่งก่อให้เกิดปัญหานี้มากขึ้น

4. ไม่ได้เปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ให้กับการลงทุน อีกหนึ่งความน่าเสียดายของแผนส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐ นั่นก็คือ ยังคงกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นอุตสาหกรรมอยู่แล้ว ไม่ได้กระจายไปยัง

พื้นที่ใหม่ ๆ จังหวัดใหม่ ๆ ซึ่งสิ่งที่พอจะแก้ปัญหาได้ ต้องใช้ผังเมืองโยงการใช้ประโยชน์ให้ครอบคลุมไปยังพื้นที่ใกล้เคียงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิญา ดิสสะมาน¹⁴⁴ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยสันติวิธี พบว่า การจัดการความขัดแย้งทรัพยากรที่ดิน ควรบังคับใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็น การบูรณาการบริหารจัดการที่ดินระหว่างหน่วยงานของรัฐต้องทำอย่างเป็นระบบและเมืองคกรที่เป็นกลางมาร่วมฟังปัญหาความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำมีกระบวนการตรวจสอบการแย่งชิงและเผ่าระวังคุณภาพด้วยกันจากทุกภาคส่วนโดยร่วมกันกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหา ในลักษณะเครือข่ายและสร้างต้นแบบปฏิบัติที่ดีในการรักษาแหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน การจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมประชาชนมีพื้นที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมีกระบวนการริเริ่มปฏิบัติและจัดการจากแผนชุมชนก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอสวนผึ้งต้องมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบและทันสมัยเพื่อทันต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาเชิงรุกและเสริมสร้างกระบวนการเป็นพลเมืองกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชิสณพงค์ พงศ์สินโชติ และคณะ¹⁴⁵ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เชื่อมโยงกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่การจัดการดินและน้ำตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของเครือข่ายป่าชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า การเชื่อมโยงองค์ความรู้หลัก คือ แนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง กับแนวคิดป่าชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เชื่อมโยงการอนุรักษ์ดินและน้ำให้เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน จึงต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยงจากป่า ของคนในชุมชน และการอำนวยประโยชน์จากพื้นที่ป่าให้กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ โดยต้องมีกระบวนการนำพาองค์ความรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และสร้างคุณค่าเพิ่มให้ชุมชนเกิดความรู้ใหม่ ๆ ดำเนินการจัดการให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาป่าชุมชนแนวใหม่ที่แตกต่างจากการปฏิบัติที่ผ่านมา เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างดีที่สุด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผล

¹⁴⁴ อภิญา ดิสสะมาน, 2558. ศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยสันติวิธี.

¹⁴⁵ ชิสณพงค์ พงศ์สินโชติ และคณะ, 2560. ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เชื่อมโยงกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่การจัดการดินและน้ำตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของเครือข่ายป่าชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย.

เสียหายต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 4 เสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

จากโมเดล SWOT Analysis แสดงให้เห็นถึง จุดแข็ง มีลักษณะที่ตั้งเหมาะสม รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มีศักยภาพสูงในการเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม มีความพร้อมทางสาธารณูปโภค ประชาชนให้ความใส่ใจและตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม มีกลุ่มเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษ Weaknesses มีความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษสิ่งแวดล้อมปริมาณน้ำไม่เพียงพอตามความต้องการของผู้บริโภค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการด้านการจัดการมลพิษจากการพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมยังไม่มีประสิทธิภาพ การควบคุมการเติบโตของเมืองยังไม่มีประสิทธิภาพ Opportunities มีการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพ จำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศและจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง Threats มีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กฎ ระเบียบ และข้อตกลงไม่เกี่ยวข้องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พศิน โยธาจันทร์¹⁴⁶ ได้ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือการที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะที่ออกมากำหนดรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความชัดเจน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทวัส ขุนหนู และคณะ¹⁴⁷ ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์

¹⁴⁶ พศิน โยธาจันทร์, 2562. มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 6 (2). หน้า 357-380.

¹⁴⁷ วิทวัส ขุนหนู และคณะ, 2563. การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 13 (1). หน้า 33-57.

ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนตามหลัก SWOT Analysis ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง มีปัญหาที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยและระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ มีโอกาสได้รับการพัฒนาพื้นที่เนื่องจากอยู่ในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้อย่างยั่งยืนและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวทางการพัฒนา คือ กำหนดพื้นที่ทำมาหากิน และที่อยู่อาศัยของชาวบ้านให้ชัดเจน พัฒนาระบบพลังงานไฟฟ้าแสงอาทิตย์ พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ ชาวบ้านและยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ให้มีความยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

เพื่อให้การศึกษา การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก จึงได้เสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. กรมสิทธิในการให้ต่างชาติดูแลครอบครองสิทธิกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ รวมถึงระยะเวลาการเช่ายาว 99 ปีนั้น หากภาครัฐดำเนินการอย่างถูกต้อง รอบคอบ ป้องกันการกว้านซื้อที่ดินทำกินจากชาวบ้าน เพื่อให้ต่างชาติได้ และควรกำหนดอัตราจัดเก็บภาษีการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้ภาษีเข้าสู่ท้องถิ่น ทดแทนประโยชน์การใช้ที่ดินผืนนี้ในระยะยาว เพราะหากรัฐไม่เปิดให้ดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ปัจจุบันในหลายพื้นที่ชลบุรี ระยอง และในอีกหลายจังหวัดเศรษฐกิจ ต่างชาติก็หาช่องว่างในการครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่แล้ว ดังนั้น หากจะเปิดให้ต่างชาติมีกรรมสิทธิ์ได้ เช่าที่ดินในระยะยาว ๆ ก็ควรมีเกณฑ์ที่ภาคท้องถิ่นได้ประโยชน์ระยะยาวด้วย

2. จากการรวบรวมข้อมูล นโยบาย “พื้นที่เขตส่งเสริมระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก” หรืออีอีซี ย่อมเป็นแนวคิดที่ดีในการส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับประเทศ ซึ่งในทุกนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจย่อมมีทั้งข้อดี ข้อเสีย ผู้ที่ได้รับประโยชน์ และผู้ที่เสียประโยชน์ สิ่งสำคัญ คือ สิ่งที่ภาครัฐยอมเสียไป ได้ผลกลับคืนมาคุ้มค่าหรือไม่ และมีการวางแผนปิดจุดอ่อนอย่างรอบคอบมากขึ้น แคลไหน เพื่อให้เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นและประเทศได้มากที่สุด

3. ขณะที่ในมุมมองของผู้บริโภคหรือคนท้องถิ่นแล้ว จะมองว่า สิทธิประโยชน์ที่ภาครัฐนำเสนอให้กับนักลงทุนอีอีซี ก่อเกิดประโยชน์กับเขาด้วยหรือไม่ นั่น ก็เป็นสิ่งที่ภาครัฐควรต้องเริ่มฟังเสียงคนรอบพื้นที่อีอีซีด้วย

4. อย่างไรก็ตามยังคงพบว่ากระบวนการบริหารจัดการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยั่งยืนในจังหวัดชลบุรี ที่ได้ในครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ เช่น ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงพบว่าเป็นปัจจัยที่มีความเปราะบางเนื่องจากหากขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริงหรือขาดประสิทธิภาพในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมแล้ว ย่อมไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการได้

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียด รอบคอบคำนึงถึงข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่บนฐานระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์

5.3.1 เชนโยบาย

- 1) การปรับกลไกสภาพแวดล้อมภายในอย่างเป็นระบบ
- 2) การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ทันสมัยและเอื้อ ให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้โดยชุมชนเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม
- 3) การส่งเสริมความรู้เพื่อการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักให้ภาคประชาชนในช่องทางที่หลากหลายและต่อเนื่อง
- 4) การสร้างระบบการสื่อสารที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้
- 5) การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือในทุกกระดับ และตลอดกระบวนการมีส่วนร่วม
- 6) กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาแต่ละพื้นที่

5.3.2 เชนปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะต่อประชาชนทั่วไป

- 1) การเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการยุทธศาสตร์ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกขั้นตอนตั้งแต่การ นำเสนอข้อมูลปัญหาความต้องการ การวางแผนงาน การดำเนินกิจกรรม และการควบคุมประเมินผล
- 3) การมีกลไกในชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) การกำหนดกฎระเบียบและข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) การสร้างวินัยต่อตัวเองเรื่องเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะต่อผู้นำชุมชน/องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

1) การรณรงค์ให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักให้กับประชาชน

2) การเสนอนโยบายให้รัฐบาลสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนในเรื่องระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

3) ท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมกับการทำแผนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน

4) การจัดทำแผนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นต้องมีการตั้งงบประมาณที่เพียงพอ ประสานงบประมาณดำเนินการและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

5) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6) การสนับสนุนและเพิ่มศักยภาพของผู้นำในชุมชน

7) การมีระบบการสื่อสารที่ดีกับชุมชน

5.3.3 สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก EEC อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

2) ควรทำการศึกษากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการในพื้นที่อื่น เพื่อให้เกิดความสมดุลแบบบูรณาการทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ

3) ควรมีการนำกระบวนการบริหารจัดการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน EEC ที่ได้ในครั้งนี้นำไป ดำเนินการวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ เกียรติเสวี และคณะ, รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน อำเภอ
เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2563.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, **อำนาจหน้าที่และโครงสร้างองค์กร** สังกัดกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. [ออนไลน์], สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565, จาก:
<http://www.mnre.go.th/th/about/content/2542>.
- กองยุทธศาสตร์และสารสนเทศเพื่อการพัฒนา จ.ระยอง. **โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาค
ตะวันออกจังหวัดระยอง**. ระยอง: สำนักงานจังหวัดระยอง, 2561.
- กองสุขศึกษากรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข. เล่มที่ 3 **การสร้างเครือข่ายและการ
มีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของชุมชน**, 2556. file:///C:/Users/USER/Downloads/080420151827433659_linkhed.pdf
- กิตติพงษ์ พิพิธกุล, ภูวนิดา คุณผลิน และกนกอร บุญมี. **การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับประสิทธิผล
การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด**. วารสารวิชาการ ธรรม
ทรรศน์, 2562.
- กิตติศักดิ์ อุตสาหการ, **ศึกษาเชิงวิพากษ์การนำนโยบายไปปฏิบัติ: กรณีศึกษานโยบายระเบียบ
เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน**, วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2561.
- กุลการ มงคลชูโชคทวี และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร
น้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาจังหวัดสระบุรี**, วารสารการ
จัดการสิ่งแวดล้อม, 2564.
- กุลทัต หงส์ชยางกูร, ปรัชญานันท์ เทียงจรรยา. **การสร้างและการบริหารเครือข่าย**. เอกสาร
ประกอบการสอน สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2557.
- คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580** (ฉบับย่อ). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561.
- คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (มปป.). **การสร้างเครือข่าย (Networking)**.
[med.md.kku.ac.th/ site_data/mykku_med/701000019/Networking.doc](http://med.md.kku.ac.th/site_data/mykku_med/701000019/Networking.doc)

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย, ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ และคณะ. การบริหารราชการไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5).

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551.

ชัคตตรีัย รัชเสวีเสดี, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาพื้นที่ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม. วารสารราชพฤกษ์, 2559.

ชนิดา เจริญเนตร และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, การจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2564.

ชวนพิศ ศรีบุญเรือง และคณะ, ขอบเขตพื้นที่ป่าตามกฎหมายที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน กรณีศึกษาลุ่มน้ำสาขาห้วยแม่ประจันต์ จังหวัดเพชรบุรี, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2564.

ชิสณพงค์ พงศ์สินโชติ และคณะ, การจัดการความรู้เชื่อมโยงกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่การจัดการดินและน้ำตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของเครือข่ายป่าชุมชน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2560.

ณัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์, รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 2564.

ณัฐวรรณ สุนทรวิริทธิโชติ, รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน, พระนครศรีอยุธยา : กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556.

วรรณภา ลือกิตินันท์ และกัญจนวลัย นนทแก้ว. การจ้างแรงงานต่างด้าวและผลกระทบ : กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี. วารสาร BU ACADEMIC REVIEW. 14 (2). 2558.

อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาเรื่องที่ดิน. รายงานการวิจัย. มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563.

ทรงชัย ทองปาน. สภาพปัญหาและข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา. 2563.

- วิทวัส ขุนหนู และคณะ. การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านแหลมนาวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 2563.
- ณัฐภัทร ธีรวงศ์กุล. กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับองค์กรภาคธุรกิจ กรณีศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน. วารสารวิชามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2564.
- พศิน โยธาจันทร์. มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2562.
- พันธ์จิตต์ สีเหนียง. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) ระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง. วารสารวิชาการ, 2557.
- นุสสา พูนผล และคณะ. กลยุทธ์การส่งเสริมความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 2563.
- กรมควบคุมมลพิษ. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและภาวะมลพิษ กรณีการขนส่งสินค้าบริเวณเกาะสีชังเพื่อประเมินศักยภาพและผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการเป็นเขตขนส่งสินค้าระดับภูมิภาคเพื่อรองรับการขยายตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. รายงานการวิจัย. สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2563.
- ชนิษฐา ชูสุก และคณะ. การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากรณีศึกษา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร และตำบลเชิงแส อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2559.
- ธิดา อุทะพันธ์. การศึกษาการปนเปื้อนของสารพิษในสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะอันตรายจากชุมชน. วารสารควบคุมโรค, (ม.ป.ป.)
- จุฑาทิพย์ อ้อมกิ่ง. การปนเปื้อนสารมลพิษในน้ำบาดาลบริเวณเขตอุตสาหกรรม และสถานที่ฝังกลบมูลฝอย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี), 2557.
- ทวีคุณ สวรรค์ตรานนท์, สมหมาย ชินนาค และสิริพัฒน์ ลาภจิตร. การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่ 10. 2552”
- ไททัศน์ มาลา. การปกครองท้องถิ่นไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 2554.

- นงนุช อักษรพิมพ์ และ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการดำเนินงานระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001: 2015) และระบบมาตรฐานการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (ISO 45001: 2018) ของบริษัทจำหน่ายรถยนต์แห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2565.
- นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพฯ:โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก, 2543.
- น้ำฝน อัครวิจักกุลโรจน์ และคณะ, การศึกษาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสม สำหรับพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลด้วยการใช้วิจัยแบบมีส่วนร่วม, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2564.
- บุษมณี ยะหมะ. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการท้องถิ่น.สงขลา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2560.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2543.
- พลเดช ปิ่นประทีป. การสร้างและบริหารเครือข่ายในยุคปัจจุบัน. Retrieved from <https://www.ldi.or.th> 2556.
- ภาณี บุญยเกื้อกุล. การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการผลิตการตลาดสินค้าเกษตร. สำนักพัฒนาเกษตรกร. สืบค้นจาก <http://www.farmdev.doae.go.th> มปป.
- รัฐกิจ หิมะคุณ. การบริหารจัดการกิจการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.).วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2557.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารปกครองในระบอบประชาธิปไตย: สองกระแสความคิดในการบริหารจัดการภาครัฐลูกค้าหรือพลเมือง. รัฐศาสตร์สาร, 2548.
- คันสนีย์ อัญญาสน์, (2565), การวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำลำเสียวน้อย, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม.
- ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน. การพัฒนาระบบราชการ. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2560.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. การปกครองท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2545.

สมชาย สุเทศ. การบริหารการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2554.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. แผนปฏิบัติการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. <https://www.eeco.or.th/web-upload/filecenter/untitled%20folder/EECO09.pdf> (เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2566).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนงานพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาข้าราชการ. คู่มือเทคนิคและการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีการบริหารการเปลี่ยนแปลง, <http://www.cad.go.th>. 2551”

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. คู่มือการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : กองธรรมศาสตร์และการเมือง, 2558.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, Eastern Economic Corridor (EEC) ความหวังใหม่ของเศรษฐกิจไทยที่ยั่งยืน, กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560.

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. ทิศทางการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2561.

อภิญา ดิสสะมาน. แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยสันติวิธี, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2558.

- อารตี อยุทธร, **ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและเครือข่ายทุนเงินข้ามชาติ**, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2564.
- Cook-Craig, P.G. (2010). **Using social network theory to influence the development of state and local primary prevention capacity-building teams**. *Journal of Family Social Work*, 13, 313–325.
- Dent, S. M. (2006). **Partnership relationship management: implementing a plan for success**. Retrieved from www.partneringintelligence.com
- Gray, B., & Stites, J.P. 2013. **Sustainability through Partnerships: Capitalizing on Collaboration. Network for Business Sustainability**. Retrieved from: nbs.net/knowledge
- Katz, N., Lazer, D., Arrow, H., & Contractor, N. (2004). **Network theory and small groups**. *Small Group Research*, 35(3): 307-332.
- Moffatt, M. (2019). **The Logic of Collective Action Special Interests and Economic Policy** retrieved <https://www.thoughtco.com/the-logic-of-collective-action-1146238>
- Scott, C. & Hofmeyer, A. (2007). **Networks and social capital: a relational approach to primary healthcare reform** *Health Research Policy and Systems*, 5:9 Retrieved from <http://www.health-policy-systems.com/content/5/1/9>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์การวิจัย

แบบสอบถาม

การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ ภาคตะวันออก (EEC)

คำชี้แจง:

1. แบบสอบถามนี้ มีความประสงค์เพื่อนำไปเป็นข้อมูล ในการจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

2. แบบสอบถามฉบับนี้ ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 การจัดสมดุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

3. โปรดอ่านข้อความและกาเครื่องหมาย (✓) ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด คำตอบของท่านถือเป็นความลับและเพื่อประโยชน์ทางการวิจัยเท่านั้น มีดังนี้

5	หมายถึง	ระดับการจัดการสมดุ อยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับการจัดการสมดุ อยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	ระดับการจัดการสมดุ อยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับการจัดการสมดุ อยู่ในระดับย่อย
1	หมายถึง	ระดับการจัดการสมดุ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

นักวิจัยวิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 2 โปรดกาเครื่องหมาย (✓) ในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเกี่ยวกับการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ดังต่อไปนี้

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุล				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1
1) นโยบายการจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
1. การจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดย การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน					
2. การสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ รุ้สามัคคี ร่วมบริหารจัดการร่วมกัน					
3. การจัดการสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ สอดคล้องกับความจำเป็นในการดำรงชีวิต การผลิต และ รักษาระบบนิเวศ รวมทั้งแก้ไขและบรรเทาปัญหา อุทกภัยภัยแล้ง มลพิษทางน้ำ และทางอากาศ					
4. การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบ บูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน					
5. ส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการขับเคลื่อนองค์กรและ เครือข่าย การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม					
6. นโยบายนิคมอุตสาหกรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ภาคตะวันออก					
7. ท่านสามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างอิสระ ภายใต้นโยบายของรัฐ					
8. วิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ มีจุดมุ่งหมาย ชัดเจน จับต้องได้ เกิดขึ้นจริง					

9. ท่านได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานของท่าน					
10. การบริหารจัดการทรัพยากรเน้นให้ทุกส่วนสังคม รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ					

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระบียงเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุล				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
2) พฤติกรรมการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
1. การเข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ					
2. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้					
3. การพูดคุยหรือสนทนาเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกับบุคคลอื่น ๆ เกิดขึ้นเป็นประจำ					
4. การได้รับรู้ ปัญหา ข่าวสารตามสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
5. มีบทบาทในการดูแลรักษา ปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตนเอง					
6. นโยบายนิคมอุตสาหกรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ					
7. วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงานมีส่วนทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย					
8. ท่านเลือกใช้อุปกรณ์ในที่สาธารณะที่สามารถนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ได้					

9. ท่านชอบแบ่งปันประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่เพื่อนร่วมงานเพื่อให้เกิด ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม					
10. ท่านให้ความใส่ใจต่อการคัดแยกประเภทของขยะ ในที่สาธารณะเสมอ					

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระบียงเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุล				
	มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1
3) การเสริมสร้างเครือข่ายการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ					
1. ในตำแหน่งใดก็ตาม วิสัยทัศน์ เป็นส่วนสำคัญในการทำ ให้กำหนดทิศทางในการดำเนินกิจกรรม มีจุดหมายที่ ชัดเจน					
2. วิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ ทำให้ทราบว่า ต้องทำอะไร เพื่ออะไร ทำเมื่อไรและทำอย่างไร					
3. หน่วยงาน องค์กร ได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปปรับใช้ใน การปฏิบัติงานเป็นประจำ					
4. วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน มี ความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้					
5. การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระบียงเศรษฐกิจที่สื่อสารให้รับรู้ มีความท้าทายกับการ ทำงานอย่างแท้จริง					
6. มีการให้การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในเครือข่าย					
7. มีการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมขององค์กร					
8. รักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกทั้งใน และนอกองค์กร					
9. มีการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง					

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐาน ระเบียบเศรษฐกิจ (EEC)	ระดับการจัดการสมดุล				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1
4) ผลกระทบในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
1. ในพื้นที่ประสบปัญหาด้านน้ำท่วม น้ำเสีย ขาดน้ำ ภัยแล้ง สำหรับเพาะปลูก/บริโภค					
2. การจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอประมาณมี เหตุผล เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่					
3. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ ควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็น หลักเน้นความอยู่ดีกินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้เป็นพื้นฐาน					
4. มีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และ ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืน					
5. ในการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอย่างบูรณา การและมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชา เข้ามาจัดการ					
6. ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของส่วนรวมมิใช่เป็นของ บุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยเฉพาะทุกคนสามารถเข้าถึงได้ โดยเสรี					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบน
ฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)

Balancing natural resources and the environment

Base on the Eastern Economic Corridor

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “การจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC)” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

1.2 เพื่อศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

1.3 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.4 เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก

2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์มี 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) ตัวแทนผู้ประกอบการด้านโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มที่ 2) ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มที่ 3) นักลงทุน นักธุรกิจ นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความไม่สมดุล ไม่เพียงพอ และขาดความสมบูรณ์อันเป็นผลมาจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียว และกลุ่มที่ 4) ประชาชนทั่วไป ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงต่อการพัฒนาพื้นที่ เป็นผู้ตอบคำถาม โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

นักวิจัยวิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ชื่อ.....นามสกุล.....
- 2) เพศ..... 3) อายุ.....ปี 4) วุฒิการศึกษา.....
- 5) อาชีพ.....

ตอนที่ 2 คำถามผู้ให้สัมภาษณ์

1) ศึกษายุทธศาสตร์ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นมาอย่างไร?

.....

.....

.....

2) ศึกษากระบวนการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้แบบแผนอย่างไรในการปฏิบัติงาน?

.....

.....

.....

3) เสริมสร้างเครือข่ายการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างไร?

.....

.....

.....

4) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดสมดุลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหา อุปสรรคอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

นักวิจัยวิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถานที่สัมภาษณ์/บ้านเลขที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

วันที่.....เดือน..... พ.ศ. ....

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

ที่ B7 cover/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสงขลา ๗๒/๒๒ หมู่ ๒
ตำบลนาป่า อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เขียน พลวัฒน์ ภัททิกรย์ฟ้า
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ตามที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ ดร.วรพจน์ ก้องแสงนาค
ตำแหน่งอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงขลา และคณะ ทำวิจัย เรื่อง "การจัดตั้งเขต
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก" ตามปฏิญญาเลขที่ ๖๐๒๘/๒๕๖๖

ในการทำวิจัยครั้งนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อโปรดพิจารณา
อนุญาตให้คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ในวันที่ ..... กรกฎาคม ๒๕๖๖
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ
ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้ได้รับอนุญาต
สมชาย อเนก

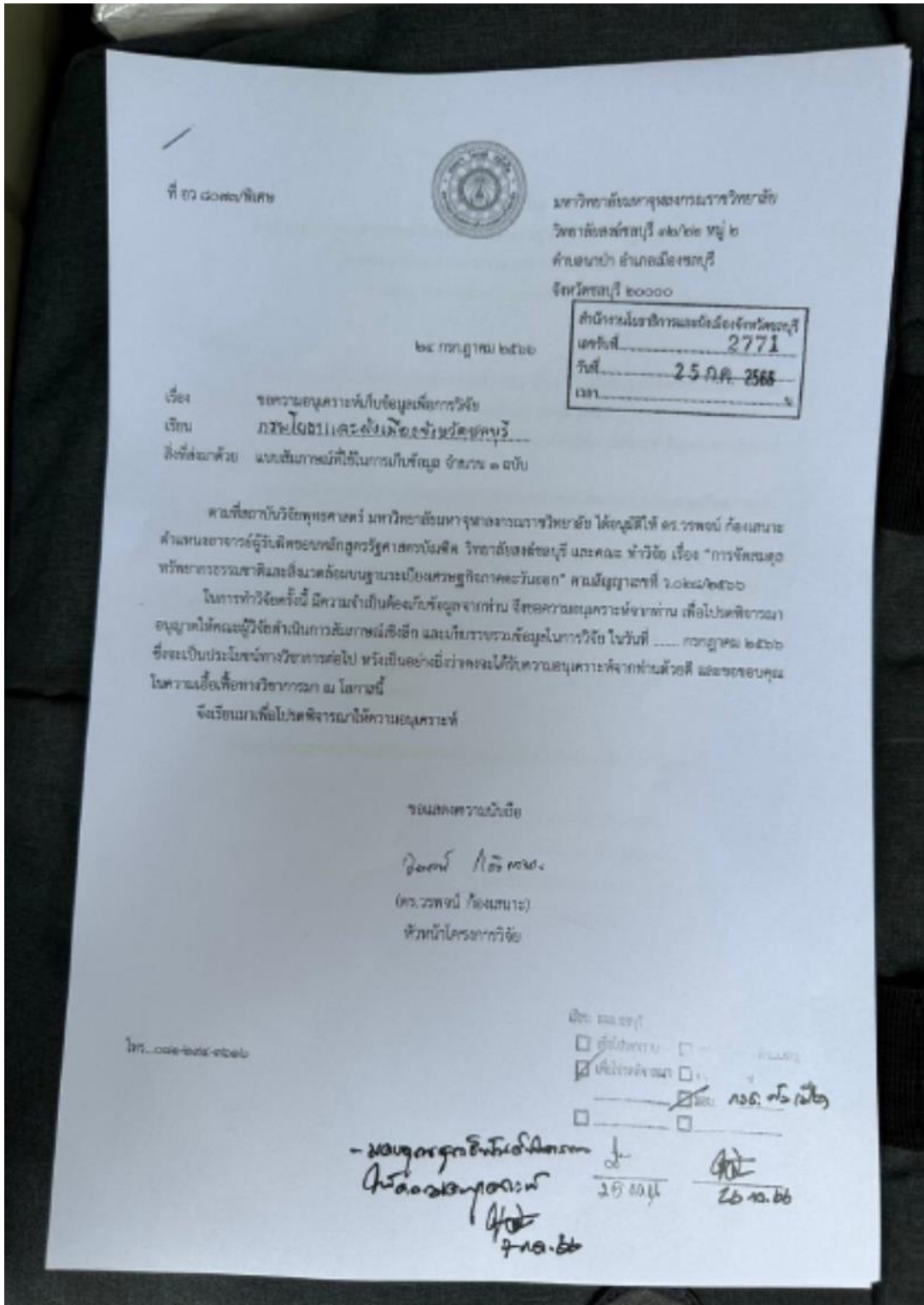
ขอแสดงความนับถือ

ดร.วรพจน์ ก้องแสงนาค

(ดร.วรพจน์ ก้องแสงนาค)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลวิจัย ผอ.กรมโยธาและผังเมืองจังหวัดชลบุรี

หน่วยงานส่วนราชการด้านสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรีและผู้บริหารหน่วยพิทักษ์ป่าจังหวัดชลบุรี

สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานส่วนราชการด้านสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวก ค
เอกสารรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ง
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย) ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ

(ภาษาอังกฤษ) Dr.worapot Kongsanoh

ตำแหน่ง

อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

สถานที่ติดต่อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ
คณะสังคมศาสตร์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20000

ประวัติการศึกษา

-ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
-พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
-ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
-พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
-รป.ด. (สาขารัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยปทุมธานี

งานวิจัย

(1) ชื่อเรื่อง : บทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2555
(2) ชื่อเรื่อง : ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยของพระสงฆ์อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557
(3) ชื่อเรื่อง : กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดชลบุรี, มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2560
(4) ชื่อเรื่อง : การศึกษานโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่ออุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี, 2561

บทความทางวิชาการ

1.1 ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ, “บทความวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดชลบุรี” : วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา ปีที่ 10 มกราคม – มิถุนายน 2559
1.2 ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ “บทความวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดชลบุรี” คณะสังคมศาสตร์, ขอนแก่น, ฉบับที่ 41, 2560

1.3 ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ “**บทความเรื่อง สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์หรือไม่**” งานสัมมนาวิจัยพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ 7 มจร. วิทยาลัยสงฆ์น่าน จังหวัดน่าน 2560

1.4 ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ “**บทความเรื่อง อุเบกขากับผู้นำทางการเมือง**” การประชุมระดับชาติครั้งที่ 1 ณ. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, 2561

1.5 ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ “**บทความเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น**” วารสารพุทธจักร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมษายน 2563